

Zigmas STANKUS

**KAIP TAMPAMA
ALBINOSAIS**

DĖKOJU VĖSIEMS PADĖJUSIEMS IŠLEISTI ŠIĄ KNYGĄ:

į V. Varnui- Čiangaj

Zigmui ir Stefai Stankams, P. Kimėnui, E. Bukčiui,
P. Grigaliūnienei, R. Vėlavičienei, I. Pipirienei,
R. Svarui, A. Balilioniui, A. Andriekui-Mukaliui, B. Vyšniauskui,
R. Ruzui, L. Jonaičiui, R. Grigalioniui,
S. Pluščiauskui

Stoniškių savivaldybės kolektyvui: V. Kęsminui,
E. Pužienei, D. Lukošienei, Kuzmarskienei,
D. Anglickienei, A. Šiurgienei, A. Paleckiui,
V. Ališkevičienei, E. Viličiauskienei, J. Balandžiui,
D. Bardauskienei

*Lietuvos socialdemokratų partijos Klaipėdos skyriui
Dienraščio "Vakarų ekspreso" kolektyvui,
asmeniškai G. Tomkui ir J. Ašmonaitei.*

*Dalį lėšų ,gautų už knygos honorarą, skiriu
Afganistano karo veteranų organizacijai.*

*Galinčius paremti Afganistano karo veteranų
organizaciją, prašom pervesti pinigų į sąskaitas:
sąs. Nr. 2700340 Lietuvos bankas Klaipėdos sk.
ir sąs. Nr. 4700534 Lietuvos bankas Kauno sk.*

(c) Zigmąs Stankus

Ižanga

arba epilogas

Išėjome į armiją jauni, suaugusiųjų kūnais, bet dar vaikišku protu. Paaugliai... Palikę gyvenimą be rūpesčių, iš viskuo pasirūpinančių tėvų glėbio, kiti tiesiog iš mokyklos suolo, nežinodami gyvenimo prasmės ir visų jo sunkumų, papuolėme į sistemą, kurioje kiekviena diena - tai kova už būvį, kurioje tik jėga ir sumanumu galima ko nors pasiekti, kartais net išlikti. Naudodamiesi mūsų nesusiformavusia psichika, valstybės politikai pajungė mus nešvariems darbams. Iš mūsų lipdė robotus žudikus. Tik nedaugelis galėjom suprasti, ką mes iš tikrųjų darome,- manėm, kad karas lieka karu ir jame galioja tik karo įstatymas: stipresnis neteisiamas. Karas išdulkė ne tik mūsų kūnus, bet ir sielas. Grįžome namo pavargę, bet žinojome, kas yra tikra draugystė, kur riba tarp gyvenimo ir mirties.

O visuomenė gyvena - vagia, girtuokliauja, paleistuvauja, myli, gimdo vaikus, eina į darbą. Visi patenkinti, nes jų tas karas nepalietė, jie jo net nepastebėjo...

Mes nesuprasime pūvančios visuomenės, jie - mūsų. Norėjosi šaukti, kad netiesą šneka politikai ir žurnalistai -juk ten mūsų vaikinai žūva,- žmonės, ką darote?! Blaškysimės nerasdami vietos, daugelis iš ten grįžusių prasigers, kiti sugniuš ir prisitaikys prie visų. Nuskęsime tūkstančius kartų didesnėje viskam abejingoje minioje, taip ir neįrodę savo tiesos. O visuomenė žiūrės į mus kaip į albinosus, tarytum jie buvo teisūs iš pat pradžių. O mums bus dar sunkiau, nes jausimės ne tik apgauti, bet ir nesuprasti, ir tarytum sumelavę.

Po labai šaltos 1979 metų žiemos prasidėjo kaip reta ankstyvas pavasaris. Gegužės mėnesio pabaigoje karščiai vis laikėsi. Birželio 1 gauau šaukimą į armiją. Po poros dienų gėrimo, kurį vadindavo išleistuvėmis, su giminėmis, tėvais, draugais ir artimaisiais, skusta galva, paruošta kelionei kuprine, senais drabužiais ir 25 rubliais kišenėje, birželio 4 d. išvykau į traukiančią ir bauginančią, nenorimą, bet neišvengiamą armiją. Buvau jaunas, stiprus, institutui per kvailas, mokslas atrodė reikalingas tik tam, kad mokėčiau suskaičiuoti gautus pinigus. Tėvams seniai buvau įkyrėjęs su savo išdaigomis, jie laukė nesulaukė, kada mane paims tarnauti, kad galėtų lengviau atsipūsti. O man atrodė, kad turiu nemažą gyvenimo patirtį: turėjau mergų-duodančių irne, žinojau, kas alaus barai, restoranai ir šiaip vietos, kur galima ištuštinti vyno butelius. Ėjau į armiją savo noru, nes bijojau padirbti kokiai kvailei vaiką ar nusigerti. Anksčiau ar vėliau vis tiek reikės eiti, o laukti "kada pakvies Tėvynė", yra be galo bjauru. Be to, maniau esąs pranašėnis prieš kitus, nes man buvo ne 18, o 19 metų, ir buvau gerai pasirušęs fiziškai.

21 valandą, staugiant ir švilpiant išlydintiesiems, autobusus su keturiolika tokių pat driskių, kaip aš, ir mus lydinčiu komisariato mičmanu, išlėkė pro komisariato vartus ir, kaukindamas signalą, skirdamas girtą apsiašarojusią minią, nėrė Vytauto gatve į kairę, po to vėl į kairę, į dešinę ir tiesiai Gogolio gatve.

Išvažiuojant puolėme prie autobuso langu, beldėme juos kumščiais ir staugėme kaip uždaryti vilkai. Pro purvinus langus matėsi girti draugų ir artimųjų snukiai, išlydinčios panos sunubėgusiu nuo verkimo blakstienų tušu. Tarp jų daug buvo ir tokių, kurios mielai verkdamo kiekvienose išleistuvėse. Buvo ir tokių, kurios ne tik verkdamo, bet ir šaukdavo perrrėkdoma minia: "Aš tavęs lauksiu...", o kitą šeštadienį žadėdavo laukti jau kito.

Kiek santūriau laikėsi būsimų kareivių tėvai. Kur nors minios pakraščiuose droviai šluostydavosi gailėsčio ašaras: "Na, štai ir mes išl ydėjom savo kareivėlių", nepuldami į dvokiančią svaigalais minia, mėginančią gyva mase užverti kelią autobusui.

Išvažius į autostradą, autobuse stėjo nesmagi tyla. Visi, tarytum gavę raminančių, sėdėjoje susimąčiusiais veidais, stiklinėmis akimis. Didvyriškumo, kuris atsiranda einant į armiją ar tuokiantis - kai esi visų dėmesio centre - neliko. Mičmanas,

nusiėmęs karininko kepurę, nosine šluostėsi nuo kaktos prakaitą. Išvažiuojant jam gerokai teko paplušėti: traukdamas mus nuo langu, ir sodindamasi vietas, jis šaukė, putojosi, davinėjo komandas, bet niekas jo neklausė, - mes buvome žali žali, armijos nesugadinta mąstysena, ir į jo komandas nereagavome.

Kurį laiką važiavome tylėdami, po to po truputį pradėjome atkusti. Iš jau tarnaujančių draugų laišukų žinojom, kad už miesto išlaipins, - tikrins kuprines, lagaminus, o rastus degtines butelius sudaužys. Atims peilius, šakutes ir visus aštrius daiktus. Tad autobuso gale susėdome keliese ratuku ir nutarėm tai, kas yra buteliuose geriau supilti į skrandžius, negu duoti tam kvailiui mičmanui sudaužyti. Atidarėme pirmą butelį, kažkuris ūkiškesnis surado savo mantoje ir stiklinę. Slėpdamiesi gėrėm. Vienas geria - kiti užstoja, kad nematytų mičmanas. Bet netrukus nusprendėm, kad kol kas mičmanui mes nerūpime, - jis ramiausiai žiūrėjo į priekyje bėgantį kelią. Stiklinę greitai ėjo ratu, bijojame, kad nespėsime išgerti butelių iki egzekucijos vietos. Bet autobuso niekas nestabdė. Mes gerokai padrąsėjome. Pasijutome senais bičiuliais, pasakojom apie save, pažindinomės. Prie mūsų prisijungė dar du. Dešrų, lašinių mamos buvo pridėjusios, degtinės buvo... Trūko tik mergų, bet jos liko toli ir kitiems...

Važiavome ilgai. Truputį nusnūdau ir vėl išijungiau į geriančių kompaniją. Visi buvo gerai paėmę, vienas žviegdamas pasakojo, kad motina į kelionmaišį įdėjusi lėkščų, šakutę ir stalinį peilį, nes armijoje viso to neduosia. Kitas siūlė duoti mičmanui į snukį, išmesti vairuotoją ir važiuoti atgal į Klaipėdą: jis visų klausinėjo, kas moka vairuoti autobusą. Gerai, kad tokių neatsirado. Bežiūrint į juos man neliko nieko kito, kaip vėl prikyti. Gerokai įkaušęs, pradėjau visiems aiškinti, kad esu labai "techniškas bičas" - apsilvilkęs esu marškinėlius trumpom rankovėm, bet kuprinėje turiu vatinuką. Vyrai nesuprasdami raukėsi, o aš aiškinau: jei siųs į pietus, su marškinėliais neperkaistu, jei į Sibirą - apsilvilkis šimtasitule: taip pat nesusalsiu, o jiems Sibire vienas marškiniais busią šaltoka. Visi žviegė girtu juoku. Mičmanas miegojo, ar tik apsimetė, - sėdėjo užsimaukšlinę kepurę antakių. Degtinė baigėsi. Inkvizicijos kažkodėl nebuvo, bet ji mums jau buvo nebebaissi kaip ir visa armija. Keletas vaikučių autobuso priekyje sėdėjo visiškai blavisti, nes nebuvo prie mūsų prisidėję. Pradėjome juos ir geru ju, ir blogu ju šnekinti, kad atiduotų savo mamųčių idėją "snapsa", bet tie nė krust, - sakė neturi. Vieni siūlė duoti jiems ausų, kiti šaukė, kad su saviškiais pyktis nereikia, nes prieš akis Vilniaus naujokų

paskirstymo punktas, o ten amžinos muštynės tarp kauniškių, klaipėdiškių, vilniečių. Mūsų labai mažai, todėl turį būti vieningi. Nurimę išsiskirstėme pasnausti. Nejutau, kaip atvažiavome į Vilnių. Nubudau - už lango naktis, autobuse dega šviesa, naujokai - vieni snaudžia, kiti miega. Pradėjau žadinti savo sugėrovus. Pasirodo, autobusui atvykus į Vilnių, mičmanas pasakęs, kad autobuse lauksime kelias valandas, nes medicinos komisija, esanti naujokų paskirstymo punkte, pradėdanti dirbti tik 8 valandą ryto. Laiko turėjome daug ir pagalvojome, kad neblogai būtų "padaryti" dar keletą buteliukų. Pažadinom kitus, surinkome pinigų, beliko nusiųsti autobuso vairuotoją į "tašką", bet pakalbėjus paaiškėjo, kad vairuotojas pats turi "tašką", taigi no problem. Tiesa, besiderint dėl kainos, nubudo mičmanas ir norėjo nugrūsti mane į vietą. Bet, aš jį stumtelėjau ir kai kur pasiunčiau. Jis pradėjo gąsdinti, kad nusiųs mane tarnauti pas baltąsias meškas, - aš jį dar kartą pasiunčiau. Tada jis užtikrino, kad tarnausiu Šiaurėje.

Miegoti nebeteko. Mus, vienus blaivius, kitus girtus kaip kiaules, suvarė lyg į bažnyčią, lyg į kokią buvusią vienuolyną. Į akis krito labai storos pastato sienos, langai su grotomis. Liepė nusirengti nuogai. Vyrukai, kurie turėjo daug pinigų, jaudinosi, kad juos gali apvogti, - išsirengti juk visai nuogai reikia. Vienas siūlė turtingiesiems susikšti pinigų į šikną, o kai šikna išklaus, perdėti į burną už žando. Ėjom iš kabineto į kabinetą kaip avinai vienas paskui kitą, o bandos priekyje - nepakeičiamasis mičmanas. Visa medicinos komisija buvo tik eilinis formalumas. Visi mūsų dokumentai su daktarų rezoliucijomis "tinkamas" ar "netinkamas" buvo paruošti Klaipėdoje. Aš visiems medikams pasirodžiau "tinkamas". Vilniuje kruopščiau tikrino tik tuos vaikus, kurie Klaipėdos medikams buvo kuo nors neįtikę: silpnesnė klausia ar regėjimas, patirtos traumos ir pan. Ir faktiškai jau Klaipėdoje mes visi buvome surūšiuoti kaip jaučiai mėsos kombinate pagal rūšis: aukščiausios, pirmos ir t.t. Klaipėdoje buvo sprendžiama ir kokiose dalinių rūšyse gali tarnauti. Vilniuj - paskutinis patepimas. Klaipėdoj mano regėjimas buvo 1:1. Vilniuj buvau girtas ir net abiem akim negalėjau išžiūrėti rodomų raidžių. Praėjus komisiją, liepė apsirengti, mičmanas palydėjo mus, atsisveikino, palinkėjo visiems geros tarnybos, man mirktelėjęs pasakė, kad nepamirščiau parvežti jam lokio kailio. Buvau žalias, maniau, kad 100 proc. esu Šiaurės laivyno jūreivis. Tik vėliau supratau, kad armijoje - kaip ir gyvenime: kuo žemesnės pareigos, tuo didesniais viršininkais dedasi.

Kareivukas palydėjo mus pro geležinius vartus, kurie dalijo

pusiau aukštomis sienomis aptvertą kiemą, panašesnę į kalėjimą, o ne į tokią nekalną įstaigą - šaukiamojo amžiaus jaunuolių paskirstymo punktą.

Už geležinės tvoros buvo kiemas ir kelerios durys į kiemo pusę - aukštos, senovinės. Kareivis mostelėjo: eikit, ilsėkitės, ir liko prie vartų. Mes, nešini daiktais, įėjome pro vienas duris - šlapimo, degtinės, žuvies ir prakaito smarvė. Dviejų aukštų gultai - greičiau ne gultai, o tvirtai suręstos storų lentų lentynos. Ant jų, taip pat ant grindų guli šaukiamieji, pasikišę po galva vienintelį savo turtą - lagaminą ar terbą su mamos įdėta dešra, kumpiu ir konservais. Kiti lošia kortomis iš pinigų ar daiktų, treči geria degtinę. Mes išsiskirstėme kas kur. Dviese nutarėme eiti lauk, nes miego nesinorėjo, o šioj prismirdusioj patalpoj sėdėti gražų vasaros rytą nebuvo jokio noro. Beeinant lauk, prie mūsų priėjo keletas "čiuvakų". Pasiruošėm muštynėm, nes vyrukai turėjo užsikišę už diržų peilius, bet tokius ilgus - tikrus virtuvinius peilius. Jie paklausė, kur einam ir kas tokie. Atsakiau, kad ne jų "supistas reikalas". Žodžiu, vos neužvirė muštynės. Bet vienas iš jų paklausė, iš kur mes, ir išgirdę, kad iš Klaipėdos, pakeitė toną, pakvietė išgerti. Papasakojo, kad jie, vilniečiai, čia jau savaitę, jų daug, keli autobusai. Dešrą, kumpius atima iš kaimiečių, taip pat pinigus, už kuriuos galima iš saugančių kareivių nusipirkti degtinės. Mušasi su kauniečiais ir šiauliečiais, su Klaipėda - taika.

Po gero pusvalandžio per garsiakalbius įsakymas, rikiuotis. Išėjome į lauką. Susirikiavome, šaukė pavardėmis, liepė eiti prie vartų. Mano pavardės nešaukė. Likusiems liepė skirstytis. Po komandos nuėjau prie išvardintųjų, nes tarpe jų buvo keli klaipėdiečiai. Besikalbant, atėjo "pirkliai" - kareiviai ir karininkas su statybinių dalinių emblemomis, tai būsima vyrukų tarnyba tapo aiški. Prie mūsų priėjo du desantininkų uniforma vilkintys vyrukai. Pasirodo, tai seni mano pažįstami, su kuriais kartu mokiausi: Donatas ir Volodka. Pasakojo, kad paskirti tarnauti į Kauno desantinę diviziją, o kadangi jų specialybė - akmenskaldžiai, tai laikinai dirbą pulkininko viloje.

Vėl komanda "Rikiuotis". Trys pavardės, tarp jų mano - prie vartų. Prie mūsų priėjo desantininko uniforma vilkintis seržantukas ir pasakė, kad važiuosime į Ferganą. Paklausiau, ar tai ne šiaurė, atsakė, kad tikrai nesusalsiu. Liepė mums palaukti, o pats nuėjo tvarkyti kažkokių formalumų. Donatas ir Volodka, išgirdę Ferganos pavadinimą, pasakė, kad jų pulkas buvo apmokymuose

Ferganoje,- ten labai karšta, o musės skraido geros bulvės dydžio. Kartą važiavusi mašina, kėbule stovėję keli kareivukai, ir tokia musė vienam iš jų pataikiusi tiesiai į kaktą. Kareivėlis nuo smūgio "atsijungė".

Grižo mūsų "pirklys". Pasirašė už nemokamus bilietus, maist pinigius - po 5 rublius su kapeikom - penkioms paroms.

Maskvą pasiekėme greitai. Ten išsėdom į traukinį Maskva-Taškentas. Važiuom per visą Rusiją, ir negalėjau atsistebėti tokia nematyta netvarka. Kazachstanas paliko dar didesnę išpūdį. Nebuvau buvęs niekur toliau Lietuvos, jei ką buvau matęs, tai tik per televiziją. Kazachijos aūlai - tai skurdo, smėlio, molio ir dar iš kažkokių medžiagų sulipdyti namai su kur ne kur kyšančiomis televizijos antenomis. Stočių peronuose vagonų langus apgulavo būriai apdriskusių vaikų, kurie už kapeikas basi trypė peroną ir dainavo keiksmažodžiais pagražintas "čiasuškės". Moterys ant galvų nešiojo padėklus su vaisiais bei apvalia, "lepioškomis" vadinama duona. Buvome pažvarbę nuo tokio vaizdo. Juokėsi tik seržantas. Žodžiu, nuo "basmačių" laikų nepasikeitė niekas...

Mūsų "pirklys" seržantukas buvo nedidelio ūgio, bet tvirtai sudėtas vyrukas, kuris labai didžiavosi tarnaujantis "BDB" ir tai stengėsi visur pabrėžti, bet širdyje buvo bailys. Surinko iš mūsų pinigų ir dokumentus. Vaikščiojo po vagonus grodamas gitara gražesnėms merginoms ir "kabindavo" apie "BDB" didybę ir galingumą. Iš pradžių ir mes buvome sužavėti, bet vėliau perkanom, kad jis paprasčiausia "myžalo puta": kuo daugiau purtai, tuo labiau putoja, o jis: kuo daugiau šneka, tuo daugiau meluoja.

Traukinys sustodavo prie kiekvieno aūlo, o atstumai tarp tų gyvybės taškų - kaip per visą Lietuvą. Visur baises karštis, oras bangavo, o iš abiejų traukinio pusių - lygu lygu kiek užmato akys. Nei medžio, nei krūmo, tik parudavusi žolė. Vieninteliai gyvi padarai - švilpikai. Stovi ant užpakalinių kojų prie savo urvų ir susidomėję stebi traukinį.

Nepraėjo kelionė ir be nuotykių. Atėjo skūstis jaunas kareivukas iš vagonų apsaugos tarnybos. Sakė: jį "čiurkos" skriaudžia, neduoda gyventi. Mūsų "erelis" pašoko, kad išpūdingiau atrodytų, užsidėjo kietį, beretę ir, atsisakęs mūsų paramos, puolė "čiurkų" gydyti. Nesulaukęs joms jo ieškoti, tikėdamiesi rasti daug sukrvintų. Pasirodo, ogi "čiurkos" jį gydo. Nemuša. Jei būtų mušę, būtume padėję jam,- tik šiaip atliko "aiškinamąją darbą".

Traukinyje važiuo kirgizai iš statybinių dalinių ir atsėdėję

"dizbate". Ir uzbekai iš BB - vidaus dalinių. Kirgizai prigėrė kaip šunys ir pradėjo siausti po traukinį. Tokių šlykščių girtų snukių dar nebuvau matęs. Davė į kailį kitų tautybių kareiviams arba tarnaujantiems kituose daliniuose už tai, kad jų uniforma su raudonais, žaliais ar kitokiais antpečiais, o ne juodais - reiškia esi "čmo" - šūdas. Ypač smarkiai nukentėjo keli uzbekai, atitarnavę vidaus daliniuose. Juos smarkiai sumušė. Uzbekai sukoncentravo jėgas viename vagone, prie kirgizų prisijungė kazachai, o fronto linija - mūsų vagonas, kaip tik ta vieta, kur mūsų vietos. Praėjimas - du žmonės vos prasilenkia, masinis puolimas neįmanomas, tai į darbą buvo paleisti tušti buteliai, nuo bėgių surinkta akmens skalda (matyt, mūšiui ruošiasi iš anksto). Prasidėjus mūšiui užlipome visi ant viršutinių gultų. Abi kariaujančios pusės kaukdamos puolė viena kitą. Na, ir snukiai: vien jų išvaizda buvo baisi. Uzbekai puolė su diržais ir buteliais, kirgizai gynėsi tuo pačiu. Apsidaužė, susikruvino, po keletą iš abiejų pusių neteko sąmonės ir saviškių buvo nuvilkti į šalį. Atakos sekė viena po kitos. Artimiausiam gyvenamame punkte buvo nuplėštas "stop" kranas ir kirgizai su kazachais kapituliavo - atidarę langą, išsoko lauk, palikę lagaminus su asmeniniais daiktais.

II skyrius

Fergana. Atvykome birželio 10 dieną. Gatvės neįprastos, apso-dintos medžiais, pakraščiuos visur žaluma, pavėsis, nes saulei vos pakilus - jau karšta. Visur arykai - drėkinimo kanalai, neįprasta vietinių apranga: mergos su sijonais ir kelnėmis, basomis kojomis išsispyrusios pliažines basutes, plaukai supinti į daugybę kasyčių. Ir vyrai, ir moterys, ir vaikai - visi su gražiai išsiuvinėtomis tiubetekomis. Na, ir gyvi asilai -jų niekur, išskyrus cirka, nebuvau matęs.

Dalinyje permiegojome. Kažkas naktį pažadino, pakeitė mano batus į dviem numeriais didesnius kareiviškus. Įdomiausia, kad pasižadino ir sako: "Ar galima paimti tavo batus, aš tau į vietą duosiu kitus iki karantino - ten gausi naujus". "Imk", sakau. Matyt, "jaunas" buvo, senis būtų ne tik nesiklauses, bet dar lieptų atnešti.

Visas Ferganos miestas ir jo apylinkės buvo tarytum taurėje, iš visų pusių buvo matyti aukšti, snieguotom viršūnėm kalnai - mėlyname dangaus fone jie atrodė nuostabiai gražūs. Tik buvo labai keista, kad čia toks velniškas karštis, o kalnų viršūnės padengtos sniegu.

Ryte mus sunkvežimiu nuvežė į mokymo centrą, esantį dešimt

kilometrų už miesto. Važiavome asfaltuotu keliu, visur vien dyk-vietė - nei krūmo, nei medžio, nei žolės, tik kupranugarinė dyglė augo kuokštais - ir nuo karščio drebaş oras.

* * *

Mokymo centras. Vieno aukšto barakai, nedideli namukai va-dams. Visur transparantai su šūkais, skelbiančiais Tarybinės Ar-mijos šaunumą, nenugalimumą, ir šiaip visokiomis frazėmis, pa-sakytomis mūsų buvusių ir esamų idėjinių vadų. Visur ideali tvarka, net degtuko ar nuorūkos nerasi numestos, akmenukai, ir tie visi savo vietose. Čia nebuvo tokių pavėsių, kaip mieste, visur kepino negailėstinga saulė. Kas žygiavo, kas dirbo,- nė vieno kareivio, besišlaistančio be darbo. Į akis krito nematyta apranga - ant galvų plačiabrylės skrybėlės egzotišku pavadinimu PANAMA. Kelnės - "banankės", apačioje užsegamos saga ir branavykai - batai, kokius išduoda "profkininkams" gamybinei praktikai. Vis-kas chaki spalvos, išskyrus mėlynus antpečius, emblemas, baltai ir mėlynai dryžuotas "telniaškas".

* * *

Nuvedė j medicinos punktą - PMP. Kadangi buvau plika galva, manęs į pirtį nebevedė ir likau sėdėti ant suoliuko prie "PMP". Durys buvo praviros, smirdėjo vaistais ir chlorkalkėmis. Pro šaliį ėjo iki juosmens nusirengęs kareivukas, atrodė gana liūdnei: kau-lėta figūra, įkritusios akys. Paprašė cigaretės, atsakiau, jog nerū-kau, bet tuoj grįšią iš pirties Egidijus ir Romas (bendražygiai iš Lietuvos), gal jie dar tūry... Jis prisėdo prie manęs. Išišnekėjome. Pasirodo, jis iš Panevėžio, dabar turi 15 laisvų minučių, ieško, gal ras kur nuorūka,- labai rūkyti norisi.

- Papuolei į pačią blogiausią Sąjungos vietą,- pasakojo jis,- čia baisus karštis. Aš jau beveik du mėnesius čia, paėmė iš karto po pavasarinio šaukimo paskelbimo. Neseniai nuėmė kopūstų derinė-tai ryte kopūstų košė, pietums kopūstų sriuba, kopūstų košė antram patiekalui, vakare vėl kopūstų košė. Gainioja žiauriai - nei dieną, nei naktį nėra ramybės...

Nutraukęs pasakojimą puolė laipteliais žemyn - nesupratau, kodėl. Duryse pasirodė vyrukas - apie 190 cm ūgio ir 100 kg svorio. Pasitrynė užmiegotas akis, pasiraivė, garsiai nusipersdamas, ir tik tada pastebėjo mane.

- O čia kas per bybis?- paklausė suraukęs antakius.
- Į tarnybą atvykau,- atsakiau sėdėdamas.
- Na, ir išūlumas! Kodėl neatsistoji, kai kalbi su seržantu VD V?
- Kai pradėsiu tarnybą, tada ir atsistosis...- atsakiau.

- Iš viso, kas tu toks ir ko čia sėdi?- vėl klausia.

- Tikriausiai čia tarnausiu, atvykau iš Lietuvos,- atsakiau.

- O, kraštietis!- jo riebus snukis nušvito.- Aš iš Rygos!

Norėjau pasakyti, kad Klaipėda ir Ryga ne taip jau arti, bet jis nutraukė mane, sakydamas - tarnauja sanitariniu instruktorium. Liepė užėiti į vidų - parodysias cirką. Įlęšęs subliovė: "PMP, rikiuok!"- Ir truputį žemesniu balsu:

- Kalės jūs, aš jus visus išpisiu, žinosit, kekšės, kaip šlangavoti. Į kuopą nenorit, tai sėdit čia apsišikę. Aš jus, kurvas, pagydysiu!

Jo pamokslo metu pro duris stumdydamiesi, paklaikusiomis akimis, basi, vienomis kelnaitėmis ir jūrinikėmis skubėjo ligoniai: apibintuotom rankom, kojom, kiti, matyt, nusividuriavę. Visa ta ligonių grupė išsirikiavo pagal ūgį ir laukė seržanto pamokslo galo visiškoje tyloje.

- Lygiuok, kekšės! Ramiai, šunys! Kad jūs čia gulėdami neiš-pizdėtumėt, neprarastumėt sportinės formos, aš jus išpisiu,- kalbė-jo jis, pakeldamas ir nuleisdamas balsą, o komandas surikdamas.- Keiksmazodžiai liejosi monotoniškai, visiškai nepabrėžiant, ne taip, kaip mes keikiamės, tiesiog ėjo jų srautas iš burnos. Aš buvau sužavėtas. Nebuvo tekę gyvenime girdėti nieko panašaus. Staiga:- Mūšiui!

Ligoniai griuvo vienas ant kito: pirma eilė ant grindų, antra ant pirmos, nes koridorius buvo siauras. "Keistas įsakymas: mūšiui!"- svarsčiau mintyse, stovėdamas koridoriaus gale. Seržantas užsili-po ant šios kaip silkės dėžutėj suguldytos žmogienos ir vaikščiojo tarytum pirštai pianino klavišais. Vaikščiodamas tęsė savo paskai-tų ciklą apie ligas, traumas ir apskritai,- kad PMP yra skirtas ligoniams gydyti, o jis, VDV sanitarinis instruktorius, turi vargti čia su jais, suskiais ir t.t. Tai buvo dėstoma tėvišku tonu, o kalba paįvairinama keiksmazodžiais, kurių labai turtinga rusų kalba. Ir tai nebuvo vien įprasti keiksmazodžiai, bet iš kiekvieno jų padary-tos dešimtys naujų žodelių. Skambėjo visai neblogai. Mane ėmė juokas. Krūva tratėjo ir stenėjo, bet nė vienas neišdrįso iš skausmo surikti. Jei kuris garsiau sustenėdavo, seržantas grąžindavo atgal žingsniui pakeltą koją, pervesdavo visą svorį ant stenančios vietos ir pasisukinėdavo. Pagaliau jis nulipo. Krūva liko gulėti. Visa tai truko gal penkias, gal šešias minutes.

Staiga komanda: "Stot!"

Viršutiniai pašoko gana lengvai, apatiniai vangiau.

- Palikt! Ne staigiai! (ne rezko!)

Ir vėl "K boju! Otstavit! Nerezko".

Taip guldė, kėlė, guldė, kėlė, kol subliovė:

- "Otboj 45 sekund",- visi vienas per kitą kaip akis išdegę puolė į kambarius, keletas parvirto, kiti puolė per juos. Lovos buvo dviejų aukštų. Tie, kurie gulėjo viršutiniame aukšte, pribėgę atsiskuko į lovą nugara, nusitvėrė viršutinių lovų galų viršų ir, atlikę pratimą "podjom-perevorot", arba, lietuviškai, "vilką", atsidūrė antrame aukšte, o gulintys pirmame turėjo nerti pro skylę tarp dviem aukštais sustatytų lovų arba per tarpą tarp lovų. "Visagalis gydytojas" stovėjo, laikydamas uždegtą degtuką. Nebaigus degtukui degti, trijose palatose įsiviešpatavo tylą. Jis riktelėjo:

- Negirdžiu knarkimo,- ir visas PMP pradėjo drebėti nuo knarkimo. Gavę komandą "Odstavit!"- nutilo. "PMP viešpats" įsivedė mane į procedūrinį kabinetą ir parodė "tabletę"- kuprinę su keturkampiu švino gabalu, sveriančiu apie 20 kg. Gyrėsi, kad labai efektingi vaistai negaluojančiam viduriams: ligoniui uždeda kuprinę, jei netingi, pats bėga šalia, o tas mėlynuodamas velka savo našta tol, kol praeina pilvo skaudėjimas. "Tabletės" išpūdis buvo velniškas. Išėjau pakvėpuoti grynų oru. Kraštiečių dar nebuvo. Saulė vis dar taip pat negailestingai kepino. Pro šalį bėgo pusplikė kuopa (apsirengimas: kelnės, batai ir panamos). "Kraštietis iš Rygos" pašaukė vieną kareivuką pavarde, tas akimis parodė į šalia bėgantį seržantą, kuopos seržantas mostelėjo ranka,- suprask: "eik". Gavęs leidimą pribėgo prie san.instruktoriaus ir atraportavo, kad kviestas atvyko. Rygietis liepė bėgti į kareivines ir atsinešti armoniką. Po kelių minučių armonika buvo vietoj. San.instruktorius paklausė:

- Serekinai, vandens nori?
- Taip, draugas seržante!
- Sėsk ir grok!

Pats nuėjo į savo apartamentus ir grįžo su stikline vandens, kurią pastatė ant armonikos krašto, kaip, matydavau, vestuvėse muzikantams padeda taurelę degtinės. Serekinas grojo ir sukepusiomis pabalusiomis lūpomis dainavo gražias rusų liaudies dainas.

- Negi čia ir vandens nėra?- paklausiau.

- Yra, iki bybio,.. bet neleidžiame nevirinto gerti, o virinto neužtenka, be to, triedžia pusė pulko. Pagaus geriant iš vandentiekio - išpis ir išdžiovins.

- O aš,- tęsė jis,- šaldytuvą turiu, įdedu, atšaldau - man užtenka.

Grįžo Egidijus ir Romas, lydimi kareivio, liepė man eiti su jais. Nuvedė mus į autokuopą. Į vairuotojų rengimo kuopą. Prieš armiją aš ir Egidijus buvome baigę DOSAFą, o Romka buvo remontavęs mašinas, taigi mūsų likimas buvo nuspręstas dar namuose, karinio

komisariato kabinetuose. Man su visais daiktais liepė eiti pas kuopos vadą leitenantą Mosiną. Tas liepė iškratyti visus savo daiktus ant stalo. Leitenantas iš pažiūros darė sauso, stipraus vyro išpūdį, be to, su antpečiais, karininko diržu, vadinamu "partupėja", jis man šį tą reiškė. Mane smulkiai išklausinėjo apie šeimą, visą giminę, ar buvę šeimoje "miškinį" ir t.t., ieškodamas mano biografijoje nacionalizmo ar fašizmo pasireiškimų. Į klausimus atsakinėjau rimtai, nes nesupratau, kad jis toks pat piemuo, kaip aš, tik pripumpuotas visokių idėjų, ir visi, kas ne rusų tautybės, buvo jam įtartini. Galų gale jis paėmė mano užrašų knygutę ir apstulbo: be adresų, buvo prirašyta aforizmų, posakių anglų, lotynų ir prancūzų kalbomis su lietuviškais vertimais ir be jų, be to, buvo priklijuota iš užsienio POP SHOP žurnalų iškirptų gražių nuogų mergų irtais laikais labai garsaus kultūristo Sergio Olivos nuotraukų. Jis pasilenkė prie manęs (sėdėjo ant stalo) ir, žiūrėdamas į akis, pradėjo klausinėti, ką aš čia prisirašęs. Įrodinėčiau, kad aforizmų... "Kodėl ne rusiškai?"- vėl klausė. Galų gale, rodydamas užrašų knygutės nuotraukas, pradėjo skaityti lekciją:

- Labus (visi pabaltijiečiai taip buvome vadinami), ar žinai, kad tai žalinga Vakarų įtaka, o mes - tarybiniai piliečiai mums tai svetima ir,- t.t. ir pan.

Aš stovėjau. Iš pradžių ėmė juokas. Po truputį pradėjau suprasti, kad čia visai nejuokinga...

- Neaišku,- sako,- ką turi prisirašęs, gal nori visus "labusus" sukiršinti prieš armiją ir mus, rusus, pjauti. Jumis negalima tikėti nė vienu.

Galų gale priėjom kompromisą: leido išsiplėsti adresus, o kas liko iš knygutės - pasiėmė, sakydamas, kad parodys žmonai. Ji gerai įkertanti angliškai. Tiesa, užkliuvo ir mano marškinėliai, nes ant nugaros buvo išpurkštas grupės "SLADE" trafaretas. Liepė nusivilkti ir tuojau pat suplėšyti. Aš paklusau. Nuvedė į "kaptior-kę" (rūbų ir kitų daiktų sandėlį). Išdavė naujas kelnės - švarkų nebuvo, panamų, kojinių, batų, diržų - taip pat. Nuvedė pas Romką ir Egį, kurie siuvosi antpečius prie naujos uniformos. Prie kelnų man pridėjo seną išblukusį švarkelį ir gryną odos, nors ir seną, diržą.

* * *

Viskas. Civilis gyvenimas baigėsi kartu su iššiktomis mamytės bandelėmis.

Armijos aparatas, sudarytas iš daugybės didesnių ir mažesnių dantračių, įtraukė ir mus - žalius, truputį išsigandusius ir visiškai

neturinčius supratimo apie armiją, ne tą, iš filmų, knygų ar gražiai nupieštų plakatų, o tikrą armiją – su juodom ir baltom spalvom, nepakenčiamu pažeminimu ir begaliniu išaukštinimu, beviltišku skurdu ir neišsėmiamais turtais, kur viršininko žodis gali lemti tavo likimą, sveikatą, net gyvenimą. Tuščio išaukštinimas iki absurdo, švento pažeminimas iki purvo.

Kuopai vadovavo trys seržantai: du iš divizijos žvalgybos, vienas iš autoremonto kuopos. Abu žvalgybininkai buvo tikri nutrūktgalviai: vienas – buvęs boksininkas, kitas – sulaužytom ausim imtynininkas. Velniskai gerai pasiruošę fiziškai, mus gainiojo pagal savo išgales.

Iš ryto kėlimasis ir apranga (forma Nr.1 – "kelnaitės" ir batai) – mankšta. Bėgam iki "žvaigždutės" – tai apie 2,5 km pakalne iki mokymo centro vartų, virš kurių buvo įtaisyta žvaigždutė. Į pakalnę bėgti dar nieko, o atgal... Bėgti reikia visai kuopai – rikiuote, atsilikti negalima, nes duodamas įsakymas atsilikusius nešti, – menkas malonumas pačiam bėgti į kalną ir dar koki "čadą" nešti, tai geriau bėgi pats, iš visų jėgų, mėlynuodamas, putodamas, nekreipdamas dėmesio į duriantį šoną. Jau geriau bėgdamas mirk nei leisk, kad tave neštų. Užpuškavus į kalniuką, bėgam į sporto kompleksą, ten dar keli ratukai žiedu, po to pratimai ant "kupranugario", lygiagrečių, skersinio... – iki pamėlynavimo. Po to – į kareivines. Pusvalandis sutvarkyti. Toliau rytinis patikrinimas. Išsiriavius šaukiami pavardėmis. Išgirdęs pavardę, šūkteli: "Ja!"

Pasigirsta komanda:

– Panamas nusiimti! – staigiu judesiu nusiimam panamas ir perdedame ant kairės rankos. – Visą kišenių turinį sudėti į panamas!

Seržantai tikrina, ar prisisiuvę švarias apykakles, ar stipriai laikosi sagos, nublizginta sagtis, ar "margelavka" (smirdančių batų tepalu) nutepti batai, švarus munduras. Tada žiūrinėjamas panamos turinys: kareivio kišenėse turi būti tik dokumentai ir nosinė. Visa kita – laiškų, apykaklaičių medžiagą, atsarginius batų už varščius ir t.t. – liepia suėsti: iššiodo ir po truputį kiša į burną... Smagiai žvengia "neėdantys"...

Į valgyklą – su daina. Pro kiekvieną sušiktą seržantą, karininką ar puskarininką turėjom pražygiuoti "ramiai". Prie valgyklos, nusiplovę rankas, vėl rikiuojamės, seržantai sustoja prie durų su diržais rankose. Po komandos "Į valgyklą vorele bėgte marš" puolame vienas paskui kitą, stengdamiesi išsisukti nuo diržų smūgių, kuriais skatina mus seržantai. Iškart nuo valgyklos durų

keturios pakopos žemyn į valgyklos salę. Dažniausiai jas praleki nepaliesdamas kojomis, nespėjęs net sustoti. Virstam vieni ant kitų. Pirmieji ir kraštutiniai keliai ir bėga prie paruoštų stalų. Nėra reikalo rūpintis kitais – padėti atsikelti, visi kovoja tik už save – nepapulti, negauti, kuo mažiau akyse rodytis, jei neturi ko būtino – pavogti, bet nepakliūti. Toks karantino gyvenimo principas.

Pripuolam prie stalų, bet valgyti be komandos taip pat negalime. Sustojame savo vietose abiejose stalo pusėse. Ant stalo pastatytas katilas su įgrisusią kopūstų koše ir lėkštės. Išsidalijame duoną – tiksliau, kas pirmesnis, tas griebia storesnę riekę (forminės duonos kepalas supjaustytas į penkias dalis). Paskutiniam, žiopliausiam, gali likti duona be plutos, o tai jau didelis nuostolis, dėl kurio gali kilti ir muštynės.

Įeina seržantai. Jiems atskirai paruoštas stalas, ant kurio – mėsa, sviestas ir daug baltos duonos. Jie nusprendžia, kad per didelis triukšmas, duoda komandas: "Sėst! Stot! Sėst!.. Stot!" – taip kokius penkiasdešimt sykių, po to komanda "Padėti duoną ant stalo ir bėgte marš iš valgyklos!" Kieme stovime alkani ir pikti, keikiame visus, vadiname pederastais, "čadomis", silpnieji gauna į kailį – profilaktikai. Tarp mūsų kaltų visada surasdavome, tai buvo silpniausi ir labiausiai ištižę. Po "sočių pietų" leidžia išsivaikščioti ir penkias minutes parūkyti. Kurie nerūko, išigudrina nusensti, nes labai trūksta miego. Rūkaliai medžioja "bikus".

* * *

Taktika. Vien nuo šio žodžio visi sudrebėdavome. Po pusryčių išvarydavo į dykvietę. Šliauždavom pilvais per aštriais akmenukais ir kupranugario dyglėmis nusėtą žemę, prisivarydami rakščių į alkūnes, kelius, delnus, kurie ir taip daug kam pūliuodavo. Apsupdavome išivaizduojamą priešą, puldavome jį, guldavom ir vėl kėlėmės... Prakaitas bėgo upeliais. Munduro nugara, pažastys būdavo baltos nuo išdžiūvusio prakaito druskų. Gertuvės iš ryto pripildytos vandens, greit ištuštėdavo ir kamuodavo troškulys. Oras tiesiog drebėjo nuo karščio, žemė buvo įkaitusi kaip keptuvė. Alsuoti buvo sunku, tarytum stovėtum labai arti degančio laužo.

* * *

Geriausias dalykas – politinis švietimas. Dažniausiai jį pravedavo leitenantas Mosinas. Skaitė apie įvykius pasaulyje iš "Krasnaja zvezda" ir kitų tokio pobūdžio laikraštėlių. Rašydavom po kelis lapus. Kartais, pasislėpus už kitų nugarų, galima būdavo nusensti atviromis akimis. Bet neduok Dieve, jei miegantį pagausi!

* * *

Žygiavimo pratybos taip pat nieko gero nežadančios. Turėjome išmokyti žygiuoti visa kuopa, su daina, be dainos, žygiuojant "gerbt" viršininką, kitą junginį, posūkius ir t.t. Niekada nemaniau, kad gali būti tiek skirtingų žygiavimo elementų. Be to, batų man niekas nepakeitė, - vietoj 40 dydžio nešiojau 42. Tad sutryniau pūsles ant abiejų kulnų. Pūsles nuo skysčio, susikaupusio po oda, išpampo. Kojinių neturėjau. Tad per taktikos ir žygiavimo pratybas labai kentėjau - eidavau pirštų galais. Dar blogiau būdavo, kai žygiuojant pasigirsdavo komanda "ramiai": tada reikėdavo kirsti visa pėda į asfaltą. Kreiptis į PMP nenorėjau, nes tie, kurie "pailsėdavo" PMP, būdavo laikomi "šlangais". Juos seržantai kelias dienas "turėdavo omeny", o tai reiškė didelį nusidėjimą, už kurį vakarais turėdavo atsiimti. Bet pagaliau nebeiškenčiau, nes kojų pūslėse skystis pagelto. Parodžiau seržantui, ir jis mane nuvedė į PMP. Ten jau šeimininkavo kitas, mergiško veido san. instruktorius. Žirkklėmis nukirpo tas pūsles, kurios jau buvo per pusę pėdos, išleido skystį, apibintavo kojas ir sergančiųjų knygoje užrašė: atleisti nuo fizinio parengimo ir rikiuotės pratybų, kol nebus išduotos kojines arba autai.

Seržantas perskaitęs nusižvengė, atnešė man kojines ir išginė į pratybas.

Man nebuvo jau taip bloga, kaip kai kuriems kitiems. Nebuvau smarkiai išlepus, turėjau sveikatos ir kantrybės. Sunkiau buvo tiems, kurie į armiją atvyko fiziškai silpnais. Vieni, nepakeldami tikrai didelio fizinio krūvio, pasityčiojimų ir pasiutusio karščio, stengdavosi ištrinti į geras vietas - kūreno pirteles, tapo sandėlininkais ar jų pagalbiniais, išnešdavo valgyklų maisto atliekas, kurios, pastovėjusios dieną, baisiai dvokė. Jie imdavosi bet kokio juodo darbo, kad tik prastumtų dieną. Kiti tapo amžiniais ligoniais - išgudrino sirgti visus dvejus metus: tvarkydavo karinių ligoninių aplinką, šerdavo kiaules. Visa tų "gudručių ir neatlaikiusiųjų" grupė pulko buvo labai smerkiama, juos vadino "čadomis", mušdavo, gainiodavo ar tyčiodavosi visi, kas tik pagaudavo, o šie, pasmirde, murzini, visų atstumti ir paniekinti, stengdavosi nepaulti niekam į nagus ir tapdavo tarytum žmogaus šešėliais.

Dienos slinko labai palengva. Apimdavo siaubas ir net kildavo mintis nusižudyti, užuot taip tarnavus dvejus metus. Atrodė, kad tiek tikrai neištrauksiu, bet vis raminau save, kad reikia atkentėti 12 "plaktuko" mėnesių. Po to perkelsią į "veteranus" ir jau būsią gerai. Bet buvau tik karantine, galima sakyti, buvau tik ruošiamas tapti kareiviu.

Gera, kad tie du puskvailiai seržantai iš divizijos žvalgybos, nepavargstantys patys ir pasirošę gauti mus be poilsio dieną ir naktį, atrinko iš pulko jaunų karių 12 būsimų žvalgų - vieną iš šimto jaunų rinktinių vyrų - ir pradėjo juos ruošti atskirai. Atrinktoji grupė bėgiojo kaip briedžiai be poilsio. Iš ryto išbėgdavo, grįždavo vėlai vakare išvargę, pajuodę. Visi jie - būsimasis rezervas žvalgybinio dalinio, kuris buvo tiesiogiai pavaldus tik vadovaujančiam VDV generolui pulkininkui Suchorukovui.

O mus pradėjo šefuoti du nauji seržantai - suskiai kaip reta. Žvalgybininkai nedarė iš mūsų patyčių, o tie du nusmurgę seržantukai - sadistai iš prigimties. Lakstyti, sportuoti arba organizuoti taktikos pratybas jie tingėjo, visa tai darė atmetinai gal dėl savo fizinio silpnumo. Bet tyčiotis tai buvo meistrai! Gavęs nuo žvalgybininko per snukį, ištis pasijusdavai kaltas, o pasižiūrėjus į "naujųjų auklėtojų" muskulatūrą, ėmė juokas, todėl gavus per snukį labai norėjosi rauti atgal. Tačiau mes jau buvome robotai, mažai beprotaujantys, tik saugojomės nepaulti į akis "auklėtojam". 120 naujai keпамų kuopos kareivėlių jau buvome suskaldyti pagal daugybę tautybių, iš kurių buvo vienaip ar kitaip išsijuokta. Visi užsidarėme savame kiaute, žiūrėjome tik savęs, ir tik retkarčiais, turėdamas truputį laisvo laiko, bendraudamas su vienu ar kitu, pajusdavai kažką panašaus į draugystę, kurią iš karto pamiršdavai, vos išgirdęs pirmas komandas. Juk mes visi buvome žali. Ir mums per trumpą laiką norėjo išmiklinti raumenis ir prikišti į galvą daugybę nematytų ir negirdėtų dalykų. Ir, neduok Dieve, tu būsi pamiršęs, ko tave mokino, - su tais seržantas dirba individualiai, o už sugaištą jo brangų laiką gali smarkiai nukentėti. Be to, nežinai, kas naujo, negirdėto gali šauti į galvą tavo "globėjui". Tokį kreipinį, kaip "draugai kareiviai", galėjai išgirsti tik iš karininkų, o seržantai mus vadindavo: psy (šunys), molotki (plaktukai). Kartais nuošalesnėj vietoj einant rikiuotėj duodavo komandą: "Šunys, lokit!" Ir mes einam, lojam pagal kokią melodiją. Vakaro šiaip ne taip sulaukus, vykdavo vakariniai patikrinimai, ir mes visi likdavome seržantų globoje, nes karininkai išvažiuodavo pas šeimas, gyvenančias čia pat, Ferganoje. Pulke likdavo tik budintis karininkas. Tada prasidėdavo "linksmoji dalis". Kartą vakarinio patikrinimo metu kažkas atsakančiai pasmardino. Pasigirdo komanda: "Mūšin!" Visi puolėme ant pilvų. Bet po to sekė kita: "Į besiilsinčio varano pozą stok!" - tai pusiau sulenktos rankos, tarytum nebaigtas atsispaudimas ant grindų, pakelta viena tiesi koja, vaizduojanti driežo uodegą, ir užlaužta galva. Varano poza - labai geras pratimas

pečių, krūtinės, nugaros ir pilvo raumenų grupėms treniruoti. Bet ilgai būnant "varanu", pradeda drebėti kojos, rankos, o nuo kaktos lašantis prakaitas plečia balutę ant žemės. Silpnėsi pradeda mūmėti, bet, Dieve gink, ne ant seržanto, o ant tokių kaip jis:

- Kekšės, kas pašikot, prisipažinkit!

Kuris nebeatlaiko, kakta kerta į grindis, nes rankų pakišt po galva nebepavyksta, jos tarytum priauga prie grindų. Vėl liepiama atsistot ta pačia poza, vėl didinama prakaito balutė, kol atsiranda vienas kuris drąsesnis ir prisipažįsta užsikęs. Bauda jam paskiriama individuali. Komanda "Otboj!" - bet tai dar nereikia, kad galėsi pailsėti. Pradžioje dešimt sykių kelsies, rengsies, vėl nusirengsi, kol visa kuopa nusirengs ir atsiguls per 45 sekundes. Vėliau išgudrinom, jau stovėdami rikiuotėj nepastebimai atsagstyti rankovių sagas, klyną, atsisėgti kelnų diržą, o tai jau daug sutautų sekundžių.

Prieš miegą tenka padaryti "skersinį" arba "klirenčą". Skersinis: jei padarai šešis "vilkus" (rusiškai "podjom perevorot") tiesiom kojom, gali eiti gulti. Sunkiau tiems, kurie to negali - juos pririša prie skersinio ir jie kabo, kol praranda jėgas. Bet net ir tie, kurie padaro, nėra tikri, kad galės miegoti, - jei seržantui šaus į galvą, išsirikiavę stovėsime ir žiūrėsime, kaip kabo "čados". Keikiame juos ir stengiamės progai pasitaikius "užklibinti" jiems per inkstus ar kepenis. "Horizontalus klirenčas" - tai fizinis pratimas, atliekamas prieš miegą. Gulim lovoje. Išgirdę įsakymą "Priimti horizontalų klirenčą" rankomis išremiam į lovos galo viršutinį skersinį, kojomis - į kojų galo skersinį. Visą kūno svorį laikai, įtempę nugaros ir pilvo raumenis. Tarp čiuzinio ir horizontalioje padėtyje esančio kūno - tarpas. Išvargęs kūnas greitai pradeda drebėti nuo raumenų įtampos. Barška visa dviejų aukštų metalinė lova. Vėl įsakymas - "Kiekvienam skaičiuoti iki dvidešimt". Mūsų "kubrike" šešios dviaukštės lovos, dvylika žmonių, kad bendras skaičius bus 240. Vienas pradeda skaičiuoti - "klirenčą" laikom, perima kitas skaičiuoti - laikom, trečias - laikom. Ketvirtą, penktą pradėdam raginti:

- Skaičiuok greičiau, suski!

Tas pradeda berte berti skaičius. Seržantas juokiasi, sako, kad netinka taip skaičiuoti. Skaičiuoja pats, lėtai tardamas skaičius. Suskaičiuoja iki penkiolikos, grįžta atgal iki dešimties, juokiasi, pederastas! Sako: sugedo "skaičiuotuvą". Galų gale ima kartoti tą patį skaičių, juokiasi, sako - subraižyta plokštelė. Nebeįsilaikom: krentam - vienas, kitas ir visi kiti. Alsuojam sunkiai, šlapiai kaip

ištraukti iš vandens, o tas kvailys žviegia iš laimės ir, springdamas juoku, kartoja:

- Juk aš jums, kiaulės snukiai, nedaviau komandos "Gult"!

Gulim nejudėdami ir galvojam: kokie tešgalaviai turi būti tėvai, pridirbę tokių kvailių. Bet nė minties apie pasipriešinimą, nes nuo pirmos dienos įkalė mums, kad mes tik nuolankūs ir neprotaujantys vykdytojai. Ir tai jau darosi panašu į tiesą: kiekvieną dieną mes vis labiau atbunkame, netgi ėmėme mąstyti frazėmis iš "ustavo"!

Praėjus juoko priepuoliui, tas kvailys vėl stato mus į "klirenčą". Tas pratimas labai sunkus mažiukams, o didieji gali truputį išsinešti į viršų. Išsiritus mažiau apkrauti nugaros ir pilvo raumenys, mat dirba ir kitos raumenų grupės. O mažiukai turi pasiutusiai stumti lauk lovos galus, kad galėtų išsilaikyti.

Vėl skaičiuojame. Škart nebesikabina. Sustabdo ir duoda komandą:

- Viršutinis aukštas - miegot!

Viršutiniai visu svoriu krentame, numušdami apatinius, nes šie, laikydami "klirenčą", savo kūnu truputį pakelia ir viršutinių čiuzinius. Tas kuily vėl žviegia ir sako:

- Juk aš daviau komandą tik viršutiniams, o kodėl nukritot ir apatiniai? Reikia pa-kar-tot!

Suski. Gaidys. Vaflistas. Kartojame mintyse, smarkiai ir sunkiai alsuodami. Mes šlapiai, vos gaudome kvapą.

Kartais "klirencu" viskas ir baigiasi, kartais dar pasportuojame. Seržantui išėjus, ieškome "čados" - kas blogai skaičiavo ar pirmas krito. Suradus, jei kas netingi, atsikėlęs užmeta "čadai" į snukį. Visa tai daroma labai tyliai, neduok Dieve, išgirdęs triukšmą, JIS grįš atgal. Kaltas ne JIS, kaltas "čada". JIS nekaltas. JIS SERŽANTAS. Kaltas "čada". Užmiegame sunkiu, baimingu miegu: gali grįžti JIS ir viską pradėti iš naujo, "čados" juk neišlaikys, perjuos kentėsime ir mes.

* * *

Šimtas seržantų iš 1500 naujokų daro bukapročius. Nebekyla minčių apmąstyti jų įsakymų logiškumą. Galvoje visiška tuštuma. Įsakymai vykdomi, o nesvarstomi - šie "ustavo" žodžiai išstumia bet kokį mąstymą. Viskas. Protauti reikia tik vykdant įsakymą, kad įvykdytum greičiau ir geriau.

Atsiranda kareiviškas gudrumas - kaip kuo rečiau papulti jiems į akis, netgi nieko nedarant mokėti bet kuriuo momentu apsimesti ką nors naudinga darančiu, nes laisvo laiko turėjimas - tai įžūlybė,

kelianti teisėtą pasipiktinimą. Negana to, per tavę, nieko naudinga nedaranti, gali nukentėti visi – visiems gali duoti papildomo darbo, ir tu būsi "čada". Mes visi pervargę, akys karščiuojančios. Bet bukėja ir kareiviškai gudrėja ne visi vienodai. Taip atsiranda: I – pastovūs "čados" – visų visur ir visada skriaudžiami ir niekinami; II – šiaip "prie čadų" – "čadašni", į juos kartais žiūrima su panieka, ir III – sumanieji ("tolkovyje"), kurie sugeba laviruoti ir dar protauti.

* * *

Prieš miegą kuopos budėtojo prašai pakelti kurią nors valandą nakties: reikia prisisiūti naują švarią apykakle, nusiblizginti diržo sagtį, varines sagas, nusivalyti batus. "Cados" prisiuva apykaklės seržantams, nuvalo jų batus, jei reikia, išskalbia ir išlygina mundurą – neduok Dieve, jei rytą jis bus dar drėgnas. Miego niekas neprideda, o savo aprangai paruošti nelieka laiko. Budėtojai stovi per naktį prie "tumbačkės", keisdami kas dvi valandas, ir užsirašo pavardes tų, kurie naktį eina daugiau nei vieną sykį į tualetą. Rytą sąrašas pateikiamas seržantui ir surašytiesiems pravedama gydomoji mankšta. Jie turi susėsti ant lygiagrečių ir susikabinti per pečius rankomis. Skaičiuojant pumpuojamas presas tol, ... kol apsišika tiesiogine žodžio prasme. Taip be vaistų gydomas viduriavimas.

* * *

Nuo neprivalgymo taip pat yra savi metodai.

Jei patikrinimo metu kieno nors kišenėje randa cukraus ar duonos trupinių, tas tampa "neprivalgiusiu". Visi jį "čadina" ir baksnoja tol, kol iš valgyklos atnešami du kepalai forminės duonos. Dvi ar trys taburetės sustatomos viena ant kitos. Užlaipinamas "neprivalgęs". Visa kuopa po komandos "Mūšiui" atsispaukinėja nuo grindų pagal seržanto skaičiavimą, o "neprivalgiusysis" ryja kepalėlius. Valgyti turi greitai, dideliais gabalais, sausai, nes kuo ilgiau užtruks valgydamas, tuo ilgiau atsispaukinės kuopa ir tuo daugiau gaus "pamaitintasis" į kailį.

Visi pūškuojame. Švino prisipildo rankos, krūtinė, pečiai. Pasiirsta riksmas:

- Ėsk, suski... Greičiau, bjaurybe!.. Ryk, kekše!

Visi tie raginimai greičiau panašesni į stenėjimą, bet "maitinamasis" puikiai juos supranta ir jaučia artėjantį nemalonumą, išsprogusios akys ašaroja, nes į pražiotus nasrus vienas po kito lenda duonos gabalai. Žiaumoti nėra kada, vandens taip pat niekas neduoda. Mes atsispaukinėjame iki pamėlynavimo, kol paskutinis

duonos gabalas dingsta burnoje, nuryti jo jam jau nebėra jėgų.

Išmušama apatinė taburetė, ir "privalgęs" krenta žemėn, o kaip nukris – čia jau jo reikalas, juk tarnauja jis desantininku.

"Maitinimas" gali vykti ir valgykloje. Viskas priklauso nuo jo didenybės seržanto kūrybinės vaizduotės.

Valgykloje turi suryti košės dubenį, skirtą dešimčiai kareivių. Pikčiausiais baudėjais tampa dešimt nuskriaustų, kurių košę ritina kaltasis. Be to, visa kuopa jaučiasi moraliai ižeista, nes maitinimo metu, mums atsispaukinėjant, kitų kuopų kareiviai juokiasi, vadinami mus "čmošnikų" ar "čadų" kuopa, o visa valgykla vieningai išreiškia mums savo panieką, pagal komandą kaukdami:

- Ū.. Ū.. Och... kekšės...

Kelių šimtų burnų vienu metu išreikšta panieka skambėdavo labai efektingai. Kai kitą kartą būdavo "maitinami" kitų kuopų kareiviai, mes taip pat mielai ir su džiaugsmu jiems atsilygindavome:

- Ū.. U.. Och... kekšės...

"Primaitintieji" tapdavo "čadomis". Mušti juos pirmumaturėjo grandis, kuriai jie priklausė, po to skyrius, na, ir visa kuopa. Seržantai nemušdavo, mušėm patys vieni kitus, ugdydami savyje kolektyvizmo jausmą.

Gavę kelias minutes poilsui po taktikos ar žygiavimo, vieni kitus sergėdami, prisisiurbdavome prie vandens čiaupų. Burnos būdavo taip išdžiūvusios, kad šiltu vandentiekio vandeni sunku būdavo numalšinti troškulį. Gerdamas skaičiuodavai gurkšnius, stengdamasis kuo mažiau nuryti. Protas sakė, kad kuo daugiau geri, tuo daugiau šansų pakliūti į viduriuojančiųjų sąrašą. Bet organizmas darė savo – "troškulio plėvės" niekaip nepavyko nustumti į skrandį ir smegenys buvo bejėgiai atsispirti... Gerdavai, kol pajusdavai sunkumą skrandyje ir pilvas pradėdavo žliugsėti kaip vandens pripiltas balionas. Galėjai išvemtį viską lauk ir vėl gerti. Tik "išmušti kamštį" – pradėti vemtį – buvo sunku, nes paskiau visas skrandžio turinys labai lengvai išbėgdavo, vos spustelėjus pilvo raumenis.

Jei geriant vandenį ar valgant vaisius pagaudavo seržantas, būdavo paskiriama priešbakterinė taktika: užsivilkęs guminių AZK kostiumą, užsidėjęs dujokaukę, kartais ir kuprinę, prikrautą akmenų, 30-35 laipsnių C karštyje 3 km turėjai bėgti krosą. Po šio specifinio kroso prakaitą išpildavom iš batų, dujokaukės, o mun-

durus išsigrėždavom.

Na, ir ieškodavom pažinčių med.punkte, kad gautume levomitino. Valgykloje stengiausi valgyti tik duoną ir arbatą - kopūstus atiduodavau kitiems.

* * *

Vakarais su "čadomis", "čmo" ir šiaip "pridvėsusiais" buvo dirbama individualiai. Visi pratimai buvo parinkti jėgai, ištvermei ir bukmui vystyti, nes pats niekados neprisiversi daryti atsispaudimus ar "laikyti kampa" iki mėšlungio ir po jo. Pratimų buvo gausybė, perduodamų vienu kitiems metų metais, su įvairiais sportiniais, žygiavimo artaktikos elementais. Seržantai jais pajvairina savo spėjusią įkylėti kasdienybę. Ir juos taip gainiojo. Dabar gainioja mus. Po metų tais pačiais metodais darysime kareivius iš kitų, o tie po metų - dar iš kitų. Žodžiu, tai tvirčiausios tradicijos, kokios begali būti.

* * *

Prieš komandą "Otboj" - gulė - tobuliname vestibuliarinį aparatą. Išsirikiuojame, kad ištiestomis rankomis nesieltume vienas kito. Po komandos dešinės rankos smilių priremi prie dešinės kojos pirštų - tai tavo ašis - ir seržantui skaičiuojant iki dvidešimt turi bėgti kiek įkerti apie ašį. Iš karto po skaičiaus dvidešimt seka komanda "Otboj", ir visi puolame ieškoti savo lovų. Besisukdamas visiškai užmiršti, kur stovėjo lovos, spintelės ar kiti didesni daiktai, be to, kūną neša į tą pusę, į kurią sukaisi, sustoti ir susiorientuoti neįmanoma. Nesustoji nei prieš stulpą ar stalą, o į lovų tarpą įvairuoti beveik neįmanoma. Tad į visas pakelėj sutiktas kliūtis kerti kakta iš visos širdies.

Seržantai guli ant viršutinių lovų aukštų ir myža į kelnes, žiūrėdami, kaip mes daužom kaktas vieni į kitus ar stovinčias kliūtis.

* * *

Artėja birželio 22 d. - karinės priesaikos davimo diena. Karininkai ir seržantai apsiputoję aiškina artėjančią svarbią misiją, atsakomybę įstatymams ir t.t.

Mus, vėliau atvykusius, atrinko ir pareiškė, jog lauksime spec. šaukimo - baigusius technikumus. Kartu su jais išmoksime visą "jaunojo kareivio kursą". Padarysime po keturis šuolius su paraišutais iš lėktuvo. Surinko 20 tokių "gavrikų", kaip aš, o visas pulkas buvo išskirstytas po Ferganos desantinę diviziją. Žodžiu, įpylė šviežio kraujo į seno kuino venas.

* * *

Priesaikos dienos išvakarėse mums buvo įsakyta išsiskalbti ir išsilyginti mundurus, ir visą naktį mintinai kalėm priesaikos tekstą.

Išaušo rytojus. Mes buvom be miego, bet išsiskalbė, išsilyginė, išsiblizginė, o galvose užė priesaikos žodžiai. Sušokome į atvažia-vusių sunkvežimį, kuris nuvežė prie kažin kokio obelisko. Čia jau vyko iškilmingas priesaikos davimas. Vakarykščiai mūsų draugai stovėjo išsipustę: paradinės uniformos, mėlynomis beretėmis, ant krūtinų automatai. Aplink spietėsi marga civilių minia, ir atrodė keista, kad kažkas gyvena dar kitoki gyvenimą nei mes - armijos drausmė ir šuniškas gyvenimas buvo išstūmę visas nereikalingas mintis.

Pavyko persimesti keliais sakiniais su pasipuošusiaisiais paradinėmis uniformomis. Jie patyliukais aiškino, kad turim džiaugtis, jog likom karantine, nes pulke juos dar daugiau gainioja. Na, ir sakė, jog šiandien jiems tikra šventė, kai kurių net tėvai atvažiavę, būsią šventiniai pietūs, koncertas. Naktį jie taip pat nemiegoję, nes buvęs bailsus "šucheris".

Prieš juos, išsipusčiusius, mes atrodėm apgailėtinai - išblukusioms nuo saulės ir prakaito "mabuta" ir nusvirusiais kraštais "panamom".

Atėjo keletas išsipusčiusių karininkų, atsinešdami vieną AKS-74 automatą ir tarpusavyje pakalbėję nusprendė, jog reikia tuos "čmo" vesti toliau nuo kitų. Paėmėme stalą ir atokiau nuo "iškilmingų" davėm priesaiką.

Prisiekę sušokom į bortinį sunkvežimį ir atgal į mokomąjį centrą. Važiuojant seržantas aiškino, jog nuo šiol už visus prasižengimus jau baus karinis tribunolas. O šventiniai pietūs būsią pas "babajus". Reikės ravėti svogūnus. Kadangi buvom be pusryčių, o ravėti - ne bėgioti ar marširuoti, tai atrodė visai nieko. Be to, mūsų nuomonės niekas ir neklausė. Kartu su mokomuoju pulku išvažiavo ir visi virėjai bei sandėlininkai, o kad mus reikia maitinti, buvo tiesiog pamiršta.

Svogūnais užsodinti keli hektarai. Laukus drėkina arykai, kitaip toje dykumoje jau būtų viskas išdegę.

Keliais slinkome į priekį, pešiodami piktžoles. Seržantai gulėjo ir deginosi, o paskirtas žmogus kartkartėmi apliedavo juos aryko vandeniu.

Temstant, kai mūsų strėnos gerokai braškėjo, gavome tirštos uzbekiškos sriubos iš pomidorų, ryžių ir velniai žino ko. Maniau, kad sprogsiu berydamas, po amžinų kopūstų ši sriuba atrodė pasakiška. Pavalgę snūduriavome laukdami, kol atskirai valgę

seržantai prisiris "čašma" - pigaus uzbekiško vyno.

Vėlai naktį grįžome į kareivines.

Svogūnus ravėjome keletą dienų, užsidirbdami valgį, o seržantams vyną, bet atvažiavo karininkas - naujas mūsų vadas. Jau kitą dieną atsirado virėjai, maisto produktų, ir gavome "parašos".

* * *

Vėl ėmė vežti į darbus, tik nebe juodašikniams uzbekams, o aukštesnei armijos kantai dirbti. Pulkininkui vištidę statėme, majorui tvorą mūrijom. Taip pat teko iš buto į butą kraustyti, sprendžiant iš pilvo ir baldų, aukštą valdininką. Jo žmona velniškai mums patiko, nes, būdama nors ir ne pirmos jaunystės, į mus žiūrėjo kaip į sekso objektus liūdnu karvės žvilgsniu. Vyras sirgo veidrodžio liga, o mes tikrai neturėjom laiko...

* * *

Mūsų gretos pasipildė - atvyko penkiolika vyrų iš Tiumenės. Visi baigę tą patį technikumą. Seržantai pasidarė nuolaidesni, pastebimai geresni - ypač tiems, iš Tiumenės, nes įvyko klaida, nusižengimas armijos taisyklei "Skaldyk ir valdyk". Penkiolika iš vieno miesto, to paties technikum! Tai kolektyvas, kurį sunku morališkai pavergti ir sukiršinti, nes jie gali turėti savo nuomone, o tai armijoje nepageidautina.

* * *

Prasidėjo visokios kariškos pratybos, bet jos vyko blankiai. Seržantai tingėjo ir gėrė, o karininkas atvažiuodavo tik kas kelintą dieną.

* * *

Prie mūsų prisijungė dešimt nuri tautybės naujokų. Visi plikomis galvomis, siauraakiais, riebokais snukiais ir kaip susitarę kartoja: "Niponimaja...", kad ir ką jų beklaustų. Jiems išdavė uniformą, tiesa, be batų, diržų ir panamų.

Eidami rikiuotėje iš juoko dėdavom į kelnes - priekiniai, kuriems aprangos šiaip taip užteko, žygiuojame po keturis ir tik dvi paskutinės eilės kiūtina iš paskos: be panamų, diržų, batų, vis nespėdami kartu su rikiuote, tarytum būtų karo belaisviai. Taip jie vargo tris dienas, kol nuo sumušimų, supjaustymų ir kupranugarinės dyglės rakščių pradėjo tinti ir pūliuoti kojos... Juos atleido nuo visų pratybų, nes komandų vis tiek nesuprato ir po keleto dienų išvežė į statybos bataljoną - stroibatą.

Atvyko dar kelios papildomos grupės. Prieš juos mes jautėmės seni kariūnai.

* * *

Prasidėjo priešsuoliniai pasiruošimai.

Mokymo centre buvo specialūs treniruokliai, maketai mokytis

šokti iš lėktuvo, grupuotis, išvengti susidūrimų ore, ir t.t.

Mus taip per dienas išmuštravo, kad dar nebandė šokti, naktimis sapnuodavom "laisvą kritimą".

Pradėjom mokytis surinkti parašiutą. Šventoje vietoje - place, kuriuo negali eiti žingsniu "laisvai", ardėme, dėjome, vėl ardėme ir vėl dėjome parašius. Kontravome spynas, vėl traukėme ir vėl kontravome. Visa tai darėme dešimtis kartų, prižiūrint seržantams, kurie prieš "lėčiau maistančius" imdavosi papildomų priemonių.

Po kontrolinio patikrinimo, įvykdę užduotis pagal nustatytą laiką pasirašėm į knyguotes ir, išimtinę abiejų parašytų numerius, laukėme šuolių iš lėktuvo dienos.

Oras šuoliams ir lėktuvų skraidymui buvo palankus vos ne ištisus metus, tad neilgai trukus, pasikrovę parašius į bortines mašinas, nuvažiavom į aerouostą.

Nors buvom pripumpuoti, prigašdinti, bet į lėktuvus lipom virpančiomis širdimis, nors stengėmės šypsotis. Kuo aukščiau kilo sukdamas ratus j'kukurūznikas"- AN-2, tuo blankesnės darėsi mūsų šypsenos. Žvilgčiojome pro iliuminatorius, lėktuvas suposi ir siūbavo.

Instruktorius įkabino mūsų parašytų karabinus į lėktuve ištemptą lyną. Užsidedę raudona lempa ir pasigirdo sirena. Atsidarė lėktuvo durys. Susodinti durų link buvom pagal svorį, ir pirmieji šoko lauk sunkiausieji. Šuoliai kas tris sekundes. Vienas paskui kitą slenkam į priekį durų link. Paskutinės trys sekundės lėktuve virto amžinybe, dingo angą užtverusi instruktoriaus ranka. Pasigirdo komanda "Pašol" ir stiprokas stumtelėjimas.

Pamiršau viską, ko mokė. Kad šokant iš lėktuvo atsispirti tik kaire koja, kad iššokus skaičiuoti - 521,522, 523 ir tik tada traukti pagrindinio parašiuoto žiedą. Vos iššokęs patraukiau žiedą ir, tik pajutęs smūgį, atsimerkiau - žiūriu: virš galvos kupolas, bet, o Dieve, susisukę visi stropai. Seržantai juk sakė: jei vienas stropas brūkstelės kitą, truks abu kaip nupjauti peiliu. Mano susisukę visi, vadinasi tuoj nebebus nė vieno. Automatiškai dešine ranka griebiau kairį priekinį diržą, kaire ranka dešinį ir pradėjau traukti juos į priešingas puses. Viskas aplinkui ėmė suktis. Stropai išsisuko ir iš inercijos susisuko į kitą pusę, vėl atsisuko ir... tvarka, visi savo vietose, nė vienas nenusiplovė, nors besisukiojant ir braškėjo nuo įtampos. Truputį prisitraukęs ant rankų, pasikišau diržą po užpakaliu. Dabar tvarka, leidžiuosi pagal instrukciją.

Aplink spengianti tyła, atrodo, jog kabau ore, o ne leidžiuosi. Spjoviau, bet snarglys nulėkė į viršų. Patiko... Spjaudžiau tol, kol

išdžiūvo burna.

Kai artėjančioje žemėje ėmė ryškėti mašinos, po to žmonės, pajutau kritimo greitį. Mašinos greitai didėjo, žmonės irgi. Ėmiau akimis ieškoti rodyklės, rodančios vėjo kryptį. Tvarka. Leidžiuosi į vėją nugara. Suglaudžiau kojas, truputį sulenkdamas per kelius - kad būtų vienodas smūgis abiejom. Paskutinius keliolika metrų žemė artėja pasiutusiai greitai. Apima baimė ir tarytum jaučiu visus vidurius pakilusius ties gerkle. Bet rankomis nusitveriu priekinių diržų ir traukiu juos prie krūtinės. Prieš pat žemę juos staigiai paleidžiu, norėdamas parašiuo kupolą nukreipti horizontaliai ir tuo sušvelninti smūgį į žemę. Bet ar per anksti paleidau diržus, ar per trumpą jų ilgį prisitraukiau, nes smūgis į žemę buvo velniškai stiprus, kad net ėmė spengti kojos. Be to, prie smūgio prisidėjo ir mano batai, kurie tebebuvo dviem numeriais didesni ir apauti ant basų kojų, kojines seniai buvau sunešiojęs ir išmetęs.

Nors kojose tebejutau stiprų skausmą, bet priešsuoliniai pasirušimai nebuvo nuėję veltui - iš karto po smūgio ėmiau melžti priekinių diržų stropus į save, norėdamas "užgesinti" kupolą - panaikinti jo pasipriešinimą vėjo gūsiams. Kažkas užsoko ir "užgesino" mano parašiuo kupolą. Pašokęs atsisegiojau diržų spynas, nusiėmiau kuprinę, atsarginį parašiutą. Ir ėmiau rinkti stropus į "kasą". Pro šali kažkuris "važiavo" - didžiulė parašiuo kupolo kvadraturą, pučiama vėjo, vilko parašiutininką. Metęs savąjį parašiutą, pabėgėjęs šokau ant jo kupolo, panaikindamas pasipriešinimą vėjui. Tas, kuris "varinėjosi", keikėsi susiriesdamas, rodydamas savo kruvinas alkūnes. Paskubomis pagal instrukciją surinkę savo parašiuotus ir užsimetę juos ant pečių bėgome į susirinkimo punktą, kuri buvome nusižiūrėję jau ore. Ieškant jo, teko vadovautis tik intuicija, stengiantis žemėje atkurti vaizdą, matytą iš oro.

Atbėgome laiku. Bet kelių mūšiškių dar nebuvo. Aplink trainiojosi seržantai ir karininkai. Susispietę į krūvą patyliukais dalijomės išpūdžiais, kaip beūšiai berniokai, papuolę į ūsuotų vyrų tarpą, neiškenčia nepasidaliję mintimis apie ką tik lovoje išmėgintą kekšę, kuri buvo pirma jų gyvenime moteris.

Pertraukdami ir drausmindami vienas kitą, pasakojome manydami, kad pačių šuolis buvo įdomiausias. Rodėme kupranugarinės dyglės prilindusius pilvus, alkūnes, kojas.

Seržantai karts nuo karto užbliaudavo

- Tylėt, kalės!.. Pas per triukšmas? Paprakaituot užsigeidėt, suskiai?!

Bet kaip arklys pripranta prie važnyčiojo raginimų, taip ir mes

skyrėme, kurių prisibijoti, o kurie raginimai sakomi tik šiaip sau - tuštumai užpildyti.

Netrukus atbėgo ir likusieji, ir mus rikiuoja. Seržantai tikrina, ar nepametėm peilių - durklų. Tikrina pagrindinio kupolo žiedus, kuriuo, iššokę iš lėktuvo ir atskačiavę tris sekundes, turėjome visas kontruktas nutraukti ir įsegti į spynele, esančią ant palei petį einančio diržo. Bet ne visi tai buvo iki galo suvokę. Dvylika, kurie neturėjo žiedų, buvo sustatyti kampu, ir seržantai jiems gerokai įvažiavo lynu esančiu prie žiedo. Retas kuris "gydomas" nešokinėjo į viršų.

Išrikiavo mus vora ir šukavome nusileidimo aikštę, ieškodami pamestų žiedų. Jų radom daugiau negu pametėm, matyt, ir prieš mus šokinėjusiems parašiuo žiedas nebuvo gyvenime svarbiausia.

Už šuolį uždirbome po 1,20 rb, bet nei už šį, nei už kitus tris niekas pinigų neužmokėjo.

* * *

Antras šuolis buvo kitą dieną. Pajutau laisvo kritimo "kaifą", bet ir vėl atsimušiau kojų padus. O vienas totorius, ant kurio kojų pėdų storomis raidėmis ištatuota "mano kojos pavargo, bet iki baro riueis", kai liko keliolika metrų iki žemės, ėmė lipti stropais į viršų, bet pamatęs, jog kupolas smarkiai pasviro, o žemė vis tiek artėja, ėmė kelti kojas į viršų, tikėdamasis išvengti smūgio. Jam šaukėm, kad tiestų kojas, bet jis, matyt, nusprendė sutikti smūgį užpakaliu. Smūgis į žemę. Aplink dulkių debesis. Puolėm, "užgesinom" kupolą. Dulkės prasisklaido: "tatarinas" stovi kaip stulpas - išsprogusiomis akimis. Stovi, nejuda, neatsako net į klausimus.

Žviegėm kaip kergiamos kiaulės, o totorius po keleto akimirų atsigavo, susirinko parašiutą ir nieko nesakęs nuėjo. Vos neapsimyzom...

* * *

Šuoliai vyko kuo puikiausiai - nebuvo nė vieno atsisakiusio šokti, nė vienos rimtesnės traumos.

Tik vienas Maskvos "čada" įsiremė rankomis į lėktuvo durų angą, bet instruktorius kirto jam per rankas, seržantas spiria į nugarą ir - laisvas kritimas. Po šuolio individualus pokalbis su seržantais ir kitą šuolį maskviškis galėjo atlikti net nuo* lėktuvo sparno. Žodžiu: nemoki - išmokinsim, nenori - priversim.

Vakare atvežė filmą. Bet filmą reikėjo nusipelnyti. Susisukom popierinius paketėlius ir ėmėm mušti nustatytą normą - po du šimtus mūsų. Iš ankstesnių "medžioklių" žinojom "musingas"

vietas ir mušėm kuo įmanydami. Kiekvieną auką skaičiavome ir dejom į savo paketėlius. Priskaičiavę du šimtus musių, nešėm jas paskirtam "buhalteriui", kuris patikrines, surinkusiam nustatytą kiekį, sąrašė brūkštelėdavo paukščiuką. Musės tapo tarytum konvertuojama valiuta - skolinom vieni kitiems, mainėm į cigaretes ar "užspausdavom" kitam kartui, jei primušdavom virš normos.

Įvykdę užduotį eidavom į filmą, kurį rodydavo valgykloje. Filmo metu pusantros valandos galėjom pasnausti. Likusieji "pederasino" kareivines.

* * *

Trečias šuolis - su automatais. Jis užlenkta buože medžiaginiame dėkle įkišamas į RD (riukzak desantnyj) šoninę kišenę. Ant kuprinių užsidedam parašius. Karininkas griežtai perspėjo: jei kristumėm, tik šonu ar ant pilvo, nes, krentant nugara, automatas gali sulaužyti šonkaulius. Šuolis vyko pagal instrukciją, bet netoli žemės papuoliau į vėjo gūšį. Nešė mane nugara tolyn. Kryžmiškai traukiau diržus, bet nespėjau pasisukti nugara į vėją...

Atsigavau velniškai dūžgiančia galva. Kupolas gulėjo "užgesęs". Nežinau, "vėžino" mane ar ne. Ausyse spengė. Niekaip negalėjau susiorientuoti, kur esu ir ką toliau daryti, bet automatiškai surinkau kupolą į maišą. Pro šalį bėgo čiuvąšas Šorokinas. Vis dar neatsigavęs paklausiau kur jis bėga.

Tas sustojo ir tarstelėjo:

- Pizdanulsia?- suprask: "prisitrenkei?" Atsakiau: "Atrodo, kad taip". Jis padėjo nunešti parašiusią iki susirinkimo punkto.

Galvą keletą dienų smarkiai skaudėjo. Jei ne tankisto šalmas, neaišku, kuo būtų pasibaigę.

Prasidėjo stiprus akių uždegimas. Keletą dienų kentėjau, bet ėmiau blogai matyti. Be to, naktį nuo pūlių tiek sukibdavo blakstienos, jog rytą tekdavo pirštais atplėšti vieną voką nuo kito. Ir akys skaudėjo kaip pripiltos smėlio.

Kitą dieną išvežė mane į karo ligoninę. Ten susirgau dar infekcine gelta, nuo kurios vos neatidaviau galų - penkias paras buvau be sąmonės, nes iš pradžių gydė mane nuo gripo, ir tik kai ėmiau darytis panašus į citriną, nusprendė, jog gelta.

Infekciniame skyriuje "ištempiau" 45 paras. "Tempėme" todėl, kad išgulėjus 30 parų duodavo 30 parų atostogų, atseit reabilitacija po ligos. Jei išgulėdavai daugiau kaip 40 parų, gaudavai 45 paras atostogų, o dvi savaitės armijoje ar namie - didelis skirtumas.

"Tempdavome" dienas paprasčiausiu būdu: prieš eidami duoti analizėms kraują iš venos, padarydavom daugybę atsispaudimų, kad

padidėtų bilirubino kiekis kraujyje. Kiti ėmėsi net "zekišku" būdu - nuryja stiprią virvutę pririštą kieta gabaliuką, pvz. lašinių, ir po kurio laiko traukdavo virvutę lauk, taip keletą kartų.

Sirgdamas palengvėjau 12 kg, ir med.komisija skyrė 45 paras atostogų.

Dar savaite gyvenau med.sanbato kuopoje, nes niekas netvarkė mano dokumentų važiuoti namo - niekam nerūpėjau.

Čia keletą kartų susimušiau, gindamas savąjį "aš", ir galų gale man gerokai buvo "įversta malkų": sulaužyta nosis ir aplamdyti šonai.

Nieko nepadarysi - kolektyvas yra kolektyvas.

III skyrius

1979 metų gruodžio 14d., vėluodamas į dalinį 7 paras, išvykau iš namų. Širdis daužėsi pagalvojus, kad jau už 3 paras sąmoningo dezertyravimo galėjo išsūdyti porą metų dezbatų.

Aerouostuose, kuriuose turėdavau persėsti į kitus lėktuvus, siųsdavau į dalinį telegramas, kad dėl blogų oro sąlygų vėluojuos. Telegramas mielai pasirašydavo aerouostų viršininkai.

Maskvos aerouoste susipažinau su mongoliško veido vaikinų, vardu Vašia. Jis laukė to paties lėktuvo ir ruošėsi kažkur į Rusijos gilumą. Pinigų turėjo kaip šieno, nes buvo gavęs už kelis reišus į jūrą. Nuėjom į aerouosto restoraną. Nustebino netvarka ir nešvara. Staltiesė buvo šlapia, nors grėžk.

Padavėja, labiau panaši į ištrauktą iš šiluminių trasų venerinių ligų dispanserio pacientę, atnešė bifšteką, bebaigiantį atšalti, ir konjako.

Žvilgtelėjau į ją, bedėliojančią ant stalo lėkštes. Iš arti ji atrodė dar baisesnė, mat kaip dauguma rusių visiškai neturėjo skonio: visa surukusi, lūpas storai nusitėpusi dažais, kurie buvo susproginę ir atrodė klaidingai prie paveltos švelniūros, ir smarkiai dažais išryškintų senų akių. Bateliai turėjo tiek pat metų, kaip ir šeimininkė.

Vašia buvo malonus - konjaką rijo iš didokos taurės ir vis mane ragino, bet aš laikiausi - bijojau patrulio, nes jau aštuonios paros, kai turėjau būti dalinyje.

Salė buvo visiškai tuščia, tik kitoje stalų eilėje sėdėjo trys pripūtę karininkai raudonais antpečiais. Jie keletą kartų žvilgtelėjo į mane. Vienas atsistojo ir priėjęs paklausė, ką aš čia veikiu. Pasiunčiau jį ant trijų raidžių. Jau karantine mums buvo kalama į

galvas, kad visoje Tarybinėje Armijoje yra tik keletas normalių dalinių rūšių: tai spec.nazas, desantas, jūrų pėstininkai, na, dar šiek tiek pasieniečiai ir laivynas. Kiti - "čmo": gali spjauti visiems į snukį, pradedant praporščiku ir baigiant pulkininku, bet po to mokėk išsisukti. O ir milicija - toks pat šūdas: VD V seržantas yra pranašesnis už milicijos majorą.

Apstulbęs kapitonas nuėjęs perdavė mano žodžius savo kovos draugams. Jie visi atsikėlė... Pašokau ir aš. Akimirksniu įvertinau padėtį, kuri man buvo nepalanki. Ataką būtumėm atrėmę ir perėję į kontrpuolimą, netgi pastebėjau mūšiui tinkančias nemažas kėdes, bet trauktis nebūtų kaip - šinelis rūbinėje, jame visi dokumentai. Ir iškvieštas patrulis mane į dalinį išlydėtų su konvojumi.

Padėtį sureguliuavo Vasia. Apramino išsitusius karininkus, susisodino prie mūsų stalo ir užpylė ir taip jau drumzlinas jų akis konjaku, vis kalbėdamas apie tautų draugystę, apie šventą pareigą - ginti Tėvynę.

Po pusantros valandos išskridau į Taškentą. Iš Taškento į Ferganą. *

Vos įėjęs pro pulko KPP vartus, pastebėjau visuotinį sujudimą, kurį slėpė pulko teritorijos tvoros.

Sūktelėjau kombinezonu vilkintį su pistoletu ant diržo pažįstamą iš ligoninės laikų. Jis man patarė porai dienų "prapulti", nes pulkas esąs karinėje parengtyje Nr.1 ir šianakt išskrendas į Afganistaną. Neilgam - gal trim dienom, gal mėnesiui.

Kadangi ir taip smarkiai vėlavau, nusprendžiau: geriau eiti. Vėliau supratau, kad turėjau puikią progą visiškai pradingti iš Tarybinės Armijos gretų.

Karantine buvau ruošiamas Ferganos desantinės divizijos Azet Baso savaeigių artilerijos pabūklų diviziono remonto kuopos vairotoju. Bet man atostogaujant namuose, divizija buvo išformuota. O aš gavau pranešimą, jog esu pervedamas į Ferganą V/Č55523.

1979 m. Brežnevo vadovaujamai vyriausybei pareiškus, jog Čekoslovakijoje ir kitose broliškose soc.šalyse mažinamas sovietų armijos karinis kontingentas, iš Čekoslovakijos buvo išvesti keli pasenusios modifikacijos tankų daliniai, bet į jų vietą slapta buvo pervesti mūsų desantinės divizijos pulkai, tarp jų ir Azet Baso desantinis artilerinių savaeigių pabūklų dalinys. Tiesa, visi desantininkai buvo perrengti į "krasnuchą" - raudonantpetininkus.

Taip buvo išformuota desantinė Ferganos divizija, neoficialiai vadinama "bėšanaja". Iš divizijos liko tik Ferganos atskirasis oro

desantinis pulkas.

* * *

Pulko štabe pasakė: "kad aš juos užpisęs telegramomis, jie ir be manęs turį darbo". Skiriamas į III batalioną ir paliekamas su visais "šlangais" - geltliginiais, nušividuriavusiais ir t.t.- saugoti pulko kareivinių, sandėlių ir t.t. Žodžiu, kas antra para - karaulas - sargyba. Šiaip taip pasisekė priprašyti, kad pervestų mane į antrąjį batalioną. Geriau skristi velniai žino kur, nei amžina sargyba. Buvau pasiūstas į penktąją kuopą. Ten turėjau daug draugų ir pažįstamų iš ligoninės laikų, netgi tarp veteranų ir dembelių. Pažįstami sutiko linksmai. Seržantas Mamonas, ėjęs kuopos sandėlininko pareigas, išdavė išsiūtais šonais HB, aulinius batus ir diržą lenkta sagtimi, nors iki išsiūtų kelnų ir lenkto diržo sagties man reikėjo tarnauti dar penkis mėnesius.

Daviau pinigų, kurių buvo likę nuo kelionės, ir buvo suorganizuota "čašma". Pirmą kartą gėriau su veteranais ir dembeliais, nes ne visi žinojo, kiek laiko esu ištarnavęs, kitaip būtų nuginę šalin nuo stalo.

Išgėręs pasijutau tvirčiau. Pasakojau apie namus, išgertuves, kekšes. Jie pasakojo, kad visos kuopos yra naujai suformuotos, visa manta: antklodės, čiužiniai, pagalvės, lovos - pakrauta į lėktuvus. Visų kuopų BMD - kovinės mašinos - taip patprišvartuotos lėktuvuose. Tik nuo mašinų nutrintos desanto emblemos, ir jiems išakyta nusiardyti visus skiriamuosius ženklus, emblemas. Gerai, kad nors dryžuotus desantininkų marškinėlius leido pasilikti. Kareivinėse liko tik ginklai ir kareiviai, kiekvieną akimirką laukia aliarmo signalo - sėsti į lėktuvus, kurie stovi aerouoste.

* * *

Vakare pasirodęs kuopos vadas pareiškė, kad aš jiems nereikalingas, kad visos 78 kuopos vietos užimtos, nors ir kaip jo prašė mano pažįstami. Po to pasiūlė nueiti į to paties bataliono šeštąją kuopą.

Nebeliko nieko kito, kaip užlipti aukštu aukščiau į šeštosios kuopos valdas. Svaigi mintis ramiai sulaukti "veteranstvos" nu-plaukė. Šeštojoje kuopoje nebuvo nė vieno pažįstamo.

Čia davė automatą AKS-74, 120 kovinių šovinių, peilį-durklą, abu parašiučius ir paskyrė į pirmo skyriaus trečios grandies vyresniuoju šauliu. Šios pareigos man nieko nesakė.

Sužinoję, jog esu "labus", pakvietė kraštiečių dembelį Meškauską. Išpūdį paliko ūgio ir nosies dydis.

Trumpai prisiminėm namus, pasidomėjom, kas iš kur ir ar

nepažįstam vienas kito giminių Klaipėdoj ar Panevėžy. Tuo garsi lietuvių bičiulystė ir baigėsi.

Atėjo kuopos vadas kapitonas Čerkasovas - aukštas, tamsaus gymio, pavyzdiniais vyriškais ūsais.

Išrikiavęs kuopą, "mėtė laiką". Staiga liepė, nepriklausomai nuo ištarnauto laiko, visiems užsiauginti ūsus, o kam neauga... Padaręs pauzę paklausė:

- Eilini Eranosianai, tu pasiruošęs?

- Tikrai taip!

- Gausi vadovauti mergšių būriui - visiems, kurie negali užsiauginti "tramplyno mandavoškėm". Iš kareivinių nė per žingsnį, net einant į bufetą, reikia užsirašyti pas kuopos budėtoją. Nusirengti negalima, galima tik nusiauti batus, bet žiūrėkit, kad nepavogtų. Visus prasižengusius rekomenduosiu eil. Eranosianui... Tu pasiruošęs?

- Tikrai taip!- vėl baubia net už mane mažesnis armėnas ir kuopos vadas leidžia skirstytis.

Išsirdęs valau ir taip blizgantį automata ir kartoju šešiaženklį automato, abiejų parašytų ir peilio-durklo numerius, kuriuos turiu nesuklysdamas žinoti.

Po pusvalandžio budėtojas rėkia kuopos vado įsakymą:

- Kuopa... rikiuok!..

Paskubomis rikiuojamės. Kapitonas Čerkasovas vadinamas tiesiog Čerkesu, padaręs įžanginę pauzę ir nutęskęs rimtą išraišką, klausia:

- O laikraščių ar pasiėmėt?..

- Ne!- blaunam.

- O jūs ką... parazitai... mamų žindikliai... pirma diena Azijoje?

Mes nieko nesuprantam.

- Kuo šiknas šluostysit, smirdaliai?!- vėl pakilesniu tonu "filosofuoja" jis.- Gal manot, jog Afganistane civilizacija tokio lygio, kad stovi automatas ir nusišikus tereikia mygtuką nuspaust... Ne, vyručiai... Afganistanas - tai kalnų ir dykumų kraštas, ir miškų jame nėra... na, o jei nėra miškų, nėra nei celiuliozės, nei popieriaus pramonės, o jei nėra pramonės, nėra ir popieriaus... O jei nėra popieriaus... tai kuo ruošiatės šiknas valyti? Akmenukais?! Teks, juk neleisiu jums Lenino kambario draskyti.

Po to pasakoja anekdotą apie vieną besilengvinantį, kuris, įpusėjęs reikalui, t.y. atsikratęs pirmo spaudimo į apačią, ėmė žvalgytis popieriaus, norėdamas visa tai kuo kultūringiau baigti.

Neradęs aplink nė skiautės popieriaus, nusiminė. Staiga pastebėjo pertvaroje skylę su užrašu "Pirštaplovys". "O, - pagalvojo jis, - nuo civilizuoto pasaulio neatsilieka!" Brūkštelėjo pirštu per tiesiąją žarną ir ikišo į "pirštaplovį", tikėdamasis malonios šilto vandens srovės. O už pertvaros stovėjo vyrukas, kuris tvojo kūju per ikištą pirštą... Pasigirdo čiulpiamo piršto garsas...

Mes juokiamės susiriesdami.

Čerkasas išdalija po kelis "Krasnaja znamia" numerius ir parodo, kaip juos susilankstyti, kad tilptų į šovininių dėklą.

* * *

Slinko laikas, bet mes vis buvom Ferganoje. Penktoji kuopa išskrido jau tą pačią naktį, o mus vis vilkino, skelbdami aliarmą po vieną du kartus per naktį. Su ginklais sušokdavome į mašinas, kurios nuveždavo į aerouostus. Subėgdavome į jau besisukančiais sraigtais lėktuvus, ir aliarmą atšaukdavo. Kartais gulėdavome ant parašytų ar stovėdavome po kelias valandas aerouoste, kol imdavo švisti. Prašvitus grįždavome į kareivines.

IV skyrius

Išskridome visai netikėtai. Net parašytus liepė palikti aerouostą. Prieš išskrendant gavom naują instrukciją - skrendam į Kabulą. Lėktuvui nusileidus, t.y. palietus važiuoklę žemę, nelaukiant, kol jis visiškai sustos, atšvartuoti BMD, užimti juose vietas ir atsidiarius lėktuvo angoms - pirmyn. Į šūvį atsakyti ugnimi. Ko skrendam - ne mūsų reikalas, vėlesnes instrukcijas gausime vietoje. Džiaugėmės, kad gal teks pašaudyti, bet kad į mus gali kas šauti, netikėjome niekas.

Buvo naktis iš gruodžio 25 d. į 26. 1979 m.

* * *

Vos palietus galingom AN-22 važiuoklėm aerouosto betoną, nusparėm, atrakinėjome švartavimo grandines nuo mūsų BMD ir, išvažiuavę iš lėktuvo, susirikiavome į koloną lėktuvų pakilimo tako šone. Kol vadai orientavosi pagal ką tik išduotus žemėlapius, mes žvalgėmės aplink, stengdamiesi austančiame ryte išžiūrėti ką nors nepaprasto. Bet nieko ypatingo neišvydom - aerouostas, ir tiek, tik nėra žmonių, nėra prie lėktuvo angos privažiuojančių mašinų, bent jau jų nesimatė tirstokoje tamsoje, nėra ir namų, iš kurių galėtų pasigirsti šūvis...

Apskritai labai maža šviesos tokiam objektui, kaip aerouostas. Tik tiek, kad kalnai čia pat, visai šalia pakilimo juostos. Ir mūsų šaliai

AN-22 ("anuškos") leidžiasi vienas po kito, įjungę galingus žibintus. Iš jų išvažiuoja desantinė technika, ir paskirti kareiviai mikliai neša iš lėktuvų ir meta šalia tako visą likusią lėktuvuose mantą. Ir jau tušti, taip ir neišjungę sraigčių, lėktuvai suka, išvažiuoja į kitą taką ir kyla, palikdami mus.

Vieni kyla, kiti leidžiasi, ir taip be paliovos. Įsakymas:

- Pirmyn,- ir visa kuopos kolona nuskuba paskui kuopos vado mašiną. Pakeliui skyriaus vadai gauna patikslintas užduotis ir kolona skyla į kelias dalis.

Pravažiuojame kelias kaliauses - apsirengę drapanom, panašiom į šinelius.- Sprendžiant iš šautuvų, tai, ko gero, buvo afganistaniečių kareiviai.

* * *

Mašina BMD - tai šarvuota, vikšrinė mašina plieniniu bokštu, kuriame įmontuotas 72 mm lygiavamzdis pabūklas, suporintas su rėminiu kulkosvaidžiu, be to, priekyje dar du kulkosvaidžiai. Visų trijų kulkosvaidžių šovinių kalibras 7,62 mm. 4 PTURS - prieštankiniai valdomi sviediniai. 4000 šovinių kulkosvaidžiams, 40 sviedinių pabūklui. Aišku, visokie prietaisai, priešcheminiai - naktiniai, optiniai ir t.t.

Ekipažas - 7 žmonės - skyriaus grandis. Apsiginklavę: 4 automatai AKS-74 - 5,45 mm kalibro, 3 Makarovo pistoletai, nešiojami prieštankiniu granatavaidžiu RPG-16 ir rankiniu kulkosvaidžiu. Šovinių, granatų ir sviedinių dėžėmis buvo prigrūsta kiekviena laisva mašinos vieta. Vieno seržanto, dviejų jefreitorių ir keturių eilinių rankose buvo didelė jėga, galinti nunešti daug gyvybių, o tokių BMD kuopoje - 10 ir vienas šarvuotas transportas.

* * *

Kovinę poziciją užėmėme tarp dviejų sopkų. Į vieną rėmėsi kelias, skildamas ir apžergdamas ją. Viena kelio atšaka vedė į aerouostą, kita palei sopkos apačią vingiavo kažkur tolyn. Grandis, į kurią buvau paskirtas, gavo įsakymą užimti gynybinę poziciją prie moliu drėbtos tvoros, esančios netoli kelio. Bet ir vienur, ir kitur statoma mašina savo tamsiai žalia spalva buvo didelis kontrastas vyraujančiai šviesiai rudai aplinkos spalvai.

Mūsų grandininkas seržantas Linikas nutarė pastatyti mašiną už tvoros, vadinamos duvalu.

Pusmetrio storio ir 2,5 m aukščio tvora visiškai tiko mašinai paslėpti.

Mašina, keletą kartų išibėgėjusi, savo smailia nosimi išmušė

tvoroje didelę skylę. Tada lengvai išardėme tvoroje angą, pro kurią įvažiavo mūsų BMD.

Mašina užėmė gynybinę poziciją: pro optinius mašinos taikiklius matėsi visas stebėjimo sektorius.

Tvoroje prikiirtome skylių, tinkamų šaudyti gulint, stovint ir nuo kelio. Seržantas sėdėjo ant mašinos bokšto liuko, kareivišku žargonu tariant,- "ant ryšio" su kuopos vadu.

Išaušo visiškai. Ėmėme žvalgytis, kur papuolėm. Tvora buvo aptvertas stačiakampis žemės sklypas. Aptvaro viduje - akmenų, suskaldytų plonais lakštais, krūvelės. Kai kur akmenų lakštai vienu galu buvo įkasti į žemę. Šalia kiekvienos tokios krūvos į žemę įbestos aukštos kartys, ant kurių priraišiota įvairiaspalvių kaspinių.

Kartis panaudojom laužui, o akmenų skalda sustorinom apkasų sienas.

Vieni budėjo prie ryšio ir stebėjimo sektoriaus, kiti sėdėjome prie laužo ir niekaip negalėjome suprasti šio aptvaro paskirties. Po trumpų ginčų nusprendėm, jog tai apleista akmens skaldykla.

Sukapotos kartys smagiai spragsėjo - buvo puikiai išdžiūvusios. Išsivirėme arbatos, pasišildėme sausų daiktų košę.

Keitėmės sargyboje, leisdami vieni kitiems sušilti prie laužo. Čia buvo ne Fergana - oras daug vėsesnis.

Grandį sudarėme mes keturi -jauni, žali, šunimis, plaktukais ir dar kitaip vadinami, žodžiu, ta grupė, kuri neturi žodžio, tik vykdo įsakymus. Kiti trys atitarnavę metus - veteranai. Tai seržantas Linikas, jefreitorius Griaznovas, einantis operatoriaus - taikytojo pareigas ir gerokai "čadavotas", ir granatsvaidininkas eilinis Eranosianas - vienintelis juodšiknis kuopoje.

Pozicijos patikrinti atvyko skyriaus vadas leitenantas Čiulkovas. Jis pareiškė, jog mes esame avinai, nes išikūrėme greičiausiai kapinėse, bet svarbiausia tai, kad mūsų pozicija "šūdiška" - mus užstoja sopkos šlaitas ir kitoms dviem skyriaus mašinoms esame "dingę iš akiračio".

Tylomis nuriję keiksmožodžius, kasėme apkasus naujoje, skyriaus vado nurodytoje, pozicijoje - ant sopkos šlaito, bet greitai atkandom dantis - po žemės sluoksnėliu buvo kieta uoliena, kurios neįmanoma buvo atkirsti nei kastuvu, nei laužtuvu. Keikėm susiriesdami visus iš eilės, nes keturiems reikėjo iškasti penkis apkasus šaudymui gulint ir apkasą mašinai, kažkodėl vadinamą "kapanir". Be to, čia kiurai košė šaltas vėjas.

Leitenantas vis ateidavo ir ramiai, bet labai neigiamai vertino mūsų pastangas, nors mes jam rodėm į uolieną sulankstytus

kareiviškų kastuvėlių ašmenis. Jis ramiausiai patarė išlyginti juos ir greičiau kastis gilyn, nes jei važiuosią ant mūsų tankai, tokiuose apkasuose iš mūsų tiksią sveiki tik kiaušiai, ir tai kažin...

Jam nuėjus, keikėme jį, vadindami "berniuku su ilgu bybiu", kuris, prisižiūrėjęs filmų apie karą, įsivaizduoja esąs Kursko lauke tankų mūšyje. Kažin ar tie azijatai iš viso yra tankų matę, nes aerouoste matyti keturi jų kariūnai žiūrėjo į mus išsprogusiomis akimis kaip pagiringas girtuoklis į rastą šimtrublę - ir tiki, ir ne.

* * *

Iš ryto prasidėjusią šlapdrią pakeitė šaltukas. Šalo nestipriai, bet mums, per dieną šlapdribos "įmirkytiems", atrodė ne kažin kokie pyragai.

Ėmė temti. Seržantas Linikas apžiūrėjo mūsų dienos pastangas ir pareiškė, kad į tokį apkasą gult jis nerizikuotų, nes netoli sprogusi granata ar sviedinys visiems gulintiems nuneštų šiknas.

Po to išklauskėme ir eilinio Eranosiano priekaištų. Veteranai, aišku, nekasė, tai už juos atlieka "plaktukai".

Naktį po du budėjome prie mašinos, keisdami kas dvi valandas, nes veteranams sargyba šiuo atveju taip pat nepriklauso. Išstovėję dvi valandas, tiksliau, kartkartėmis palakstę apie mašiną, kad nesurištų j ožio ragą, lišdavome į jos vidų, kiti du lauk. Mašinoje buvo ne ką šilčiau. Ta "konservų dėžutė", pagaminta iš aliuminio ir magnio lydinio, gerai praleido tiek šaltį, tiek karštį. Šios 71 sveriančios mašinos plieniniai buvo tik bokštas, vikšrai ir variklis, o visa kita daryta dėl lengvumo, o ne patogumo viduje esantiems.

Mašinoje nebuvo net krosnelės, be to, temstant buvome gavę įsakymą - tamsiu paros metu laužų nekūrenti, nerūkyti ir mašinos variklio nepaleidinėti.

* * *

Į aerouostą ėmė leisti "anuškos" (AN-22). Vienodais intervalais velniškai kaukiantys, nusileidžiantys įjungtais prožektoriais lėktuvai darė išpūdį. Ir atėjus laikui budėti, stovėdamas skaičiuodavau juos, kol įkyrėdavo ar užsnūdavau - papuldavau į "duobę", bet pirmą naktį "duobės buvo negilios", tuoj nubusdavau. Apibėgu kelis ratus apie mašiną, apšylu ir vėl stoviu, žiūriu į nematytai žvaigždėtą dangų, kokio Lietuvoj tikrai nebūna.

Šakalai kaukia vis arčiau mašinos. Įsidrąsino prieš rytą. O mudu su porininku čiuvašu Perepiolkinu nežinom, kokio jie dydžio ir ar galima, jei visai priartės, į juos šauti.

Paskutinės valandos prieš aušrą sunkiausios. Akys pačios lim-

pa. Bėgu aplink mašiną, purtau galvą kaip gyliuojantis arklys, bet mažai kas padeda. Iš siaurų porininko akių sunku suprasti, ar jis stovėdamas miega, ar tik prisimerkęs. Kalbėti uždrausta, be to, kalbam mudu abu rusiškai ne itin. Jis nemoka lietuvių, o aš čiuvašu, tad abu tylim.

Iš tuščio buvimo mintimis rašau laiškus. Juos išsiųsiu grįžęs, nes buvome perspėti, kad tai trumpalaikė komandiruotė ir kad iš čia nerašytume. Stengiuosi nupasakoti nematytas gyvenime sopkas, nerandu su kuojas palyginti, nebent su milžiniškomis krūtimis - jos tokios pat aptakios ir lygios. O mūsų kampuota mašina - kaip karpa ant vienos iš jų. Nuo tokių minčių pasidarė šilčiau ir linksčiau... Ech, būtų gera... nors galvą pasidėt...

* * *

Išaušus tobulinome apkasus. Jei neina į gylį, reikia kilti į aukštį. Rinkome akmenis, krovėme juos į brustverus, dėjome aplink mašiną. Akmenys buvo maži, tad rinkom, nešėm ir nesimatė galo. Po to apipylėm juos dar nespėjusią išalti žeme.

Keliu važiovo, sprendžiant iš numerių, ne mūsų pulko mašinų kuopa. Priekinė mašina sustojo ir išlindęs karininkas liepė pakviesti seržantą. Linikui jis pareiškė, jog mūsų leitenantas avinas, o mūsų visas pulkas - "nedadaryti", jei sėdim užėmę tokia kvailą poziciją. Jei važiuosią prieš tankai, mūsų mašiną nupusią kaip nuo bybio dulkes. Ir nuvažiovo palei sopką keliuku į dešinę. Šitų linkėjimų savo leitenantui nutarėm neperduoti, nes gali liepti kitur rausti poziciją.

Negaunam visiškai jokios informacijos, kas kur vyksta. Bet kelis kartus išgirdę: gali eiti tankai - pasidarė truputį darbštesni, nes pradėjom jausti, kad vyksta ar turi įvykti kažkas rimto.

Košę dėžutėse šildėm apdėję kupranugarinės dyglės krūmais, kurie degė kaip parakas.

Diena praėjo be ypatingų nutikimų. Keista buvo tik tai, kad nepraėjo pro šalį nė vienas žmogus. Buvėme vieni...

* * *

Vakare jau gerokai spaudė šaltis ir normaliai snigo. Mašinos velniškai šalta, nuo iškvėpto oro apšarmojo lubos ir sienos, temperatūra beveik tokia pat, kaip lauke, tik tiek, kad nėra kiaurai košiančio vėjo.

Visokio šlamšto prigrūstose mašinos vietos sėdėti lieka labai kukliai ir, išbuvus joje dvi valandas, nuo šalčio lėtėdavo kraujo apytaka kojose. Norėdamas išlįsti lauk, turėjai pasikliauti tik

rankomis ir išlindęs krisdavai į sniegą, nes kojos visai nelaikė.

Keičiama pora patampo, paminko kojas, po to jau pats pritūpimais ir krosiuku apie mašiną gražini joms laikinai sutrikusias funkcijas.

Naktį praleidome beveik šuniškai - "duobė" ant "duobės". Išaušus gilinom apkasus, kartkartėmis pasišildydami rankas prie konservų dėžutėse degančio diz. kuro.

* * *

Lėktuvai leidžiasi ir kyla ištisą parą.

Mes vis kasam. Atbukome, baksnojam kastuvais, vargu ar tai galima pavadinti kasimu - vis tiek gilyn nė velnio neina.

Nuolat palaikomas radijo ryšys išeikvojo mašinų akumuliatorius. Radijo ryšio nebeliko, ir kuopos vadas per pasiuntinius davinėjo nurodymus. Naktį perdavė įsakymą:

- Pasiimti prieštankines MYXA ir pasiruošti mūšiui!

Pasigriebę po 3 prieštankinius vienkartinis sviedinius, suvirto-me į "išgimdytus" apkasus.

Gulėjome juose ir keikėmės, kad kvaili vadai kažin kur surado tankus, kurie būtinai važiuos į mus, be to, velniam tos MYXA, jei nė vienas naudotis jomis nemokame.

Leitenantas lakstė nuo vienos mašinos prie kitos kaip susišikęs. Vis tikrino, ar nemiegame, bet velnią tu užmigi tokiam šaltyje. Atrodė, jog kraujo neliko nei rankose, nei kojose, ir gėlė visi sąnariai.

Po kurio laiko suskaičiavom šešiolika prožektorių. Į mus važia-vo šešiolika tankų. Išniręs iš tamsos leitenantas suklykė:

- Ugnį į tankus paleisti tik po to, kai ją paleis priekyje stovinčios mašinos.

Parodė, kaip paruošiama mūšiui MYXA. Iš baimės nutirpę karštligiškai ėmėm ruošti mūšiui - parankiui išsidėliojom ranki-nes granatas, šovininės ir t.t. Operatorius sukiojo į visas puses mašinos bokštą - tikrindamas, ar niekur nekliūva. Suspragsėjo automatų spynos, ištraukėme vieną futliarą iš kito ir paruošėm mūšiui MYXA, mėginome jas gulėdami, nuo peties. O akys karštligiškai sekė didėjančius prožektorius ir vis garsėjančių tankų gausmą.

*

Tankai akimirksniai sustojo kelio išsišakojime, matyt, buvo svars- toma, kuriuo keliu pasukti.

Mes gulėjome sustingę, pasidaliję taikinius - kiekvienai porai po tanką.

Jautėme: dar akimirka, ir, vos keli tankai įvažiuos į mūsiškį kelio atsišakojimą, bus atidengta ugnis.

Bet kolonos vedlys pasuko keliu į kairę, palei sopką, kur nuvyko mus iškvailinęs dalinys. Paskui vedlį pasuko ir kiti.

Mes lengviau atsipūtėme... Ne juokas, kai prieš 3 BMD važiuo- ja 16 tankų.

Vos spėjome apsieisti sakiniiais, kai pasigirdo stiprūs sprogi- mai anoje sopkos pusėje.

Atlėkė apsiputojęs pasiuntinys su įsakymu šauti, jei tankai važiuos atgal. Bet jų burzgesys tolo į priešingą nuo mūsų pusę.

Likusią nakties dalį miegas nebeėmė, ir su nauju įniršiu kartu su veteranais lindom gilyn į žemę.

Atėjęs leitenantas Čiulkovas pareiškė;

- Nėra žemėje tokios vietos, kurios nebūtų kasės ir iškasės, kiek reikia, rusų kareivis,- ir kaip niekur nieko pridūrė:- Ten stovėjo Vitebsko divizijos padalinys ir jie, šaunuoliai, pamušė keturis priekinius tankus, kiti apsisuko ir nurūko. Tai Aminui ištikimas batalionas. Važiavo į aerouostą.

- O iš kur čia Vitebsko divizija?- kažkas paklausė.

- Jau dvi paros, kai jie leidžiasi,- mostelėjo ranka į aerouostą leitenantas.- Du lėktuvai su žmonėmis sūdužo kalnuose.

Mes buvom priblokšti tokios informacijos ir pradėjom suprasti, kad visa tai ne taktika su tuščiais šoviniais ir sprogstamaisiais paketais, tai greičiausiai...

* * *

Akmenys buvo išjudinti, apkasai pagilinti, tiko šaudyti nuo kelių. Praraušė net apkasus jungiančias tranšėjas, kuriomis iš bėdos galima buvo šliaužti.

Taip praėjo naktis. Buvom galutinai pervargę. Snaudėm visi: kas mašinoj, kas stati sargyboje, bet tai buvo šuns miegas, nes ateinančius tikrintojus greičiau pajusdavai nei išgirdavai.

Diena praėjo kaip ir nakties dalis - pusiau miegom. Prieš pietus gavome įsakymą šauti į bet kokią kylantį lėktuvą. Ir tik dabar pastebėjome, kad mūsiškiai lėktuvai nebeskrido.

Sutėmus pasigirdo susišaudymas, bet kažkur toli. Skyriaus vadas atėjęs paaiškino, jog šturmuojami Amino rūmai ir galimas tankų ar kitokios karinės technikos veržimasis aerouosto pusėn.

Paeiliui snaudėm, naktį praleidome apkasuose.

* * *

Auštant atbėgęs kuopos vado pasiuntinys perdavė įsakymą: ruošti išvykai. Užkasėme ilgai ir sunkiai vargtus apkasus. Mecha-

nikas - vairuotojas Perepiolkinas vargais negalais paleido variklį. Netrukus pasirodė kuopos vado mašina, už jos kitos.

Mūsų mašina užėmė savo vietą kuopos šarvuotų mašinų koloje. Kur važiavome žinojo, tik kuopos vadas, be to jo paaiškinimas: "Bagramas" - mums nieko nesakė. Pakeliui prie kolonos prisijungė visos kuopos mašinos ir mūsų kolona išsiliejo į kitą didelę koloną.

* * *

Aplinkiniais keliais apvažiavome Kabulą. Visur iš siaurų gatvių ir namų sveikindami mus, bėgo žmonės. Bet buvome pavargę, be to, išvažiavome į platesnį kelią, matyt, jungiantį miestus.

Nuvažiavę 60 km nuo Kabulo, Parvan provincijoje pasukome iš pagrindinio kelio į šalutinį, vedantį į Bagramą.

V skyrius

Mūsų nauja bazė - tai žemės pylimai, vadinami kapanirais, į kuriuos karo atveju iš šalia esančio karinio aerouosto turi būti sustatomi lėktuvai, kaip aiškino karininkai. Tarp tų žemės pylimų, sustiprintų betoniniais šonais, buvo statomos didelės 40-iai žmonių skirtos kareiviškos palapinės.

Atvykę čia, radome kai kurias kuopas, visai neblogai įsikūrusias, palyginus su mūsų paskutinių trijų parų gyvenimu. Bet mūsų čia niekas nelaukė. Karininkai aiškinosi, kur galėjo dingti kuopos palapinės, čiužiniai, krosnelės ir kitas turtas, kurį palikome Kabulo aerouoste. Kažkas turėjo visa tai čia atvežti, bet viskas dingo be pėdsakų. Ką darysi, ir tarp čigonų vagių pasitaiko.

Priglaudė mus ketvirtoji kuopa - nakčiai suėję į vieną palapinę, mums užleido antrą.

Karininkai atsinešė kelis čiužinius, o mes suvirtome ant plikos žemės. Krosnelės užkurti nepavyko. Mes taip glaudžiai sugulėme, kad galvą ir kojas teko dėti ant kitų. Tie, kurie triūsė prie krosnelės, liko be vietos. Tad vienas užgulė pečiu krosnelę - buržuiką, o antrasis prisisegė diržu prie vamzdžio, atstojančio kamina, ir miegojo vis pasispirdamas aukštin.

Dieną valėme ginklus, tvarkėme mašinas ir gavome karštos košės.

Be to, kur išmanydami stengėmės nusiprausti murzinius, aprūkusius veidus.

Naktį miegojome toje pačioje palapinėje, tik sugulėm ne kas

sau, bet tvarkingai - kaip šprotai dėžutėje: šonais, tikėdamiesi naktį, sušalus šonui, apsisukti į kitą pusę. Bet miegojom su visa amunicija ir ginklais - norėdamas apsisukti, turėjai žadinti miegančius iš abiejų šonų, o tai padaryti beveik neįmanoma.

Naktį aliarmas. Išsirikiavome laukdami nurodymų. Kuopos vadas patikrino ginklus ir pasveikino su Naujaisiais 1980-aisiais metais. Ir leido miegoti.

* * *

Pasistatėm palapines. Likusi manta taip ir neatsirado. Vietoj čiužinių paklojom nuo mašinų nuimtus brezentus ir maskuojančius audeklus, nes naktimis nukrisdavo iki -15 laipsnių C, o dienomis būdavo apie 0. Gavome dvi krosnis labai egzotišku pavadinimu "palariusai", bet nekaip šildančias. Miegojom su drabužiais, batais ir ginklais. Naktį automatai velniškai trukdė, o karininkai negailestingai teigė, jog ginklai - tai mūsų mylimosios, kurių nevalia net naktį paleisti iš rankų. Automatus prisisegdavome prie juosmens diržu ir karininkams aiškinom, kad tik taip reikia miegoti su mylimąja: arba tu ant jos, arba ji ant tavęs.

Rytą pašokęs atsikabini "mylimąją", persivynioji autkojus, išbėgęs į lauką patrini veidą sniegu. Štai ir visos higienos ir apsirengimo procedūros. Barzda augo vos keliems, labiausiai apšepusiu snukiu džiaugėsi armėnas Eranosianas. Bet ir barzdom atėjo galas - buvo įsakyta: skuskitės barzdas kur norit ir kaip norit, bet kad barzdų nebūtų, kitaip būsit skutami "desantine britva". "Desantinės britvos" veikimą mačiau karantine. Tai smulki spyruoklė, kuri sulenkia ir vienas jos galas staiga atleidžiamas. Tarp vielų papuola barzdos ar ūsų plaukai. Tada seržantas lėtai traukia lauk visus nenuskustus plaukus. Po truputį pešiojami ūsai priversdavo ašaroti net labiausiai užsispyrusius.

Tris kartus per dieną gavome karštos košės. Prasidėjo žygio muštras.

Žodžiu, tarnyba tęsėsi, o gyvenimas riedėjo savo keliu.

* * *

Mūsų išvykimas į Sąjungą buvo vis atidedamas. Karininkai aiškino, kad desantinių dalinių, kaip ir pasieniečių, buvimas svetimoje valstybėje yra nusikaltimas kažin kokiom normom, bet išvykimo laikas buvo vis nukeliamas tolyn. Sklido kalbos, jog mus keis Ošo desantinis pulkas, mūsų vadinamas "kalnų kanopiniu", kadangi ruošiamas jis buvo kovai kalnuose. BMD mašinų pulkas neturėjo, o ir ką veiksi su jomis kalnuose. Mašinas jiems atstojo SPG - rėminiai, prieštankiniai pabūklai, lengvi, vežiojami ant

ratukų, na, o visas kitas apsiginklavimas - kaip ir mūsų.
Vienas Ošo batalionas mūsų bazėje buvo nuo 1979 m. vasaros.

VI skyrius

1978 ar 1979 metais Uzbekijoje vyko dideli kariniai mokymai, kuriuose dalyvavo keli oro desanto pulkai. Mokymus stebėjo užsienio atstovai, ir tai buvo savotiška ginklo reklama. Mokymų metu pakilo stiprus, šiuoliams netinkantis vėjas, bet užsienio svečiams buvo parodytas masinis desanto išmetimas ir karinės technikos desantavimas. Daugelis susilaužė kojas, rankas o kaip kompensaciją pulkas nuo TSRS vyriausybės gavo vimpelą "Už ištvermę ir drąsą".

O vienas svečias iš Afganistano delegacijos nutarė pirkti dešimt desantinių AN-12 lėktuvų. Kartu su nupirktų lėktuvų lakūnais ir mechanikais, su nauja Afganistanui technika atvyko Ošo desantinio pulko batalionas.

Ir 1979 m. vasarą, perrengti nesuprantama apranga, jie atsidūrė Afganistano Bagramo bazėje. Kapaniruose užėmė žiedinę gynybą ir tapo Sovietų respublika vidury Afganistano. Algas gaudavo afganiais (Afganistano piniginis vienetas). Maitinimas dienai už 7 rublius: medus, uogienė, Pakistano gamybos sausainiai. Už dviejų mėnesių kareiviškas algas pirkto džinsus, drabužius. Kareivinėse turėjo japonišką televizorių, P.Korėjos šaldytuvą, žodžiu, ne gyvenimas, o rojus.

Na, ir kasė apkasus, juos jungiančias tranšėjas. Statėsi iš akmenų kareivines.

Likus dviem mėnesiams iki masiškos Sovietų armijos invazijos į Afganistaną, iš Čekoslovakijos buvo nelegaliai atvežta, medžio-tojų terminu tariant, "antis išdavikė"- Karmalis Babrakas. Mes jį vadinom tiesiog Kolia Babrovu. Atvežė jį slapta ir laikė viename iš kapaniruose esančių kambariukų. Saugojo dvimetriniai saugumiečiai, kurie gindavo šalin netgi bataliono karininkus.

Mūsų pulkui apsupus Kabulo aerouostą, nusileidusi Vitebsko desantinė divizija užėmė svarbiausius "taškus" ir kartu su spec. nazu, mūsų pulko batalionu ir musulmonų korpusu, "Afganistano liaudžiai prašant", šturmavo tuometinio Afganistano respublikos vadovo Amino rūmus. Aminą kartu su sužeista į šlaunį žmona ir suaugusia dukra paėmė į nelaisvę. Tiesa, sklido kalbos, jog bevežant iš kalėjimo į kalėjimą Aminą kažkas pakorė.

Musulmonų korpusas buvo suformuotas Sąjungoje iš tadžikų "partizanų". Aprengti jie buvo afganistaniečių armijos mundurais, kalbėjo vienu iš Afganistane vartojamų dialektų.

Šalyje tuo metu buvo baisi politinė suirutė. Aminas korė visus priešus iš eilės. Arba korė, arba žudė tokiu būdu: už nugaros surištomis rankomis paguldydavo ant pilvo, uždėdavo ant kaklo virvę su kilpa. Vykdytysis mirties bausmę užsilipdavo jam ant nugaros ir traukdavo į save virvę, kol auka uždusdavo. Be to, dar būdavo sutratinamas stuburas.

Žodžiu, visa šalis braškėjo per siūles. Ir tokios suirutės metu buvo įvestas suformuotas musulmonų korpusas, kuris bazavosi netoli Kabulo, laukdamas nurodymo.

Žinoma, didelį indėlį, ruošiant perversmą, įdėjo KGB ir kitos specialiosios tarnybos.

Amino rūmų šturmo metu buvo sužeistų bei žuvusių ir tarp mūsųškių. Bet, kaip po Žiemos rūmų šturmo, vėliau viskas buvo suidealizuota ir iškreipta. Viską darė spec. nazas, o po jų jau puolė likusieji daliniai.

Užėmę Amino rūmus, tarybiniai tadžikai darė savo tvarką: plėšė nuo sienų ir grindų persiškus kilimus, nukabinėjo kristolinius sietynus, lupo nuo sienų pagražinimus, paveikslus ir viską krovė į savuosius BTR. Savo karininkus siuntė po velnių. Rūmus šturma-vęs spec. nazas ir kiti "rimtesni" daliniai tuo metu puolė kitus šalia esančius Afganistano armijos dalinius.

Visa operacija buvo atliekama vienu metu ir nuginkluotos pagrindinės šalies pajėgos. Na, o "sovietiškai užaugintus tadžikus" teko apsupti, ir tik tada jie atidavė prisiplėštą turtą.

Tą pačią naktį atidaryta valstybinė siena ir iš Sąjungos į Afganistaną ėmė važiuoti, skristi įvairūs daliniai.

Bagramo, aerouosto apsaugoje esančios afganistaniečių armijos priešlėktuvinės zenitinės baterijos buvo šturmuojamos mūsų pulko kelių kuopų.

Mūsųškių jėga, technika, geru organizuotumu ir susiklausymu sudavė nespėjusioms pakelti aliarmo baterijoms smūgius. Įsiveržė į jas ir šaudė iš eilės visus kurie turėjo rankose šautuvus, na, o spėjusieji numesti ginklus buvo pavaišinti automatų buožėmis.

Pasižymėjo vyr. leitenantas Prochorenka. Tas šaudė visus iš eilės - priešinosi jie ar ne. Kareivinėse statė po kelis beginklius afganus prie sienos ir automato serija ištaškydavo galvos smegenis ant lubų ir sienų.

Užšokęs ant baterijos kareivinių stogo, rado du pasislėpusius

kareivukus. Riktelėjo:

- Statj,- bet tie gulėjo nieko nesuprasdami. Vyr. leitenantui tai pasirodė kaip įstatymo nevykdymas ir jo antpečių negerbimas, tad sušaudė juos. Per keliolika minučių jis nušovė 17 afganistaniečių kareivių.

O pulko KARATĖ instruktorius baterijas ėmė beginklis ir traškino stuburus afganistaniečiams. Bet ir jį, ir vyr. leitenantą Prochorenką visur lydėjo dvimetriniai asmens sargybiniai.

Baterijos buvo paimtos.

VII skyrius

Dienos slinko pamažu. Sunku laukti, kai terminas išvykti vis nukeliamas. Be to, neatrodė, kad greit išvyksim. Karininkai sprendė neišsprendžiamus dalykus: kur gauti cemento kareivinių statybai. Akmenų kiek nori - aplink vien kalnai.

Į bazę vandenį vežė mašinomis iš vandens bokšto, esančio už 7 km.

Na, ir pirmą kartą mus ginė į pirtį. Šiandien atvežė čiužinių, išdavė švrią patalyne, švarius apatinius marškinius.

Eidami guviai aptarinėjome, kaip bus puiku, kai tiek išbuvom nenusivilkę rūbų: šiandien ir pirtis, ir šviri patalynė, viskas kartu.

Pirtis - tai palapinė, kurioje U raide išvedžiotas skylių prigręžtas vamzdis. Juo bėga utilizacijos sanitarinėje mašinoje šildomas vanduo. Kitas vamzdis, kuriuo ėjo garai, buvo įkištas per palapinės apačią. Kad nešaltų kojos, buvo sukalti mediniai klotimai. Prieškambaryje nusirengę laukėm, kol nusimaudys kiti skyriai. Ir, rankomis prisidengę įgeltusius pusantro mėnesio nekeistų apatinių kelnų klynus, godžiai gaudėme besiturškiančių ir laimingų kuopos vyrų balsus.

Po karininko komandos visi besimaudančio skyriaus jauni ir "čadavoti" veteranai iškiūtino lauk, dembeliai liko viduj "papildomai dozei" - jiems priklausė. O mes, nusimetę {rudavusius ir surūgusius apatinius, korektiškai pridengę per tarpkoją einančią šūdiną siūlę, puolėm į vidų.

Palapinės pakraščiai buvo apledėję, klotimai atitirpę tik ten kur ėjo garas ir bėgo vanduo. Pilna palapinė karšto ir šalto garo, bet mes krikėm iš laimės:

- A..a..ū..ū..ū...

- Aš nežinau, kas yra kaifas, bet aš... svaigstu...

- U u..u..utiuti..a..a..ach!

- Vyr'ai, bybio galvų purvą nulupkit pirštais... mažiau mirkyt reikės...

- Taip, taip... pirmoj eilėj reikia plauti mažąją galvutę ir "ačko", o antrąją visada suspėsiu.

- U uch... kekšės... tai tiesiog užsipisimas.

Iš vamzdžio tekančių srovių visiems neužteko, todėl žioplesni stumdėsi prie palapinės apačia einančio garo. Keli mirkė šiknas vonelėse ir laimingi pliauškinio pimplais į pilvus, stengdamiesi išgauti kuo didesnę pliaukšėjimą. Žodžiu, jautėmės kaip žasiukai, papuolę į aptvertą kūdrą. Bet pasigirdo komanda eiti lauk... Ėjau mintyse keikdamas, kad iki "veteranstvos" man dar keli mėnesiai, kitaip būčiau likęs su kitu skyriumi.

Išsimazgoję ir išsiprausę švariose lovose miegojom kaip vaikai. Tiesa, vėliau paklodes keitė retai: dvi savaites gulėdavom ant vienos pusės, po to apversdavom ir gulėdavom ant kitos. Be to, vandens trūko ne tik išsiskalbti - ir praustis, ir gerti būdavo problema.*.*.*

Kuopos kareiviai buvo skirstomi į kelias kategorijas: jauni, veteranai, dembeliai ir civiliai. Jaunus galima atpažinti iš aprangos: nesiaurinti, per dideli kelnės ir švarkeliai, diržai tiesia sagtimi, panamos bryliai nulinę į apačią. Tai "juodoji gvardija", atliekanti visus juodus darbus ne tik už save, bet ir už dembelius, veteranus ir civilius. Jie visą laiką turi judėti - kasti apkasus, plauti katiliukus, siūti apykakles, tvarkyti palapines, ruošti "porcijas" ir nešti jas iš valgyklos į lovas dembeliams. Žodžiu, tai vykdytojai, kurie neturi teisės dieną net atsisėsti, be leidimo viešai rūkyti. Visą laiką tik judėti, dirbti. Jauni - tai visi, neištarnavę 12 mėnesių.

Veteranai - atitarnavę metus. Darbų organizatoriai ir tikrintojai. Už tvarką, drausmę ir pasirengimą jie atsako dembeliams. Jų rūbai įsiūti, diržų sagtys lenktos, panamų bryliai šauniai užriesti į viršų.

Dembeliai - pusantrų metų atitarnavę pizonai. Jei ką dirba, tai tik savo malonumui. Jie šauniai persiūtais rūbais, batais, ginklais švariausi. Jų gerove pasirūpina veteranai, o viską atlieka jauni. Į valgyklą jie neina, jų porcijos atnešamos į lovą. O jei eina, tai jiems paruoštos geriausios stalo porcijos.

Na, ir "graždanski" - civiliai. Jų dienos armijoje jau baigėsi. Jie atpylę nuo šaukimo iki šaukimo dvejus metus ir laukia sutvarkytų dokumentų, leidžiančių vykti namo. Jų uniformos jau be emblemų, be visų skiriamųjų ženklų. Vaikšto apiplyšę ir visiškai svetimi įprastai disciplinai ir įsakymams. Tai tarytum jaunoje, sveikoje,

darnioje šeimoje iš kažin kur atsiradęs išsigimėlis.

Kiekvienas kareivis turi tas pakopas pereiti. Ir kuo gilesnės tradicijos, tuo sunkiau pasipriešinti šiai pakopų struktūrai. Bejėgiai buvo prieš ją ir stambūs, ir kieti. O karininkai visa tai žino, bet gerai sureguliuotą mechanizmą, veikiantį metų metais, neverta perdirbti, nes neaišku, kas bus iš naujai sukurto. Be to, kiekvienos tarnybos pakopos asmenys pagal protinius, fizinius sugebėjimus buvo skirstomi į "Čadas", "čadavotus", "normalius" ir "gudragalvius".

* * *

Tuo metu buvau dar "jaunas". Laikė mane normaliu. Diena prasidėdavo gerokai prieš komandą "Kelk!". Reikėdavo parūpinti vandens nusiprausti ir nusiskusti kuriam nors iš dembelių ar veteranų. Vandens trūko, tad tekdavo vogti iš vandenvėžio, stovint prie valgyklos. Nors priėjo stovėdavo sargybinis, neleidžiantis imti vandens, reikėdavo suktis kaip išmanai. Blogiausiu atveju – tirpdyti suodinę sniegą. Po to mankšta. Išbėgam po švarkelių ir, jei nėra lėktuvų, bėgame pakilimo takais keletą kilometrų. Aerodromas įrengtas 1400 m aukštyje ir bėgti labai sunku. Jei smarkiai šąla, leidžiama užsidėti kepures. Ant jų sušaldavo iškvėpto oro garai. Šerkšnu pasidengdavo antakiai, blakstienos, ūsuotiems – ūsai.

Po mankštos – uniformos patikrinimas. Dėl defektų veteranai išpėjami, dembeliams – švelnūs priekaištai, jauniems kenčia kojų blauzdų kaulai ar kelių girnelės. Be to, jauni kentėdavo ir užtai, kad rasti netvarkingi jų skyriaus veteranų ar dembelių mundurai.

Pusryčiauti, pietauti ir vakarienauti žygiuojame su daina. Taip pat ir atgal.

Stalas dešimčiai žmonių. Prie stalo sodinami pora dembelių, 3-4 veteranai ir 4-5 jauni. Sviestas dalijamas į keturias lygias dalis – dvi dalys dembeliams, viena veteranams ir mažiausia – jauniems. Jauniems, dažniausiai visai neduodama, nebent prie stalo sėdėtų veteranai "čados". Na, ir aišku, košės porcijos: dembeliams – kiek jie jos nori – jauniems kiek liko.

Civiliams, košę valgyti per žema. Jie valgo tik duoną su sviestu, o košę atitenka jauniems.

Po to darbas. Kuopa išskirstoma grupėmis pagal reikalingą skaičių darbui. Imami jauni, keli prižiūrėtojai veteranai ir pora dembelių. Jauni sparčiai sukasi, veteranai dalija nurodymus ir patarimus, dembeliai miega ir skaito.

Po to pietūs, į valgyklą ir atgal su daina, vėl darbas, vakariene ir t.t.

* * *

Kuopa budi valgykloje. Tai "juodžiausias" budėjimas. Jauni lekioja kaip prieštankiniai sviediniai. Veteranai plėšo gerkles, davinėdami nurodymus, o dembeliai abejingai sėdi kampe ar guli ant suolų.

Valgyklos pastatas per mažas pusantro tūkstančio jaunų vyrų pulkui. Valgykla buvo "nacionalizuota" iš šalia esančios afganistaniečių priešlėktuvinės baterijos. Šildomanė buvo, lėkštes plovėm vonioje, dėl vandens stokos – riebiame vandenyje.

Išnešiota ant stalų košė greit atšaldavo, be to, riebaluotos lėkštės būdavo paskutinis kantrybės išbandymas atėjusioms valgyti kuopoms. Į maisto išdavimo langelį imdavo skristi lėkštės, puodai su koše, o budinčios kuopos jauni ir "čadavoti" veteranai gaudomi ir mušami čia pat, salėje.

Grindys nuo sušalusios košės pasidaro slidžios ir kitai pamainai dengiami stalai greičiau primena cirką ant ledo. Naktį skutame pašalusias bulves.

Po budėjimo valgykloje daliai jaunų sustreikuoja viduriai nuo be saikų priertos košės.

Jauniems dienos per ilgos, naktys per trumpos. Visa jų diena įtempta, besistengiant suktis: nepavargti, gudrauti, meluoti. Jauną galima mušti ir reikia mušti, nes gyvuoja taisyklė: kareivis viską pradeda suprasti tik mušamas. Mušama per kepenis, dvylikapirštę žarną, inkstus, į stuburą tarp menčių. Per snukį mušti neverta – gali tekti aiškintis dėl mėlynių ar išmuštų dantų.

Žmogus turi šimtus skaudžių taškų, ir juos armijoj išimeni.

Viršutinė munduro saga jaunam visada įlenkiama. Jei ji išgaubta, normalios formos, tuoj gauni stiprų smūgį kumščiu, nuo kurio raibsta akyse, nes saga lenda į krūtinę, o stovėti reikia ramiai. Galima ir nemušti. Galima liepti daužyti galvą, pavyzdžiui, į lovos galą, automata ar dar ką nors.

Arba iki visiško išprotėjimo atidavinėti pagarbą, pavyzdžiui, elektros jungikliui. Prižygiuojai ir atidavęs pagarbą, klausi:

- Draugas jungikli, leiskite jus išjungti, – ir išjungi. – Leiskite eiti? – atiduodamas pagarbą apsisuki, eini kelis žingsnius, pagal statutą apsisuki vėl ir priėjęs klausi, ar galima įjungti, vėl eini, vėl įjungi, vėl išjungi...

Tariamuoju viršininku gali būti kad ir plyta, tik ją prašai leisti perkelti.

Taip mokoma visų žygiavimo variantų. Jei tavęs neprireikia, gali "mokytis" kelias valandas, kol pradėsi nebeprotauti.

* * *

Lovų, kurios labai siauros, visiems neužtenka, ir jauni "čados" miega po du. Norint vienam apsiversti ant kito šono, antram reikia išlipti lauk.

VIII skyrius

Laiškų rašyti vis neleido. Tikėjomės greitai išvykti į Sąjungą, bet kasdien vis giliau leidome šaknis į šią svetimą žemę. Statėme stulpus ir tverėme spygliuotos vielos tvoras aplink technikos kiemą. Kasėme apkasus, juos jungiančias tranšėjas visur, kur galėjo jų prireikti, jei būtumėm netikėtai užpulti.

Afganistaniečių armija buvo performuota. Iš naujo suformuotiems daliniams pulkas gražino priešlėktuvinius pabūklus, techniką, viską, ką buvo iš jų atėmęs.

Na, ir tokių elgetų, kaip jų armija, dar neteko regėti.

Sovietinė armija - tai elgetų armija, kuri blizga tik paradų metu, bet tie tai tikri driskiai. Vieną šinelį ar mundurą nešiodavo kelios kareivių kartos. Kiauromis mundurų alkūnėmis, šiknomis, visi tamsaus gymio. Kiauras dienas slankiojo be darbo ar gėrė arbatą.

Vėliau sužinojom, kad jie beveik visi rūko hašišą arba po liežuviu laiko nasvai (narkotinė medžiaga) ir kad tarp jų labai daug pederastų.

Mūsų bijojo kaip velnių. Ir užšnekinti baimingai atsakinėdavo, akimis ieškodami geriausio varianto sprukti.

Važinėjom j kovinius budėjimus saugoti afganistaniečių lakūnų ir mūsiškių karinių tarėjų miestelio. Be to, dar degalų ir tepalų sandėlio, aviabombų sandėlio, vandens siurblinės.

Visur kasėm apkasus, blindazus. Naktimis budėjome. Kiekvieną kartą karininkai perspėdavo: jei pamatysim ginkluotus raitelius, paleisti ugnį. Bet visur buvo ramu, tik pulke sklido kalbos, kad apšaudytas tai vienas, tai kitas mūsiškių postas.

Kartą vos neiššaudžiau saviškių. Krito šlapdriba - šuns kašniais. Prie mašinos budėdavom po du, kiti mašinoje. Vaikščiodami pirmyn ir atgal, trypėm keliuką sniege. Per kelias budėjimo pamainas takelį pritrypėm kokio pusmetrio aukščio, ir prieš rytą, vaikščiodamas tuo takeliu pirmyn ir atgal, užmigau. Sutryptas takelis baigėsi, o aš miegodamas žengtelėjau nuo takelio į purų sniegą - tarytum į duobę. Virsdamas pamačiau prie mašinos stovinčią figūrą. Persmelkė baisi mintis, jog per mano žioplumą priejo

kažkas svetimas. Galiojo komendanto valanda ir nuo vakaro aštuonių į nežinantį kasdien keičiamo slaptažodžio galėjai šauti be perspėjimo. Aš dar visai nenukritęs, įvariau šovinį į vamzdį. Truputį pasikėlęs, prisitaikiau ir šuktelėjau:

- Slaptažodis!

Prie mašinos stovintis sargybinis - mano palaikytas priešu - taip pat snaudė, bet mašinaliai subliovė atsakymą, o aš vis skaidrėjančiomis smegenimis niekaip nebegalėjau prisiminti: atsakymas teisingas ar ne, šauti ar ne.

Migla, apgaubusi protą, dingo, ir viskas stojo į savo vietas. Su mechaniku Perepiolkinu likusį sargybos laiką juokėmės, kad vienas išvengėm gimtinės kapinių, antras ilgų kalėjimo metų.

* * *

Leido rašyti laiškus. Mūsų adresas: Maskva 400 p/ja 515-B-2. Vieni juokiasi: sprendžiant iš adreso, mes visi sėdim Maskvos kalėjime.

Atvežė laikraščių - vienas kareiviškas mėšlas. Visų jų pavadinimai prasideda arba "krasnij...", arba "sovetskij..."

Kad esame Afganistane, rašyti uždraudė. Atėmė fotoaparatus, namo liepė rašyti vos ne pagal šablona.

IX skyrius

Kovo pradžioj tirpsta sniegas. Kaitina karštoka saulė, ir užuovėjoj galima degintis, nors šalia guli sniegas.

Kasdien sniegas traukiasi vis aukštn į kalnus. Kažkodėl keista, atrodo, jog tirpti turėtų pirma kalnų viršūnės ir plikti žemyn, o ne iš apačios į viršų.

Keliais nebeįmanoma važiuoti. Geresniu keliu dar nieko, bet vos tik nuvažiuoji nuo kelio, mašina krenta į suminkštėjusią molingą žemę.

Dienos kasdien vis šiltesnės. Aplink pražydo tūkstančiai įvairiaspalvių, smulkiažiedžių, laukinių, apie 20 cm aukščio tulpių.

Emė pliaupti lietus. Dvi dienas lyja, keletą šildo iki + 30 laipsnių C, ir vėl lyja, vėl kaitina.

Ištvino kalnų upės, sučiulbo paukščiai. Priskrido tūkstančiai varnėnų, bet čia jie nečiulba. Vaikšto kažkokie liūdni.

Vietiniai juos gauda įvairiom priemonėm. Pastebėję, duodavom afganistaniečiams į kailį, bet jie buvo apimti velniško azarto - tiek mažas, tiek pražilęs senis, vos pamatę jų būrį, traukdavo iš kišenių laidynes ir pliekdavo į juos. Gaudė juos tinkliukais, spąs-

tais, kilpomis.

- Ėda, rupūžės, - nusprendėm, taip ir neradę atsakymo į nesuprantamą mums reiškinių.

Jefreitorius Sergejus Griaznovas prisipažino valgęs varles, varnėną suėstų kaip nieką - pridėjo.

Už penkias kareiviškas sagas vietinis vaikinukas atidavė du nušautus varnėnus.

Griaznovas nupešė juos, ir mes nusivylėme, pamatę juos be plunksnų - jie sumažėjo perpūs. O išėjus vidurius, liko geras kšnis - su visais kaulais.

Kol varnėnai kepė, sumauti ant automato grūstuvo, seržantas Linikas padalijo keпамųjų mėsą. Man teko vieno varnėno šlaunis.

Bet jie buvo pasitusiai kieti ir mes pažiaumoję išspjovėme savo dalis, taip ir nesupratę, kodėl juos vertina afganistaniečiai.

Kovo 26 d. išėjo Tarybų Sąjungos gynybos ministro Ustinovo įsakymas dėl šaukiamojo amžiaus jaunuolių mobilizacijos.

Tos datos ir įsakymo ypač laukia tie, kurie bus ištarnavę vienerius metus - vadinasi taps veteranais ir, žinoma, tie, kuriems laikas namo.

Atliekama tradicinė ceremonija: mauniesi kelnes ir guliesi ant suolo. Ant stuburo dedama pagalvė. Į rankas Ustinovo įsakymas. Aplink suolą sustoja "civiliai" su diržais rankose. Garsiai skaitai Ustinovo įsakymą, o "civiliai" pliekia diržų sagtimis per pliką šikną. 12 kartų už 12 ištarnautų mėnesių, - 1 kartą užtai, kad tarnauji desante, dar už antpečių juosteles.

Muša taip, kaip spragilais javus. Vienas skaičiuoja kirčius.

Po procedūros, nuo kurios šikna dega kaip ką tik ištraukta iš verdančio vandens, visi paspaudžia ranką, atleidžia diržą, sulenkia sagtį. Prisako būti vertam veterano vardo, susitvarkyti drabužius ir panamą.

Tada imi laukti naujausio šaukimo kareivių, kad galėtum juos gainioti ir tyčiotis.

X skyrius

Balandžio mėnesį ruošiamės operacijai į Bamianą. Kažkur ten esanti deimantų kasykla, kurią valdo viena afganistaniečių gentis: patys kasa, patys deimantus parduoda ir perkasi ginklus. Nepripažįsta jokios valdžios ir duoda į kailį visiems iš eilės. Kasyklas reikia nacionalizuoti ir perduoti teisėtai liaudies valdžiai, be to, kontra-

žvalgybos duomenimis, ten daug diversantų, atėjusių iš Pakistano teritorijos.

Neimti jokių dokumentų, jokių laiškų, nieko, kas išduotų vardą, pavardę ar dalinio numerį. Visi turėjom tarnybinius numerius ir to pakako.

Po daugybės patikrinimų ir pasiruošimų buvo išrikiuota žygio kolona. Miegojome su drabužiais ir ginklais, batus nusiaut leisdavome kas antrą parą. Kiekvieną minutę galėjo paskelbti įsakymą.

Dislokacijos bazė per tris mėnesius buvo gerokai įgrisusi ir visi su dideliu pakilimu laukė išvykimo.

Pagaliau pajudėjome Čirikaro miestelio link. Ten susijungėme su Čirčiko DSB (desantinė šturmo brigada), kurioje sutikau klaipeidišką Varną, namie vadinamą Čiunga Čianga.

* * *

Ivyko taktikos pratybos. Permiegojome mašinose ir auštant kartu patraukėme tolyn.

Kalnų tarpekliuose kolona suskilo į daugelį atskirų grupių ir visi nurūko vykdyti užduočių.

Mūsų kuopos mašinos su išimaisiusiomis GAZ-66, tempiančiomis 120 mm minosvaidžius, įsukom į mums skirtą tarpekį.

Mašinos buvo naujos ir lėkė pasiutusių greičiu. Mes sėdėjome ant šarvų ir grožėjomės nematytais vaizdais.

Niekas nešaudė. Visur buvo ramu.

Nors važiuojome dideliu greičiu, bet buvo labai keista prie aulų matyti susirinkusius vietinius su raudonais skudurais ant pagalių, kitur net su transparentais, kurių užrašai buvo neįkandami.

Visur siūlė arbatos ir saldinių, ir buvo įdomu bendrauti, nors mes nemokėjome jų kalbos, jie - mūsų. Be to, karininkai perspėjo: kad nebūtume netikėtai užpulti ar nunuodyti, nekontaktuoti su jais.

Mes privengėme jų, jie bijojo mūsų, nors rodė pastangas mus pagerbti ir kuo gali padėti.

Ir į kokią aulą beužsuktume, visur tas pats. Mums labai patiko tokia išvyka po nematytą šalį. Stebėjomės vietinių apsirengimu: laisvai krentančiais plačiais marškiniais ir kelnėmis, basos kojos vasarinėse basutėse - nors naktys dar šaltokos ir dienomis toks apavas nelabai tiko. Ant galvų čalmos - galvos apdangalas iš susukto audeklo.

Namai geometriški - plokščiais stogais, kiekvienas aptvertas aukšta 3 m tvora. Tiek namai, tiek tvoros iš molio.

Ekskursija truko neilgai. Nors karininkai buvo gavę naujus smulkaus mastelio tos vietovės žemėlapius, ne visur jais buvo

galima vadovautis. Tiltai buvo susprogdinti, pažymėtų kelio atšakų visai neradom. tad vadovavomės kompasu ir kareiviška nuojauta.

Važiavome per ištvinusias kalnų upes, darėme spragas tvorose, kol galutinai ištrikdavom kokiame nors aule. Tada sukome atgal ir vėl daužėm techniką į tvorą, po vandeniu esančius akmenis.

Ir kuo giliau skverbėmės į kalnų masyvą, tuo daugiau radome tuščių aūlų. Apžiūrėdavom juos varganus būstus ir atgal į pagrindinį kelią.

Technika buvo gerokai apdaužyta, tad teko dažnai sustoti dėl smulkių vienos ar kitos mašinos gedimų.

Viename tarpeklyje vadai nusprendė, jog reikia eiti pėsčiomis. Mašinose liks tik vairuotojai – mechanikai ir operatoriai – taikytojai. Iš mašinų išlipome karingai nusiteikę, nusimetėme šiltas desantininkų striukes. Likome vienais kombinezonais. Kiekvienas gyrėmės turėdami 10 ar 12, 13 granatų daugiau, nei buvo liepta. Sovinių galėjai neštis kiek sveikata leido, bet ne mažiau kaip 450.

Prieš akis buvo kalno šlaitas, į kurio viršūnę atrodė galima bėgte įbėgti, bet toks noras praėjo, vos gavus komandą kopti į ją.

Kopėme kaip avių banda. Jokios tvarkos ar taktikos. Vieni išsiveržėme į priekį, kiti kopė atsilikę ir susimaišę su kitomis kuopomis. Nors kopėme visi įnirtingai, atrodė, jog mini vietoje. Smarkiai paprakaitavome, kol išmokom derinti žingsnius su kvėpavimu. Pečius spaudė RD-kuprinės, prigrūstos visokio šlamšto.

Pasiekus kalno šlaito vidurį, pasigirdo šūviai iš aūlo. Bet mes visi buvome jauni ir kvaili, prisižiūrėję tarybinių filmų apie karą, ir vaidinome didvyrius, tarytum mums turi tekti iššaudyti ištisus vokiečių pulkus, priešų kulkos būtinai lėks pro šalį, nekliudydamos mūsų, ir pabaiga bus laiminga.

Bet šaudė iš labai toli, nes šūviai buvo netikslūs.

Jei kulka kirsdavo prie kojų, šaukėme, jog nusvilino, jei virš galvos, – kad galvą pakasė. Ir nesustodami, nesislėpdami lipom aukštin. Tarytum šaudymas į mus yra numatytas scenarijuje.

Tai truko neilgai, nes gavome įsakymą apšaudyti aūlą. Pliekėme iš automatų kaip pasiutę, negalvodami apie kvailo šaudymo reikšmę.

Temstant pasiekėme šlaito viršų. Bet mūsų įveikto kalno šlaito viršūnė buvo kito, einančio aukštin, šlaito pradžia, ir taip aukštin, iki snieguotų viršūnių, kurios pakilimais ir nusileidimais jungiasi su kitomis viršūnėmis, sudarydamos virtinę kalnų aukštesnėmis ir žemesnėmis viršūnėmis.

Priimtas sprendimas ruošti nakvynei. Aplink žiedu išstatyti sargybos postai ir priekyje jų išbarstyti "sekretai" – po du žmones. Į vieną iš jų papuoliau kartu su kito bataliono seržantu Borisovu.

Prieš operaciją buvau perkvalifikuotas į kulkosvaidininkus ir turėjau ilgavamzdį RPKS – 74 5,45 mm kalibro kulkosvaidį.

Kulkosvaidis – daiktas geras, su automatu nepalyginsi, tik bjaurus nešioti.

Sutemus pasikeitė vėjo kryptis. Dieną pūtė šiltas vėjelis iš apačios, dabar šaltas nuo kalnų viršūnių.

Borisovas buvo stambus kaip jautis – dziudo pirmaatskyrininkas. Ilgai kalbėjom apie mergas, "snapsą", įvairius civilinio gyvenimo nutikimus, kol nusprendėm miegoti pakaitomis. Bet miegoti neteko, nes šaltas vėjas atvėsino įkaitusius nuo kopimo kūnus ir šlapiais nuo prakaito kombinezonais darėsi vis šalčiau.

Išrausėm duobę, pavadinę apkasu dviem, ir sukritom į ją. Užsidengti nebuvo kuo, tai susiglaudę drebėjom kaip šunyčiai. Šonai, kuriais jautėme vienas kitą, apšildavo, tai vartėmės šildydami vienas kitą. Galiausiai nusitvėrė po "įkandamą" akmenį ėmėm kilnoti, stengdamiesi nekelti triukšmo, neišleidžiant iš akių stebimo sektoriaus. Taip pradrebėjom visą naktį.

Auštant buvom išrikiuoti kuopomis, patikrino pagal sąrašus ir įsakė leisti žemyn. Taip likom nesupratę, kurių velnių mes į kalną kopėm, gal romantikai: pamiegoti kalnuose.

Vos ėmus leisti, buvo sužeistas afganistanietis kareivis, kurių visas batalionas iš kažin kur buvo atsiradęs. Pamatę kraują ir kūnu pajutę, kad į mus šauda daug taikliau ir, sprendžiant iš garso, iš arčiau, vaikiška drąsa ėmė blankti. Atsirado nesuprantamas savi-saugos instinktas. Nebesileidom žemyn padrikai, o "kietai" klausėm komandų. Leidomės grupėmis, vieni kitus dengdami.

Sužeidė dar porą. Leido paleisti ugnį į skęstančius žalumose namus.

Pliekėm į žalumos neužstotus langus, duris ir į viską, kas juda. Taikiniu tapo pririštas baltas arklys, kuris iš pradžių nenatūraliai prisėdo ištiestas užpakalines kojas, krūptelėjęs nuo kelių papildomų šūvių, virto ant šono ir po keleto mėginimų keltis liko tysoti.

Per medžių tankmę bėgo du siluetai, kuriems neužteko proto slėptis, ir abu vienas po kito nuvirto.

Vėl įsakymas leisti žemyn, ir jau kaip tikrose taktikos pratybose leidomės skyriais, vieni kitus dengdami ugnimi.

Lipom į kalną gerą pusdienį, o nusileidome pasiutusiai greitai. Į namus pro langus mėtėm F-1 granatas. Granatų sprogimas

tolo gilyn į aulą.

Nuslūgus sprogimų bangai, įsiviešpatavo tylą. Mūsų kuopa dengė paskutines besileidžiančias nuo kalno grupes.

Iš vieno namo žiaukčiodamas išėjo leitenantas Čiulkovas. Pagal instrukciją, prieš įeidamas į namą, pro langą išviedė "citri-nukę" (F-1). O name rado šešis besitampančius mėsos gabalus: vyro, moters ir keturių vaikų.

Pašautieji siluetai buvo du suvarpyti moterų kūnai. Mus suklaidino jų parandža - nuo galvos iki kojų moterį dengiantis apdaras.

Į veidus nežiūrėjome, jie taip ir liko uždengti, tik stebėjomės kulkos padaryta plėštine žaizda kojos čiurnoje.

Karininkai, jau gavę užduotis ir suskirstė mus grupėmis, vedė paskui save įvairiomis kryptimis.

Kiekviena grupė suskirstyta dar į keletą grupių: priekinė žvalgybinė, antra - pagrindinės jėgos, trečia - dengianti užnugarį.

Judėjome dengdami vieni kitus. Juda žvalgybinė grupė - antra, trečia guli, dengia. Pirmieji, nuėję 30-40 m, sugula, užima gynybinę poziciją, duoda ženklą. Eina antra grupė - pirmą ir trečią ją dengia. Vėl eina pirmą, antra dengia, trečia jungiasi prie antros. Grupėse išskirstyti stebėjimo sektoriai: vienam dešinė, kitam kairė.

Kuopos vadas palaiko ryšį su bataliono vadu ir skyriaus karininkais. Ryšį tarp skyrių palaikėme mažesnėmis radijo stotimis, kurios nustatytos tik kuopos banga. Kiekvienas seržantas - grandies vadas - turi nedidelį imtuvą, kuriuo girdi skyriaus vado komandas.

Žodžiu, slenkam tyliai, kaip vilkai, be mostų ir riksmų keisdami kryptį.

Aūlas visiškai tuščias, net gyvulių nėra. Visur ramu, tylu. Slenkame stengdamiesi nieko nesubarškinti. Granatų į namus nebemėtom. Vis tiek visi tušti. Keista, tarytum būtumėm įžengę į seniai išmirusį aulą.

Namai baigėsi. Einame sraunėjančios upės dešiniu krantu. Upė vis platyn ir sraunyn. Kalnų virtinės arčiau viena kitos. Kairiu upės krantu eina ketvirtoji mūsų bataliono kuopa. Jiems prieš akis gyvenamasis punktas iš keliolikos namų.

Užėmę žiedinę gynybą, atsipūtėm, akimis sekdami ketvirtąją kuopą. Jie "darbuojasi" - sprogsta rankinės granatos, traška automatų šuvių serijos. Kuopos vadas kapitonas Čerkesovas susisiečia su bataliono vadu ir klausia ar ketvirtajai nereikia pagalbos. Po

kurio laiko bataliono vadas ryšys atsako:

- Ketvirtoji atlieka "profilaktiką".

Mes juokiamės - neaišku, kokią profilaktiką - ar nuo blusų ir utėlių, nes dviejuose namuose ima šėlti ugnis...

"Šaunus jų vadas kapitonas Primenka,- mažom tylėdami,- pats geria kaip šuo ir laikomas vienu iš didžiausių pašlemėkų karininkų pulke, bet kai reikia..."

Staiga nuo kraštinių, toliausiai nuo mūsų esančių namų atsiskyrė dvi žmogystos, vilkinčios parandžiomis. Šaudyti į jas buvo labai nepatogu - labai mažas kampas.

Kapitonas Čerkesovas liepė nutraukti ugnį, šaudyti kuopos snajperiams. Kiekviename skyriuje buvo po tris snajperius, kurie jau Afganistane baigė snajperių kursus, gavo po S VD šautuvą, bet nė vienas taip ir nemokėjo paskaičiuoti paklaidą pagal vėjo stiprumą.

Bet snajperiai buvo per menki, jie nespėjo, nes siluetai dingo už išsikišusios uolos.

Juokėmės sakydami, kad su bybiu taikliau išeitų, kam jie be reikalo tampo tokius nepatogius ilgavamzdžius.

Bet snajperiai grąžino sau gerą vardą nušaudami šalia mūsų esančiame šlaite ožį. Jis krito po pirmų šuvių. Ir netrukus apie jį ėmė sukti ratus dideli ereliai, panašūs į grifus.

Dar keletas minučių, ir jų būrys tampė ožio dvėselieną kaip skarą. Žiūronais matėsi jų pliki kaklai ir baltos krūtinės skepetos.

Snajperiai nušovė kelis paukščius, kad užtektų dvėselienos visiems. Bet jų rinkosi vis daugiau, stebėjomės jų uosle ir regėjimu.

Pirma grupė pajudėjo į priekį. Kiti likę didelių akmenų ir krūmų uždangoje, stengėmės kuo daugiau prisisiurbti poilsio ramumos, nes tuoj bus įsakymas "Pirmyn!"

Pirma grupė priėjo aklavietę,- iš dešinės labai stati uola, prie kurios šliejosi upės vingis. Užlipti ant jos neįmanoma. Kairėje - pasiutusiai srauni ir šalta upė.

Pirma grupė užėmė gynybos poziciją ir svarstė, kaip elgtis toliau: grįžti atgal ar mėginti bristi...

Antra grupė priartėjom prie pirmos ir akimis ieškojom vietos, kur patogiau įsitaisyti...

Dviese jau brido į šaltą srovę, bet buvo nuversti nuo kojų ir blaškėsi, garsiai purkštaudami, lediniame vandenyje. Visi juokėmės iš jų...

Staiga pavienių šūvių ir trumpų serijų papliūpos. Kritom už akmenų, bet kalnų aidas neleido tiksliai nustatyti šaudančiųjų vietos.

Vėl pavieniai šūviai, automato serijos... Mes paleidom padriką ugnį. Šaudėm į uolas.

Mačiau, kaip eilinis Eranosianas veidu įsiremė į stačią uolą ir ėmė smukti žemyn. Neužsegtas šalmas nukrito, ir jis šonu virto į vandenį.

Mes atsakančiai kapojome kulkomis uolą, "čiupinėdami" visas jos iškyšas ir įdubas. Snaiperiai ieškojo "galvų", kartkartėmis iššaudami.

Į mus keturpėsčias ropojo eilinis Tolstašejevas. Jam iš abiejų blauzdų sruvo kraujas, ant akmenų palikdamas raudonas dėmes.

Su eiliniu Goršeninu, dengdami vienas kitą, puolėm prie jo ir ėmėm vilkti akmenų pusėn. Traukėme jį už pažastų, laisvose rankose laikydami ginklus. Tolstašejevas garsiai vaitojo, kojoms kliūvant į akmenis.

- Tylėk, kurva! - suriko Vašia.

Pametėm jį kaip maišą tarp akmenų, kur buvo sugulę kiti mūsiškiai.

- Denkit, kekšės!..- vėl subliuvo užkimusiu balsu Vašia.- Labus, bėgam prie armėno...

Bėgom zigzagais ir, vienas kitą dengdami, šaudėm.

Armėnas ramiausiai plūduriavo uolos sukurtų įlankėlių. Jis gulėjo ant nugaros, atmetęs rankas į šalis.

- Ot bliadė... tarytum kurorte...- išsunkė Vašia.

Nutvėrė Eranosianą už rankų riešų, vilkome visai nesijaudindami, kad jo pakaušis daužosi į akmenis. Jis buvo gatavas...

Vilkdamas viena ranka šaudžiau iš kulkosvaidžio, kol spragtelėjo tuščia šovininė.

Netoli akmenų susirietęs gulėjo Charitonovas. Mano koja užkliuvo už jo granatsvaidžio ir aš virsdamas pyliu galva į akmenį.

- Gerai, kad turiu šalmą,- šuktelėjau Vašiai, kai ieškojom vietos armėnui.

Už didelio akmens gulėjo kuopos vadas. Jis buvo susirietęs dvilinkas.

- Jūs sužeistas?- paklausiau šalmo, nosies galo ir ūsų, nes tik jie buvo matyti. Kapitonas papurtė galvą.

- Myža iš baimės...- atsakė už jį Vašia.

Atsitraukimui vadovavo "seniai". Girdėjosi jų komandos. Mums bevelkant eilinį Eranosianą, iš priedangos į pagalbą mums skubėjo

seržantas Linikas, bet nuvirto. Jį išnešė kiti, ir aš, netoliese gulėdamas, grūsdamas į šovininę šovinius, stebėjau, kaip san. instruktorius varto jo pėdos čiurną, ant kurios matyti baisi plėštinė žaizda. Iš sąnario ne kažin kas likę.

- Timpą dėk, bybi,- neiškenčiau Liniko vaitojimų.

- Be tavęs žinau, sūneli...- ramiausiai tarė pusmetį daugiau pratarnavęs san. instruktorius.

Man užėjo baisus noras rėžti jam kulkosvaidžio buože. Bet tarytum pakirstas san. instruktorius virto ant šono, nusitvėręs abiem rankom šlaunį.

Linikas beviltiškai skaudžiai vaitojo dėl staigiai išmestos savo kojos.

Aš peršokau per seržantą Liniką, kažkas jau dėjo jam timpą ir, radęs porą pagalių, stengėsi "įtaisyti" pėdą, kad nustotų nenatūraliai vartytis.

San.instruktorius vaitojo kaip pašautas briedis:

- Įtvarą dėk... kaulas lūžo...

Paėmęs už kelio, pajudinau jo koją.

- Bybi tau, ne įtvarą...- tariu,- kulka išėjo kiaurai per raumenis.

Perplėšiau kelių kišką, išsiėmiau EPP paketą ir sutvarsčiau jam koją. Prisiminiau, jog reikia suleisti promidolio. Susiradau dėžutę ir, pasiruošęs durti, paklausiau;

- Gal prieš duriant spirituoata vata nuvalyti?- ir išmeigiau per kelnes į sveikąją šlaunį.

Seržantai vadovavo atsitraukimui. Buvo surinkti sužeistųjų ginklai, kuprinės, kiti daiktai.

Atsigavo kuopos vadas. Jis dviguba energija ėmė vadovauti atsitraukimui. Ir buvo matyti, jog jisai labai mielai tartų:

- Vyručiai, aš pabėgėsiu į priekį, ar viskas tvarkoj...

Bet keturios žvaigždutės antpečiuose neleido.

Zampolitas leitenantas Zdobinas vienas vilko ilgą seržantą Liniką. Išnešėm už nedidelio posūkio pirmą partiją sužeistų. Nešant lauk kitus du, vėl pila į mus pritilę šūviai. Sužeisti klaidingai bliauna iš skausmo, daužomi į akmenis. Mes krentam už akmenų ir skystokos lapijos medžių kamienų. Iš kur šauda, taip ir nesuprantam. Pasiutęs aidas... Šaudyti į kalnus nebėra noro... Mano kulkosvaidis tiek prikepęs, jog šauda tik pavieniais šūviais.

Vėl kylam, griebiam savo vaitojančias naštas ir nešame nusitvėrę palapinės apsiausto kraštų, ant kurių guli sužeistieji.

Viena mintis sukasi galvoj: "Jei jie mus seks kalnais, iš to tarpeklio gyvi nebeišeinam".

Susijungę su pirmą sužeistų partiją saugojusiais, pasiuntę į priekį žvalgus, po keturis prie sužeisto ar žuvusio, kuo greičiau lauk iš tarpeklio, kuo toliau nuo kalnų.

Už posūkio, nubėgus keletą šimtų metrų, pradėjo grįžti gyvenimas.

Keitėmės vietomis su žvalgybos ir užnugarį dengiančiomis grupėmis. Tik kuopos zampolitas vienas vilko Liniką. Siūlėmės į pagalbą, bet jis atsisakydavo.

- Plėšia šikną...- nusprendėm - na, ir tegul plėšia,, vienas.

Jis gerokai lėtino mūsų atsitraukimą savo kvailu užsispyrimu.

Baisiausiai nustebau, pamatęs eilini Charitonovą, tempiantį granatsvaiddį.

- Tai tu, suski, gyvas?- stabtelėjau prisiminęs, kaip gulėjo jis susirietęs ir per jo RPG-16 vos nesusiskaldžiau galvos.

- Kartais visai nebloga apsimesti negyvu... Ar ne, Charitonovai?- norėjo pajuokauti kapitonas Čerkosovas, bet laiku susigriebė ir, kažką sumurmėjęs, paspartino žingsnį.

Mes juokėmės akimis. Vašia sudėjęs patrynė du kumščius, atseit: "O, kiaušiniai tai ne geležiniai..."

Iš mašinų stovyklos atskubėjo pagalba, nešina neštuvais, į kuriuos suguldėm išsikankinusius sužeistuosius.

* * *

Mašinos stovėjo ratu, nusukusios nosis į įvairias puses. Žiedo viduryje stovėjo ratinės mašinos.

Pulko gydytojai apžiūrėjo sužeistųjų žaizdas, perrišo jas švariais tvarsčiais, suleido vaistų.

Armėnas gulėjo keistai išplėtęs kojų pėdas. Veidas buvo uždengtas kruvina palapine.

Girdėjome atskrendančių malūnsparnių parpimą. Jie išgabens mūsų vyrus į ligonines, lavonines. O mes skubame į pagalbą ketvirtajai kuopai. Pusiaukelėje susitikome juos ir grįžome atgal.

Prie mašinų būriavosi antrosios kuopos skyrius, vadovaujamas leitenanto Larionovo. Jie iš tolo sveikino mus.

Glebėsčiavomės, tarytum būtumėm nesimatę savaite. Jų skyriuje trys sužeisti: dembelis Sinicinas, eilinis Kuvšinovas - sunkiai, į pilvą, ir eilinis Grigorjevas - taip pat labai sunkiai.

* * *

Gavom karštos košės ir arbatos. Pavalgęs gulėjau visų nuošaly ir galvojau apie sužeistuosius.

Armėnas Eranosianas buvo šūdas, lindo į šikną kuopos vadui norėdamas tapti kuopos viršila, ir karininkai kartkartėmis leisdavo

jam išrikiuoti kuopą - pasijusti viršininku. Bet jis buvo riboto proto ir ne itin gerai kalbėjo rusiškai. Manęs jis nemėgo ir vis šaukė:

- Liapiust, aš tave išpisiu...

Aš jam vis atsakydavau, jog neužteks sveikatos ir verčiau tegu tai daro su savo motina - pigiau atsieis...

Tada jis pasiūsdavo, puldavo prie manęs, bet pastebėjęs, jog jo nebijau, prikišęs savo veidą prie mano, šnabždėdavo grasinimus, o aš vos laikydavausi nekirtęs jam kaktą į dantis. Jis buvo dembelis, aš neseniai iškeptas veteranas, ir muštynės galėjo galutinai sugriauti ir taip pašlijusius santykius tarp dviejų kastų. O jaunas būdamas gerokai nuojo kentėjau. Bet vis tiek jo buvo labai gaila. Jis tarytum ištirpo tuštumoje...

Seržantas Linikas buvo grynai rusiško atviro veido. Raudonais skruostais, didele burna ir truputį per mažomis akimis.

Nors stengiausi, bet nieko ryškesnio taip ir neprisiminiau. Jis tiesiog buvo žmogus savo vietoje. Nepastebimas, neišsišokantis, bet gerai suprantas savo pareigas. Jaunų jis negainiojo, nemušė. Tik reikalavo tvarkos, žinojimo ir mielai padėdavo nežinančiam, jei matydavo, jog rimtai domimasi.

Pamenu, kartą seržantų Averkovo ir Usovo, kuopos silpniausių, bet stipriausias gerkles turinčių, "čadinamas" liepė mums pumpuoti atsispaudimus, o pačiam akyse kaupėsi ašaros. Ir mums norėjosi geriau gauti į snukį negu leisti jį "čadinti".

Eilinis Kuvšinovas sunkiai sužeistas į pilvą. Prisiminiau per mažą didelę galvą veidą, tarytum visa veido masė būtų truputį patempta į priekį, ir ne visiškai natūraliai sudėtas viena ant kitos lūpas, smakrą, didoką nosį ir žvitrias akutes. Jis buvo iš Sibiro. Kažkur iš taigos glūdumų. Kartą, kai mudu kasėme sniegą, jis mane vis klausinėjo, ar Lietuva Tarybų Sąjungoj, kur ji yra, ar Lietuvoj tarybiniai pinigai, ar tiesa, kad visi lietuviai turi ginklus ir t.t.

Atsakinėjau juokais ir vis klausiau, ar tiesa, jog sibiriečiai, prieš išeidami į kiemą, iškišę šautuvą pila kelis sykius į orą, kad išbaidytų kieme susirinkusias meškas. Ir jų restoranuose prostitutės esančios meškos.

Taip mums bekasant sniegą, išėjo buvusio Ošo bataliono dembelis su džinsais ir odine striuke, matyt, atėjęs pasipuikuoti prieš kitus.

- O, su džinsais,- nustebau aš.

- Tai šitie ir yra džinsai?- nustebo jis.- Šūdas, ne kelnės, o aš maniau...

- Tai tu, avine, džinsų nesi matęs?...- dusau iš juoko aš.
- Iš kur, nei mūsų kaime, nei apylinkėje niekas jų neturi.
- Na, tai tu būsi pirmas vaikas ne tik kaime, bet ir apylinkėj...
Duos ne tik meškos, bet ir viena kita klišė...- myžau į kelnes iš juoko.

Nespėjo vyrukas nusipirkti nei džinsų, nei...

Grigorjevas buvo "čada" kaip reta. Ilgas, ištižęs ir bukas. Ir sužeidė per žioplumą. Kažkaip jis atsidūrė prie namo, iš kurio buvo apšaudomas antrasis skyrius. Išsiėmė granatą, žiūrėjo į ją keletą sekundžių, po to nutarė pasidėti kulkosvaidį, kad būtų patogiau sviesti į langą granatą. Po to dar svarstė, traukti sprogiklio žiedą ar ne, bet jį pastebėjo ir persivertęs perlangu, peršovė namo viduje buvęs šaulys. Kulka pataikė į kaklą. Jis baltas kaip popierius, nuplaukiančia sūnėne gulėjo ant neštuvų.

Buvo vedęs. Žiūrėdavom prieš armiją darytas nuotraukas. Vienoje jis gražiai žydinčioj ramunių pievoj vartėsi su blondine. Blondinė buvo patraukli ir mums ypač patikdavo nuotrauka, kurioje ji gerokai apnuoginta šlaunimi. O ir Grigorjevas ramunių pievoj nebuvo panašus į "Čadą". Erzinom jį, kad jo blondinė toj pačioj pievoj vartaliuojasi jau su kitu, bet jis kraipė galvą sakydamas:

- Sūnų auginu...

"Seniai" jam liepdavo groti armonika. Jo kepurė gulėdavo šalia, atseit išmaldai, o "seniai" vaidino "vaikštynes" - susikibę vaikščiojo po du - atseit su panomis. Užsakinėjo dainas, mesdami į kepurę cigaretes.

Dainuodavo jis labai rimtu pavargusio ir atbukusio žmogaus veidu. Ir visas jo armijos gyvenimas buvo tarytum dvilypis - kūnas čia, o mintys labai toli. Gavęs komandą, jis sunkiai "persijungdavo" į esamą gyvenimą ir vis kentėjo dėl to.

Sužeistasis šlaunį san.instruktorius buvo paskirtas prieš operaciją. Visas šviežias, švarus palyginti su mūsų suskirdusiomis rankomis ir aprūkusiems snukiais, tarytum neseniai atsivestas paršelis. Žodžiu, "čada", ir ne paprastas - iš Maskvos. O maskviškiai "čados" ypatingi.

* * *

Ėmė temti ir, sulindę į mašinas, nusenūdom po keletą valandų. Mašinų vairuotojai ir operatoriai stovėjo sargyboje.

* * *

4 valanda ryto. Išėjome šturmuoti namo, iš kurio buvo apšaudytas antras kuopos skyrius.

Namą ėmėme pagal visas taktikos taisykles, bet veltui - jis buvo

tuščias. Apžiūrėję kambarių turinį, gavome įsakymą skubiai grįžti prie mašinų.

Bataliono štabo viršininkas davė instrukciją, jog apsupta mūsų bataliono 5 kuopa, joje daug sužeistų, žuvusių. Reikia padėti, nes sėdi jie be maisto, baigiasi šoviniai.

Atidarinėjome šovinių dėžes, dalijomės šovinius, granatas, sausus davinius, pildėm ištuštėjusias savo šovinių atsargas, - viskas vyko paskubomis.

Dėmesį atkreipė greitai artėjanti vietinių minia.

Mes pasiruošėm mūšiui. Bet jie, nekreipdami dėmesio į mūsų agresyvumą, praėjo pro šalį, nešdami į audekus suvyniotus kelis žmonių kūnus. Visą eiseną sudarė apie 30 vyrų, moterų laidotu-vėse nedalyvavo.

Visų veidai įtempti, griežti, pikti, reikalauja keršto.

Netaisyklingai kolonai nutolus svarstėm - iš kur jie visi atsirado, juk aūlas beveik tuščias. Gražu buvo tai, kad jie, nelaukdami kol mes išsidanginsime, nekreipdami dėmesio į atsuktus pabūklų ir automatų vamzdžius, vykdė savo musulmoniškas apeigas. Tokia drąsa pasižymi ne kiekviena tauta.

Gavę papildomus nurodymus, pajudėjome. Priekyje ėjo kuopos skyrius, po jų afganistaniečių armijos junginys ir kiti du skyriai.

Mus, kulkosvaidininkus, išstatė prieš ir po sąjungininkų. Įsakė būti akyliems ir, jei afganistaniečių armijos kariai paleis bent vieną šūvį į mūsų karius, - visus juos išgalabyti.

Bet sąjungininkai ėjo išsiviepe kvailių šypsenomis. Senos modifikacijos rusiškus automatus nešė kaip nereikalingus šakalius - užsidėję ant pečių.

Ant vieno iš jų pamačiau savo striukę, vadinamą "disantūra". Atvažiuodami mes visos mašinos igulos striukes buvom sudėję į ant šarvų pririštas dėžes, nes buvo šilta, o ir mašinoj be jų daugiau vietos. O tas suskis, matyt, išsiėmė ir ėjo labai laimingas, neužčiaupdamas srėbtuvės.

Stengiausi neišleisti jo iš akių, kad vakare orui atšalus, galėčiau atimti, o dabar, kol šilta, lai prakaituoja su ja.

Vos ižiūrimas keliukas čia kilo, čia leidosi. Eidavom palei upę, kuri darydavo posūkius. Mes kildavom į kalną, bet visur sekėm pramintu takeliu, kuris rodė, jog čia gyvena žmonės ir vaikšto vieni pas kitus.

Buvo keista, kad iškrypę iš keliuko ir pasukę tiesiai mes užtrukdavome ilgiau ir jėgų atiduodavome daugiau. Visi kalnų

takeliai - tai šimtmečiais išmėginti trumpiausi ir lengviausi variantai. Eidami pagal kompasą, laimėdavom tik tiek, kad ne visada pakliūdavom į pasalas, rengiamas prie takelių. Mes laikėmės upės, nes 5 kuopa buvo kažkur netoli jos. Vienoje vietoje takelis buvo iškirstas stačioje uoloje, kitoje akmens luitai įkalti į stačią uolą. Su vargu peržengę iškritusias pakopas ir virpančiomis kojomis perėję per judančias, lengviau atsipūsdavome jau ant įprastų šlaitų. Tada imdavom stebėtis - kaip jie stačioje uoloje gali iškirsti skyles pakopoms, įmontuoti jas, ir iš viso, kokie mes pusgalviai, būtų užtekę vieno kulkosvaidininko anoje upės kranto pusėje, kad būtume išmušti kaip musės. Takelis siauras - dviese neprasilenksi, nei į viršų palipt, nei apačion šokt, visur vienodi šansai.

Nusileidę prie upės uoloje radome bataliono vadą majorą Ciganovą, sužeistą į koją, ir nušautą med. punkto gydytoją, kuris puolęs gelbėti bataliono vado, pats gavo į kaktą.

Majoras Ciganovas gulėjo ant neštuvų ir ramiausiai rūkė, šalia jo gulėjo buvęs gydytojas. Viena kuopos grandis liko pagelbėti išnešti. Bataliono vadas liko invalidas.

* * *

O mes vis kilom į kalną, leidomės, ėjom šlaitais. Vakarėjant gyvenamajame punkte susitikome su penktąja kuopa. Jie juokėsi iš mūsų humanitarinės pagalbos: šovinių turėjo, sausų daiktų taip pat netrūko. Turėjo du žuvusius, susuktus į apsiaustus, ir kelis sužeistus.

Cinko dėžutes su šoviniais sumetėm į giliausią toje vietoje upės duobę.

Penktoji kuopa buvo prisirinkusi ginklų - parakinių, uždegamų pakulomis ir truputį tobulesnių. Europoje tokius naudojo 17-18 amžiuje. Visos šios muziejinės senienos buvo gražiai išpjaustintomis buožėmis, papuoštos stikliukais.

Kad nereikėtų jų taisyti, sudaužę sumetėm į upę.

* * *

Temo. Įsakymas užimti gynybą dideliame name. Aplink išstatomi postai - sekretai.

Namas ne toks jau tuščias, kaip pasirodė pradžioje. Radome daug riešutų chalvos, kurią rijome, kol sukibo snukiai ir užpakaliai.

Naktį įsakymas keltis. Išėjau, tiksliau, iššliaužiau iš namo vienas iš paskutinių. Ir ko tik nesimėtė ant grindų - šoviniai, granatos. Taip daugelis, naudodamasis tamsa, atsikratė nereikalingo svorio kuprinėse. Keliose vietose buvo pridergta.

Palikome gerą dovaną už nakvynę ir chalvą.

* * *

Ėjome apgraibomis, labai atsargiai, nors švietė mėnulis ir dangus buvo pilnas žvaigždžių.

Vis tolyn tik karininkams žinomą maršrutu.

Auštant ėmėm kopti į aukščiausią kalną, užėmėm žiedinę gynybą. Pasikeisdami snaudėm ir valgėm. Sutemus ėjome tolyn tarpekliu, visą naktį, išaušus vėl sėdėjome kalnuose.

Striukę iš afgano atėmiau, bet kuopos vadas, rodydamas gerą širdį, leisdavo man būti su ja pusę nakties, po to šildydavosi jis. Prieš rytą atiduodavo ir aš pasiklodavau ją iš akmenų sukrautame apkase.

Sajungininkus "ganėme" dieną naktį. Vis skaičiavom juos kaip viščiukus.

* * *

Pagaliau pasukome atgal. Grįžome laimingai - be šūvio. Ir nuoširdžiai nustebę klausėmės kuopos vado raporto, kiek aulų "išvalyta". Palikom nesupratę, kas ko labiau bijo: dušmanai mūsų ar mes jų.

* * *

Kiti pulko batalionai taip pat turėjo nuostolių. Mes ir mūsų technika buvom bejėgiai prieš gamtos sukurtas kliūtis - kalnus, upes, karštį. O vietiniai jais mokėjo naudotis, nes jie čia nuo amžių gyveno. Mes buvom svetimi.

XI skyrius

Bazėje laukė pirtis. Švarūs apatiniai ir lova. Vien dėl to galima gyventi. Kaip smagu nusimesti prakaito smarvės ir riebumo prirūgusią aprangą, trinti niežtintį kūną, muiluoti kad ir pliką galvą ir mirkyti savaitėmis nenuautas kojas vandenyje...

* * *

Visą žiemą šalę su nudėvėtomis antklodėmis, operacijoje pasirūpinom "iš priešiškai nusiteikusių balandžio revoliucijai" gyventojų kupranugario vilnos antklodžių. Bet kartu su jomis parsivežėm kitą vargą - drabužinių utėlių, kurios žaibiškai išplito. Prieš jas negelbėjo niekas - nei verdantis vanduo, nei ugnis, nei dustas.

* * *

Dvi dienas remontavę techniką, šalinom pirmos operacijos nesklandumus - strateginius, techninius, moralinius. Kiekvienas skyrius papildytas 82 mm kalibro minosvaidžiais. O mums papildomai "išsūdyta" nešti po tris minas.

Išvažiavome šukuoti arčiau bazės esančių tarpeklių.

Kelis aūlus "išvalėme" be ypatingų nuotykių. Viename nebuvo kelio - važiavome upės vaga. Vos išvažiavę į krantą, buvome apšaudyti.

Nukentėjo mūsų sąjungininkai, kaip visada važiavę "ant šarvų", be jokios priedangos. Kilus susišaudymui, jie, vargšai, neturėdavo kur slėptis, o mes jų į mašinos vidų neišileidžiam - tokia instrukcija.

Pasigirdus pirmoms automatų serijoms, nuo prieš mus važiuojančios mašinos nusirito du sąjungininkai, kiti šokinėjo nuo mašinų ir slėpėsi už akmenų.

Paleidom kulkosvaidžių ugnį. Vieta buvo netikusi - iš abiejų pusių medžiai ir krūmai ir mūsų mašinos susigrūdusios viena prie kitos. Apsisukti nepavyksta. Pliekėm į namus, krūmus, per tripleksus stebėjome sužeistus afganus.

Du mūsiškiai išsoko ir sumetė juos į mašinų vidų. Vieno buvo sužeista koja, antro, pakliuvusio į mūsų mašiną, krūtinė. Mūsiškis baigėsi. Dėl viso pikto perrišom ir suleidom promidolį. Bet po keleto minučių jis buvo gatavas. Įmetęs jį į mašiną seržantas Vasiljevas apžiūrėjo kišenes ir už vargą ir riziką nusisegė laikrodį.

Aprimus šaudymui, lavoną išvilkom lauk ir pririšom prie šarvų, nes čiuvašas vairuotojas Perepiolkinas žiauriai putuoja, jog prikruvinta - JO mašina!

Atsidarė gretimai stovinčios mašinos desantinis liukas. Buvo krapštomas lauk sužeistasis į koją. Bet jis nebenorėjo nė žvilgtelėti į lauką, nors mūsiškiai aiškino jam, jog puikus oras, šviečia saulė, nebešauda. Sužeistasis nė nekrutėjo. Tuomet buvo apibaksnotas ir išmestas lauk ir gana vaizdžiai jam buvo išaiškinta, jog ir jį galima pririšti prie šarvų.

* * *

Grįždami atgal patikrinom dar kelis aūlus. Viename paėmėm penkis belaisvius, kurių namuose buvo rasti prieštvaniniai multukai.

* * *

Bazėje laukė laiškai. Vienas nuo seržanto Liniko -jam nupjovė koją, bet gendą kaulas, pjausią dar kartą. Kiti iš namų - nuo tėvų, draugų ir draugių. Laiškai dvelkė švelnia melancholija - jokių nuotykių ar įvykių, tarytum iš krano bėgantis šiltas vanduo. Jų nuomone, svarbiausios naujienos - kad tas ir tas apsidėdė, tas išėjo į armiją, tas grįžo, nusipirko palatą ar batus ir t.t.

Niekam nenupjauna kojų ar rankų, niekam neperšauna vidurių,

netraiško galvų, net keista ir, atrodo, nenormalu.

XII skyrius

Laukiam atvykstant pašauktųjų. Pusmetį jie "atpila" Sąjungoj ir tik tada siunčiami.

Algų nemoka, o mes jau pasiskaičiavom, ką už jas pirsime. Skolingi už penkis mėnesius.

Kalbama, jog mūsų pulką keis vienas iš Vitebsko divizijos pulkų, o rudenį - į Sąjungą, Jugoslaviją ar Čekoslovakiją.

Su karščiais prasidėjo dizenterija, geltligė, kai kurie išsigudrino susirgti net dėmėtąja šiltine ar karštligė.

Atsirado visokių bjaurių - gyvačių, didelių nuodingų vorų, driežų ir kitokių šlykštynių.

Delno dydžio vorai - falangos gyvena mūsų palapinėse. Vakarais išlenda gaudyti tupinčių musių. Tada iš lovų iššokinėjam greičiau kaip iš degančio tanko. Gaudom jas ir traiškom. Kartais darome dvikovas trijų litrų stiklainyje. Įmetam falangą ir gyvą pelę. Pelė šokinėja iš siaubo, kol voras griebia ją savo keturiais žandikauliais. Po keleto akimirų pelė gatava.

Už falangą stipresnis skorpionas. Užtenka vieno jo smūgio uodega, kurios gale riestas dantis, ir falanga guli.

Pagauname apskritagalią driežą ir į išžiotus nasrus ikišame cigaretę. Pastatome jį ant žemės. Nebėga, traukia per išžiotus nasrus orą kartu su tabako dūmais. Pradeda keisti spalvą ir vietoj šviesiai su tamsiom dėmėmis rudos spalvos lieka mėlynas. Virsta ant nugaros. Gatavas. Rūkymas kenkia sveikatai!

* * *

Pulko vadovybė pranešė, kad papildymas atvyks vėliau ir, dideliame civilijų nusivylimui, buvo suformuota žygio kolona. Po keleto asmeninių daiktų ir ginklų ekipuotės tikrinimų išlydėjome benzinvežius į Bamianą. Kiekvieną iš jų, vežantį 16 t aviacinio kuro, įmaišė į ir taip mišrią ratuotą ir šarvuotą mūsų koloną.

Kelias buvo labai pavojingas: aukštos netaisyklingos uolos vertikalėje iškirstas horizontalus brūkšny - kelias. Pakelės griovys kėlėsi ir krito į 20-30 m gylį, kuriuo tekėjo srauni, pavasariškai ištvinusį kalnų upė.

Važiavome keletą dienų ir naktų. Labai dulkėjo, turėjome laikytis kuo mažesnių atstumų tarp mašinų ir neiškrypti iš provėžų. Iškrypimas iš pravažiavusių mašinų provėžų galėjo atnešti mirtį - prieštankinės minos. Atsilikti nuo kolonos taip pat ne ką geriau -

pasiklysi nakties tamsoje, priversi sustoti ir laukti tavęs pagrindinę koloną.

Kolonos priekyje važiuodavo vadinamasis "šarvinis kumštis". Tai priekinis tankas, stumias mininių tralą. Paskui jį dar du trys tankai, o už jų visa ratinė ir lengvesnė šarvuota kolona. "Šarvinis kumštis" "rinko" kelio minas ir darė savo plačiais vikšrais patikimas provėžas, kuriomis ir turėjo neiškrypdomi sekti paskui važiuojantieji.

* * *

Keliose vietose kolona buvo apšaudyta. Keli nukentėję benzinvežiai su pramuštomis cisternomis buvo nustumti į upę ar kelio pakraštį, ir kolona judėjo toliau.

Pradžioj bijojom, kad kulkos uždegs benzinvežius ir, vienam sprogus, ugnis nuneš pusę kolonos, bet jau pirmo apšaudymo metu nudžiugom - net stambaus kalibro kulkosvaidžių kulkos tik pramušdavo cisternas, o tankai operatyviai stūmė jas į upę. Vos prasidėjus susišaudymui benzinvežių vairuotojai šokdavo iš kabinų lauk ir maudavo kuo toliau nuo savo ratuoto draugo, o mašinai atsідūrus upėje, sielvartavo daugiau dėl upėje esančių žuvų negu dėl savų mašinų. Įlindę į mūsų mašinas atrodė laimingesni negu savose benzinvežių kabinose: vis po šiokiu tokiu šarvu.

* * *

Ramesnėse vietose, sustojus pailsėti ar mašinų remontuoti, keletas BMD pavažiuodavo į priekį. Įmesdavo upėn kelias rankines granatas, o mes, sulindę į šaltą vandenį, gaudėme apsvaigintus didžiulius upėtakius. Ir jei stovykloje likdavom nakčiai, žuvienės užtekėdavo visam batalionui. Bet valgė tik tas batalionas, kuris "žuvavo".

* * *

Pakelėse rasdavom daug sudegintos technikos. Ir pavienės, ir ištisos kolonos entuziazmo nekėlė. Prie vieno tokio sudegintos technikos kapinyno radome afganistaniečių armijos karių lavonų. Jie gulėjo kas kaip. Buvo apipuvę, aplesti paukščių ir apgraužti šakalų. Mūsų sąjungininkai ūbaudami ir vaitodami rinko saviškius, o mes pasyviai stebėjome šią sceną, pamiršę apie broliškų armijų solidarumą.

* * *

Vietovės pasiutusiai gražios. Plikos uolos maišėsi su žalumomis. Kalnai, ir tie nevienodi - vieni apvalesni, tarytum juos būtų supylęs milžiniškas transporteris, kitų taisyklingą kūgiškumą gadinio uolų išsikišimai, kaip karpos ant gražių moters krūtų. Treti

briaunuoti, be jokių proporcijų, su neišsivaizduojamomis iškyšomis ir įdubomis, ar neapsakomai be tvarkos apversti didesniais ir mažesniais akmenų luitais. Nerastum nė vieno visiškai panašaus į kitą, kaip kad nebūna visiškai vienodų debesų.

* * *

Kolona kilo serpantinu. Oras pastebimai atšalo. Pasirodė sniego lopai. Įspūdis - tarytum visos pavasario permainos įvyko per vieną dieną, tik atgaline eiga - apačioje žydi medžiai, o čia žiema. Leidžiantis kitoje kalnagūbrio pusėje serpantinu žemyn - vėl žiema, žemiau - žydinčios laukinės tulpės ir besikalanti žolė, visai apačioje - žydinčios obelys ir jau truputį gelstelėjusi, saulės išdegtina žolė. Žodžiu, kaip pasakoj apie mergaitę, Naujųjų metų išvakarėse išėjusią parnešti žibuoklių.

* * *

Dulkėta kelio juosta kyla ir leidžiasi, nešdama mechanikams-vairuotojams, kurie važiuodavo iškišę galvas pro liukus, smulkias dulkes. Daugelis neturėjo apsauginių akinių, ir ašaros bėgo purvinais skruostais. Naktį buvo dar sunkiau: mechanikai, nuo priekyje važiuojančios mašinos stengdamiesi neatsilikti rizikuodavo savo galvomis - kišdavo jas lauk, nors įsakymas buvo važiuoti "po boevomu" - žiūrėti tik per trimpleksus. Ir prožektorių neleisdavo įjungti, kad nakties tamsoje būtume kuo nesuprantamesnis taikiny.

Viena trečiojo bataliono mašina naktį įlėkė į upę. Buvo staigus kelio posūkis. Mechanikas, dingus priekyje važiuojusiai mašinai, pamanė, kad atsilieka, paspaudė akceleratorių ir nulėkė nuo kelio į upę. Mašina krisdama apsvirtė vikšrais į viršų. Liuko dangtis sutraikė vyr. leitenanto galvą. Mašinos vidus dalinai prisipildė vandens ir visa įgula kaip dūstantys karosai porą valandų išbuvo lediniame vandenyje, kol pradėjo švisti ir specialus tankinis vilkikas išvilko juos su visa mašina iš upės. Vyr. leitenanto per daug niekas negedėjo, nes buvo geras sūdžius - savo skyrių gainiodavo iki pamėlynavimo.

Tą pačią dieną gavom naują įsakymą - naktį važiuoti uždegtais šoniniais žibintais.

* * *

Naktį pasiekėme Bamianą. Tai buvo didoka, žalia, rami sala dideliame kalnų vandenyne.

Net kalnų uoliena čia buvo kitokia, tarytum minkštesnė. Aukštoje stačioje uoloje, priešais kurią mes sustatėme techniką, buvo iškaltos dvi 25-30 m aukščio sėdinčios Budos statulos. Be to, visa

uola pilna skylių - angų, kurias jungė akmenyje iškalti laiptai.

Karininkai, tadžikų kareivių pagalba, iš čia stovinčio nedidelio afganistaniečių armijos garnizono kareivių sužinojo, jog kažkada čia gyvenusi indų bendruomenė tikėjusi Buda, na, o afganistaniečiai - musulmonai išpjovė visus indus, o jų dievams iškirte veidus. Štai ir sėdijie indišškai apkūnūs, grubiai nukirstais veidais, bet vis tiek išdidūs ir paslaptingi kaip visi dievai. Anglai, kurie taip pat tikėjosi pagauti čia laimės paukšte, tose uolose įrengė restoranus. Dabar nei restoranų, nei anglišių kekšių nebebuvo.

* * *

Išstačius mašinas - šarvines ratu, o viduryje ratines, ir kasant gynybinius apkasus, mūsų kuopos eilinis Tolstojus nutarė nusilen-gvinti. Paėjo tolėliau už mašinų. Staiga šūvis ir Tolstojaus dejonės. Aliarmas, žiedinė gynyba ir trise šliaužiam prie sužeistojo. Pri-šliaužėme, dviese užėmėm gynybą, vienas perrišo peršautą šlaunį. Šliauždami velkame ją atgalios. Nuvilkus pusę kelio, tas šmiks išstėnėjo, jog iššovė kombinezono kišenėje buvęs pistoletas. Pra-dėjom žvengti. Pasirodo, tas mulkis, eidamas šikti, įsikiša į kišenę užtaisytą pistoletą, kuris besimaunant kėlnes ir iššovė. Nešikęs neliko, tik gaila, kad į kėlnes.

* * *

Nors buvo gili naktis, gavom šiltos košės, karštos arbatos ir visi, išskyrus sargybą, sumigome.

Auštant pažadino dvigubas granatų sprogdimas. Aliarmui atslū-gus sužinojome, jog čia rasti afganistaniečių garnizono kareiviai atsisveikino su saviškiais karininkais - įmesdami į kambarius granatas. Keturiolika vyrų išėjo į kalnus. Atvažiavom, radom sąjungininkus, nespėjom nė numigti, o šeimininkai tapo priešais.

* * *

Kitą dieną dušmanai atsiuntė parlamentarą, kuris siūlė dvi paras paliaubų. Pulko vadovybė mielai sutiko. Ir mes iki pamėlynavimo rausėme pagrindinius ir atsarginius apkasus, juos jungiančias tranšėjas, mašinoms apkasus, bunkerius vadovybei. Žemė buvo kieta kaip akmuo ir kraujavo pratrintos rankų pūslės.

Dar tą pačią naktį mus apšaudė iš kalnų. Atsakyta buvo iš visų pabūklų. Tai, matyt, padarė išpūdį, nes, nutraukus ugnį, kalnai tylėjo.

* * *

Dienos metu judėjimo stovykloje nebuvo - kasėmės, gilinomės, o judėjome tik perbėgdami, nes mūsų stovykla buvo apsupta gretimai esančių kalnų ir kalvų, nuo kurių nebuvo labai sunku

"paganyti" žioplesnius mūsų šiknius.

Bet nieko ypatingo vis neįvyko ir mechanikai tvarkė mašinas, operatoriai taikytojai valė pabūklus ir rėminius kulkosvaidžius. Likusieji užėmėm gynybą visose artimesnių kalnų viršūnėse ir šlaituose. *

Trečią buvimo Bamiane dieną atvyko "krasnuchos" - pėstinin-kų batalionas, sustiprintas zenitiniais pabūklais ir 122 mm gaubi-comis. Jis užėmė žiedinę gynybą, o mes, palikę jo apsaugai benzinvežius, sėdom į mašinas ir leidomės atgal.

Užsukom į kelias kelio atšakas, kurios vedė į "maištingai nusiteikusius balandžio revoliucijai" aulus. Bet kodėl balandžio, juk Aminą nuvertėm gruodyje?..

Važiuodami laikėmės visų atsargumo taisyklių - iš mašinų nelipdavome net sustojimų metu. Visoje žygio kolonoje vyravo drausmė ir susiklausymas, radijo eteris švarus, išskyrus vyresniųjų komandas ir mūsų raportus. Net šlapinomės į plastmasinius mai-šelius nuo raketų, paskui išpildavom iškišę per liuką. Liovėsi - "myžimas vėjui švilpiančiam" - išlindus iki pusės iš liuko, varyti šlapimo čiurkšlę kuo aukščiau į viršų, kad kliūtų iš paskos važiuo-jančiai mašinai ir jos mechanikui, iškišusiam iš mašinos galvą.

Vietomis žmonės dar neišbaidyti, tamsesnio gymio už įprastus ir, keista,- moterys be parandžų. Tai mus labiausiai džiugino, bent akis buvo į ką paganyti. O šiaip visur siaubingas skurdas, niekur nėra elektros, vandens šulinių. Vandenį naudoja iš upių ir upelių, kurie atlieka ir savotišką kanalizacijos vaidmenį.

* * *

Viename aule nukrito mašinos vikšras. Įsakiau visiems šokti iš mašinos (po seržanto Liniko sužeidimo buvau paskirtas mašinos vadu). Kolona važiavo ir nuvažiavo. Likome vieni. Pradėjo rinktis vietiniai. Baimė būti užpultiems suguldė mus apie mašiną, pasiruo-šėm kautis. Du padėjo mechanikui. Nesvetingai atkišti automatų vamzdžiai atšaldė vietinių norą bendrauti, nors jų rinkosi vis daugiau. Operatorius Griaznovas sukinėjo aplink mašinos bokštą su pabūklais, jautėmės ypač nesmagiai.

Paplušėję sušokome į mašiną ir, paviję koloną, užėmėme savo vietą.

Mašinos, kurioje važiavau, mechanikui čiuvašui Perepiolkinui šovė puiki mintis - užsidėjo dujokaukę, kad nedulkėtų į akis, tik

nusuko filtrą. Pamate tokią pabaisą su straubliu, važiuojančią kaukiančia šarvuota mašina, vietiniai iš nuostabos sustingdavo...

* * *

Į aikštele, kurioje sustojome nakčiai, nusileido keli malūnsparniai. Vieni atskraidino sausų davinių, kiti amunicijos, o mažytis MI-2 generolą-majorą, kuris ėmė vadovauti operacijai.

"Iššukavome" kelis aūlus be ypatingų nuotykių. "Šukavome" kaip per parodomąsias pratybas, darydami aibę nereikalingų manevrų: gulimų, perbėgimų ir t.t.

Kelias dienas kilome kalnų keliais vis aukšty. Pasiekėme serpantiną, kuriame sunkiau sekėsi ratinėms mašinoms, velkančioms 122 mm gaubicas ir 120 mm minosvaidžius. Mašinos klimpo iki tiltų. Tempėme buksyru, mėtėme po ratais akmenis.

Vikšrinėms krito vikšrai. Kolona sunkiai skynėsi kelią į priekį. Visi keikėme tokį važiavimą ir negalėjom pasiūlyti nieko gudresnio.

Pasiekus aukštį, kur dar lopais gulėjo neištirpęs sniegas, vienoje gamtos sukurtoje aikštelėje generolas išrikiavo mus ir rėžė ugningą kalbą - apie nenugalimą tarybinę armiją, kurios atstovai garbingai atlieka internacionalinę pareigą broliškai afganų tautai, apie abipusį didvyriškumą, drašą ir draugystę, kurią jau ne kartą įrodėme ir dar įrodysim šimtus kartų. Apie mūsų atliekamą šios neturtingos broliškos tautos vadavimo nuo imperializmo siųstų priešų misiją ir t.t. Apie mus rašys knygas, statys filmus, paminklus, motinos pasakos vaikams apie mūsų žygdarbius.

Ne visi vienodai reagavo į žilo generolo kalbą - vieni su sarkastiška šypsena, kiti išsprogusiomis iš laimės teliukų akimis, trečių buki snukiai pasidarė dar bukesni. Bet laimingųjų buvo dauguma. Jie veržėsi sulyginti kalnus, iššaudyti visus vietinius, uždengti ambrazūrų angas savo krūtinėmis, kad tik greičiau išsipildytų generolo žodžiai. Pasibaigus kalbai, tris kartus subliovėm "ura" ir kiekviena kuopa nuo tiesioginių savo viršininkų gavo atskiras užduotis. Mes, nusiėmę prie mašinų pritvirtintus kastuvus, nužygiavome aukšty keliu.

* * *

Nuo kalnų tirpstančio sniego vanduo nešė žemyn molio tyrę, kuri vietomis žliugėjo kelio vingiuose 70-90 cm storio pliūre. Mūsų kuopa, suginta į tą šaltą tyrę, kastuvais stengėsi nuvaryti ją į kelkraštį. Bet gamta buvo stipresnė, ir mūsų entuziazmas pamažėle blėso. Molio tyrė bemaž nemažėjo, o mes jautėmės kvailiais, norinčiais šaukštais išsemti ežerą. Nors armijoj įpranti ir gali daryti

tą patį judesį dienų dienas - kaip automatas, nebeprotaudamas, atbukusiu žvilgsniu. Bet šaltas purvas darė savo - daugeliui kojas traukė mėšlungis, ir vienus suriestus, kitus ištiestomis, nelinkstančiomis kojomis už pažastų traukėme lauk ir, palikę sausame krante, vėl puldavome "irkluoti".

Į pagalbą mums metė dar vieną kuopą, ir reikalai pajudėjo į priekį.

Kitos kuopos rinko ir mėtė akmenis ant kelio. Aplink aprinkus, buvo sprogdinamos uolos. Sprogdinimo metu gulėjome išsigręžę autkojus ir kelnes ir juokėmės, kad iki pusės mes baltieji, o nuo kiaušių - negrai: viskas buvo aplipę purvu.

Sumetėm prisprogdintų uolienos luitų į savo atkarpą, ir kelias, nors ir su akmenų gumbu, buvo paruoštas. Akmenų tarpai prisipildė purvo, o pagrindinė masė buvo nukreipta "gumbo" pakraščiu į kelkraštį. Mašinos vargais negalais pakilo iki kitos aikštelės. Prieš akis - serpantino aukščiausias taškas ir kalno viršūnės dalis, užpustyta 3-4 m storio sniego kepure. Pralįsti per ją ir keliu žemyn. Apačioje aūlas, "ginkluotas ir priešišškai nusiteikęs". Jis ir buvo mūsų vargų kulminacija. Žemėlapiai rodė, kad esame "pereval Šatun" ir beveik 4 km aukšty.

"Kepurėje" kasėme šulinius ir sprogdinome, bet tai nedavė efekto. Gautas įsakymas kasti sniego tunelį. Vieni kasa sniegą ant brezentinių apsiaustų, kiti velka paėmę už kraštų ir verčia nuo kelio šlaito.

Ėmė temti. Spustelėjo šaltukas, o mes šlapi iki pažastų veltui laukiame, kad mus kas pakeis. Kitos kuopos "sėdi kalnuose" ir "užtikrina" mums saugų darbą.

Karininkai irgi netinginiavo. Prišaudė laukinių ožkų. Atvilkus paaiškėjo, jog jos naminės - pakirptomis vilnomis. Bet kareiviškam skrandžiui tas pats, tiko net be druskos, nes atnešti jos iš žemiau stovinčių lauko virtuvių neatsirado norinčių. Išdarinėje jas, pasikeisdami movėm ant automatų grūstuvų ir rijome pusžalę kruviną mėsą.

Aukštis darė savo - sunkumas krūtinėje, galvos svaigimas. Be to, pjovė skrandžius mėsa - rijome vieną, be duonos. Jautėmės pavargę kaip šunys ir niekam nereikalingi.

Pionieriams sprogdintojams padėjau nešti 25 kg trotilo dėžę, tai vos nenusprogau begaudydamas orą. Laužą taip pat nesisekė įkurti, o ir įkurtas geso. Po paros kasimo tunelis buvo paruoštas, o mes vos gyvi. Kuopos vadas kapitonas Čerkesovas išrikiavo mus, davė patarimą - paleisti mašinų variklius, uždengti radiatorius

(ežektorius), užsidaryti liukus ir išjungti priešcheminį įrenginį. Tada į mašinos vidų bus pučiamas šiltas oras. Ir - seniai lauktas "otboi" (miegoti).

Naktį nubudau nuo greito alsavimo. Visas ekipažas alsavo taip, kaip alsuoja užgainioti šunys. Suvokiau, jog dūstame, jog reikia atlaužti liuko fiksatorių, bet ranka neklausė. Ji keletą kartų kilo ir krito atgal. Šiaip taip pasiekiau fiksatorių ir jį atlaužiau. Į mašiną plūstelėjo gairus ir šaltas nakties oras, kurį norėjosi gerti gerti dideliais gurkšniais. Vyras vienas po kito atsiduso ir ėmė ramiau kvėpuoti.

Rytą, tuneliu nusileidome prie aūlo, kuris seniai laukė mūsų tuščias, net vištos buvo išsineštos.

Dvi dienas stovėjome prie upės, remontavome techniką, upėje gaudėm delno dydžio krabus, virėm juos ir svarstėm, ar tiktas, ar ir kiti generolai yra tokie mulčiai. Juk reikėjo palikti techniką serpantino pradžioje, per trejetą valandų pereiti į kitą kalnagūbrio pusę ir šluote nušluoti aulą. O mes keturias paras sprogdinom, šaudėm, triukšmavom, bet, generolo žodžiais tariant, - įrodėme, kad tarybinis karys stipresnis už stichiją.

Bazėje išbuvo trejetą savaitių. Bet ir iš čia ramybė buvo išstumta. Naujai iškepti kuopos dembeliai vis dar norėjo įjungti į darbą mus - naujai iškeptus veteranus. Likę vieni pusmetinukai nespėdavo suktis, o mes priešinomės, buvom vieningi ir vyko muštynės. Karininkams į tai nuspjaut - "rassasiotsa". Jiems daugiau rūpėjo vienos Sajungoj likusios žmonos ...

XIII skyrius

Garnizono ribos vis plėtėsi. Iš Sajungos privažiavo tankistų, ryšininkų, artileristų, statybinių dalinių, žodžiu, visokių "čmo".

"Čmošnikai" be darbo nesėdėjo - rausė, statė, gilino kaimyninės šalies šviesų rytojų.

O mūsų pulkas laisvu tarp operacijų laiku tobulino taktiką, bėgiojo, kasė apkasus naujuose plotuose.

Jeį aerouostą leidžiasi 11-76 - bus laiškų ir laikraščių, jei 11-18 - atskrenda koks generolas, jei AN-12 - varys lėktuvų iškrauti, o tai visai neblogai: galima nudžiauti ką nors valgomo.

AN-12 lėktuvai atskirdavo iš Uzbekijos Ferganos aerouosto. Šis miestas - mūsų pulko pagrindinė dislokacijos vieta. Jame

gyveno mūsų karininkų šeimos, ir lėktuvai kartu su produktais ir šaudmenimis skraidindavo nelegalius siuntinius čia ir atgal.

O visas pulkas ruošėsi kažkelinto generolo atvykimui - dieną naktį trypėme placą, tobulindami žygiavimo techniką, nes bataliono vadas majoras Cilpanovas, kuris vadino save didžiausiu Afganistano dušmanu, pažadėjo už prizinę vietą dėžę kondensuoto pieno, o už paskutines - 7 km krosą per pietus, kai pakyla vėjas "afganis". Stengėmės kaip pasiutę.

Laisvomis nuo žygiavimo valandomis tvarkėm aplinką. Išsibetonavom grindis. Išardė aviabombų įpakuotę, iš medienos darėme suolus, piramides ginklams. Karininkai iš kažin kur gauta fanera atsiverė savo kampą ir, turėdami "atskirą butą", nebematė, kas dedasi palapinėse.

Iš malūnsparnių lakūnų už tris žiemes "telniaškas" gavome puslitrinę gertuvę techninio spirito. Sako, spirito jie nusipila iš kažin kokių malūnsparnio ar lėktuvų prietaisų. Spiritas smarkiai atsiduoda guma, bet po šešių "sausų" mėnesių atrodo pasakiškas.

* * *

Sklinda kalbos, jog važiuosime malšinti sukilusio sąjungininkų pulko, kuris stovi gerai įrengtose pozicijose, turi artileriją, zenitinių pabūklų, granatsvaizdžių. Jau buvo du mėginimai juos nuginkluoti, bet abu kartus "krasnucha" - pėstininkai gavo į kailį - du trečdalius išguldė, kiti spėjo pabėgti.

* * *

Aliarmo pakelti, išvykome sustiprinti tepalo ir degalų perpylimo bazės apsaugos. Kontržvalgybos duomenimis, ruošiamas stambus visų mūsų pozicijų, aerouosto, karinių tarėjų miestelio užpuolimas.

Perpylimo bazėje gyvenimas nuostabus. Ją saugojusi afganistaniečių igula sutiko raus išskėstomis rankomis, mat apie ruošiamą užpuolimą ir jiems buvo pranešta. Suvarėm į seniau iškastus apkasus mašinas, išskirsčiau stebėjimo sektorius ir trise nuėjome pašnekėti su afganų karininkais. Susikalbėdavome rusų, anglų ir afganistaniečių kalbą mišiniu. Bet keikėmės ir vieni, ir antri tik rusiškai.

Ši bazė apsupta dviem eilėm spygliuotos vielos tvorų, kampuose stovi sargybinių būdelės, o tarp tvorų vaikšto patrulis. Už jų signalinių ir priešpėstininkinių minų laukas. Naktį budime apkasuose ir mašinoj, dieną - tik po vieną sargybinių prie mašinos, kiti miega.

Ejo dienos. Niekas nepuolė. Buvome labai patenkinti ir jautė-

mės kaip Dievo ausy. Saugodavomės tik atvirose vietose, kad "nepagautų" snaperis.

Sajungininkai vaišino "Morvin", "Kent", "Salem" cigaretėmis. Anašos, hašišo, nasvai taip pat netrūko. Net televizorius buvo, bet greitai įgriso - tik žinios, muzika, vėl žinios ir vėl muzika. Žinių nesuprantam, o rytietiška muzika - kaip virš laužo pakabintų katinų kniaukimas, barškinant į kastuvus.

Nusirengiau nuogai, sumanęs pasideginti, ir netyčia užsnūdau. Nubudau po poros valandų. Degė visas kūnas, o naktį ant kojų ir pilvo išsoko pūslės. Netrukus jos pratrūko ir prakaituojant graužė. Liūdniausia buvo, kad iššokinėjo pūslytės ir ant mano vyriško pasididžiavimo. Kol sugijo, viską tekdavo tvarstyti atskirai, kad neprakaituotų ir negraužtų. Mano eisena pasidarė panaši į ant užpakalinių letenų einančio lokio.

Po 14 parų taip ir neužpulti grįžome į bazę.

Gavome algas už vieną mėnesį. Mano alga padidėjo nuo 9,20 iki 13,40. Surinkę "jaunų" algas ir sudėję savo, nusipirkome "ugninio vandens" ir čars (hašišo).

XIV skyrius

O pulkas gyvena savo gyvenimą - visijuda, kruta, nepamatysi nė vieno gulinčio, o jei kas ir guli, tai išstatyti "šucheriai", pasiruošę, reikalui esant perspėti.

Nervus gadina po pietų pakylantis "afganis". Daugeliui pūliuoja akys, be to, prasidėjo dizenterijos epidemija - pulko medicinos punkte guli 230 kareivių. Netoli mūsų kuopos palapinių pastatytos naujos didelės palapinės, į kurias ir sutalpinti vadinamieji "nusi-triedėliai". Nuo palapinių smirdi chlorkalkėm, tarytum vien jomis juos ir tegydo. Tiesa, jie išsikasė savo tualetą, į kurį sveikiems eiti griežtai draudžiama. Bet ir pulko tualetai taip privaryti chlorkalkių, jog lengvintis nebėra malonumo, geriau mauname į greta esantį karjerą, rizikuodami gauti daboklės.

Keli susirgo vidurių šiltine, ir juos išgabeno į Kabulo karinę ligoninę.

Uždraudė filmus, tad visi likę sveiki keikė ir niekino "nusitriedėlius".

Pakeitė adresą: iš paslaptingojo Maskva 400 p/ja 515B-2 į suprantamesnį p/p 53701-K - tarytum oficialiai pripažindami, kad mes esame ne kalėjime, o užsienyje.

Kopiant kalno šlaitu į numatytas pozicijas, apšaudė iš viršaus ir tris sunkiai sužeidė. Visi sugulė, o mūsų skyrius, dengiamas likusių, apėjo šaulius iš užnugario ir apšaudė, bet jie dingo palikdami automatą ir moterišką belgų gamybos pistoletuką, be to, diržą su šovinių apkabomis ir kraujo klaną.

Ant akmenų ir žemės matėsi kraujo taškai ir mes kaip skalikai nusekėm jais į aulą. Vos įbėgus seržantas Usovas nušovė po medžiais besimeldžiančius vyrą ir paauglį. Lakstėme po namus, mušdami automatų buožėmis vietinius ir klykėme:

- Dušman?

Tie, kurie ištardavo neigiamą atsakymą ar tylėdavo, gaudavo - automato buožę ar smūgį koja. Vienu metu su seržantu Usovu išokom į medžių unksmę. Krūmuose pasislėpusios moterys ėmė klykti iš baimės. Usovas pakeitė tuščią šovinių apkabą į pilną ir riktėlėjo:

- Tuoj aš visas tas kekšes iššaudau!

Nepajutau, kaip mano automato vamzdis įsiremė jam į pilvą. Automatas nuimtas nuo saugiklio, šovinyš vamzdyje, liko tik spustelėti nuleistuką. Laukiau šūvio į moteris ir jo viduriais būčiau papuošęs krūmus. Viskas įvyko akimirksniu, bet leitenanto Lario-novo klyksmas "Usovai, palikt, ką tu darai!" sustabdė laiką. Usovas drebėdamas nuleido galvą ir nuėjo šalin. Ne ką mažiau virpėjau ir aš, nors galvoje sukosi mintys: "Kaip gaila, kad jis neiššovė ir viskas taip baigėsi, būčiau puikiai atsiskaitęs su juo už visas iš jo patirtas patyčias." Jis buvo pratarnavęs pusmečiu ilgiau ir kol buvau "jaunas", gainiojo mane kaip šunį, vien užtai, kad esu "labus" (lietuvis).

Keletą kartų riktėlėjus komandą, subėgo į vieną krūvą visi aule buvę mūsiškiai. Keli užėmė gynybą, seržantai patikrino, ar visi vietoje. Ką nors "netyčia palikti aule" reiškia prisidėti prie jo mirties, nes vos mums išėjus, čia vėl bus sena tvarka ir "šuravi askar" vėl bus siaubingai nekenčiami.

Po raportų skyriaus karininkui visi, laikydami paruoštus ginklus, išsisklaidę, "čiupinėdami" kiekvieną krūmą, akmenį ar nelygumą, ėjome prie likusios pagrindinės kuopos grupės. Neradome nei sužeistų, nei sveikų dušmanų.

Susijungę su pagrindine grupe, sužinojom, jog visi trys sužeisti - "jauni".

Jų sužeidimo metu mūsų skyrius buvo pagrindinės grupės priekyje. Sužinojus, kad visi "jauni", pasidarė truputį lengviau, nes tarp jų draugų neturėjau. Ir susijungę į krūvą džiaugėmės vieni

kitais, plekšnojome draugas draugui per petį sakydami:

- Ši kartą apsiėjo... - ir stengėmės būti atidesni vienas kitam, vaišinomės cigaretėmis, viskas taip, tarytum būtumėm nesimate ilgą laiką.

Truputį atsipūtę lipom aukštyn į kalnus. Poroje buvau su eiliniu Pavelu Ševeliovu, kuris jau keletą mėnesių buvo artimas mano draugas. Aš žinojau viską apie jį, jis apie mane. Visą, ką galima papasakoti per kelis mėnesius laisvu nuo pratybų laiku. Jis pasakojo, jog per "savo jaunystę" (atseit iki armijos - dabar mes jau jautėmės vyrais) nedulkino nė vienos mergos, negėrė, nerūkė, tik sportavo. Gyveno su motina ir seserim, tėvo neturėjo. Sakė: jei žus - motina išprotės. Aš iš jo draugiškai šaipiausi sakydamas:

- Mirsi nepisęs, - ir jaučiausi prieš jį galva aukštesnis, nes buvau ragavęs ir moterų, ir vyno.

Ėjome greta, žvalgydamiesi. Akys ieškojo uždangos, o smegetys kaip kompiuteris virškino pateiktą akių informaciją, duodamos momentalią atsakymą, kur kristi, jei imtų šaudyti. Ir taip visą laiką, kiauras dienas ir naktis, kai tik atsidurdavome už bazės ribų. O ir klausia įtempta iki spengimo.

Bekopiant per radijo stotį buvo pranešta, kad mus vejasi grupė, išnešusi sužeistuosius prie mašinų. Komanda - užimti žiedinę gynybą, ir mes kaip kurapkiukai, užpulti vanago, išlakstom į šalis ir sugulam pasirinkę pozicijas. Esame išmuštruoti, ir karininkams nereikia nurodinėti, kur kam geriau gulti, kiek galima iškišti galvą iš uždangos, kad negautum kulkos į kaktą. Užtenka duoti komandą: pirmas skyrius tiesiai, antras - dešinė, trečias - kairė, na, o "dengiančioji" grupė be komandos užima gynybą, saugodama mūsų užnugarį.

Tas pats būdavo ir bekopiant po pirmo šūvio iš viršaus. Antrai kulka rasti mus tarp akmenų jau būdavo sunku. O jei kulka kurį kliudydavo, reikėdavo pribėgti prie sužeistojo, išvilkti jį iš "apšaudymo sektoriaus", suteikti medicininę pagalbą ir pasiguldžius ant palapinės-apsiausto išnešti lauk. Dažniausiai dušmanai, dar vadinami "duchais", pašaudavo kurį, o kai norėdavom sužeistąjį "išnešti", pildavo į krūvikę. O išnešti stengdavomės kuo operatyviau: rizikuodami savo gyvybėm - vieni dengdavo, kiti jau nešdavo lauk, nes delsimas galėjo kainuoti gyvybę sužeistajam. Ir nebuvo tokio atvejo, kad paliktumėm sužeistąjį, bent kol aprims susišaudymas, palaikys mus artilerija ar atskris malūnsparniai.

Artėjo mūšiskiai, vadovaujami vyr. leitenanto Prochorenkos, kuris, kaip ir daugelis chocholų, buvo mėgėjas "plėšti šikną".

Atsipūtus prisijungusiai prie kuopos grupei, pajudėjom aukštyn. Einant Pavelas skundėsi, jog svaigsta galva, kojos tarytum svetimos, raibsta akys.

Aš jį užleidau į priekį ir eidamas iš paskos traukiau per dantį:

- Pasakyk, Paša, kaip senas pisuoklis, pisių geras dalykas ar ne?

Jis liūdnamai juokėsi ir vis kartojo, kad skauda galvą ir eina kaip ištratinas.

Pasiūliau pasakyti kuopos vadui, bet jis tik mostelėjo ranka:

- Bene tas kvailys supras! Visą laiką stengiasi šalia savęs turėti kuo daugiau "asmens sargybinių". Sikną plėstelėjo imdamas afganų bateriją, gavo medalį, ordiną, o dabar suskis nori dar ir žvaigždutės.

Kurį laiką ėjom tylėdami. Staiga jis prabilo:

- Klausyk, jei žūčiau... parašyk motinai visą teisybę kaip kas buvo ir ką mes čia darėm. O tai sušiktas oficialus pranešimas "Jūsų sūnus žuvo eidamas tarnybines pareigas"- nieko konkretaus nepasako. Tokį pranešimą gauna tėvai ir pasikorus, nusišovus, o mes juk garbingai žūvame.

- Uždaryk pistuvą, kol negavai per jį, dar prikranksėsi...!- riktelėjau jam.

Pasiekėme kalno šlaito viršų.

Po komandos "Prival" (trumpas atokvėpis) užėmėm gynybą ir dengėme užnugarį kontroliuojančios grupės pakilimą. Apačioje glūdėjo medžių ir krūmų žaluma, kuri susiliejo į vientisą žalią visumą, iš kurios kur ne kur kyšojo aūlo namų rusvos dėmės.

Žvilgsnis užkliuvo už penkių taškų nuo aūlo, aukštyn į mus kylančio kalno šlaite. Geriau išžiūrėjęs supratau, jog tai galvos, apdengtos čalmomis. Kilstelėjau automata aukštyn, vadinasi - "Dėmesio" - ir visos, kad ir pašnibždomis, kalbos nutilo, visi sutelkė dėmesį. Ženklaus parodžiau į apačią. Keliese pakeitė pozicijas ir nusitaikė sustingo. Reikėjo tik mostelėti ranka, ir čalmose būtų atsiradusios skylutės.

Aš pasislinkau truputį atbulas ir atsikėlęs nubėgau atraportuoti Prochorenkai, kad leistų šaudyti. Bet vyr. leitenantas Prochorenka pats nusprendė įvertinti situaciją ir, apžiūrėjęs vis dar nieko nepastebėjusias "čalmas", davė komandą - kilti ir pirmyn. Aš mėginau prieštarauti, bet jis man liepė baigt kalbas ir visiems pirmyn. Vos tik mes pakilom, čalmos dingo. Ėjome iš apmaudo sustingusiais žandikauliais...

Už 60-70 metrų, kai pasiekėm visiškai pliką, be didesnių

akmenų šlaitą, į mus ėmė pliekti iš apačios. Sukritom kas kur ir paleidom padriką ugnį.

Vos pasigirdus pirmam šūviui, mudu su eiliniu Ženia Žukovu sukritom už nedidelio akmens. Šlaitas buvo status ir akmuo mūsų beveik nedengė. Truputį kilstelėjęs galvą pradėjau žvalgytis patikimesnės uždangos. Ženia sušnibždėjo:

- Nejudėk, gal pagalvos, kad ir mes akmenys.

- Eik tu, kvaily, tuos kalnus jie geriau žino kaip tu savo kiaušinius,- atsakiau ir pastebėjau, kad už 15-20 m dalis mūsiškių, patogiai įsitačiusių už didelių akmenų, moja mums ir rodo į automatų - vadinasi, pridengs.

Beliko tuos 20 m nubėgti.

- Aš raunuos, po keleto sekundžių raukis ir tu, bet tikpo keleto..., skaičiuok iki keturių,- ir, atsispyręs visom keturiom, zigzagai nulėkiau. Vos atsispyrus pasigirdo nauja, tankesnė, šūvių praplūpa. Kulkos krito palei kojas, šonus, bet vis pro šalį... Staiga mane paliko ramybėje - pradėjo "gaudyti" Ženį. Visatai jauti visu kūnu.

Mūsiškiai kaip pasiūtę "šutino" į apačią ir mudu abu vienas po kito pasiekėme juos.

Vyrai ėmė juoktis, plekšnojo per pečius, kiti ties užpakaliu čiupinėjo kombinezoną - ar nieko nereikalingo ten neatsirado, ir užsiėmė nosį pūtė - atseit apsišikę, o mudu gaudydami orą juokėmės:

- Nedaug... betrūko...

Taip "surinkom" visą kuopą prie akmenų krūvos. Jie kyšojo išplovus tekančiam nuo kalnų vandeniui smėlį. Pastebėjęs Pavelą perbėgau pas jį. Draugiškai pasibadėm alkūnėm.

- Matai?- paklausiau. Vos neteko tau maniškiams rašyti. Kaip būtumėt išvilkę?... O kaip tu čia atsidūrei, juk ėjom kartu?

- Aš nė pats nežinau! Pradėjau tavęs žvalgytis jau gulėdamas tarp akmenų...

Per imtuvą "Zvioletka", o juos turėjo visi seržantai, pasigirdo vyr. leitenanto Prochorenkos įsakymas:

- Perbėgimais žemyn.

Komandą pakartojau garsiai ir nuo savęs pridėjau:

- Suskis tas Prochoras, amžinai dreba kaip šuo, būtumėm nuskynę tuos penkis, nereikėtų savo šiknomis rizikuoti

Žemiausiai esantys "nusirotė" iš akmenų uždangos, mes dengėme juos ilgomis automatų ir kulkosvaidžių serijomis, kol jie pasiekė kitą akmenį. Dabar jau visa kuopa buvo pasidalinusi mažomis grupėmis, kurios, vienos kitas dengdamos, leidosi be

jokių karininkų komandų, susišnekėdamos vien ženklais.

- Paška, aš raunuos - tu denk, mostelėsiu ranka - bėk! - riktelėjau. Jis pritariamai linktelėjo.

Atsispyręs visomis keturiomis, strimgalviais nulėkiau žemyn, prie iš anksto nusižiūrėto akmens. Iš šūvių garso sprendžiant, apačioje šaudė dviese: su M-16 ir PPŠ. Ypač taikliai pylė iš M-16. Vos man išlindus iš už akmens, į jį atsitrenkė ir kaukdamas nuslydo kelios kulkos.

Mostelėjau ranka ir pradėjau trumpomis serijomis čiupinėti apačioje esančią medžių unksmę. Šaudydamas akies kraštu mačiau, kaip atlekia Paška. Uždusęs jis krito šalia manęs, gaudydamas orą.

- Kvaily, tau gyvent nusibodo? Ko bėgi tiesia linija, kaip kuily pas kiaušę? Nori, kad "užmerktu"?!

Jis ramiausiai mostelėjo ranka, pasiuntė mane "ant trijų raidžių" ir pridėjo, kad ir taip vos gyvas.

Kitas perbėgimas buvo ilgesnis. Aplink šaudė, bet smegenys fiksuodavo tik šūvius iš apačios, o mūsiškių AKS-74 garsas tarytum viskam fonas, ir neatrodė, jog ir mūsiškiai ginklai neša mirtį.

Bakstelėjau alkūne Pašką - atseit ruoškis, ir parodžiau, jog rausiuos nuo šalio esančio akmens, nes mus "ganė", o nukristi, po to vėl pakilti iš po to paties akmens reiškia užsidirbti Raudonosios žvaigždės ordiną, kurio prisegimui apačioje šaudantys dušmanai padarys skylutę. Ordinas garantuotas, tiesa, po mirties.

Ištiesęs į priekį rankas su automatu, šonais nusiritau už parodyto akmens ir pirmyn. Vos pašokau... vėl keli šūviai į akmenį, už kurio gulėjau su Paška. "Šį kartą apipisau" - šmestelėjo galvoje, kiek turiu sveikatos kabinant didesniais ir mažesniais zigzagai į apačią. Paskutinius metrus skriste nuskridau ir pyliau šalmu į akmenį. Truputį apsvaigau, nusimušiau krumplius, bet buvau patenkintas. Žvilgtelėjau pro vieną akmens šono kraštą, antrą. Pasirinkau patogesnį. "Kuo mudu jiems taip įtikome?" - šmestelėjo galvoje, akimis ieškant, kur tie suskiai gali būti sulindę.

Mostelėjau Paškai ir pradėjau šaudyti. Staiga riksmas, aš vis šaudau, girdžiu dejonas. Paskos nėra. Atsisukęs pamatau jį gulin-

naują šovinių apkabą.

- Viskas,- tariau pusbalsiu.- Į kalną - tai ne į pakalnę. Leistis buvo sunku, o kilti taip šaudant - amen...

Nusikeikiau keliais keiksmažodžiais iš karto.

Prochoras kažką šaukė per imtuvą. Nusiėmiau ausinę ir įsikišau į antį.

Ir puoliau į viršų. Kojos slydo, stumdamos išplautą smėlį, o kulkos "gulėsi" palei šonus, kojas, rankas. Jaučiau jų deginantį karštį, bet visomis keturiomis kabinausi į priekį.

"Geriau iš karto, ko kankina",- lindo mintys į galvą. Paška pasiekiau gal nė minutės neužtrukęs, o atrodė, kad praėjo gera valanda, o gal ir visai sustojo laikas.

Nutvėriau už juosmens diržo viena ranka, kitomis trimis galūnėmis kabinausi į smėlį.

Už akmens atsigavau nuo dusinančio alsavimo, bet kažkaip netilpo galvoje, negalėjau patikėti, jog esu gyvas. Drebančiom rankom išsitraukiau individualią vaistinėlę, nusukau nuo promidolio adatos atgalį, pradūriau tūbelės membraną ir per kelnes įsmeigiau į kojos raumenis adatą. Suleidęs vaistus, išsitraukiau EPP paketus. Vieną perplėšiau ir visą laiką savyje kartočiau: "Gerai, kad esu mažiukas... Gerai, kad esu mažiukas..."

Paškai gelto veidas. Papurtęs paklausiau, kur skauda.

- Pilvas,- vos išstenojo jis.

Atsagstęs kombinezoną, apžiūrėjau pilvą ir nugarą, bet skylės nebuvo.

- Kas dar skauda?- paklausiau.

- Kojos tirpsta,- atsakė.

Apžiūrėjau abi šlaunis, bet skylės nebuvo. Apverčiau ant pilvo. Vartant Paška tyliai vaitojo, aš negailestingai naršiau po jo kūną, ieškodamas kulkos skylės.

Po sėdmenim radau kulkos įėjimo angą. Perplėšiau kombinezoną - šlaunys buvo sveikos. Perpjoviau kelnų klyną ir kruvinas trumpikes...

Kulka buvo pramušusi sėklidžių kapšelių ir, matyt, įlindusi į vidurius, nes kraujavimo nebuvo. Pilvas buvo kietas. "Gal ir kepenys sužeistos, kad vargšas Paška taip pagelto",- pagalvojau. Alsuojant vienos sėklidės kraštas išslysdavo pro pramuštą nemažą skylę.

Tvarsčiau jį vadinamuoju "plavkės" būdu. Jis gulėjo užsimerkęs, truputį prasižiojęs alsavo.

"Matyt, kliuvo į akmenį ir rikošetu kulka įėjo per šlaunį į pilvą",- svarsčiau, baigdamas tvarkyti.

- Viskas, mirštu, parašyk motinai, adresą rasi,- išlemeno jis.- Saulė... saulė...

Supratau - uždengti nuo saulės. Uždengiau veidą palapine-apsiaustu. Sėdėjau šalia jo ir žiūrėjau, kaip akimirksniu lysta jo rankos. Pirštai atrodė nesveikai - su nenormaliais sąnariais. Prasi-dėjo traukuliai... Jis drebėdamas išsiritė, kažko ieškojo rankomis. Iš burnos ėjo kažkoks nesuprantamas murmėjimas. Staiga visas atsileido...

Sėdėjau buku žvilgsniu, tarytum visa, kas dėjos aplink, manęs nelietė. Viskas apsitraukė kažkokiu rūku...

Mačiau, kaip už vieno perbėgimo mūsiškiai, kaip rodo: "Denk!". Bet aš numojau ranka ir nusukau galvą į kitą pusę. Verkti nenorėjau. Bet buvo pykinančiai tuščia.

"Gal reikėjo kumščiu spausti bambą? Bet kraujavimo juk nebuvo, kam tą arteriją spausti. Timpos taip pat niekur nereikėjo",- pradėjo lįsti į galvą mintys.

Mačiau, kaip atbėgo mūsiškiai, kaip kažką šaukė persikreipusiais veidais, kiti jau buvo apačioje ir mėtė granatas. Apšaudymas baigėsi, nors man buvo nuspėjaut.

Emė krėsti drebulys. Suėmė juokas. Mintyse kartočiau: "Sakiau, kad mirsi nepisęs... Juk sakiau..." Bet tai buvo ne juokas, o kažkoks pratisas garas...

Paguldė ant apsiausto-palapinės ir keturiose nešė. Aš ėjau šalia, kiek leido akmenys, užsivertęs jo kuprinę ir automatą.

Nešant galva atvirto atgal, burna išsižiojo. "Jis visai nebepanašus į Pašką",- pagalvojau, žiūrėdamas į smarkiai išžiotą burną.

Nusileidę sutikome šmižinėjančius po aulą sąjungininkus, kurie varėsi du belaisvius ir nešė atimtus PPS. Nebetoli mašinų Prochoras parodė drąsą - paėmęs vieną PPS, nušovė pro šalį ėjusius du aulo vyrus.

XV skyrius

Porą dienų išbuvę bazėje, vėl "šukavome" aulus. Šarvuota kolona įvažiuodavo į aulą. Išsiskirstydavo stebėjimo sektorius ir buvo pasiruošus kiekvieną akimirką palaikyti mus ugnimi. Bet aulai buvo pustuščiai - likę vieni seniai, kurie nebegalėjo išbėgti.

Mes "šukavome" - įbėgdavome į namus ir, paviršutiniškai apžiūrėję juos, "nacionalizuodavome" rastus magnetofonus, laikrodžius ir pinigus.

Įbėgęs į vieną namą, išgirdau žingsnius antrame aukšte. Tylo-mis užsėlinęs radau pasirengusį į gatvę šokti "duchą". Jei būčiau pavėlavęs nors akimirką, jis būtų dingęs tvorų labirinte. Nutvėriau

aš jį jam visai netikėtai ir akimirksniu primetęs automata prie peties šūktelėjau:

- Dreš! Inža bia! (Stok! Ateikčia!-afg.)

Jis akimis išmatavo atstumą iki manęs, žvilgtelėjo į apačią (aš prisitaikiau jam į krūtinę) ir, matyt, nusprendęs, jog kulka bus greitesnė, atsistojo, priėjo prie manęs. Buvom vienu du. Vienas prieš vieną. Tik aš ginkluotas. Jo akys degė malšinamu pykčiu ir apmaudu. Dėl viso pikto nutvėriau jį už krūtų ir rėžiau į sieną. Ir kol jis gaivaliojosi nuo smūgio, patikrinau kišenes. Jose radau dokumentus, kuriuose jis karininko uniforma su nematyta kokarda (skiriamasis ženklas) ant kepurės.

- Štai, ko tu, paukštelī, bėgi?!- nudžiugau ir, kai drumzlinos akys praskaidrėjo ir jose atsirado baimė, nusivariau jį su savimi. Parodžiau jo dokumentus vyr. leitenantui Prochorenkai, pasakęs savo nuomonę - Amino armijos karininkas ir, jei slapstosi, - išvien su dušmanais.

Bet Prochorui buvo įkyrėjęs vienas senis, kuris sukosi apie jį, vis kartodamas:

- Pasa... paise... (pinigai).

Prochoras nesuprasdamas keikėsi ir grasino seniui kumščiu, o mes šypsojomės supratę padėtį: kažkuris mūsiškių atėmė jam pinigus, tad atėjo žmogus skūstis karininkui, o tas afganų nė bum bum.

Su mano atgintuoju belaisvių buvo 10. Visi buvo "patikrinti"- nusegti laikrodžiai ir paimti pinigai.

Kuri laiką belaisvius varėmės kartu, po to, dideliame mūsų pasipiktinime, Prochoras liepė visus paleisti. Mėginau prieštarauti, kad maniškis - karininkas. Bet Prochoras tik mostelėjo ranka.

- Suskis, bails, sūdžius!- keikiau jį susiriesdamas.- Dreba dėl savo šiknos ir nori užsitarnauti sau gyvybę, jei papuls į rankas "duchams". Paskos nebėr, o jis, kuily... geras! Mūsiškių negaila, o "duchus" paleidžia! Oi, kaip aš džiaugčiaus matydamas, kaip dušmanai jo kiaušius smulkina kaip svogūną!

Bet pasigirdo įsakymas - "Pirmam skyriui rikiuot", ir uždariau savo srėbtuvę. Išklause įsakymo, atsiskyrėme nuo pagrindinės grupės ir patraukėme "šukuoti" aūlo dalies.

Nuo vieno namo stogo pamatėm kukurūzų laukų einant mūsų link apie 50 ginkluotų "duchu".

Skyriui vadovaujantis kuopos zampolitas leitenantas Zdobinas paskirstė mus į dvi dalis. Viena dalis - 6 vyrai, turintys AGS (automatinį granatsvaidį, kuris šaudo 200 g granatomis iki 3 km.

Sprogusi granata palieka vadinamąją 7 m spindulio "mirties zoną". Tik gaila, kad AGS-nikas buvo pamiršęs pasiimti optinį taikiklį, nuėjo su zampolitu.

Likome penkiese prie namo. Aš užlipau ant stogo koreguoti mūsų grupėje esančio 82 mm minosvaidžio ugnies. Paleido vieną miną. Aplink vien aukšti medžiai, nematau, kur sprogo nukritusi mina.

- Arčiau ir dešiniau!- šūktelėjau. Vėl sprogimas, bet vėl nieko nematau.

- Dar arčiau!- šaukiu.

Vėl sprogimas, šaukiu, kad dar ir dar arčiau varytų, tikėdamasis išsvysti sprogimą, bet minosvaidininkai ėmė šaukti, jog vamzdis ir taip tiesiai vertikaliai stovi, ir miną paleido. Akimirksniu neliko mūsų nė vieno. Mina nukrito ir sprogo 20-25 m nuo mūsų užimtos pozicijos. Po sprogimo vėl visi iš kažkur atsirado ir "baksnojo" artileristus, kad neperspėjo, jog mina gali kristi mums patiems ant galvų.

Kol vėl nuo stogo stebėjau kukurūzų lauką, kažkuris uždegė namą ir aš jau degančiais laiptais vos spėjau išbėgti lauk. Uždegėjui užmečiau į snukį.

Namas degė, ir mums neliko nieko kito, kaip ieškoti zampolito grupės. Juos radom neblogai įsitaisiusius. Užėmėm žiedinę gynybą ir laukėm dušmanų.

Staiga iš kažin kur atsirado paauglys. Pamatęs mus ėmė bėgti. Kažkuris šūktelėjo:- "Jis mus išduos!"- ir visi ėmė šaudyti į jį. Bet kulkos jo nekliudė, o jis bėgo į kukurūzus šaukdamas kažką panašaus į "fašist".

Usovas pritūpė ant vieno kelio, gerai prisitaikė ir paguldė jį, iki kukurūzų likus nubėgti vos kelis metrus...

Dušmanus pamatė už poros kilometrų, kopiančius į kalną. Vytis buvo beprasmiška, todėl apšaudėm iš AGS.

* * *

Visų aūlų pagrindinė gatvė pilna nedidelių krautuvėlių, vadinamų kantinais arba dunkanais. Užrakintos jos būdavo mažomis kinietiškomis spynelėmis, tad atidaryti jas nebūdavo didelio vargo. "Šukuodami" aūlus, labiausiai domėjomės kantinais. Tiksliau, jose esančiomis prekėmis. "Nacionalizuodavom" cigaretes, degtukus, pyragus, kartais maišus ryžių, miltų, cukraus. Visos šios prekės pavyairindavo skurdų tarybinio kareivio maisto racioną. Be to, "trofėjo" kiekio niekas nekontroliavo. Galima būdavo dalį "nacionalizuoto" cukraus dar kartą "nacionalizuoti" ir vėliau pa-

versti "braške".

Tarp kuopų vykdavo tarytum lenktyniavimas - kuriems bus paskirta "šukuoti" aūlo centrą, t.y. kantių gatvę. Ir jei kuri kuopa kelis kartus iš eilės gaudavo įsakymą "šukuoti centrą", kitos kuopos jiems patyliukais pavydėjo ir pusbalsiu vadino subinlaimiais. O laimingieji rodė mums į savo užpakalius ir pliauškino lūpomis arba ties juosmeniu imitavo anonizmą. Karininkai žinojo apie atvirą plėšikavimą, bet į visa tai žiūrėjo pro pirštus, tarytum į vaikiškas išdaigas, ir mielai imdavo mūsų dovanojamas cigaretes.

Per operacijas ypač daugiadienes būdavome tepaluotais, išplyšusiomis sagomis kombinezonais, nepraustais ir neskustais snukiais, o rūkėm "Marlboro", "Kent", "Eve".

Kartą viename aūle po jau centru praėjusios žvalgybinės kuopos, važiojo visa kolona. Kantių durys buvo viliojančiai atviros, prekės, kurių nebesugebėjo paimti žvalgybinė kuopa, tarytum pačios prašėsi į mūsų kuprines. Mes šokinėjom iš važiuojančių mašinų ir paskubomis grūdome į jas, tiksliau, "nacionalizavome", prekes. Kol radau dar šio to turintį kantią, kol prisirinkau prekių, kolona pavažiavo gerokai į priekį, aš, bijodamas atsilikti nuo savo mašinos, puoliau pro kantino duris ir kaktomuša susidūriau su bataliono vadu, sėdinčiu ant savo ryšio mašinos "Soroka". Bataliono vadas sustabdė mašiną, nusišypsojo žiūrėdamas į mane.

"Įklimpau", - pagalvojau, nes jaučiausi tarytum be kėlnių: iš kuprinės kyšo keli blokai cigarečių "Red & White", kurias grūdau nenusiimdamas kuprinės, ir abiejose rankose po arbūzą.

- Vieną duok šen, - pagaliau tarė kombatas, - o visa kita padėk iš kur paėmei...

- Klausau! - šūktelėjau ir įbėgau į parduotuvę. "Šūdą aš tau paliksiu", - pagalvojau ir, palaukęs, kol "Soroka" nubirbs, išbėgau iš parduotuvės. Aplinkiniais kiemais pasivijau savo mašiną.

Visas "nacionalizavimo" procesas, po kurio ištuštėdavo ne tik kantinai, bet ir vietinių kišenės, ir jų laikrodžiai, be to, vištos ir viskas, kas valgoma, truko neilgai. Iš TSKP delegatų suvažiavimo grįžęs garnizono vadas smarkiai kritikavo mūsų pulką, sakydamas: kur praeina desantas, ten lieka tik griuvėsių krūva ir nė gyvos dvasios. Tai sukėlė mums smagų juoką, bet pulko vadovybei, matyt, buvo "įstatyta klizma" ir buvom griežtai perspėti dėl plėšikavimo, namų padeginėjimo.

Bet ir toliau buvo peršama neoficiali moralė: geras afganistanietis - tik negyvas. Visi jie dušmanai. Jei nespėja išbėgti į kalnus, mušasi į krūtinę sakydami: dust (draugas), o kalnuose jis mums -

dušman (plėšikas). Štai ir atskirk, nemokėdamas kalbos, - dust jis ar dušman.

O susitikimas su TSKP suvažiavimo (nebepamenu kokio) delegatu baigėsi tuo, kad daugelis mūsų šūkių ėmė rimtai siūlyti šaudyti visus afganus iš eilės. Tuščius aūlus ir miestus apgyvendinti tokiais pat "duchais", tik tarybiniais, - uzbekais ir tadžikais. Tada karas ir bus baigtas. Garnizono vadas tik skėstelėjo iš nevilties rankomis, - atseit, kalbu kaip su žmonėmis, o čia pusgalvių gauja. Ir pokalbis buvo baigtas.

XVI skyrius

Pirmose operacijose prieš įeinant į aūlą vykdavo artilerinis parengimas - mūsų pulko artilerijos divizionas, kurį sudarė 122 mm gaubicos ir 120 mm minosvaidžiai, apšaudydavo aūlą, kalnus. Ir po to eidavome "šukuoti" išdaužyto aūlo.

Vėliau artilerijai buvo uždrausta šaudyti į gyvenamus punktus, bet galėjo pliekti į kalnus kiek širdis geidžia. Ir tik ekstra atvejais į aūlus.

O aūluose savo ugnimi mus palaikydavo malūnsparniai, kuriems apšaudymo kryptį nurodydavome raudonomis raketomis.

Tarybinės Armijos veiksmai kaskart vis humaniškesni - buvo uždrausta naudoti adatinius, skeveldrinius fugasinius sviedinius, napalmą ir fosforines bombas. Taip pat šaudyti arba mušti belaisvius.

Pirmoje ar antroje pulko operacijoje buvo numuštas mūsų malūnsparnis MI-8. Lakūnai sudegė. Vėliau atsikridę malūnsparniai mėtė ant gyvenamų vietovių benzino ar napalmo kanistrus ir sprogdino ore, degindami viską iš eilės. O vakare, nusileidę prie mūsų laikinos stovyklos dvi gertuves techninio spirito išmainė 13 belaisvių dušmanų. Pakilę keletą dešimčių metrų, pakibo ore ir išmėtė gyvų belaisvių lauk.

Bataliono, kuriame tarnavau, IV kuopa, imdama vieną aūlą, neteko daugiau kaip pusės karių. Aūlą užėmė ir į nelaisvę paėmė 12 dušmanų. Iš penkių kuopos karininkų likę du (vienas iš jų - pulko KARATĖ instruktorius) prisigėrė, ėmė varžytis: kuris iš pirmo smūgio išnarins "duchui" žandikaulį. Instruktoriui sekėsi geriau. Tarp belaisvių buvo puskarininkis ir Sąjungoje baigęs karininkų mokyklą afganų karininkas, perėjęs į dušmanų pusę. Juos mūsų karininkai pasiliko "desertui". Kai visi eiliniai dušmanai įgijo į

krantą ištrauktų plekšnių fizionomijas, ėmėsi karininkų.

- Ką tu darytum, jei ne tu, o aš būčiau pakliuvęs tau į nelaisvę? - paklausė kapitonas Primenka dušmanų karininko.

- Aš tau gyvam odą nuplėščiau,- ramiai atsakė neblogo rusų kalba.

-Na... odos aš tau nelupsiu, o tik... pakarsiu...- nuolaidžiai tarė kap. Primenka, o seržantas Tkačiukas jau ruošė kartuves.

Karininkas sudrebėjo visu kūnu, bet pasigailėjimo neprašė, nors musulmonui baisiausia mirtis - pakorimas. Kilpa užveržia gerklę, per kurią, pagal musulmonų tikėjimą, siela turi išeiti pas Alachą ir ji, kaip ir katalikų tikėjime, pasmerkiama amžinoms kančioms ir klajonėms.

Pakorę karininkus, eilinius dušmanus numetė nuo stataus skardžio, įkišę kiekvienam į kišenę granatą su ištrauktu žiedu...

* * *

Pulko kolonos priekyje važiuojanti V kuopa pakliuvo į pasala. Mūsų kuopa gavo įsakymą užkirsti atsitraukiantiems dušmanams kelią. Iššokom iš mašinų ir, paskirstyti grupėmis, ėmėm keltis į kalnus, norėdami apeiti dušmanų grupę.

Mūsų skyriui, sustiprintam artileristų su 82 mm minosvaidžiu, vadovavo zampolitas Zdobinas.

Belipant kalno šlaitu buvome apšaudyti iš apačios, t.y. iš aūlo. Šaudė dviese, bet, sprendžiant iš garso ir kulku išmušamų duobučių,- buvo toloka.

Mes užėmėm labai nepatogią gynybą. Buvo sumontuotas minosvaidis ir mes mielai atidavėm artileristams dalį savo naštos - po tris minosvaidžių minas, kurias mums "išsūdę" nešti prieš išeinant į kalnus.

Atiduodami minas, artileristus skubinom, kad mažiau koreguotų savo ugnį ir tik daugiau šaudytų, kad nereikėtų vėl tų sušiktų minosvaidžio minų nešti, o tai gali nebepasitaikyti proga jas iššauti.

Minosvaidininkai išsizioję (kad neužgultų ausų) varė į vamzdį miną po minos ir šaudė visai nesitaikydami.

Iššaudė artileristai minas, o mes tuo tarpu pagulėjom - atsipūstėm.

Komanda - pirmyn! Bet vos tik pakilome ir pajudėjom truputį į priekį, kaip vėl teko sukristi už akmenų. Kol mes stengėmės išeikvoti minas, mudžachedai spėjo mums užkirsti priekį - dabar jau šaudė iš priekio ir iš apačios. Priekyje esantis šaulys buvo pavojingesnis - jo pirmieji šūviai mūsų vos nekliudė.

Gulėdamas už akmens, analizavau padėtį: nusileisti į apačią - ne, į priekį - ne. Reikia tik kelių šaulių ant šlaito viršūnės, ir mums nebėra kur bepasislėpti.

Mano žvilgsnis susirado eilinių Vašią Goršeniną, kuris jau buvo tos pačios, kaip ir mano, nuomonės ir nykščiu parodė į viršų.

Zampolitas, užlindęs už akmens, knisosi su nešiojamu radijo siųstuvu.

- Einam, Vašia,- šuktelėjau.

Vašia linktelėjo galva, tarytum stengdamasis kuo giliau išsižiūrėti man į akis.

- Skyrius, palaikyk mus ugnim,- šuktelėjau, ir su Vašia, kaip kalnų ožiai ėmėm šokinėti nuo akmens prie akmens. Dusau, bet sustoti buvo nevalia, ir mes vis ropštėmės aukštyne į kalną. Bėgdamas stengiausi saugotis kairėje esančio šaulio, nes jo ugnis į mus buvo daug taiklesnė, ir keletą kartų kulka vos nekliudė man galvos. Vašia pirmas atsidūrė viršuje, aš netrukus po jo ir iš karto užėmėm gynybą. Vašia į vienišo šaulio pusę, aš - jo užnugarį ir šoną.

Prakaitas bėgo čiuurkšlėmis ir graužė akis. Kombinezonas prikišo prie kūno. Perstėjo akis, o burna buvo sausutėlė.

Kvėpavimui susivienodinusi mirktelėjom vienas kitam. Vašia perbėgo arčiau krašto ir žvilgtelėjo į apačią.

- Labus, atėik čia,- šuktelėjo jis.

Aš, neišleisdamas iš akių savo stebėjimo sektoriaus, perbėgau pas jį.

- Ei,, pusgalviai,- juokėmės ir šaukėm savuosius, esančius žemiau,- norite, mes jus kaip nuo bybio muses nuspriegsime?.. Lipkit į viršų, nes jūs iš viršaus matomi kaip ant šiknos spuogai.

Zampolitas davė komandą grupėmis keltis į viršų.

- Reikėtų tą šaulį pagąsdinti,- tariau Vašiai.

Vašia, kaip visada, pasižiūrėjo giliai į akis: •

- Reikėtų!..

Perbėgimais, vienas kitą saugodami, bet nešaudydami, artėjome prie šaulio, kuris "tylėjo".

Vašios perbėgimas, o aš guliu už didelio akmens, laikydamas paruoštą automatą. Šūviai - vienas, antras, trečias... Trumpomis serijomis pilu į kalną, "čiupinėdamas" jį. Kalnų aidas taip išplečia šuvio aidą, kad neįmanoma suprasti, iš kur būtent šauta, aiški tik kryptis.

Tuščią šovininę pakeičiu pilna ir kažkokiu penktu ar šeštu pojūčiu jausdamas, kad Vašia gyvas, vis dėlto šaukiu:

• Vašia... Gyvas?..

Atsakymo nėra, bet tiesiog žinau, kad gyvas, nes jis per daug gudrus, kad taip paprastai žūtų! Guli už akmenų.

Priekyje esantis šaulys tyli - gudrauja. Aš apsiverčiu ant nugaros, įvarau šovinį į vamzdį. Žvilgteliu į dešinę - mūsiškių dar nėra.

Staiga pamatau judant - už kelių šimtų metrų nuo mūsų į kalną kopia mudžachedai.

"Na, ir situacija",- pagalvojau, krisdamas už akmens veidu į J^{uos} -

- "Priekyje - vienas, apačioje - keli, gerai, kad dešinėje mūsiškiai. Jau turėtų pasirodyti",- ir gerai nusitaikęs paleidau porą trumpų serijų į keteros viršūnę, ant kurios jau stovėjo dušmanai. Vienas susvirduliavo ir visi dingo tarp akmenų, bet nešaudė.

Staiga šalia manęs kažkas žnektelėjo. Sukdamasis ant šono, atkišau automata.

- Taip tu būtum ir suspėjęs... aš tau jau būčiau spėjęs nupjauti kiaušius ir sukišti į šikną,-juokiasi Vaša.

- Na, tu mane ir išgašdinai!.- atsigavau aš ir nupasakojau visą padėtį.

- Jei tie mulkiai nesuspės užlipti, gali būti rieta,- sušnibždėjo Vaša.- O mano šaulys tyli, nors buvo taip prispaudęs už nedidelio akmens mane, kad aš riečiau kojas ir jaučiau, jog jos vis tiek matosi, ir, žinai, kokia mintis šovė tą akimirka: "Kaip būtų gera, jei neturėčiau kojų!"

- Na, tu ir bukas nukis,- tarstelėjau.

- Guliu, o jis nebešaudė, ir vos tik tu paleidai kelias serijas į kitą pusę, aš jau bėgdamas supratau, jog tai geras momentas.

- Filosofas!..

Mūsiškiai sunkiai lipo į keterą visiškai nesisaugodami.

- Gult!.. Atlėpusiai... gult!..- šaukė mudu, rodydami į priekį. Priekinė grupė "išsibarstė" ir užėmė gynybą. Zampolitui trumpai viską nupasakojom ir pasisiūlėm "pačiupinėti vienišąjį šaulį", kol jie atsipūs ir dings mūsų užnugarį. Be to, šis vėl rodė gyvybės ženklus: šaudė į bekopiančių mūsiškių grupę.

Gavę zampolito pritarimą, perbėgimais - bet bėgome iškart abu, laikydamiesi tarp savęs 5-7 m atstumo - artinomės prie dušmano.

- Vaša,, granatą !.- šuktelėjau bėgdamas.- Beveik vienu metu metėm granatas ir laukėm sprogimo.

Iškart po sprogimo jau "čiupinėjome" uolas. Matyt, nervai dušmanui neišlaikė, nes jo mėlynas apdaras sušmėžavo akmenų fone.

- Trumpomis!.- šuktelėjo Vaša, ir netrukus šaulys gulėjo

keistai išsižergęs.

- Vienas - nulis...- tarstelėjau ir perbėgimais grįžome prie savų.

Zampolitas buvo "užsakęs" artilerijos ugnį ir koregavo ją pagal vienišus artilerijos sviedinių sproginus. "Valė" kalną, į kurį ruošėmės kilti.

Mes gulėjom, viena akimi stebėdami sektorius, rūkėm ir koliojomės, nepiktai, draugiškai.

Nutilus artilerijos pabūklams, kalnu kilome aukštyn, kol ėmė temti.

Zampolitas radijo siųstuvu gavo naują užduotį - užimti gynybą nakčiai, kalnuose.

Buvo išskirstyti postai, ir mes niurzgėdami nuėjome į užduotas pozicijas. Aš užėmiau nurodytą poziciją ant stačios uolos krašto, kurios papėdėje dar buvo galima ižiūrėti vingiuotąjį kalną takelį. Išsiėmęs patogiai susidėjau granatas, kad išgirdęs įtartinus garsus galėčiau jas akimirksniu numesti į apačią. Nors buvo įsakyta nemiegoti, akys lipte lipo, nors klausia įtempta iki spengimo. Kai ėmiau "grimzti" į gilesnį miegą, pradėjau pats save erzinti, norėdamas jį išblaškyti: galvojau apie namuose likusius tėvus ir seseris, laukiančias ir nelaukiančias mergas, kurioms visoms tiko žodis "bliadės", apie tai, kad čia kažin koks nešvarus karas. Nė suprasti nebuvo galima, iš kur tie rupūžės šaudė, viską maskuoja aidas ir akmenų nelygumas. Be to, jie turi po kelis greta vienas kito esančius apkasus, kuriuos vis keičia. Mums vietovės nežinomos - žemėlapiuose viskas kitaip: - kai atvykstame į vietą, esame kaip akli kačiukai. Dušmanai laksto kalnais kaip kalnų ožiai, žino visus perėjimus, uolas, skyles, slėptuves ir mausto mus kaip nori. Lygiame lauke mes juos sutvarkytumėm kaip šiltą vilną, o tie prakeikti kalnai... Nežinom nei kalbos, nei papročių - nieko. Jiems peršamas socialistinis gyvenimo būdas nepatinka. Nors ir labai neturtingi ir beraščiai, jie galutinai apiplėšiami mūsų. Tyčiojamės iš jiems šventų dalykų,- įeiname į haremus, pridergiame šventyklas. Šaudome jų brolius, seseris, kartais ir vienintelius gyvulius. Ir jie kuo toliau, tuo stipresni, atkaklesni, drąsesni. Kovoja visi vyrai, net paaugliai.

O mums pumpuoja kitką, vis primena - tarytum kištų pirštus iki sąnariukų kruviną žaizdą-kad žūva ir sužeisti mūsų draugai, 18-19 metų tampa invalidais, ir kalti viskuo dušmanai,- juos reikia pjauti, šaudyti, naikinti, nes mes nenugalimi, nėra pasaulyje tokios armijos, kuri paklupdytų mus ant kelių. O čia turim reikalą tik su sušiktais dušmanais, kuriems dar toli iki žmonių.

"Duobės" tarp apmąstymų nenutraukdavo minties. Tik kartais nukrypdavai nuo pripumpuotų saldofoniškų minčių ir tada aki-mirksniu nubusdavau, pajutęs kažką ne taip.

* * *

Švintant gautas įsakymas leistis prie mašinų. Norėdamas sutau-pyti laiko, nutariau leistis stačia uola. Kabinausi už iškyšų ir duobelių, rizikuodamas nusi sukkti sprandą, nes lipu trukdė automa-tas, šovininė, kuprinė, dėklas su granatom.

Pasiekęs uolos vidurį, staiga supratau... jei apačioje atsirastų šaulys, aš jam būčiau puikus taikiny - kaip varlė, visomis keturio-mis prismeigta prie lentikės.

Likusį kelią lipau drebėdamas ir laukiau šūvio, bet jo vis nebuvo. Laikas išsitempė... Nors dar nebuvo karšta, buvau šlapias nuo baimės prakaito, kuris graužė akis, o aš neturėjau laisvos rankos nusišluostyti. Batai pasidarė slidūs, rankos prakaitavo. Kai iki apačios liko keli metrai, nebeišlaikė nervai. Nušokau.

Šlumstelėjau kaip maišas ir persiverčiau kelis kūlius. Kojos rankos buvo sveikos, tik smūgį padidino papildomas svoris, kurį nešiodavomės ant pečių ir juosmens diržo.

Kurį laiką gulėjau už akmens, laukdamas saviškių. Suėmė baimė: jei užpultų, tai mirti vienam būtų daug baisiau... O jei mūsiškiai nusileis kitoje vietoje, ar besileisdami gaus naują įsaky-mą?... "Nervai" galų gale nusprendžiau, pamatęs saviškius, ku-riems iš tolo daviau ženklą, kad nepalaikytų svetimu.

Mane pamatę nustebo. Parodžiau, kaip čia atsiradau. Visi juo-kėsi ir sukiojo pirštą prie smilkinio.

Susijungę su saviškiais sužinojome, kad viena 5-osios kuopos mašina buvo pramušta granatsvaidžio. Sviedinys pataikė į dešinią-ją mašinos "nosies" pusę. Mašinos mechanikui - vairuotojui nutraukė pusę galvos, kulkosvaidininko rankų riešus rado priešingoje mašinos pusėje, užpakalis ir kojos liko sėdėti, o visos kitos susmulkintos kūno dalys išlakstė po visą mašiną. Mašinos vadas seržantas Orechovas buvo sužeistas skeveldrų ir draugų kaulų. Bet pavojingiausia - kad PTURS sviediniams numuštos galvutės. Jų nebuvo galima nei sutvarkyti, nei judinti. Ir keista, kad tie sviediniai nesprogo. Sprogimo atveju tikrai būtų pasiteisinęs mašinos pavadinimas BMD - bratskaja magila desantą. Ištraukę iš mašinos sužeistuosius ir žuvusiems priklausančius mėsos gabalus, minininkai nuėmė kulkosvaidžius ir, įdėję į mašinos bokštą dvi prieštankines mirias, ją susprogdino.

* * *

"Valome kelią" iš paskos važiuojančiai technikai. Vienos kuopos sulipo į kalnus, mes einame aūlu. Mes laimingi, nes nereikia "pompintis" einant kalnais, o apačioje galima rasti ką nors valgo-mo, susiveikti laikrodį, magnetofoną, pinigų ar čars (hašišo).

Kalnais einantys nespėja išlaikyti vieną liniją su esančiais apačioje, o mes susiduriame su pasala. Iš pradžių pastebėjome kitoje upės pusėje bėgiojančius vyrus. Kartuėjusieji "Cerandoi" grupuotės kariai pasistatė PK kulkosvaidžius ir nusitaukė laukę įsakymo. Mes buvome prisijungę prie jų. Bet vyr. leitenantas Prochorenka, kuris buvo ištikimas savo devizui "Aš neliečiu jūsų, jūs nelieskite mūsų" ir vadovavo visai jungtinei grupei, davė įsakymą:

- Palikt! Visiems pirmyn!

Nusispyję eįjome pirmyn. Žvalgybinei grupei pasiekus atvi-resnį nuo medžių kelio posūkį, trys buvo iš karto sužeisti. Nelauk-dami Prochoro įsakymų, vieni užėmę gynybą šaudė, kiti puolė traukti lauk sužeistų.

Šaudė nuo ano ir nuo šio upės kranto.

Traukiant į saugesnę vietą sužeistuosius buvo sužeisti dar trys. Iš skausmo visi jie raitėsi kelio dulkėse, tarp jų - seržantas Genadijus Učajevas, mano naujas draugas.

Pribėgę dviese griebėme Učajevą už pažastų ir dvidešimt metrų iki krūmų kiek kojos neša vilkome jį keliu, nors jis staugė iš skausmo.

Krūmuose suleidau jam promidolio. Pamačius žaizdą, nuotaika krito iki nulio - dešimčia centimetrų žemiau pažasties žiojėjo 3 kapeikų dydžio kulkos anga. Kliuvo kaip tik ten, kur susegama šarvinė liemenė ir nėra nuo kulku saugančių titano plokštelių. Atsegęs numėčiau šalin šarvinę liemenę, ieškodamas kulkos išėjimo angos, bet jos nebuvo.

Plaučiai nešvilpė, žaizda smarkiai nekraujavo, kruvinų putų burnoje nesimatė, nors Učajus spardėsi ir daužėsi kaip arklys. Dėl visa ko ant skylės užkliajavau gumą nuo EPP ir aptvarsčiau. Učajus aprimo, matyt, ėmė veikti promidolis.

Likusieji sužeisti taip pat buvo "apiforminti" - suleistas promi-dolis ir aptvarstyti.

Skubiai traukėmės atgal. Žvalgybinės grupės "čiupinėjo" pri-ekį, šonus, užnugarį, o mes, likusieji, po keturis pasiguldę ant palapinių-apsiaustų nešėm sužeistuosius prie mašinų, kur galėjo nutūpti malūnsparniai jų paimti.

Buvau vienas iš keturių nešančių Učajų. Šis dejavo. Aš visą

kelią jį šnekinau kaip bernas kaimo merga, prašiau, kad pakentėtų, nemirtų, nebetoli iki mašinų likę. Aūle šovė į galvą mintis – liečiau Učają guldyti ant žemės ir iš vieno namo išnešiau lengvą lovą. Paguldė Učają į lovą, užsikėlėm ją ant pečių ir kiekvienas, laikydamas "savąją" lovos koją, vėl ėmėm bėgti – vytišis savuosius.

Mūsų našta pasidarė patogesnė, tik bėgant nuokalne ar į kalną, Učąjus tarp dejonų šaukė:

- Kurvos jūs! Neišverskit!

- Jei jau taip prabilai, tai gyvensi, kekšės sūnau!..- garsiai džiaugiasi.

Prie mašinų, pulko medikai suleido kažin kokių vaistų, apžiūrėjo žaizdas, perrišo. Visi sužeistieji gulėjo ant apsiaustų, tik vienas Učajevas – ant lovos. Jis visiškai atsigavo, pradėjo juokauti ir paprašė cigaretės. "Nušoviau" cigaretę, uždegiau ir jis kaip niekur nieko rūkė ir pliurpė. Mane apėmė juokas ir pasilenkęs paklausiau:

- Učajau, o pasidulkinti ar nenorėtum?

- Žinai, ne pro šalį būtų, - krizeno jis, o aš jį švelniai keikiau. Draugiškai pasiplūdęs su Učajevu, nuėjau prie kitų kuopos sužeistųjų. Keturi buvo sužeisti į kojas, o vienas storuliukas iš Pamaskvio, eilinis Jagotkinas, buvo be sąmonės – kulka įėjo per gaktą ir išėjo per tarpvietę, o pratarnavęs buvo tik pusę metų... Pulko medicinos punkto daktaras perrišinėjo jam žaizdą. Paklausiau, ar gyvens.

- Gyventi tai gyvens, bet vargu ar bebus... vyru.

Į pažymėtą signaliniais raudonais dūmais aikštelę nusileido du malūnsparniai. Sūkelėm sužeistuosius.

Su Učajevu susitarėm vienas kitam rašyti.

Tame tarpeklyje išbuvome dar kelias dienas. Mūsų kuopa nuostolių nebepatyrė, o pulkas per paskutines dienas neteko 60 žmonių: 20 žuvo ir 40 sužeista.

Tarp dvidešimties žuvusių buvo dvi BMD igulos. Jos žuvo užvažiuavus ant "kietų" minų detonavus mašinų sviedinių komplektams. Iš mašinų liko tik varikliai ir bokštas.

XVII skyrius

Grįžus pulko teritorija atrodė kaip rojus – nei šaudo, nei gaudo, o miegoti galima lovoje, nesvarbu, kad patalynė nekeista jau trys mėnesiai ir knibždėte knibžda utėlėmis.

Mūsų kuopa neoficialiai laikoma kovingiausia. Iš 72 žmonių per septynis mėnesius likom 32. Vakarinų patikrinimų metu tik ir

skamba: žuvęs... sužeistas... gelta...

Visa diena suskirstyta darbais ir pasiruošimais: skalbiame, viriname utėles, remontuojame techniką, žygiuojam, sportuojam. Vakara is savarankiškai mokomės KARATĖ, kiti lošia kortomis iš pinigų, pasislėpę girtuokliauja, rūko čars, arba alsuoja užpurkštu ant rankšluosčio chloretilu.

* * *

Vėl prasidėjo geltos epidemija. Nuo dulkių pūliuoja akys, daugeliui atsivėrė tropinės opos. Šias opas turintys vyrai vargsta – tvarsto tas baisias žaizdas, po to raukydamiesi plėšia pridžiuvusius kruvinus tvarsčius ir "neša visą katuškę" – daro viską tą patį, ką ir sveikas kojas turintys, nors gali gulėti med. sanbate ir stumti dienas iki dembelio. Mes pajutom tarytum padidėjusį pareigos jausmą, kiekvienas jaučiasi atsakingas už visus, nes mūsų beliko tik pusė, ir gultis į med. sanbatą, jei tau tarnauti dar pusmetis – tarsi nusikaltimas likusiem s. Jei esi dembelis – tavo kitoks statusas: tu jau kaip ir nebe karys, greičiau stebėtojas. Tau ryt poryt namo, o jei papuolei į operaciją – tau nepasisekė, ir kiti stengiasi tave laikyti "šešėlyje", saugo namams.

Susirgę gydomės patys. Esame jauni, stiprūs ir "šlangavoti" sergant – tai reiškia į savo vietą sodinti koki "jauną" – žioplį, per kurio nemokšišumą gali žūti kiti, tavo artimi draugai, atrodo nežmoniška.

* * *

Jau kurį laiką einu grandies vado pareigas. Esu pervestas į "veteranus" ir po seržanto Liniko sužeidimo užimu seržanto vietą.

Atėjus papildymui, turėjau duoti susiprasti vakarykščiems bendro "lekiojimo" draugams. Dar vakar mus kartu "gaudė" "seniai", o šiandien jau aš juos turiu priversti "lekioti", nes metų skirtumo tarp "jaunų" nėra, o atitarnavusiems metus, "pusmetinukai" turi besąlygiškai paklusti. Bet to, jie ne tik nenori, bet ir nesistengia suprasti. Padėti "perkąsti" šį psichologinį lūžį, pagal nerašytus armijos įstatymus, turi naujai iškepti "veteranai". Surikiuojame visus nesusipratusius pusmetinukus irduodamjems kailį. Jei jie nepaklus ir įvays mums baimės, iš mūsų tuoj bus atimtas "veterano" vardo statusas ir vėl "lekiosime" kartu su jais iki tol, kol "priebėsime". Jei pakluso, tada išsiskirstome saviškius ir "dirbame individualiai".

Po paskelbtos komandos "Miegot" kelis vakarus liečiau jiems atlikinėti fizinius trūkumus šalinančius pratimus, o kad jiems nekiltų abejonių, vykdyti mano įsakymus ar ne, rankų ir kojų smūgiai buvo svarus argumentas, nors nebuvau populiaraus posą-

kio "Kareivis viską pradeda suprasti tik mušamas" šalininkas. Iš prigimties esu daugiau konservatorius nei reformatorius. Todėl dariau tai, ką darė šimtai tūkstančių prieš mane tarnavusių keleta dešimtmečių.

Trečią naktį dviese neatlaikė ir pabėgo. Negrižo visą naktį. Pasirodo, naktį jie praleido prie pulko zampolito buveinės. Ryte jis išklausė jų ir, iškvietęs mane, pareiškė, kad užveda baudžiamąją bylą.

Netrukus iš Sąjungos atvyko karinis tardytojas, kuris kvietė kvotai visus kuopos jaunos, veteranus, dembelius.

Su nerimu išvykome į karinį budėjimą saugoti tarėjų miestelio.

* * *

Po poros parų mus atšaukė iš miestelio, ir mes, užėmę jau suformuotoje žygio kolonoje nurodytas vietas, išvykome į operaciją

Mūsų negausi kuopa sėdėjo apsupime. Kitos kuopos, sprendžiant iš šūvių, sprogimų ir nuogirdų, buvo smarkiai "susiėmusios".

Apie 30 dušmanų paėmė į nelaisvę, tarp jų du instruktorius iš Pakistano. Rastas maisto produktų sandėlis su 301 ryžių. Likviduota dušmanų štabo būstinė.

Mūsų pulke yra sužeistų ir žuvusių. Į šlaunį sužeistas penktojoje kuopoje tarnavęs lietuvis.

Operacijoje, kaip visada, dalyvavo "šešėlinė" - sąjungininkų armija. Tarybinė spauda be abejonės parašys, kad Afganistano išsivadavimo armija atliko sėkmingą operaciją prieš stambią dušmanų grupuotę, kuri terorizavo vietinius žmones. Sunakinta tiek ir tiek...

O apie mus nė žodžio. Ir kai ta išsivadavimo armija gėrė arbatą ar ėjo mūsų užnugaryje šukuojant aulus, mes teisėtai piktinomės, jog tas karas reikalingas tik mums, o jie stengiasi sudaryti tik foną.

* * *

Po operacijos vėl užėmėm savo postus karinių tarėjų miestelyje. Čia apsauga buvo sustiprinta. BMD ne tik stovėjo apkasuose, bet ir prie namų gatvėse, nes padažnėjo užpuolimų ir apšaudymų, o daugelis lakūnų - tiek mūsų, tiek afganistaniečių - gyveno su šeimomis, kiti net su vaikais.

Tarp lakūnų turėjome autoritetą. Jų žmonos vaišindavo mus naminiiais valgiais, nuo kurių sustreikuodavo atpratę žarnynas.

Miestelyje realizuodavome trofėjinius laikrodžius, magnetofonus ar iš sandėlio pavogtas kepures ir batus. Pirkom cigarečių,

šlykščios korėjietiškos degtinės su kažkokia užpilta šaknim, gero vietnamiečių likerio. Gėrimai kainavo velniškus pinigus. Tiek, kiek mokėjom už tris butelius degtinės, galėjai nusipirkti LEVIS, LEVI STRAUS ir kitų firmų džinsus. Už amerikoniškų cigarečių pakelį - gerus marškinius ar kinišką parkerį auksine plunksna. Bet gyvenom tik šia diena, nesitikėdami sulaukti rytojaus, ir "šmutkėmis" imdavo rūpintis tik į dembelio ar civilio pakopos sulaukę kareiviai.

* * *

Buvo pora valandų po vidurnakčio. Paskirsčiau budėjimo valandas ir, laisvi nuo budėjimo, ruošmės numigti. Tik staiga - medžioklinio šautuvo šūvis ir iš karto ilga automato serija. Po vienos antros minutės mes jau naršėme statomą namą, iš kurio pasigirdo šūvis, bet nieko neradome. Tuo momentu sukilo visas dviaukštis namas. Pro įėjimo duris bėgo lauk "čmo" kareiviai, kurie koridoriuje buvo pasistatę lovas ir iš vidaus "saugojo" karininkų butus. Pro langus į kiemą išlindo moterys - lakūnų žmonos ir viena kitai ėmė pasakoti, tarytum visos būtų viską mačiusios. Detektyvas buvo sukurtas per labai trumpą laiką, bet su daugybe versijų. Mes spoksojome į jas kaip į sekso objektus ir juokėmės, kad bobos visose gyvenimo situacijose nepraranda savo imidžo.

Į kiemą prigužėjo automatais ginkluotų karininkų, kurie dėjosi baisiais kariūnais. Iš visų kalbančiųjų daugiausia "klausančių ausų" buvo surinkęs mažas storuliukas, kuris kelintą kartą pasakojo savo žygdarbį: rūkęs balkone, automatą buvo pasidėjęs ant turėklų, staiga šūvis, ir jis paleidęs atsakančią seriją. Jis kalbėjo gražiai, vietoje darydamas pauzes, ir mes nusprendėm, kad storulis tirština spalvas - ordinui.

Triukšmas tilo. Storulis, pajutęs, kad yra dėmesio centre, vaikščiojo kaip gaidys papūtęs krūtinę, netgi pradėjo savaip perorganizuoti gynybą ir postus, bet po mūsų šalto atsakymo, jog turim savo vadų nurodymus, truputį prigeso ir jame bekylanti Suvorovo dvasia subliūško.

Protingesni priejo prie išvados, kad tai galbūt paprasčiausias kerštas, nes prieš porą dienų mūsų pulko trečiasis batalionas "darbavosi" aule, esančiame čia pat, už vynuogyno.

* * *

Šiame miestelyje buvo ir kažkas panašaus į mūsų statybinius dalinius, ir jie labai jau iš lėto statė kelis namus. Keisčiausia, jog šie Afganistano nacionalinės armijos kareiviai buvo labai nevie-

nodo amžiaus - vieni buvo jauni, kitiems 30-40 metų, buvo ir žilų senių kareivių uniformomis. Vaikščiojo jie poromis, susikibę rankomis, ir, iš visa ko sprendžiant, daugelis buvo pederastai. Jiems ir kišdavome visą šlamštą, kurio nepirko karininkai. Net nunešiotas kareiviškas kelnės ar sezoną "atlaikiusius" batus galima būdavo parduoti. Bet jie tol derėdavosi, kol mums įkyrėdavo, ir juos nejuokais gindavom šalin. O po pusvalandžio vėl ateina ir vėl derisi, nebesutikdamas net su savo prieš pusvalandį sakytą kainą. Nemušdavom tų "agrastėlių" vien todėl, kad jiems buvo galima iškišti viską, pradedant batų tepalu, baigiant statinėmis dyzelinio kuro ar benzino. Gavę į kailį, labai išsižeisdavo ir tarytum nebepastebėdavo mūsų.

Pardavinėjama buvo viskas, ką galima buvo paimti, išskyrus ginklus.

Armija - kaip rėtis, iš kurio beveik viskas prapuola, bet mažai ko tetrūksta. Pavyzdžiui, pirmą Afganistane žiemą velniškai ėjo kareiviškos kepurės. Antrąją žiemą jas galėjai parduoti perpus pigiau, nes beveik visi afganai - tiek kareiviai, tiek civiliai - vaikščiojo su tarybinėmis kareiviškom kepurėm. Ir visa armija buvo kepurėta, nepamatysi nė vieno plika galva, nors įstatymas pametušiams kepurę ir buvo sugriežtintas.

Kareiviai buvo smulkios žuvelės - pardavinėjo kareivišką atributiką. Praporščikai, ypač sėdintys maisto ar daiktų sandėliuose, jautėsi bosai, sumažinę mūsų davinius iki minimumo dideliais kiekiais "stūmė" kareiviams skirtus žuvies ir jautienos konservus, kruopas, miltus, cukrų, ir maitino vien neinančiomis į prekybinę apyvartą kruopomis. Šlaistėsi kiaurai girti. Geriau gyveno vairuojantys benzinvežius. Žodžiu, norint pamatyti tikrą "bardaką", reikia patarnauti Tarybinėje armijoje.

Mus maitino kaip kiaules - žiemą vasarą košę iš bulvių miltų (vadinamu "kleisteriu"), džiovintų bulvių drožlių arba miežinių kruopų.

Pulke nebuvo maisto šaldytuvų, tai išsipūtusius nuo netinkamo laikymo žuvies konservus virė du mėnesius, diena iš dienos - "ucha". Netgi kareiviški skrandžiai, kurie virškino viską, išskyrus vinis ir akmenis, ėjo iš rikiuotės. Visiems "ėdė rėmuo". Ir mieliau vogdavome iš sandėlio sausus davinius ir misdavome jais, negu kad garnizono duonos kepykloje be mielių iškepta duona, kurios tik paviršius būdavo apskrudęs, o viduje truputį išsausėjusi tešla. Keldavome triukšmą, kelis kartus mušėm visą iš eilės ūkio skyrių, kuris rūpinosi bataliono maitinimu. Kurį laiką maitindavo geriau,

po to vėl tas pats.

Perlinę košę sutikdavom su džiaugsmu, o grikių košės per pusantų metų gavom tik du kartus ir ji mums paliko neišdildomą išpūdį.

Kartą mūsų pulkui atskraidino pusę lėktuvo šaldytos skerdienos. Po poros parų virėjai, iki virtuvės dviese nebeišgalėdami nunešti pusės vengriškos kiaulės, kviesdavo į pagalbą mus. Nors kiaulės jau gerokai smirdėjo ir buvo slidžios kaip unguriai, bet kareivis - ne kiaulė: viską suėd.

Virėjas ir maitino visą savaitę. Po to likusią skerdieną užkasėm, nes ji skleidė itin nemalonų kvapą, kuris nuėjo net iki pulko štabo.

Prie mūsų, kurių būdavo spiečiai, buvome seniai pripratę. Ir buvo natūralu, atėjus valgyti, išgraibyti jas iš lėkščių.

* * *

Pulke įvesta įdomi procedūra. Ryta, išsirikiavus mankštai, kuopos vadas su pluoštu laikraščių po pažastimi išbėga pirmas, mes paskui, į nuošalesnę vietą. Ten įsakymas visiems nusiimt kelnės ir tūpti. Tupime, rūkome, skaitome išdalintas laikraščių skiautes. O pulko medicinos punkto viršininkas korėjietis kapitonas Kim, vaikšto tarp eilių kartu su mūsų karininkais ir užsirašinėja pavardes įtartinai skystos produkcijos savininkų.

Šitaip operatyviai būdavo nustatomi įtariamieji, sergantys dizenterija ir gelta. Kuopos budėtojai laukia su kastuvais. Po komandos mes bėgame rytinį krosą, o budėtojai "išminuoja minas" - viską užkasa.

Po mankštos visi susirikiavę "užrašytieji" varomi į medicinos punktą. Grįžę skundžiasi, kad jiems atimta išeinamojo kanalo skaistybė.

* * *

Vykstam į netoli nuo bazės esantį aulą. Kartu vyksta ir grupė "cerandoj". Tarp jų vienas inteligentiškos išvaizdos vyriškis šviešiomis laisvomis kelnėmis ir marškiniais, bei su niekuo nesiderinančiu kaklaraiščiu. O prie inteligentiškos išvaizdos - automatas. Užkalbinau jį ir visų kalbų mišiniu susišnekėjome. Jis daktaras kardiologas, gyvenantis ir dirbantis Kabulo klinikoje. Dušmanai nužudė jo brolių, tad jis palikęs žmoną ir du vaikus, keršijo. Mums buvo griežtai įsakytą neplėsti parduotuvių, ir važiuodavom pro jas, užrakintas neįprastai mažomis spynelėmis, vaikiškai liūdnais veidais. O daktaras, aišku, mūsų paprašytas, su laužtuvu šeimininkavo "kantinių" gatvėje ir maišais vilko mums visą jų turinį. Karininkai nekreipė į tai dėmesio, nes įsakymo neimti to, kas atnešama

tiesiai į mašiną nebuvo. Be to, ir patys buvo nieko prieš užkrimsti ką nors "pašalinio", nes ir jie valgė tą pačią "parašą", kaip ir mes, tik tris kartus per dieną gaudavo sviesto, kuriuo "sutepdavo" tą bjaurybę, kad geriau slystu į skrandį ir nereikėtų ilgai jos smulkinti.

"Cerandoj" vyrai neblogi, jais galima buvo pasitikėti, nes visi nukentėję nuo dušmanų. O visa kita afganistaniečių nacionalinė armija, su kurios įvairiais daliniais važinėjome į operacijas, buvo labai pasyvi, matėsi, jog dalyvauja toje velniavoje ne savo noru. Jais visiškai nepasitikėdavome. Saugojomės tiek kalnuose sėdinčių, tiek greta einančių, ir visada einant kartu su jais būdavo paskiriamos mūsiškių grupės, kurios laikė juos ant "muškės", pasiruošę kiekvienu momentu iškomandiruoti pas Alachą. Iš sąjungininkų armijoje vis daugiau ir daugiau dezertyrų pereidavo į dušmanų pusę, nors buvo gerai maitinami: jų sausą davinį sudarė vengrų konservuotos pupelės su padažu. Žiūrėdami į mūsų davinius "Etalon-1", jie akivaizdžiai suraukdavo snukius, o mes juos juokais kviesdavome valgyti kartu ir kriuksėdavom, rodydami į savo sausų davinius - atseit kiauliena.

Grįžus į bazę, bylą vedęs tardytojas priminė save. Iškvietas į kvotą nuėjau nešinas trofėjiniu, išpuoštu pistoleto dėklu. Tardytojas suminkštėjo, oficialų toną pakeitė draugiškesnis, bet pabrėžiantis, kas yra kas. Nepaisydamas savo kapitono antpečių, nusiėmė mundurą, skųsdamasis velnišku karščiu, o aš neužsikirdamas pasakojau apie utėles, kurių turėjome šimtais, ir labai rimtai aiškinau, kad į kailį gauna tik nevalyvi, nepriklausomai nuo ištarnauto laiko, o ne dėl "dedovščinos". Tik metus ar pusantrų metų pratarnavusiems gėda skūstis dėl savo nevalyvumo. O mes, seržantai, ir kiti rimtesni vyrai, bijodami susirgti visomis ligomis, turim ką nors daryti su tokiais nevaleikom. Na, ir t. t., žodžiu, mes vos nepasikeitėm vaidmenimis: aš jo klausinėjau, ką jis darytų vienu ar kitu atveju, apeliavau į jo žmogiškumą. Jis su viskuo sutiko, kartais netgi pritarė, bet galų gale mane pertraukė, sakydamas:

- Aš jus suprantu, bet statutas yra statutas ir jūs nusižengėte jam.

Na, ir pradėjo aiškinti, kaip ir kur mums reikėjo kreiptis, žodžiu, kartojo "ustavo" straipsnius, kuriuos aš ir taip mokėjau atmintinai.

Nutėkęs nekaltai įskaudinto veidą paklausiau, kiek man nusi-mato.

- Kol kas... nuo pusės metų iki pusantrų dezbato... bet kol kas, vėliau bus aišku,- baigė visiškai oficialiai, sustingusiu veidu,

tarytum tik dabar ėmė stingti gipsas, iš kurio buvo nulipdytas jo nupiepęs, distrofiką primeną kūnas.

- Leiskite eiti!- pakilau galvodamas, kaip būtų smagu užvažiuoti porą kartų tam akiniuotam nusitriedėliui. Bet jis palinko prie manęs ir, vėl suminkštėjęs, pritilusiu balsu paklausė:

- Ar galima jomis užsikrėsti kalbantis ar per kitus daiktus?

- Žinoma,- atsakiau,- štai jų įkandimai...

Ir parodžiau kelis raudonus taškelius ant jo lieso kūno. Jis persimainęs sušnibždėjo:

- Viešpatie, ką dabar daryti!?

O aš, gavęs leidimą išeiti, dar užpyliau žibalo: pasakiau, kad utėlės gali būti dizenterijos, geltos ar vidurių šiltinės nešiotojos. Tardytojas subliūško kaip balionas, o aš eidamas džiaugiausi nors tiek suskuii įgėlęs, nes kad man gresia pusantrų metų dezbato, jis tarė taip paprastai, tarytum sakytų, jog neseniai rūkęs.

Buvo kviečiami ir kiti kuopos kareiviai. Visi, iš anksto susitarę, giedojome vieną ir tą pačią giesmę - apie nevaleikas, o kuopos "jauni", taip pat vykdė mūsų instrukcijas, kiti atsisakė net anksčiau duotų parodymų.

Byloje pakaltinami pasidarėme penkiese. Keliems tardytojas pranašavo iki 10 metų kalėjimo, ir tarnybos pratęsimas nedžiugino mūsų nė vieno.

Kuopos draugai, kuriuos "apėjo" tardytojas, pažadėjo jau pirmoje operacijoje, jei mus pasodins, visus skundikus anksčiau laiko "išleisti į dembelį - mediniuose namukuose".

Kol buvome bazėje, tol tardytojas kvietėsi pas save, darydamas akistatas ir taip toliau. Pas jį eidavom iš anksto operatyviai aptarę, ką kalbėti ir kaip gintis.

XVIII skyrius

Vieną rugpjūčio pabaigos naktį išvykome į Kabulą pakeisti aerouostą saugančio Vitebsko desantinio pulko. Mūsų pulkas buvo laikomas "nusitriedusiu"- daugiau kaip du šimtai sirgo dizenterija.

Auštant buvome Kabule. Centrą apvažiavome šalutinėmis gatvėmis. Pačiame Kabulo centre anksčiau teko būti pulko finansininko apsaugoje. Miestas savotiškai gražus: rytietiškas stilius pinasi su europietišku. Visų pastatų pirmieji aukštai - tai mažesnės ir didesnės parduotuvės. Vietomis net šaligatviai ir tvoros apkrauti prekėmis. Tačiau nors prekių gausu, daugelis gyventojų gyveno pusbadžiu arba badavo. Miesto pakraščiuose namai ne vien iš

molio drėbti, daugiausia sumūryti iš akmenų, o tai jau progresas, palyginus su išiedusiais akiai drėbto molio aūlo namais. Bet ir čia, kaip ir aūluose, visur aukštos tvoros.

Nors buvo ankstyvas rytas, mūsų kolonos mašinų burzgimas drebindo dar gaiviai vėsų orą.

Iš namo išbėgo juodaplaukė moteris ir pripuolė prie mano mašinos. Ji man pasirodė pasiutusiai graži, nes seniai buvau matęs moterį be parandžos. Daviau komandą sustoti. Jaudulys ėmė spausti krūtine, pasibaigdamas kūno apačioje. Ji kažką šypsodamasi aiškino, bet per variklių gausmą ir nemokėdamas kalbos nieko nesupratau. Parodžiau ženklais, jog nieko nesuprantu, mechanikas spūstelėjo akceleratorių, ir mes nusivijome nuvažiuojančią koloną. Vėliau man šio pokalbio, tarytum būtų įvykę kas nors daugiau, pavydėjo visa kuopa ir aš kelis kartus turėjau pasakoti, pridėdamas, kad mačiau gražias šlaunis ir dalį krūtų.

Užėmėme gerai įrengtas pozicijas. Buvo iškasti apkasai, tranšėjos, žeminė ir netgi baseinas, kurių galima buvo pripildyti iš šalia tekančio aryo. Jautėmės kaip rojuje, nes grandis, kuriai vadovavau, buvo tolokai nuo kuopos karininkų pozicijos.

Kad neaptingtume, kuopos vadas liepė kasti blindą. Norėjau paprieštarauti, kad jis čia nereikalingas, bet Prochoras tarė:

- Jei tau atrodo nereikalingas, iškasę vėl užkaskite, po to kaskite kitą kitoje vietoje, po to pozicijas jungiančią tranšėją, po to atsargines pozicijas iš kairės, dešinės, žodžiu, kad neliktų nė pėdos neperkastos žemės, nes kareivis be darbo riebia, o riebijimas mažina karinį budrumą.

Paprašiau leidimo eiti. Dalis grandies stovi išskirstytuose postuose, kita kasa, tiesa, savo malonumui, nes žemė čia buvo minkšta - nereikėjo nė laužtuvo, be to, laiko, per kiek iškasti, nenurodė.

Naktį tolėliau nuo mūsų įvyko smarkus susišaudymas, bet mes turėjome savo gynybinį sektorių, ir jame viskas buvo ramu.

Iškasę ir įrengę blindą, turėjome laiko susėdę keikti karininkus ir sušiktą internacionalinę pagalbą.

Oras čia truputį drėgnesnis ir vėsesnis, šilumos tik 30 - 35 laipsniai C.

Laimė truko neilgai. Atvažiavo kažin koks nematytas pulkininkas, kuris man, aišku, neprisistatė. Apžiūrėjo mūsų pozicijas, paskirstytus sektorius. Išvadino mūsų bataliono vadą avino kiaušiu ir nurodė naują poziciją apie 100 m į šoną nuo esamos. Naujoje vietoje reikėjo viską kasti iš naujo. Vėl kasėm. Galiausiai įgriso ir

blefuoti. Susisiekęs su bataliono vadu, perdaviau, tarytum abejojamas, pulkininko duotą įsakymą ir kukliai pridūriau, kad pavadinu jį avino kiaušiu ir - nuo savęs pridėjau - nieko nenusimanančiu strategijoje.

Bataliono vado BMD netrukus atlėkė į mūsų naujas pozicijas. Pulkininko duotą įsakymą bataliono vadas įvertino truputį švelniau - tik asilo svaichiojimu, liepė viską užkasti ir grįžti į seną poziciją. O aš dar užpyliau žibalo, pasakęs, kad po pulkininko įsakymo buvau susisiekęs su kuopos vadu, kuris liepė įsakymą vykdyti.

- Na, aš tą girtuoklį išpisiu,- lipdamas į mašiną, tarė bataliono vadas.

Po valandos per radijo stotį kuopos vadas iškvietė pas save. Vyrai priminė, kad eidamas nepamirščiau išsimuiliti šiknos.

Pėsčiomis patraukiau į kuopos vado pozicijas. Prochoras sutinusi nuo girtuokliavimo snukiu, sutiko mane lietuviškai sveikindamasis (kelerius metus buvo tarnavęs Lietuvoje):

- Labas, lietuvi.

Jis buvo gerokai įkaušęs ir smirdėjo kaip šikpuodis. Paklausė, kas kaip, ir liepė eiti susipažinti su "zemliaku" Arūnu Račkiu iš Klaipėdos.

Buvau baisiai nustebintas,- maniau, kad už liežuvį gausiu į snukį, o čia...

Arūnas jau buvo spėjęs prasikalsti ir kasė velniško dydžio vadavietę. Gerai, kad ir čia žemė nebuvo kieta. Pasikalbėjome. Buvom vieno šaukimo. Po atostogų jis tarnavo paliktame Ferganoje apsaugos batalione, kol pakliuvo su "zaliotu". Po "sveikatingumo trasos" (10 km krosas su visa ekipiruote per 45 min.) pervedė čia. Džiaugėmės, kad dviem bus linksmiau, nors lietuviškai bus su kuo pasikalbėti. Kartu su Arūnu atvyko dar 11 žmonių, įvairių šaukimų papildymas. Tai įliejo šviežio kraujo į mūsų išvargintas smegenis.

Grįžau į savo poziciją.

* * *

Kasdien, radijo ryšiu atiduodamas raportą, kuopos vado paklausdavau:

- Kaip kraštietis?

- Kasa,- atsakydavo.

Beveik mėnesį stovėjome prie Kabulo, ir visą tą laiką eilinis Račkys kasė.

* * *

Vėl "pagal aliarmą" iškvieistas, bėgu į kuopos vadavietę. Atbė-

gau šlapias nuo prakaito. Pamatęs tardytojo viliuką ir du kareivius, pagalvojau, jog atvažiuo vežtis...

Visi buvome surikiuoti, išskyrus esančius postuose. Tardytojas rėžė prakalbą, po kurios mano kiaušiniai taip susispaudė iš baimės, kad net cypė. Nors įžanga buvo baisi, finalas nustebino - tardytojas pareiškė, kad dėl įkalčių stokos baudžiamoji byla mums keturiems nutraukiama. Teisiamas bus einantis kuopos viršilos pareigas seržantas Mironovas. Pasirašiau aktą. Tardytojas, mirktelėjęs akį, perspėjo:

- Daugiau nebepapulk.

Atsakiau, jog pasistengsiu.

Dangus tapo mėlynesnis, oras vėsesnis, visi geri, nors bučiuok iš eilės. Net gyventi noras grįžo.

XIX skyrius

Kaip staiga mus čia atgrūdo, taip operatyviai buvom ir atšaukti. Ką jau ką, o komandas vykdėme tiksliai ir greitai.

Grįžtant iš Kabulo, viena mano skyriaus mašina, vairuojama eilinio Jurkino (čia, vietoje, kartu su kitais, turinčiais traktorininko specialybę, baigusio mechanikų-vairuotojų kursų), rėžėsi į dailų BMV markės autobuso užpakalį. Išplėšė skardas bei pagražinimus. Karininkai tik palingavo galvas:

- E, Jurkinai, Jurkinai, geriau būtum rėžęs į ką bjauresnio!

Ir nuskriejom visi tolyn, nelaukdami kelių policijos.

Švintant buvome bazėje. Vos atvykę ejom skalbtis. Skalbykla buvo po aerouostu padarytu tuneliu pratekančiame kanale. Tas tunelis mums kėlė įtarimą: kodėl nepasinaudoja juo dušmanai? Juk juo galima nusigauti po lėktuvų pakilimo ir nusileidimo takais, padėti sprogmenis ir susprogdinti pakilimo takus, sunaikinti aerouostą, į kurį leisdavosi visų tipų kariniai lėktuvai. Tunelis nebuvo saugomas. Tiesa, kartą besiskalbiant vanduo atplukdė tarybinio kareivio lavoną.

Dar netilpo galvoje, kodėl kasdien, prasidėjus vėjui "afganiui", kai per kelis metrus nieko nematai ir visa garnizono sargyba stovi nugara į vėją, nė karto nemėgino "nuimti" sargybinių.

Tiesa, buvo pavienių atvejų, kai tai vienur, tai kitur išpjudavo didesnę ar mažesnę padalinį, bet kad miegantiems įvartytų per ausį į smegenis automato grūstuvą - girdėti neteko.

* * *

Zampolitas dirbo savo juodą darbą: pvz. viename pulke "jau-nas" granatomis susprogdino 12 dembelių - išaiškino moralę, Baudžiamojo kodekso straipsnį, galimas pasekmes, ir padėk parašą, kad susipažinęs.

Į atskirą zampolito sąsiuvinį dėjome parašą po parašo, - atseit nebepasiteisinsi, jog nežinojai. Kad esi Afganistane ir apie tai negalima rašyti namiškiams - parašiukas, fotografuotis uždrausta - parašiukas, kad dalyvauji operacijose - parašiukas, dėl žuvusių, sužeistų - parašiukas, draudžiama bendrauti su vietiniais - parašiukas, rūkyti hašišą, plėšti, vogti, muštis, rašyti apie karinę techniką, ginkluotę ir t.t. Žodžiu, nežinau, už ką tik nesu pasirašęs, gal tik už tai, kad žinojau, jog turiu du kiaušius. Ir po parašiuko - už karinės paslapties išdavimą - tiek ir tiek, tiek ir tiek. Ir nebuvo kuopoje kareivio, kuriam negalima būtų buvę už vienokius ar kitokius prasižengimus priskaičiuoti bent porą šimtų metų kalėjimo.

Daugelį zampolitas "verbavo" - vienus perkasdavo, rodydamas palankumą - atseit - va tu geras vyras, kaip manai, ar galėjo tas ir tas daryti tai ir tai. Arba kitiems "kietas" spaudimas - tu man esi padėjęs parašiuką už tai ir tai, o darai, tau gresia tiek ir tiek kalėjimo, jei nepasakysi, ką daro ar mano tas ir tas - sėsi, ir t.t.

Kvailiesni "lūždavo", įkišdami kitus. Apie visus juodus darbus zampolitas - į atskirą sąsiuvinuką! Kai surenka "medžiagą" apie vieną ar antrą, iškvietęs perskaito jo juodus darbus, paskaičiuoja, keleriems metams galėtų pasodinti, ir mėgina padaryti "beldiku". Jei nepavyksta, perspėja, kad žinotum savo vietą ir nesišakotum, žodžiu, pamirštum savąjį "aš". Žodžiu, buvo savo darbo specas, ir gaila, kad ne kiekvienas suprasedavo, jog visi karininkai - karjeristai, tokia jau specialybė. Jie laukia tik naujų žvaigždučių į antpečius, o "pasodintas" - tai apmaudi zampolito klaidą ir žvaigždutės praradimą.

Mūsų zampolitas buvo ne tik savo darbo specas - tam jį mokė kelerius metus, - bet ir kalnuose tikras vyras: rodė drąsą, jaučio ištvermę. Ir širdies buvo geros.

* * *

Šiaip tarybinė armijoje įvykdavo daug kuriozų: mūsų, Bagra-mo garnizono inžinerinio bataliono karininkai, prisiriję susiginčiojo. Norėdami tuoj pat išspręsti ginčą, į kibirą su vandeniu įmetė granatų sprogiklį ištrauktu žiedu ir sukišo girtus snarglius žiūrėti, kas bus. Sprogus keli buvo sužeisti. Gabenant juos į Kabulo karinę ligoninę, vienintelis mūsų pulke BTRDM-60 PB, papuolė į pasalą

ir buvo pamuštas granatsvaidžiu. Daugelis žuvo. Bet visas pulkas gailėjo ne žuvusių "čmo", o vienintelio mūsų pulke tokio šarvuočio ir pulko vaikinų. O zampolitas po instruktažo, kaip naudotis granatiniais sprogikliais, - parašiuką. Nors visi jau buvo mėtę po kelias dešimtis granatų, ne tik jų sprogiklių.

Dar. Gėrė lakūnai. Vienas jau "nulūžęs" gulėjo lovoje. Kitam[^] prasidėjo "balti arkliai", - ištraukė granatos žiedą ir padėjo ją ant stalo. Akimirka - ir lakūnų kambaryje neliko, tik toliau miegojo lovoje neatlaikęs normos. Sprogimas. Dulkėms išsisklaidžius, įvirsta visi atgal, tikėdamiesi išvysti krauju nutaškytas sienas, o numirėlis sveikut sveikutėlis sėdi ant lovos ir nieko nesuprasdamas krapštosi sprogimo užgultas ausis, nors sienos ir lubos išvarpytos skeveldrų.

Garnizono pakraštyje stovėjo remontinis bataljonas. Keturi kareiviai pasigėrė, prisirūkė čars ir nuėjo į greta esantį aulą. Ten išprievartavo jauną mergaitę, po to sušaudė ją kartu su tėvais. Atėjo specialus gynybos ministro Ustinovo įsakymas - sušaudyti visus pulko akivaizdoje. Įsakymas buvo įvykdytas. O mes - vėl parašiuką į zampolitą "juodąjį".

Mūsų pulke buvo ir labai drąsių vyrų. Pulko duonos kepyklos darbuotojai naktį prisikraudavo į sunkvežimį miltų maišų ir nuvežę į aulą parduodavo, nors jau pulko teritorijos pakraštys iš aulo vynuogynų pusės, buvo tolygus mirties zoni. Visi, pabėgę iš pulko, anksčiau ar vėliau buvo rasti negyvi. Vienas iš jų - mūsų bataliono 4 kuopos kareiviukas - rygielis Gaidamovičius. Gavo į kailį nuo senių ir pabėgo. Visur ieškojom, o radom tik po keletos parų, su penkiomis durtinėmis žaizdomis. Buvo užvesta baudžiamoji byla. Trys buvo pasodinti, o du persišovė kojas, tikėdami išvengti bausmės, bet pagijus ir jų laukė kalėjimas. Gal gaus ypatingas užduotis - "nuiminėti" sargybinius ar atlikti klaidinančius manevrus - iššaukti ugnį į save, kad pagrindinės jėgos galėtų apeiti iš užnugario. Žodžiu, tai jau buvo mirtininkai, be kurių neapsieina nė vienas karas.

Jau kelintą dieną intensyviai trypiame placą - ruošiamės žygiavimo konkursui, nes artėja rugpjūčio 2-oji VDV diena. Atvažiuos koks generolas, išdalins medalius, garbės raštus, karininkams naujus antpečius, paskelbs ordinus sužeistiems ir žuvusiems. Pražygiuosime su daina, generolas pagirs, pavadins ereliukais ir švenčių proga - po kondensuoto pieno dėžutę, nuo kurio viduriuosim visą savaitę.

O Maskvoje prasidėjo Olimpiada-80, visas žinias iš ten mums perdavinėja kuopos zampolitas.

Olimpiada - tai šventė visoms pasaulio tautoms, tik tie niekšai kapitalistai kažkodėl ją boikotuoja. Kodėl - neaišku.

* * *

Pulką paliekame naktį. Pėsčiomis nusėliname iki nurodyto rajono. Pakelyje "nuimdami" sutiktus vietinius. Sulipame į kalnus, ir apgulame apačioje likusį aulą. Auštant iš bazės ima artėti šarvuota kolona. Išgirdę mašinų burzgesį visi "dust" meta kauptukus ir pasiėmę ginklus bėga į kalnus, tapdami "dušman". O mes gulime jų paruoštose pozicijose ir šaudome juos. Žodžiu, pasikeičiam vietomis. Tai nauja gudrybė, kurią kažin kas sugalvojo. Mums smagu - kaip šaudykloj, tik šaudyk ir daryk įbrėžimus ant medinės automato dalies.

Viskas sugalvota gerai, bet mechanizmas po poros sėkmingų operacijų išsiderina pats, kai vieną kuopą, sėdinčią kalnuose, malūnsparnis pavaišina NURS.

* * *

Vėl sėdime kalnuose, laukiame. Pasigirsta malūnsparnių, lydinčių mūsų techniką, garsas. Skrenda tiesiai į mus. Bijodami būti "nesuprasti" kaip ana kuopa ir pavaišinti reaktyvinėmis raketomis, metame sutartinius raudonų dūmų sprogalus - atseit "savi".

Kadangi apgultos visos artimesnių kalnų viršūnės, kalnai parausta kaip nudažyti krauju.

Dušmanų šiandien nebus. Pamačius staiga paraudusius kalnus, jiems praėjo bet koks noras lipti į juos.

Mes gulim ir juokiamės iš vadovybės kvailumo ir nesuderintų veiksmų. Arba keikiam, kam pakėlė naktį, juk bekopdami į kalnus galėjome nusišukinėti sprandus.

Kalnuose snūduriuojame iki vakaro, esam ramūs, kad niekas nepuls, nors dėl viso pikto išstatyti postai. Juose "jauni", arba kurie nenori miego, viena akimi sekdami apylinkę, rašo laiškus.

Vakarėjant leidžiamės žemyn, kur sutinkam vietinius vyrus. Jie šypsosi, plekšnoja per petį. Mes irgi šypsomės, siūlome į snukį, bet neduodame, lyg ir nėra už ką. Aiškiname, ženklais rodome, kad kai kitą kartą atvažiuosime ir jie bus kalnuose - nebesišypsos, o darys mums pykšt pykšt. Jie purto galvas, bet matyti: jei nebijotų, mums jritartų.

XX skyrius

Važinėjame į "daugiadienes" operacijas. Naktį išvažiuojame iš

bazės, apsupame nurodytą rajoną, jį "šukuoja" mūsų sąjungininkai, ir grįžtame atgal.

Važiuojant ar stovint apsupime griežtai įsakytą nemiegoti, bet esame taip išvarginti "daugiadienių", jog savo riziką pusei ekipažo leidžiu miegoti nuvažiuojant, antrai pusei stovint apsupime.

* * *

Numigęs, jei galima pavadinti miegojimą sėdint, susirietus, rizikuojant išsimalti dantis į kursinio kulkosvaidžio rankenas, atsargiai iškišau galvą pro liuką ir nustebau: švito. Kolona kėlėsi nedideliu serpantinu. Mūsų mašina laukė savo eilės įvažiuoti į ją, o aplink – arbūzų laukas tiek dešinėje, tiek kairėje kelio pusėje.

Per kelias minutes ir taip ankšta mašina prisipildė arbūzų, kuriuos tuoj pat įvertinam – nupjovę viršų, kabiname saldų minkštimą šaukštais. Mechanikas Perepiolkinas mėto žaibus su keiksmiais, nes abi jo rankos buvo užimtos – laikė valdymo svirtis. Aš jam mielai grūdų į dulkėtą snukį didesnius kšnius, ir jis springdamas staugia iš malonumo.

Nuvykę į vietą, gavome nurodymą šukuoti aulą. To jau seniai laukėm. Po instruktažo, kaip elgtis užkariauotose šalyse, Arūnui iš karto pasisekė – perėjęs aulą surinko 1500 afganių, aš, kaip jo instruktorius, 2400 ir laikrodį "SEIKO-5 sport". Tokio šlamšto, kaip "Golden Star", neėmėm, tiko "Omega", "Citizen", "Atlantik", "Omax", "Royals". Grįžę prie mašinų džiaugėmės papuolę į "turtingą tarpekį".

Naktį apšaudė, bet buvo atsakyta galinga, stipria ugnimi.

* * *

Auštant sulipome į kalnus. Jau pirmą dieną gertuvėse ir atsarginiuose kanistruose baigėsi vanduo. Jei būtume nusileidę jo pasisemti, būtume užtrukę visą parą. Antrą dieną be vandens darėsi sunku – nuo karščio skaudėjo akys, svaigo galva. Liežuvis buvo visiškai sausas, ir atrodė, tarytum į burną būtų prisisėmęs sauso smėlio.

Naktis praėjo sunkiai. Vis gundė mintis savavališkai lipti į apačią ir, įkritus į upelį, gerti, kol nusprogsi arba kas nušaus.

Padėtį blogino dar ir tai, kad negulėjom kur pavėsyje, darydami eksperimentą, kiek žmogus gali išbūti be vandens, o visą laiką karstėmės kalnais, eidami vis tolyn. Vykdamė apačioje sultimis apsirūpinusių pusgalvių, kurie vadovavo operacijai ir daugelis jau sirgo "veidrodine liga" įsakymus.

O mes, perdžiūvusiomis burnomis, tylėdami, nes kalbėti jau nebepajėgėm, susiskirstę grupėmis slinkome į sultimis besisvaigi-

nantiems viršrinkams težinomą vietą.

Mūsų skyriui vadovavo zampolitas Zdobinas, kurį pagal kažkokią rusų rašytojo kūrinių vadinome Zlobinu. Jis – vyras: laikėsi ir dar rasdavo jėgų judinti liežuvį, kad palaikytų ryšį su kuopos vadu.

Per radijo ryšį pranešė, jog ketvirtoji kuopa užsirovė ant "juodmarškinų" – rinktinės Pakistano armijos dalinio. Jų juoda apranga, juodos beretės, ir snukiai, aišku, juodi.

Ketvirtojoje kuopoje yra sužeistų ir žuvusių. Penktosios kuopos prapuolė visas skyrius, greičiausiai žuvo. Žodžiu, visiems laikyti iškėlus ausis ir būti itin atsargiems. Kas dedasi kituose batalionuose, nežinojome, bet jau vien mūsų bataliono naujienos troškulių apmalšino, bet neilgam. Prakaituoti nebebuvo ką ir ėjome kaip girti, nes buvome ne tik negėrę, bet ir dvi paras nevalgę, nors apie valgymą vietos smegenyse neliko – norėjosi tik gerti.

ANKSTESNĖSE operacijose, nusilpus kopiant į kalnus, padėdavo gabalėlis cukraus. Pamėginom ir šį kopą, bet seilės neišsiskyrė ir aštrus gabaliukas braižė burną. Norėjau išspjauti, bet nepavyko – teko iškrapštyti pirštais.

Pasikišau po liežuvio marmuro skaldos gabaliuką, bet ir tas nedavė naudos.

Sunkiausia buvo neseniai atvykusiam papildymui. Juos ir geruoju prašė eiti, ir daužėm automatų buožėmis, vos vilkte nevilkom. Kai kurie jų prašė palikti ir nušauti, nes nebeturėjo jėgų. Vis tolyn vilkomės; tai šlaito šonu, tai pakildami į kalną virtinių viršūnes, aukštesnes apeidami.

Toks mūsų "dengimas" buvo be galo beprasmiškas, nes nieko nedengėme, buvome nutolę nuo kolonos. Ir, kad esame ne vieni šiame kalnų masyve, sprendėme iš girdimų susišaudymų. Be to, buvom puikūs taikiniai tiek iš viršaus, tiek iš apačios.

Bet įsakymas yra vykdomas, o ne svarstomas. Keiktis nebeturėjome jėgų. Trečios paros vidury pastebėjome visai siaurutį upelį. Zampolitas paklausė per radijo stotį leidimo nusileisti. Negavęs apžvelgė mūsų veidus sutinusiomis baltomis lūpomis ir, matyt, pirmą kartą gyvenime nepaklausė vyresnybės įsakymo. Be to, kalnai, lyginant su vis kylančia tarpeklio apačia, ėjo žemyn. Tai reiškė, kad mes artėjame prie tarpeklio pradžios.

Pasiskirstėme į dvi grupes. Aš vadovavau pirmai grupei, zampolitas – antrai.

Pirma grupė leidžiasi, geria, prisipila gertuves, antroji dengia – guli pasiruošę palaikyti mus ugnimi. Po to jie leidžiasi, o mes jau turime gulėti užėmę gynybą.

Pirma grupė nusileidome. Du geria ir pilasi į gertuves, kiti dengia - taip pasikeisdami rijome vandenį. Vienus, ypač naujokus, reikėjo ginti nuo vandens šalin, kad netrūktų skrandžiai. Jie norėjo būti geriau užmušti negu nuginti nuo vandens. Mušami automatų buožėmis ir kjomis, jie sėmėsi vandenį į šalmus, gertuves ir vėl pripuolę gėrė.

Šiaip taip su kitų pagalba pavyko nuginti juos šalin nuo upelio ir suguldyti, kad dengtų antros pusės nusileidimą, nes šie kaip begalėdami blioivė, skirdami mums pačius riebiausius keiksmadžiū.

Kol antra grupė gėrė, mes gulėjome pasirošę šaudyti. Kurie kalnuose buvom nepirmą sykį, gėrėm mažais gurkšneliais, darydami kiek galima ilgesnius intervalus, o "pirmokai" rijo tiesiai iš šalmų, niekaip negalėdami atsigerti ir neklausydami mūsų patarimų.

Atsigavome. Tarytum tik dabar išgirdome, kad toliau ir arčiau vyksta susišaudymai, ir tik dabar supratome, kur esam. Vėl atsirado mirties baimė, kuriai buvome atbukę.

Antrai grupei artėjant prie mūsų gintis užimto kalniuko, pasigirdo šūviai. Šaudė iš arti. O aš buvau dešimt metrų toliau nuo visų už patogaus akmens. Pliekti į akmenis, prisijungus prie mūsų, buvo beprasmiška. Akimis čiupinėčiau kiekvieną įlankėlę ir įdubimą, bet niekaip negalėjau tiksliai nuspėti, iš kur šaudo.

Iš pradžių šaudė vienas, keisdamas pozicijas. Vyrai, kas netingėjo, tas "aižė" kalnus. Entuziazmas šaudyti akimirkai nurimo ir pasigirdo gerklinė afganistaniečių kalba iššauktas sakiny, kurio nesupratome. Grandies jefreitorius Griaznovas, matyt, nusprendęs, jog mums siūlo pasiduoti, pakilo iš už akmens ir pliekė nuo juosmens, klaidingai blyudamas:

- Bybis tau į šikną, gyvų nepaimsi!

Greičiausiai tai buvo įsakymas užkirsti mums užnugarį, nes iš dešinio šono nuo kalnų pusės pasigirdo trumpos PPS serijos. Atsidūrėme padėtyje, vadinamoje "pliki šonai". Reikėjo trauktis, kol neužkirto užnugario.

Vieni kitiems perdavė komandą trauktis, kad neliktų kuris neišgirdęs. Trauktis tai trauktis, bet kaip, jei "šonai pliki"?

Tuo momentu atskrido pirmosios 82 mm minosvaidžių minos, kurias per kuopos vadą buvo užsakęs zampolitas. Ir, žinoma, visos sprogo mūsų užimtosiose pozicijose.

Nelaukdami, kol bus antra minų salvė ar zampolitas sukoreguos tų pusgalvių minosvaidininkų ugnį, traukėmės, greičiau - pabėgo-

me. Nepamiršome priminti zampolitui, kad ir jam geriau padaryti tą patį. Išnešėm du sužeistus minosvaidžių minų skeveldromis.

Aūle susijungė su pagrindine grupe. Keliese nubėgom prie išstatytų minosvaidžių ir gerokai apdaužėm artileristams snukius. Sužeistuosius nunešė prie mašinų, o mesėjome tolyn į siaurėjantį ir žemėjantį tarpekį.

Pakeliui sutikome mūsų bataliono penktąją kuopą. Jos vadas buvo skeveldra sužeistas į akį, vienas skyrius jau trečia para neatsiliepė per ryšį. Kuopai vadovavo storulis zampolitas. Penktoji kuopa lipo į kairėje tarpeklio pusėje esančius kalnus, mūsų kuopos sustiprintas antrasis skyrius - į dešinėje esančius, mūsų "nusikaisšęs" skyrius su trečiuoju, taip pat gerokai išretėjusiu, ir skyriaus vadu leitenantu Jeriomenka,ėjome tarpeklio apačia.

Tarpeklio apačia teka upė. Kur vanduo, ten gyvybė, o kur gyvybė ir vanduo, ten gyvena ir žmogus.

Ėjome vis sustodami, įtempę ausis ir žvilgsnius. Skubėti nebuvokur, nes kalnais einantys nespėdavo kartu su mumis.

Pakeliui kratėm namus. Keisčiausia, kad ne visi vietiniai buvo spėję išbėgti į kalnus. Jų akyse, atsispindėjo begalinė baimė, atrode, tuoj ims klykti iš siaubo, nors mes dar nieko nemušėm.

Kažin kuriam iš mūsų kilo gera mintis - iš aūlo atrinkome dešimt stipresnių vyrų. Apkabinėjome juos minosvaidžio dalimis, atidavėm savo sunkias RD - kuprines (įjas vėl buvo idėta po tris minas). Iš to turėjome dvigubą naudą: be naštos eiti buvo neįprastai lengva, be to, tai buvo mūsų "gyvasis skydas" - juk nešaudys aūlo gyventojai į mus, jei tarp mūsų bus jų kaimynų.

Bet vos tik davėm savo nešėjams komandą eiti pirmyn, kaip nugaleję baimę, likę gyventojai ėmė garsiai piktintis. Keliems teko paleisti trumpas serijas į viršų, norint apraminti juos, nes dar taip gerai nemokėjome farsikalbos, kad būtume galėję jiems išaiškinti, jog vedam juos ne sušaudyti, o tik laikinai išnaudosime vietinės jėgos potencialą.

Saulė kabojo ties kalnų viršūnėmis. Dar truputis laiko - pasislėps už kalnų ir sutems.

Kuopos vadas Prochorenka, esantis su pagrindine kuopos grupe dešiniame šlaite, trečiajam skyriui davė įsakymą: paėjėti išdžiūvusios upės vaga, matomo ribose, o mūsų skyriui dengti. Užėmėm gynybą kukurūzų lauke.

Išeidamas vienplaukis (buvo pametęs šalimą), leitenantas Jeriomenka tarė:

- Einu gauti savosios kulkos į pilvą.

Kartu išėjo visi, kurie liko iš jo skyriaus: Liocha, Vašia ir iš naujausio papildymo - Suminas. Vašia buvo už diržo užsikišęs ilgą trofėjinį peilį - plona, bet stipria geležte.

Po kurio laiko pasigirdo šūviai, granatų sprogimai. Trečiasis skyrius turėjo išeiti į eterį, bet tylėjo, paklaustas kuopos vadas liepė laukti.

Kur nuėjo trečiasis skyrius, viską užstojo pakopomis einantys kukurūzų plotai. Nežinojome, ką daryti, nesjautėme, jog trečiasis skyrius bėdoje. Bet "vyriausias", paklaustas apie pagalbą, vis liepdavo laukti.

Girdėtas susišaudymas greit nutilo. Ėmė temti. Įsakymas iš "viršaus"!

- Prie jūsų grupės artinasi 15-20 žmonių būrys. Pasiruošti mūšiui. Be komandos nešauti!

Visiems kartu esantiems afganistaniečiams liepiau gult ant pilvo, rankas už galvos ir nejudėt - kitaip šausiu. Prie suguldytųjų pastačiau sargybinių, įsakęs, jei kuris, susišaudymui prasidėjus, sujudės - šauti. Visas skyrius buvo užėmęs pozicijas, ir prieš dešimt vyrų likom tik trise.

Zampolitas "sėdėjo ant ryšio" - vis kartojo, jog apačioje yra mūsų trečiasis skyrius ir kad dėl tamsos neiššaudytų savų, o aš vis bėgiojau nuo zampolito prie visų "taškų", perduodamas gautus įsakymus ir "koreguodamas taškus".

Nuo abiejų kalnų pusių pasipylė pleištinė ugnis. Kukurūzai mums užstojo viską, o keisti poziciją buvo vėlu. Be to, mūsiškių kulks švilpė virš mūsų, į visai šalia esančius taikinius.

Pašaudė ir nutilo. Mes vis gulėjome savose pozicijose, tikėdamiesi pagauti "praslydusius" pro pleištinę ugnį. Bet veltui sproginome akis į vis tirštėjančią tamsą.

Buvo gautas įsakymas - lipti į kalnus prie Prochoro grupės. Įkalnė, kuria turėjome lipti pas mūsiškius, šioje vietoje buvo velniškai stati, ir sutemus lipti tapo beveik neįmanoma.

- Sūdžius tas, nori savo šiknos apsaugą sudvejinti, - nebeiškėčiau, neišreiškęs zampolitui savo nuomonės. O kad belipdami pas jį galim pusės skyriaus netekti, jam nusispjaut! Kur garantija, kad jie visus išguldė, gal kaip tik dalis jų sėdi šlaite?

Zampolitas, baisiausiai mano nustebimui, susisiekęs su Prochorenka, pareiškė, kad kategoriškai atsisako vykdyti jo įsakymą, o už įsakymo nevykdymą imasi visiškos atsakomybės.

Afganistane galiojo karo lauko įstatymas, ir už įsakymo nevyk-

dymą galėjo būti pritaikyta bausmė - mirtis, be teismo. Po to jie dar keletą minučių pasiplūdo, bet zampolitas nutraukė, sakydamas, jog nenori tuščiai eikvoti radijo stoties baterijų. Jis mano akyse padvigubėjo.

* -k *

Truputį aukščiau, didesnėje aikštelėje, ruošėmės nakčiai. Išstčiau sekretus - postus po du žmones. Likom dviese su zampolitu ir dešimt afganistaniečių.

Paleisti jų negalima - atves dušmanus, išpjauti - vėl nei šis, nei tas, o dviem išvargusiems likti su dešimčia - mažas malonumas.

Nuėmiau vienam čalmą, išvyniojau ir supjausčiau į juostas. Juostas susukau ir jomis surišau afganams rankas už nugaros. Po to dar po du į porą per alkūnes, kad sunkiau būtų pabėgti. Visus susodinau ir išaiškinau, jog jei kuris vienas kelsis - iššaudau iš karto visus. Jie mane suprato - linkėjo galvomis ir susodinti tylėjo. Pykčio aš jiems taip pat neaučiau.

Liko vienas, kuris gulėjo ir dejavo. Dejuoti jis ėmė, prasidėjus susišaudymui. Apžiūrėjau jį - bet sužeistas nebuvo. Gal širdis, ar šiaip priepuolis, nes kai ieškojome aikštelės nakčiai, jį nešte nešė. Gyvam lavonui surišti rankas lyg ir nekrikščioniška, bet tas jo dejavimas taip pat nežadėjo nieko gero.

- Ką su šituo daryti? - nesugalvodamas, kaip pasielgti, paklausiau zampolitą.

- Papjauk, tyliai, be triukšmo, - lyg niekur nieko davė patarimą zampolitas.

"Na, ir intelligentas, prieš metus keiktis nemokėjai, o dabar - "papjauk!" - mane apėmė juokas, bet garsiai tariau:

- Najau ne... nušaut dar dar, bet papjaut ir taip mirštantį... ne.

- Šauti negalima - garsas, reikia nudurti, - ramiai tęsė zampolitas. - Rask, kas tai padarys!

- O gal palaukim, kol pats numirs, - mėginau sušvelninti mirtį.

- Jo dejonės girdimos pusę kilometro aplinkui, nepamiršk, kad mes kalnuose, - tarstelėjo zampolitas. Ir man neliko nieko kito, kaip eiti ieškoti "skerdiko".

Viską papasakojau vienam sekrete esantiems Griaznovui ir Sergejevui. Tie varė į kelnes, laikydami juoką:

- Zampolitas, tas apsišikėlis... tas smirdžius... atsivertė... iš sušikto inteligento į normalius žmones!

Papjauti sutiko artileristai. Nutvėrė vargšą žmogelį už kojų, jie nuvilko 15-20 metrų toliau... Ir pasigirdo pratisas riksmas, kuris nutrūko, matyt, užspaudus burną.

- Ką jūs, avinai, nei pjaut žmoniškai nemokate - "išrašinėjo" jiems grįžus zampolitas.

- Tai kad tie - durklai buki, tik iš trečio karto teįlindo...- valydamasis į drabužius kruviną ranką, atsakė vienas ir nuėjo į savo poziciją.

Su zampolitu pasikeisdami budėjom prie radijo stoties P 104. Šalia tyliai sėdėjo ir visą girdėję likusieji devyni afganai.

* * *

Mane papurtė už peties. Pirma reakcija - akimirksniu pakėliau automato vamzdį. Pasirodo, abu su zampolitu buvome užsnūdę. Prieš mane stovėjo jefreitorius Griaznovas. Jis ramiai nukreipė mano automato vamzdį nuo savo krūtinės į šoną (tai buvo visiems žinoma miegojusiojo reakcija) ir paklausė:

- Tujų šikti nė vieno nevedei?

Aš suskaičiavau. Visi devyni buvo vietoje ir kantriai tupėjo.

- Ne,- nesuprasdamas atsakiau.

- Supranti, koks cirkas buvo. Sėdim mudu su Sergejevu. Žiūrim: už 5-6 metrų eina dviese - vienas afganas, antras su šalmu, šarvine liemene. Klausiu: "Labus, kur tu jį vedi, lai į kelnes šika". Jie sekundei sustojo ir akimirksniu dingo. Pasidarė įtartina, ateinu - tu miegi.

Aš tylomis patikrinau visus "taškus". Visi buvo gyvi. Kiekvienai porai pasakiau, kad į mūsų pozicijas nepastebėti įėjo du dušmanai ir dingo. Visiems būti labai akyliems.

Man visi miegai ir nuovargis išgaravo. Reikėjo skubiai keisti poziciją, bet kur tują tinkamą rasi tokioj tamsoj! Nėra garantijos, kad beieškant ant ko nors neužsirausim, bet ir čia likti buvo pavojinga - jie gali grįžti ne dviese, bet visas būrys, o mūsų vyrai pervargę kaip šunys.

Iki aušros liko nebedaug. Kartu su zampolitu, palikę Griaznovą saugoti afganų, keitėm sekretų išdėstymą. Visiems sakėm - norit likti gyvi, trūks plyš nemiegot. Susiaurinom sekretų žiedą, kad vieni matytų kitus ir per tarpą niekas nepastebėtas neišlįstų.

Likusį iki aušros laiką visus postus tikrinau kas 10-15 min. Vyrai nemiegojo. Atsakydami į slaptažodį, juokėsi:

- Ką, Labus... kiaušiniai tai juk ne geležiniai... žim žim daro...

Švintant perpjoviau raiščius, kuriais buvo surištos belaisvių rankos. Rankos buvo mėlynos, bet vis geriau, nei tam, kuri nusivedė į kukurūzus. Išėjome ieškoti trečiojo skyriaus, taip ir nesusisiekę su kuopos vadu - nusėdo radijo stoties maitinimo elementai.

* * *

Už 100-110m nuo mūsų nakvynės pozicijų gulėjo iššaudytieji dušmanai. Tai mūsiškių vakaryktė pleištinė ugnis juos išguldė.

Pirmą lavoną radau gulintį ant vieno šono, abiem rankom laikantį šalia gulinčio automato diržą. Norėjau ištraukti ginklą, bet sustingusios rankos nenorėjo jo paleisti. Šalia stovėjęs Griaznovas spyrė per jas, šuktelėjęs:

- Ką, boksininku apsimeti?..

Išties, sustingęs jis buvo boksininko poza. Ieškoti po kišenės dokumentų buvo menkas malonumas - drabužiai buvo glitnūs nuo krešėjančio, kraujo.

Nukautieji dušmanai gulėjo nemažame plote ir ieškoti jų tarp akmenų buvo vargo. Beieškant vieno barzdočiaus kišenėse dokumentų, šone kažkas sušmėžavo. Momentali reakcija, ir tas kažkas - mano automato taikiklyje. Zampolitas. Tokiose situacijose buvo įprasta pirma pasiruošti šūviui, ir tik per taikiklio išpjovą matydamas savas - ar ne, nuleistuką spaust ar ne, nes "anas" gali būti už tave vikresnis.

Nuleidęs automatą, apžiūrinėj au kišenės - ir, kaip tyčia, ištraukiau pluoštą pinigų ir dokumentus. Pinigus pasidalijome su zampolitu.

Toliauėjome dviese. Tarp akmenų pastebėjome kažką geltonuojant. Tyliai prisėlinome arčiau. Išsivyniojęs čalmą ir ją užsiklojęs, gulėjo dušmanas. Zampolitui ženklais parodžiau nuplėšti užtiesalą, o aš įremsiu vamzdį į kaktą, nes ką gali žinoti, gal po audeklu jis laiko paruoštą šauti pistoletą.

Vos tik iš po audeklo šmestelėjo galva, įrečiau automato vamzdį į kaktą. Gulintis baisiai persigando. Kulka jam buvo sudraskiusi pėdos čiurną, ir jis, negalėdamas pabėgti, apsimetė "akmeniu".

- Dust?- paklausiau jo juokais, nors iš pašonės paėmiau PPŠ. Jis ėmė smarkiai linkčioti galva, jausdamas greitą gyvenimo atomazgą, ir, pasigriebęs mano juokais mestelėtą "dust", kartojo jį sukepusiomis lūpomis.

- Ką daryti?-paklausiau.

- Papjauk,- zampolitas pasidarė ištikimas savo naujiems principams.

Papurčiau galvą.

- Nušauk. Vieni šūviu.

Kai dalis galvos smegenų ištško ant žemės, nutilo ir kartojamasis "dust". Vienur kitur pasigirdo pavieniai šūviai iš AKS-74 - mūsiškiai pribaginėjo sužeistus dušmanus. Desantininkų dušma-

nai taip pat į nelaisvę neimdavo. Mes bent nesityčiojome iš jų - nušaudavom, ir viskas. Kiekvienas iš mūsų turėjome po "neliečiamą granatą" - jei baigtųši šoviniai, geriau susisprogdinti, negu pakliūti gyviems į rankas - tokią išvadą padarėme, vos pamatę mūsiškių lavonus, pabuvusius jų rankose.

Išėmę šovinius, tuščiais dušmanų ginklais apkabinėjome "nešulinius arkliukus" - afganistaniečius, kurie, praradę viltį, bet nesiskųsdami, vilko savo naštas.

Vieta, kur kalnai laikė suspaudę tarpeklio apačią ir atstumas tarp jų bebuvo kelios dešimtys metrų, buvo labai patogi pasalai.

Ėmėmės visų atsargumo priemonių. Priekyje einanti žvalgybinė grupė ėmė moti.

Greitai buvo organizuota žiedinė gynyba, afganai sutupdyti į krūvą. Su šuniška nuojauta, kad tai buvęs trečiasis skyrius, nuėjo.

Eiliniui Šuminui buvo antra ir paskutinė operacija. Šis dramblio ūgio ir stambumo vyro kūnas buvo mažiausiai sudarkytas. Mat kulka, pramušusi šarvinę liemenę, pataikė į širdies sritį. Matyt, iš karto mirė.

Vašia gulėjo subadytu kiaušu. Ir jo "trofėjinis" kruvinas peilis gulėjo šalia pamestas. Galva buvo kaip kiaušinis sutraiškytu lukštu. Dedant jį ant apsiausto, kaukolė nenatūraliai liūliavo, visiškai neatpažįstamai pakeisdama Vašios veidą. Pro didžiulę skylę virto smegenys. Jos tryško ir per išbadytas akis.

Liocha gulėjo giliai peiliu supj austytomis šlaunimis, peršautomis rankomis. Kelios skylės žiojėjo ir liemenyje..

Leitenantui Jeriomenkai, kuris buvo vyriausias iš visų - 23 metų ir rudenį ruošėsi vesti, buvo išbadytos akys, nupjauta nosis ir beveik visi rankų pirštai.

Gulėjo be šarvinės liemenės, racijos. Šalia mėtėsi granatų žiedai, šovinių gilzės - matyt, gynėsi, kol galėjo, bet tokioje apverktinoje padėtyje - sutvarkė juos greit. Leitenantui buvo perpjauti šlaunų raumenys, į kuriuos, sprendžiant iš apdegusios mėsos ir nulaužtų gilzių, pylė paraką ir degino, kol ruseno gyvybė.

Nors buvome atbukę žiaurumams, kraujui, lavonams, net tarpusavio vaidai baigdavosi vos ne mirtimi, bet su tokiais šlykščių žiaurumu negalėjome susitaikyti, ir negirdėjau, kad kuris iš mūsiškių būtų daręs tokius mėsininko darbus. Tokių turbūt užmuštų savi.

Davus komandą išnešti lavonus ir atsitraukti, vyrai, pamatę vakarykščius savo draugus, pasiuto - ėmė kaukti, mušti afganistaniečius. Po to suvarė juos į krūvą ir ruošėsi sušaudyti. Nei zampo-

lito, nei mano įsakymų niekas neklausė. Zampolitas sėdėjo nulei-dęs galvą ir jo nebejaudino jokie įvykiai...

Man šiaip taip pavyko kelis perkalbėti, o iš kitų atimti ginklus. Sulaikiau visus tik motyvuodamas tuo, kad, iššaudę afganus, neišnešime lavonų ir trofėjinių ginklų- paprasčiausiai, mūsų per mažą, o sušaudyti visada suspėsime.

Suguldėme visus ant brezentinių apsiaustų - palapinių ir nešėme išdžiūvusią upės vaga, kuri buvo pilna didesnių ir mažesnių akmenų, vienintelė šiočia tokia priedanga. Kiekvieną nešėme keturiese už visų apsiausto kraštų. Tempė rankas. Brezentas brūžinosi į aštirus akmenis ir plyšo. Lavonai smuko per skylės ir krito lauk. Nurengėme afganus. Jų švarkus, kelnes klojome ant skylių. Pasiekėme vietą, kur kalnuose, kažkodėl vis dar tebesėdėjo mūsiškiai.

Smaugė pyktis dėl tokio nemokšiško vadovavimo. Juk galėjo dengti mūsų grupę nuo kalnų, nes visą laiką, kol rinkome ginklus ir nešėm lauk saviškius, buvom tokiuose puikiuose spąstuose, kad keturi dušmanai būtų išgulde mus visus.

Prie mūsų prisijungė kita kuopa. Davė naujus elementus radijo stočiai ir apsiėmė išnešti iki mašinų mūsų žuvusius. Keisdami mus prie nešulių, jie draugiškai barė:

- Ech, vaikinai, vaikinai... Kaipgi jūs šitaip leidot... Visas skyrius!..

Norėjosi kaukti iš nevilties, graužti akmenis ir šaukti, kad juk ne mes davėm tą prakeiktą komandą - negi tam niekšui nuo kalno nematyti, kur juos siunčia ir iš viso ar reikia.

Per vėl ėmusią veikti stotį susisieškėme su Prochoru, kuris įsakė "uždaryti" tarpeklių.

Penktoji kuopa nuėjo kalnais į tarpeklio pradžioje stovintį aulą ir "šukuodami"ėjo atgal.

Nuo kalnų ir iš mums nežinomų slėptuvių ėmė lišti žmonės ir eiti mūsų link - nesitikėdami pasalos.

Gavom įsakymą: moteris, vaikus praleisti, o visus vyrus šaudyti.

* * *

Grįžo penktoji kuopa, iš kalnų nusileido mūsų kuopos pagrindinė dalis, vadovaujama vyr. leitenanto Prochorenkos. Zampolitas ir Prochoras, paėję į šalį, ilgai aiškinosi santykius. Po to patraukėm tarpekliu žemyn.

Eidami aulų gavome įsakymą lipti į kalnus, į kuriuos buvo pasiūstas penktosios kuopos skyrius, iki šiol neišeinąs ir į eterį.

Pavakare buvom nurodytų kalnų atkarpoje, vadinamosiose

"viešpataujančiose viršūnėse".

Radome patogiai gamtos suverstus akmenis. Dviese įlindome į tarytum milžino įrengtą stebėjimo punktą - šonuose dideli akmenys, ant jų keletos tonų plokščias luitas. Juo naudojomės ne mes pirmi. Į vidų buvo prinešta šieno. Iš čia buvo matyti visa apylinkė.

Penktoji kuopa nusileido žemiau ir ėmė ieškoti savo skyriaus. Mūsų kuopa dengė juos iš viršaus.

Du kareivukus - tiksliau, jų liekanas - rado tarp didelių akmenų. Matyt, šaudė vyrai, kol turėjo šovinių, o vėliau susisprogdino arba jiems įmetė granatą.

Surinko didesnius mėsos gabalus ir sudėjo į apsiaustą. Vienas užsimetė per petį ryšulį - tiek bebuvo likę iš dviejų.

Leitenantą Čiulkovą rado sulaužytomis rankomis ir kojomis, išbadytomis akimis ir peršautu pilvu.

Ketvirtą rado visą - trys kulų skylės krūtinėje.

Surinkusi, kas beliko iš skyriaus, penktoji kuopa leidosi kalno šlaitu žemyn. Nuo priešingo kalno ją apšaudė. Mes paleidome ugnį, bet gavome įsakymą nutraukti - ten devintoji kuopa. Jau temo, ir nebegalėjome net pro žiūronus išžiūrėti: ar priešingame kalne mūsiškiai, ar ne. Be to, per ryšį pranešė, kad mūsų stebėjimo punktas užminuotas. Man ir Sergejevui kiaušiniai iš baimės nusileido iki kelių...

Slinkom lauk, čiupinėdami kiekvieną centimetrą. Baimės prakaitas krito dideliais lašais žemyn. Ir tik kai nuo buveinės buvom nušliaužę keletą metrų, pašokome ir, atsargumo dėlei nubėgę dar dešimtį metrų, pratrūkome juoktis. Žviegėme susiriesdami ir nuoširdžiai gyrėme puikius pulko minuotojus - jei jau padės miną, daug reikės vargti, kol ją susprogdinsi. Grįžę eisim pas juos į svečius, pavaišinsim cigaretėmis ir čars. Tuos puikius vyrukus, kurie išgelbėjo mums gyvybę...

Tai buvo viena iš nedaugelio, o galbūt ir vienintelė operacija Painšere. Ta vietovė tapo nepaimama tvirtove, kurios nepajėgė nei lėktuvai subombarduoti, nei armija paimti. Sukilėliams ėmė vadovauti vienas iš kiečiausių opozicijos vadų.

XXI skyrius

Bazėje prasidėjo rietenos tarp karininkų. Zampolitas parašė raportą prieš kuopos vadą, nes, būdami kalnuose, tiek penktoji kuopa, tiek kita mūsų kuopos grupė aiškiai matė, kaip atsiskyrė nuo mūsų trečiasis skyrius, kaip juos supo iš kalnų nusileidę

dušmanai, kaip mūsiškiai gynėsi. Nors vyrai šaukė, kad mūsiškius "į žiedą ima", reikia padėti, bails Prochoras, nenorėdamas išsiuoti savo pozicijos, neleido nei šaudyti, nei leistis nuo kalnų.

Bendromis jėgomis būtume atmušę jų puolimą. Taip dviejų kuopų akyse buvo išžudyti mūsų vyrai, ii tikpamatę visas jų jėgas, kai jie ėjo link mūsų - pirmojo skyriaus, Prochoras įsakė paleisti ugnį.

* * *

Penktojoje kuopoje buvo savi "vidaus" rūpesčiai. Ir jų skyrius žuvo vykdydamas abejotiną užduotį - dengti apačia einančią kuopą.

Vos užlipęs į kalną, skyrius buvo netikėtai užpultas. Jį sudarė tik keli kareiviai, tad keliskart didesnė netikėtai užpuolusiom pajėgom nebuvo didelio vargo sutvarkyti pavargusius nuo kopimo į kalną vyrus. Įvyko trumpos žudynės.

Iš skyriaus gyvas liko armėnas Petrijanas ar Petrosianas. Jo pasakojimu, dušmanai atsirado staiga, vos užlipus.

Jis ištraukęs granatos žiedą, ruošdamasis ją mesti, bet gavo automato buože per galvą (išgelbėjo šalmas). Susikibęs už gerklų su vienu "duchu", pametė granatą. Ši sprogo. Sprogimo banga nubloškė jį į pašlaitę. Atsigavo naktį. Šiaip taip rado mašinų užimtą poziciją.

Armėną ruošėsi perduoti kariniam tribunolui: už draugų išdavystę - liko gyvas - ir ginklo praradimą - grįžo be automato. Grėse daug metų kalėjimo, nes galiojo karo padėties įstatymai. Pulke buvo formuojama nuomonė, kad armėnas - išdavikas ir bails. Jį visaip juodino ir sakė, jog dar kartą ginklą patikėti kažin ar verta, o jis, neiškentęs patyčių, šaukdavo:

- Tada nužudykite ar duokite tokią užduotį, iš kurios maža šansų grįžti.

Iki bylų užvedimo reikalai nedaėjo. Armėną padarė visa ko atpirkimo ožiu, užtušavo karininkų neraštingumą, kuris galėjo išryškėti užvedus baudžiamąją bylą. Gal visa tai buvo "pamiršta" ir todėl, kad tik dabar įvyko parodomasis teismas "dėl veteranstvos" mūsų šeštojoje kuopoje. Ėjęs viršilos pareigas seržantas Mironovas, gavo dvejus metus dezbato, nors buvo likę tarnauti tik du mėnesiai. Teisme iš visų liudytojų "kalbėjo" - davė parodymus tik du, kiti tylėjo kaip užmušti. Po teismo davusieji parodymus tapo "čadomis". Seržanto Mironovo daugelis nemėgo, nes jis buvo šūdas. Jei būtų buvęs vyras, liudytojai gyvenimą būtų baigę artimiausioje operacijoje.

Ką darysi, skundikai nemėgiami niekur, ir kuo sunkesnės gyvenimo* sąlygos, tuo žiauresnės bausmės jiems.

Seržantas Mironovas viršilos pareigas užėmė po praporščiko Pugino. Praporas tai buvo vyras. Gėrė kaip šuo... Ir kartą, gavęs nuo tokio pat girtuoklio vyr. leitenanto Prochorenkos už gėrimą į snukį, ištraukė granatos žiedą, norėdamas Prochorą susprogdinti. Sis kaip kulka išlėkė iš palapinės ir kiek įkabina aikštę į pulko štabą, o iš jo paskos prisprogęs praporščikas - granata rankoj, vejasi ir šaukia:

-Stok, kurva!.. Stok!..

Taip jie abu vienas po kito subėgo į štabą, kur Puginas buvo nuginkluotas - atimta granata. Ir mūsų šaunujų praporą išmetė iš armijos.

Po to parašė laišką, jau iš Sąjungos, jog jei nebūtų palapinėje buvę mūsų, būtų tą šūdžių "chochola" susprogdinęs, bet pagailėjo mūsų.

O mes nuoširdžiai gailėjomės jo.

XXII skyrius

Kelinta diena stovėjome karinių tarėjų miestelyje. Kartą iš mašinos, vežiojančios karštą maistą, išlipo kažkoks "veikėjas", užsimaukšlinęs ant akių panamą. Vakaro tamsa paryškino nepažįstamojo paslaptingumą. Nei skiriamųjų ženklų, nei diržo, iš kurio galima būtų suprasti: karininkas tai ar ne. Nei labas, nei viso gero. Eidamas paspyrė košei paruoštą katiliuką, užsilipo ant mūsų mašinos.

Na, tojau buvo per daug!

- Tu ką... per snarglį nesį gavęs?- paklausiau.

- Senokai,- atsakė,- bet esi per silpnas jį daužyti.

Man užgniaužė kvapą.

- Nagi, nulipk! - šuktelėjau.

- O tau blogai nuo to nepasidarys?

Aš jau buvau "prinokęs" ir stengiausi pagriebti jo koją, kad galėčiau nuvilkti jį nuo mašinos žemyn, nors viduje kirbėjo abejonė - labai girdėtas balsas.

Jis nušoko nuo mašinos.

- Na, Labus, na, raminkis, raminkis, sakau...- ir atsmaukęs galvos apdangalą, ėmė juoktis jam vienam būdingu juoku.

- Učajus?... Kalės vaike, tu... Aš tave, kiauiliapisy beveik palaidojau... O tu, nusitriedėli, čia, po tokio sužeidimo...- šaukiau

neatpažįstamu balsu, nes pykčio spazmai dar tebespaudė gerklę ir dusino besiveržiantį lauk džiaugsma.

Mes kilnojome nuo žemės vienas kitą, apsikabinę glebėsčiuo-damiesi.

- Bet kaip tave taip greit pagydė?- vis dar niekaip nesusigaudžiau aš.

- Žaizdą išvalė, o kulką - pasakė - iššiksi, mums lovų trūksta. Įsivaizduoji, taip ir pasakė. Na, o sužeisti ištis plaukia ir plaukia. Apygdo ir čiuožk... O kokios medicinos seserys! O, su tokiais papais ir tokiom šiknom...- parodė, trejetą kartų padidinęs.- Iš Leningrado... visos išsiskyrusios... o pisasi kaip katės!.. Tiesa, Jagotkinas pakeliui į Kabulą mirė. Vienaime malūnsparnyje skridom... Motina, ko gero, išprotės -juk vienintelis sūnus,- truputį surimtėjęs užbaigė jis ir staiga: - Labus, o tu atsimeni, kaip jis pasidėjo automata ant mašinos ratų, paėjo į šalį ir kas liko iš jo automato?

Jam tik sekundeį paėjus į šalį, mechanikas "keitė mašinos klirenčą", ir automatas, papuolęs tarp hidraulikos kilnojamų ratų, buvo sulankstytas. Ypač smarkiai buvo nulenktas automato vamzdžio galas. Ir kuopos vadas, išrikiavęs mus, aiškino, jog eilinis Jagotkinas nutaręs patobulinti automata - šaudymui iš už kampo. Jagotkinas turėjo įrodyti savo išradimą - stovėjo pasislėpęs už palapinės kampo, o jo automato vamzdis, išsilenkęs palei palapinės kampa, žiūrėjo į mus. Mes jam patalinėjom, jog dar veidroduko, pasukto kampu, reikia, taikantis net galvos kišti nereikės... tikpilk. Kuopos vadas liepė viršilai išdrožti ne veidroduką, o medinį automata, kol išmoks naudotis. Ir vargšas Jagotkinas visą mėnesį po pulko teritoriją vaikščiojo su mediniu automatu. Žvengė visas pulkas. Ir šiaip jis buvo tikra desantininko karikatūra - nors ir numetęs dešimt kilogramų vis tiek panėšėjo į prancūziško konjako butelį.

Kartu su Učajevu iš ligoninės grįžo ir Tolstovas. Raišas, bet nieko - eidamas šikt pistoleto nebeėmė.

* * *

Vieną dieną mus pakeitė kiti. Grįžome į bazę. Pardavę operacijose "nacionalizuotą" turtą, susimetę pinigus nusipirkome degtinės ir čars. Po komandos "Miegot" susirinkome vienoje palapinėje. Jaunus pastatėm sergėti.

Luzinas ir Tolstovas "muša kasiakus" - labai smulkiai sutrupina narkotinę medžiagą. Iš popirosio į delną ištrupina tabaką. Pusę ištrupinto vieno popirosio tabako sumaišo su sutrupintu čars ir

atsargiai surenka mišinį į ištuštintą popirosą. Popirosas galas užsumamas. Tokia dozė vadinama "norma". Bet galima paruošti ir "čistagan" - gryną čars.

Mums tinka ir "norma". Tyli komanda "Sprogdink", ir iš anksto numatytieji uždega popirosus. "Kasiakas" veltui nerūksta - jis keliauja iš rankų į rankas. Paėmęs jį įstatau tarp mažojo ir bevardžio pirštų, pirštus nestipriai sulenkiu į kumštį ir per nykščio ir rodomojo pirštų sudarytą skylę, su trumpais pertrūkiais, labai giliai įkvėpiu. Tada iš karto "kasiaką" perduodu kitam, o pats darau ilgą trūkčiojantį iškvėpimą.

Taip "kasiakas" apkeliauja du kartus aplinkui. Mes susiskirstę į grupes. Trim - vienas "kasiakas".

Bzinktelėjo. Tolstovas ima gitarą ir švepliuodamas per ligoninėj išmuštų priekinių dantų skylę uždainuoja tūkstantį kartų girdėtą, bet labai tinkančią tam momentui dainą.

- Narkossos mes, narkossos mes, narkossos... Didelė ir draugissska ssseima...

O Luzinas, apimtas narkotinio juoko priepuolio, pasakoja tūkstantį kartų girdėtą anekdotą - kaip žmogus papuola į negyvenamą salą, pas vienaakį milžiną narkomaną; milžinas ruošia "kasiaką" - trupina čars, o žmogelis - taip pat narkomanas, pristojęs prašo milžino mažo trupinėlio čars, nebeiškentęs milžinas meta žmogui mažytį trupinėlį, o žmogus, vos sugavęs glėbyje neišsitenkanti gabalą, dėkoja, nuo svorio linkstančiom kojom, vos išsitenkdamas "ačiū"...

Kol jis papasakoja šį anekdotą, jam praeina kelios juoko bangos - patį finalą jis kartoja daug kartų, vis spragindamas akis rodo, kaip žmogelis pagavo gabalą ir kaip taria "ačiū". Juoko banga ir vėl "ačiū". Mes raitomės iš juoko. Juokiamės iki pilvo raumenų mėšlungio, iki pamėlynavimo, taip, kad vos netrūksta nuo pertempimo akių kraujagyslės. Nebeturim jokių kompleksų - nebijome rodyti nei bjaurių dantų, nei baisių burnų, juokiamės taip, kaip paskyrė gamta. Už visas be juoko praleistas dienas kalnuose, pasalose, ligoninėse, rikiuotėse.

~~*

Prasideda "atchadniakas". Velniškai užsinorim valgyti. Bet žinom: pavalgysi - nutrauksi "kaifą", todėl darome "pasivijimą" - narkomanų žargonu tariant, "kalame kasiaką ant trijų".

Kartais prisirūkę puolame į melancholiją. Pamiršę savo vyriškumą, nesigėdydami vienas kito, verkiame, minėdami sužeistus, žuvusius. Prisimename jų priešmirtines agonijas ar sudraskytų

kūnų vaizdus. Atvirai liejame ašaras, "sutramdytas" tada, kai turėjom verkti, bet neverkėm, norėdami pabrėžti savo vyriškumą.

Keikėm tokį gyvenimą ir tarnybą: visi Sajungoje - namuose tarnauja, tik mes kaip baudžiamasis dalinys. Valkiojamės po kalnus, šaudomės, mušamės. Maitina kaip kiaules, gyvenam kaip katorgininkai. Namie tarnautumėm, tai nebūtų apmaudu ir žūti, o čia, už niekam nereikalingą sušiktą Afganistaną, galvas guldom. Atostogas paskelbia, bet nė vieno neišleidžia. Man per vienerius metus tris kartus skelbė atostogas, bet namie nebuvau nė karto. O padėkas nuo skyriaus iki pulko vado, kurių buvo prirašyti du lapai, lai susikiša į šikną! Grabe man jos nebus reikalingos!

Sajungoj tarnaujantys, snapsą geria, mergas dulkina ir namo kas pusę metų važiuoja. Dembeliais tampa taip ir nesužinoję, už kurio galo AKS-74 automatas imamas.

Pasiguodę vieni kitiems, apramindavom, išliedavom širgėlą, o blaivėjant pasidarydavo gėda dėl tokio suskystėjimo ir natūralų atvirumą po truputį imdavo stumti lauk dar vaikiškai suprantamas vyriškumas.

XXIII skyrius

Atvykusieji su paskutiniu papildymu, pasakojo apie praporščiką Machmudą. Tai žmogus - legenda. Buvo laikas, kai Machmudas tarnavo kaip asmeninis Margelovo, tuo metu vadovavusio VDV, vairuotojas. Daug metų vežiojo šį oro desanto dalinių vadą, visų kareivių numylėtinį, kurio pasakytas frazės turėjome užsirašę užrašų knygutėse, žinojom atmintinai. Po to praporščikas Machmudas Ferganos pulke gavo majoro vietą - ėjo pulko vado pavaduotojo tiekimo reikalams pareigas.

Kai į pulką atvažiuodavo generolas Margelovas, visi lakstydavo kaip į uodegas įgelti, aikštėje stovėdavo išsitempę, įtraukę pilvus pulkininkai, majorai. Išrikiuota prieš VDV legendą visa divizija. Margelovas apžiūrinėja rikiuotes, vienus pagiria, kitus papeikia.

Laviruodamas tarp išrikiuotų eilių, į priekį išlenda apšepęs praporščikas - žiemą vasarą avęs pašildytais auliniiais, ir eina tiesiai prie "legendos";

- Sveikas, Vašia...

- O, Machmud, - jie apsikabina, plekšnoja vienas kitam per petį. Machmudas kviečia generolą į svečius. Aukšto rango karininkai mėlyni iš pykčio - visa iš anksto suplanuota ir dešimtis kartų repetuota "pakazucha" dėl sušikto praporo eina velniop.

Šiaip Machmudas dažniausiai trinas po pulko valgyklą, skaitydamas moralus karininkams, ir turi vieną bjaurų įprotį – šlapintis ant paminklo Antrajame pasauliniame kare žuvusiems desantininkams, kuris stovi prie valgyklos.

Iš divizijos poligonams skirtų žemių yra atsirėžęs gerokus gabalus derlingiausios ir augina jose svogūnus.

10-12 kareivių tarnybą pradeda ir baigia jo laukuose, dar trys prižiūri jo namus.

* * *

Bataliono vadas suskirsto kareivius grupėmis – į darbus. Ateina Machmudas ir atsirenka geriausius, tiek, kiek jam reikia. Ir vėl iš naujo skaičiuojamos ir sudaromos grupės.

Jaunesnių laipsnių karininkai, pamatę jį, pereina į "ramiai", o Machmudas kilsteli lyg niekur nieko prie kepurės ranką, tarytum, taip ir turi būti. Žodžiu, jis – generolas su praporščiko antpečiais.

Tarp kareivių, jis velniškai populiarius ir gerbiamas. Bet ne iš baimės. Kartą algų dieną neatvežė divizijai skirtų pinigų. Machmudas nuvažiavo namo ir atvežė visai divizijai reikalingą sumą.

– Kai atveš, gražinkit, – tarė tarytum skolintų penkis rublius. Visi, aišku, stengėsi jam įtikti, vieni iš pagarbos jam, kiti – jo pinigams.

* * *

Jau būnant Afganistane, kartą nuėję į valgyklą nustebome: ant stalų vietoj metalinių – dūžtančios lėkštės, vietoj aliuminių "kružų" – stiklinės. O kokia "paraša": paviršiuje taukų ir virtų lašinių gabalai. Ir lašiniai be smarvės! To dar nebuvo buvę. Nusiuntėme pasiuntinį pas mano kraštietį virėją "Batiją". Atsakymas – atvažiavo Machmudas (virėjai visuomet būdavo gerai informuoti, nes mes iš kareiviško kasdienio ėdalo spėliodavom – ar į operaciją netrukus vyksim, ar generolas atvažiavo, o virėjai žino tiksliai).

Nors iškilmingos pulko rikiuotės nebuvo ir pro tribūnoje sėdintį Machmudą nežygiavome, bet kareiviško gyvenimo užkulisiuose ir visoje ūkinėje dalyje jautėsi velniškas sujudimas. Ypač "bruzdėjo" pulko komendantiniai skyriai, kuriuos sudarė visi kareiviai "gudročiai": virėjai, virtuvės darbininkai, sandėlininkai ir t.t. Žodžiu, "Machmudo vaikai".

Po kiek laiko, po praporščiko Machmudo vizito, pasklido kalbos, jog išsiųsti į Maskvą dokumentai praporščiko Machmudo apdovanojimui Raudonosios vėliavos ordinu...

Mūsų pulke tik pulko vadas tokį turėjo. O trečiojo bataliono vadui buvo suteiktas Tarybų Sąjungos Didvyrio vardas._____

* * *

Išėjus įsakymui dėl naujo vyr. praporščiko laipsnio įsteigimo, jau kitą dieną Machmudas vaikščiojo su vyresniojo praporščiko antpečiais.

Pulko vadas tuo metu buvo Ferganoje. Pamatęs Machmudą, nustebė:

– Kada mes tau suteikėme vyr. praporščiko vardą?

– Jei norėsiu, ryt ateisiu majoru, – atsakė pirmasis pulke vyr. praporščikas.

Ir visa, kas susiję su Machmudu, buvo juokinga, o kartais net neįtikėtina, pvz., kalbėdamas su aukšto rango karininkais, net su pulko vadu, Machmudas nepamiršdavo pasikasyti šiknos.

XXIV skyrius

Be praporščiko Machmudo, mūsų gyvenimą bazėje paįvairindavo generolai. Vieni įteikdavo apdovanojimus ir išvažiudavo, kiti eidavo į palapines, apžiūrėdavo tvarką. Toks jų apsilankymas buvo tolygus gaisrui. Komanda "gaisras" būdavo duodama, jei kuris karininkas rasdavo palapinėje nuorūką. Po komandos būdavo išnešamos lauk visos lovos, patalynė, spintelės, visa manta, išsluojamos grindys. Ir vėl viskas sunešama į vietas. Visa tai daroma – bėgte...

Kiti daro tvarką apie palapinę.

* * *

Po Painšere "įstatytos mums klizmos" buvome truputį atsigavę ir po pasiruošimo – operacija.

Sulipome į kalnus. Išbuvę juose visą dieną ir naktį, auštant gavome įsakymą – užimti kitą poziciją. Nusileidom ir, gerokai paprakaitavę, užėmėm nurodytas viršūnes. Temstant įsakymas: leistis žemyn prie mašinų. Keletą kartų mus apšaudė, bet iš toli ir netaiklia ugnimi, todėl nedaug tekrepėme į tai dėmesio.

Ryte "šukavom" aulą. Viename name, besirausiant hareme, mane puolė ižeistas haremo šeimininkas ir vos nesuvarė peilio į kaklą. Bet visada paruoštas šauti automatas padėjo ir šį sykį, aš buvau greitesnis...

Po Painšero operacijos ši praėjo gana ramiai.

Kalnuose mirė trečiojo bataliono karininkas – slapta geltos forma. Tai nustebino visą pulką. Mes jau buvome pamiršę, kad žmogus gali mirti savo mirtimi ar nuo ligos...

* * *

Pulke velniškas sukrutimas. Skalbiamės, lyginamės, valomės

batus. Patys, neįsakyti, nes atvažiuoja skiepyti...

Skiepytis einame kaip į pasimatymą. Juk skiepyti atvažiavo medicinos seserys. Einame net tie, kurie atleisti nuo skiepų - geltininkai (persirgę infekcine gelta). Prieš įeidami į palapinę, kurioje skiepijama, dar kartą persibraukiame per plikes, pasitaisome šeriukus po nosimis.

Palapinės priekyje, visiškai nekreipdamos dėmesio į mūsų pastangas pasirodyti šauniai, išauna skiepus į abu pečius, mosteli ranka - eik prie kitų, o ten tokios pat dvi, baltos ir kerinčios, šauna į abu sėdmenis.

Išeidamas iš palapinės lauk, mėgini kuo daugiau įsiurbti akimis šio žavaus ir taip trokštamo padaro - moters.

* * *

Arūnui atvykus, tapome draugais. Visą laiką bendravome, ir, nors palapinės stovėjo greta, siuntėme per pasiuntinius vienas kitam dovanas, kurios susidarė iš duonos ar dar ko valgomo.

Operacijose susitikę džiaugėmės, matydami vienas kitą, stengėmės vienas antrą lepinti dovanomis ar paslaugomis, pvz. Arūnas išmokindavo koki nelietuvių lietuviškos dainos ir atsiųsdavo jį pas mane. "Jaunas" dainuoja su baisiu akcentu lietuviškai, o aš iš laimės ir juoko šlapinu į kelnes.

Tarnavome mes kirtinguose skyriuose. Per operacijas gaudavom skirtingas užduotis.

XXV skyrius

Rugpjūtisėjo į pabaigą, bet karščiai nesiliovė, gal kiek vėsesnės tapo naktys, bet tokių temperatūros svyravimų, kaip Lietuvoje - pora dienų + 30 laipsnių C, kitas kelias dienas + 20 arba + 17 laipsnių C, nebuvo. Afganistane nuo ankstyvo pavasario temperatūra vienoda, tik pavasarį pamažu kyla arba rudenį krinta laipsnio dalimis. Žiema prasideda gruodžio paskutinėmis dienomis. Iš karto pasninga ir nebebūna jokių atlydžių ar pūgų. Kovo pradžioje nutirpsta sniegas. Palyja keletą dienų. Ir kokius 5 mėnesius visiškai švarus, be debesėlio dangus. Aukščiau ar žemiau kalnuose, be abejo, ciklai kitokie. Taigi, nors rugpjūtis ir baigiasi, bet vėsesnis oras dar toli.

Kasdien po pietų porai valandų visus į palapines sugena "afganis". Uždarinėjam langus, užsegiuojam duris, apkrauname akmenimis palapinių apačias, bet, prasidėjus "afganiui" - dulkių pilna palapinė, traška tarp dantų, ir veidai bei drabužiai darosi

šviesiai rudos spalvos. Dulkės cemento smulkumo, kiaurai lenda per drabužius, ir einant gulti, prieš kasdienį utėlių traiškymą, apatinius drabužius pirma išplakam nuo dulkių ir tik tada imamės utėlių.

Utėlės deginom žibintuvėliais, lygintuvais, mirkėme žibale, virėm vandenyje, bet negelbėjo jokia egzekucija. Jų buvo neskaičiuojami legionai. Plaukus skutome tiek nuo galvos, tiek nuo visų kitų vietų. Praėjus porai dienų po eilinės egzekucijos jos vėl ropinėjo ir dėjo glindas ant rūbų išvirkščių siūlių. Ir kaip įpratome prie žaidimo su mirtimi, taip įpratome prie utėlių, nes visi jų naikinimo būdai būdavo beprasmiški: išsivirinti drabužius - jų pilna patalynė, išsivirinti patalynę, - jų pilni čiužiniai, antklodės, pagalvės, palapinės ir visas pulkas. Sudegink viso pulko inventorių - parsivesi iš operacijų šviežių. Ir kasytis utėlių sukandžiotus šonus nebuvo laikoma neetiška.

* * *

Visame Afganistane padėtis vis blogėjo - Kabule streikuoja studentai, maištauja darbininkai, vyksta demonstracijos. Vis didėja ginkluotas pasipriešinimas - karas iš atskirų vietų išsiplėtė po visą šalį.

Į sunkiausias vietas metami "mirtininkai", "skustagalviai", "dryžuotieji" ar kitaip vadinamos oro desantinės pajėgos.

* * *

Mėnesio pabaigoje atvykęs generolas majoras Spirinas, surengė pokalbius su eiliniaisiais seržantais ir karininkais. Susitikimo metu išdėjome jam visas šuniško gyvenimo smulkmenas: apie blogą maitinimą, kad sandėliuose laikomi indai yra ypatingoms progoms - valgom iš jų tik atvažiavus generolams, o išvažiavus jie vėl surenkami, o visą laiką valgom iš baisy indų, geriam iš savos gamybos iš sulčių dėžučių padarytų puodukų. Visur utėlės, netvaraka. Daugelis karininkų nesiorientuoja žemėlapiuose, nemoka nustatyti koordinatų, koreguoti ugnies.

Generolas, pasirėmęs ranka galvą, viską užsirašinėjo ir jam, ko gero, buvo gėda.

Po to susitiko su karininkais, kurie iš "atviro pokalbio" grįžo perbalę ir surengė mums žygiavimo ir taktikos pratybas "iki pamėlynavimo". Bet mes vis tiek buvome laimingi, igėlę tiems suskiams.

Kelios paros praėjo tarytum, debbate. Krata, žygiavimas, taktika. Bet, matyt, jie pavargo mus gainioti ir pasijautė atkeršiję.

Nors ir nekokia nuomonė buvo apie karininkus, bet nori nenori

tekdamo pripažinti, kad beveik visi jie gerai treniruoti fiziškai. Tik didėjant antpečių žvaigždučių skaičiui, mažėja fiziniai sugebėjimai. Visi buvo jauni, skyriaus vadai nuo 24 iki 27 metų, kuopos vadai nuo 25 iki 30 metų, o trisdešimtmetis majoras vadovavo dviejų su puse šimto pusgalvių batalionui.

Pulko vadas Serdiukovas, būdamas 37 metų, gavo generolo majoro laipsnį ir buvo perkeltas į armijos štabą.

Daugelis karininkų ant skersinio darė neįmanomus pratimus ir jiems nebuvo Lygių.

Ėdalą gaudavo tą patį. Na, dar jie gaudavo siuntinius, o mes ne. Čekių gaudavo 240 per mėnesį, o mes 20. Karinius ordinus, medalius ir kas metai po žvaigždutę į antpečius. Be to, po poros metų Afganistane - paskyrą lengvajam automobiliui. Alga Sąjungoje ėjo dviguba, neskaitant čekių, na, ir pagaliau tokią specialybę pasirinko patys.

O mes atminimui utėlėtą paradinę uniformą arba nemokamą karstą.

Buvo ir gerų vyrų. Tik baigę Riazanės aukštąją oro desantinę mokyklą ir paskirti į kuopas, būdavo draugiški, suprasdavo mus. Bet kylant laipsniui vis daugiau įgydavo nesveiko pasipūtimo, oficialumo. Daugelis pradėdavo įsivaizduoti, kad visi jo įsakymai labai protingi ir tiksli. Ir iš jų galvų žmogišką mąstyseną išstumdavo karinis statusas. Visi jų atsakymai buvo tarytum perskaičius "ustavą": įsakymas yra įsakymas, įsakymas pirma vykdomas ir tik tada svarstomas, visur tinka "nepoloženo" ir t.t.

Žodžiu, kiti pasidarydavo tokie, tarytum jiems į šikną būtų įkišę gerą pusmetrį armatūros, o į smegenis - "Ustav vooružonnich sil SSSR".

Tarp karininkų taip pat buvo "veteranstvo". Aukštesnio rango ar pareigų karininkai išnaudodavo žemesnio rango karininkus. Žemesnio laipsnio karininkai atliko visus "juodesnius darbus" tiek operacijose, tiek grįžus.

Kartą, kai dar buvo gyvas leitenantas Jeriomenka, buvau kuopos budėtoju. Karininkai gavo siuntinius ir, be abejo, juose buvo "snapso". Leitenantas Jeriomenka "suorganizavo" užkandos, bet kažkodėl neitiko jau įkaušusiam vyr. leitenantui Prochorenkai ir buvo paskirtas kuopos budėtoju - į seržanto pareigas, o aš likau jo pavaduotoju. Tai buvo pasityčiojimas iš karininko antpečių, nes tas pareigas ėjo tik seržantai ar jefreitoriai.

Be viso to, dar buvo liepta išnešti ir pastatyti kėdę po elektros lempute ir leitenantui Jeriomenkai buvo įsakyta mokytis "ustavą".

Man neliko nieko kito, kaip eiti gulti.

Naktį, tikrindamas sargybas, atėjo pulko štabo budėtojas ir vos nepristūmė į kelnes, pamatęs po lempa bemiegantį leitenantą su kuopos budėtojo raiščiu ant rankos.

* * *

Buvo ir protingų, aukšto intelekto karininkų, kurie, sugebėjo laviruoti tarp puskvailių "soldafoniškos" mąstysenos aukštesnio rango karininkų, ir greitai kilo karjeros laiptais. Ir, be abejo, svarbų vaidmenį vaidino "užnugaris". Kaip ir visoje tarybinėje sistemoje, daug reiškė, turi "dėdę" ar ne. Tie, kurie turėjo "užnugarį", nors ir nepasižymėjo ypatingais sugebėjimais, greit iškildavo, palikdami protingesnius savo kursioke keliom pakopom žemiau.

* * *

Tarybinė armija pasigailėtinai skurdžiai išlydėdavo namo žuvusius karius - cinkuotos skardos karstuose, grubiai sulankstytuose ir sucinkuotuose. Ties veidu karsto dangtyje įmontuotas stiklo langelis. Jei žuvusiojo veidas subjaurotas, guldėdavo į karstą be langelio arba vadinamojo "paskutinio žvilgsnio į artimuosius" angą uždažydavo iš vidaus. Apatinę ir viršutinę karsto dalis sulituodavo, idėdavo į medinę dėžę ir... siuntinys tėvams paruoštas.

Atsakingu už siuntinį (švelniai vadinamą cinkeliu) skirdavo karėvį ar karininką, priklausomai nuo žuvusiojo rango.

Nors sveikas protas sakė, jog į namus turėtų lydėti draugai tos kuopos, kurioje žuvusieji tarnavo, bet lydėdavo daugiausia virėjai, sandėlininkai ir kiti šiknaplėšiai.

Nemaloni misija - parvežti tėvams sūnaus lavoną ir porą dienų jausti žvilgsnius, tarytum kaltinančius tave - kodėl ne tu, o, jis... Bet norinčių lydėti netrūko, nes tai šimtaprocentinis šansas kurį laiką pratęsti gyvenimą, minimum dvi savaites pagerti Sąjungoje ir tik tada grįžti atgal. Aišku, jei išskrendant arba grįžtant nebus numuštas lėktuvas.

* * *

Palydėjęs leitenanto Jeriomenkos karstą, grįžo leitenantas Larijonovas. Vaikščiojo kelias dienas kaip prisirūkęs čarso. Po to atsigavo:

- Vos tik įnešėm karstą, motina, šuktelėjusi "Eto Saša!", krito be sąmonės. Atgaivinta šaukė, rovēsi plaukus, reikalavo atidaryti cinką. Keikė armiją, valdžią, visus iš eilės. Aš stovėjau kaip kvailys ir prašomas paaiškinti, papasakoti, kaip žuvo, kartočiau: žuvo eidamas tarnybines pareigas... O ką aš galiu - parašą prieš išvažiudamas padėjau! O juk mudu mokykloj viename suole sėdėjom, per

atostogas važiuodavom kartu pas mano ar jo tėvus, o dabar stovėjau kaip baslys ir kartočiau šią kvailą frazę tiems, kurie priimdavo mane kaip antrą sūnų...

Labiausiai bijojau, kad neatidarytų karsto... nes pasipriešinti nebuvo jėgų. Na, nejaugi užmokėję gyvybe, iš savo šalies tik tiek teužsitarnavome - sušiktą skardinį karstą... Prie ko priėjome...

• * *

Žuvusiojo Vašios Chlistovo sesuo atsiuntė laišką, adresuotą visai kuopai. Pirmasis laišką perskaitė zampolitas Zdobinas ir atidavė jį mums. Zampolitas jau buvo nebe tas...

Vašios sesuo kreipėsi į mūsų jausmus, sąžinę, širdį, prašė parašyti teisybę, sakė, jog namiškiai netiki, kad Vašia žuvo, šito negali būti, gal jis nelaisvėję ar dingęs be žinios, gal jis luošas ir nenori grįžti, prašė perduoti jam, jog laukia jo bet kokio, svarbiausia, kad grįžtų.

Ir kaip galima patikėti visu tuo, rašė ji, komisariatas pranešęs tik bendrus žuvusiojo bruožus, atvežęs akliną dėžę, ir viskas... Rudenį jie laukia jo grįžtant ir tiki, kad jis grįš...

Mes verkėm kaip vaikai - iš bejėgiškumo prieš cenzūrą, iš to, kad mes tarytum dėl visa ko kalti, juk galėjom bet kuris kitas eiti vietoj jo... O ir ką parašysi? Kad brolių radome ištaškytomis smegenimis, gulintį krauj o drebučiuose ir iki paskutinės sekundės tikėjusį, ateis pagalba, saviškiai padės...

Ir kad būdamas gyvas svajojo:

- Grįžtu, apsimaunu džinsus, užsivelku kailinius, metu visą kareivišką "odą" į šiukšlyną ir... uch, į gatvę...

O Liocha Kudriavcevas prieštaravo, sakydamas, kad jis vilkėdamas būtinai paradiniu munduru, pirmiausia prisigers, po to eis malti snukių visiems buvusiems priešams. Bet būtinai su "paradke", nes kaime jis pirmas desantininkas.

XXVI skyrius

Prasidėjo rudens mėnesiai. Dienos vis dar karštos, naktys truputį vėsesnės.

Vis dažniau ir ilgiau pūsdavo "afganis". Pakilus vėjui, bazė nurimdavo, tarytum ištuštėdavo. Gyvybę rodė tik sargybiniai ir būtiniausiais reikalais bėgiojantys kareiviai. Palapinės aklinai užsagstytos. Tai atoslūgis, kurio metu gali dirbti ką geidžiamas - gulėti, lošti kortomis, čia pat, už palapinės, rūkyti čars, nebijodamas, kad būsi pagautas, tyčiotis iš "jaunų", aišku, jei zampolitui

nešaus mintis panaudoti tą laiko tarpą politiniams užsiėmimams.

Net musės aprimdavo. Nebelikdavo jų velniško įkyrumo spiečiais atakuoti mus, gulintiems lišti į nosį, burną. Keikdavom jas ilgėdamiesi "savų" kurios buvo daug mandagesnės - nelenda į nosį ar į ausį, o tik delikačiai nutūpusios džiaugdavosi įkandusios ir neužmuštos nulėkusios. Vietinės kirsdavo iš karto kelios, ir mes juokaudavom, kad mus vietinės taip įnirtingai puola todėl, kad mes mėsingesni už išdžiūvusius afganus. Dieną miegoti galima buvo tik pasisodinus šalia vėduokle vėduojantį "jauną", kuris už kiekvieną jo nepastebėtą musės įkandimą gaudavo niuksą.

* * *

Pulke sujudimas - ruošiamės generolo pulkininko Suchorukovo ir maršalo Sokolovo atvykimui.

Karininkai, belakstydami pirmyn ir atgal, susitrynė šiknas, mus gainioja iki pamėlynavimo. Pulko teritorijoje nebepamatysi einančio laisvu žingsniu - visi laksto kaip susišikę arba dirba: skalbiasi, tvarko aplinką ir - šimtąjį kartą - palapines, laižyte laižo kovines mašinas, ginklus. Užkasinėjame "minas", kuriomis nusėta visa pulko teritorija. Ir neduok Dieve, jei pagaunam naują "minuotoją", tingintį eiti į tualetą ir tupiantį mūsų kuopai priskirtame sektoriuje. Jei "minuotojas" jaunas, jis pliku užpakaliu sodinamas į "miną" ir "išrašomi" keli niuksai į skausmingas vietas. Jei pagarbaus tarnybos amžiaus, "čada", gali gauti ausų, jei normalus, irgi gali, bet atsiranda užtarėjų iš mūsų kuopos ir pasibaigia, švelniai tariant, frazių pasikeitimu. "Minuotojų" gaudymas mums savotiškas užsiėmimas. Vos išgirde, kad pastebėtas pažeidėjas, jau lekiam jo gaudyti. Ir nieko nėra maloniau, kaip prišikti svetimos kuopos sektorių ir pabėgti nenukentėjus. Tai beveik tas pats, kas, įvykdžius įsakymą, grįžti iš priešo užnugario sveikam.

Vadovaujančio oro desantininkams daliniams generolo pulkininko Suchorukovo ir maršalo Sokolovo pavardės, laipsniai ir užimamos pareigos mums daro išpūdį, nes prie paprastų generolų jau esam pripratę. Pradinis šurmulyš pamažu rimsta, nors viskas bazėje sutvarkyta iki paskutinio siūlo.

Išgirde lėktuvų variklių gausmą, žvalgomės į aerouosto nusileidimo taką, tikėdamiesi išvysti IL-18, kokiais dažniausiai skraido aukšti pareigūnai, bet jo vis nėra.

* * *

Ir į taip jau kliunksintį gyvenimą mielių įpila pirmajame batalione tarnavusio moldavo savižudybė. Jis buvo užkietėjęs narkomanas, pinigų pasidaryti nemokėjo, o ir neturėjo tam teisės, nes

buvo "čada". Tad ėmė afganams pardavinėti šovinius ir pirkti čars. Kažkas įkišo liežuvį. Juo susidomėjo pulko ypatingasis skyrius. Stovėdamas sargyboje išsiremė į krūtinę automato vamzdį ir spustelėjo nuleistuką. Išeinamoji kulka anga buvo plėštinė, kumščio didumo. Įvykis sukėlė daug diskusijų, bet galutinė vieninga nuomonė – už padarytą skriaudą saviems – mirė vyriškai. Daugiausia buvo ginčijamasi ir įrodinėjamos versijos, į kur geriau šautis. Vieni teigė – tiesiai į širdį, kiti – į kaklą, treči – apsižiojus vamzdį, ir kiekvienas rėmėsi faktais: oponento siūlomą būdą šovus į dušmaną, pirmo šūvio neužteko, teko pakartoti.

* * *

Karininkai dirbo savo darbą: apieškojo mus, mūsų patalynę ir visą kuopos mantą. Visus, pas kuriuos buvo rasta čars, kvietėsi zampolitas, gerokai pagąsdino, po to priešais išrikiuotą kuopą užkūrė laužiuką ir sumetė į ją visus trofėjus – narkotikus bei kitus kareivio etiką pažeidžiančius daiktus. Užkietėję kuopos "narkošos" gaudė nosimis laužo dūmus. Ir visi pusbalsiu burnojome.

Didieji svečiai neatvyko, jų vietoj paprastas generolas. Kelias valandas stovėjome place, kol generolas skelbė padėkas, paaukštintimus, įteikinėjo medalius ir ordinus. Mane apdovanojo medaliu "Už narsą".

Pasibaigus apdovanojimams, kiekviena kuopa generolui parodė savo šaunumą žygiuodama su daina ir bejos.

O po pietų – į technikos kiemą, ruošti mašinų operacijai. Vakare filmas atvirame pulko kino teatre. Bet prieš filmą mūsų medžioklė. Bet kokia kova su musėmis kaip ir su utelėmis, buvo tolygi Sizifo darbui. "Jauni", norėdami užsidirbti leidimą į filmą, mušė muses. Nesurinkę reikiamo kiekio, likdavo palapinėse daryti tvarkos ar gaudavo spec. užduotis.

Bet mūsų nuo to nemažėjo.

XXVII skyrius

Stovime apsupe Čirikaro miestelį. Įsakymas dengti "šukuojančius" sąjungininkus mus nuliūdino.

Sužinoję, jog važiuojame "valyti" Čirikaro, trynėm rankas iš pasitenkinimo, tikėdamiesi "prasisukti ant čars" ir pasidaryti pinigų. Čirikaro gatvėmis ne kartą buvome važiuavę, vykdami į operacijas. Miestelio centre buvo net restoranas ir policininko reguliuojama sankryža. Mūsų šarvuotai kolonai eismo taisyklės negaliodavo ir kolona lėkdavo per sankryžą nesustodama ir nepaisydama

reguliuotojo ženklų ar švilpimo. Vargas būdavo pavyzdingam vairuotojui, "užkišusiam" savo lengvąjį automobilį. Jau nuo pirmo mūsų kolonos šarvuotos mašinos smūgio, automobilis lėkdavo barškėdamas skardomis ir dūžtančiais stiklais.

Miestelyje buvo apšaudytas vietinių komunistų pastatas. Jo baltos sienos buvo išmargintos kulku. Išmalti visi stiklai.

Mes populiariai tariant, atvykome "gražinti liaudies išrinktos valdžios".

Pusdienį snaudėme mašinose. Nebuvo girdėti nė šūvio. Kažkur giliai miestelyje orą drebbino agituojančias kalbas skleidžia ant šarvuotos mašinos sukabinti garsiakalbiai. Komunistai dalių lapeilus, miltus.

Afganistaniečių armijos kariai trynėsi po miestelį, automatus nešdami, kaip Lietuvoj neša dalgius žolei pjauti. Slykštu buvo žiūrėti. Maitina juos kuo puikiau, o naudos jokios. "Išsiterė, rupūžės, net judėti tingi", – keikdavom mes juos. Jie atseit "šukavo". Eina tik į tuos namus, į kuriuos būna kviečiami. Ten sėdi, geria su šeimininku arbatą. Žodžiu, netvarka, tarytum jie ne modžacheidų ieško, o giminaičių.

Tokios operacijos mus nervino ir džiugino. Nervino, kad grįšim "tušti", džiugino, kad nereikia lipti į kalnus. Mes "šukuojame" greit ir efektingai. Einame į visus namus iš eilės. Iš lauko užrakinčius "atrakiname" šūviu į spyną ar granatą. Apžiūrime visus namo kambarius, neaplenkdami net haremu, tuo baisiausiais įžeisdami šeimininką. O jei jis labai smarkiai išsiteria, būna, išrašom "raminančių".

Arbata mūsų seniai niekas nebevašina. Tad mes pasiimame tai, ko mums reikia – žibelines lempas, antklodes, magnetofonus.

Mums "šukuojant", gyvenamajam punkte pokši šūviai, sproginėja granatos. Išvažiuojame galutinai apiplėšę ir taip neapsakomai vargingus žmones.

Naktį sutikome atvirame lauke, atokiau nuo namų, žiedu sustatę mašinas.

Rytą, pavažiavę keliasdešimt kilometrų, sulipome į kalnus. Kuopa išskirstyta grupėmis. "Sėdime" užėmę viršūnes prasidedančio tarpeklio kalnų masyve.

Visą dieną nuobodžiaujame ir laukiam įsakymo leisti žemyn. Vakarop nuo gretimo kalno leidžiasi žmogus. Per radijo stotį užklausiam kuopos vado leidimo šauti, ir mudu su Vašia Garšeniū, pasiėmę kulkosvaidžius, trumpomis serijomis paguldom jį.

Stebim, kaip jis vartaliojasi, lyg ir mėgindamas keltis, ir spėliojam, kur kliuvo.

Vašia nebeiškenčia:

- Labus, einam jo apieškoti. Man laikrodis dembeliui, tau pinigai.

Radio ryšiu klausiam vado leidimo. Leidžia su sąlyga, kad laikrodis bus jo.

- Bybį į šikną,- nusikeikia Vašia ir, kalno viršūnėje likusių dengiami, dviese leidžiamės šlaitu žemyn.

Šliūkinam, atsargiai "čiupinėdami" kiekvieną akmenį.

Žmogus miręs. Jam keliose kojų vietose kulų pažeistos arterijos, mirė paprasčiausiai nukraujavęs. Paskubomis apieškome: laikrodis šlamštas, pinigų nėra, tik modžachedo pažymėjimas.

Paskubomis grįžome atgal. Kol visiškai sutemo, mūsų grupė "sumedžiojo" dar du. Nusileidę nuo kalno, susijungėme su kitomis grupėmis. Kuopos vadui Prochorenkai su malonumu įteikiau šudišką "Moning Star" laikrodį, kurį jis, vos žvilgterėjęs, numetė šalin ir automato serija padalino į keletą dalių.

Į bazę grįžome patenkinti. Batalione nei žuvusių, nei sužeistų.

* * *

Bazėje šventė. Išėjo Ustinovo įsakymas šaukiamojo amžiaus jaunuolius paimti į armiją, o atitarnavusius reikiamą laiką paleisti namo.

Buvusieji dembeliai tampa civiliais. Nusiardo skiriamuosius ženklus, išsiardo susiaurintas uniformas, vaikšto be diržų, nieko nedirbdami. Kreipiamės į juos tik vardu ir tėvavardžiu. Nebėra tarp jų nei seržantų, nei eilinių - visi lygūs, neaiškos asmenybės disciplinuotame būryje.

Pagal tradiciją jie visi eina į valgyklą, nors nedarė to jau pusmetis. Pavalgom. Civiliai visiems plojant surenka ir nuneša indus į indų plovyklą. Tai jų paskutinis darbas armijoje.

Tą dieną nuotaika pakili. Veteranai pervedami į dembelius. Civiliai ištiesina mūsų diržų sagtis - kad būtų tiesus kelias namo.

Karininkams rekomenduoja į savo vietas iš "naujųjų dembelių" seržantų - viršilą ir skyriaus vadų pavaduotojus. Kadangi ne visi seržantų etatai užimti, siūlo iš eilinių.

Po to dovanoja savo pamaininiams kareiviškus niekučius: šaukštus, diržus, pačių darytas spinteles, siūlo savo automatus, girdami jų taiklumą.

"Jauni", atitarnavę 12 mėnesių, pervedami į veteranus. Tai taip pat civilių nerašyta pareiga. Atpieikia juos diržais. Nuteistojo

seržanto Mironovo teismo liudytojai Lobovas ir Migilatovas lieka nepervesti į veteranus, nors pratarnavo po metus laiko. Jiems bausmė - "lekioti" lygiai su "jaunais" dar pusmetį, bet tai geriau nei priešlaikis dembelis - cinkas.

Naujieji veteranai dvi - tris dienas valgo stovėdami, bet laimingi, ir laisvalaikį ginčijasi, sukišę plikas šiknas,- kieno mėlynėsne.

Tiesa, veterano vardą galima ir atšaukti, jei tampi "čada" - nemoki gauti ir, "auklėti jaunų", jei "jauni" tavęs neklauso ir negerbia. Vadinasi, esi nepribrendęs veterano statusui - vėl užveržiamas diržas, išardoma išiuota HB, ir lekiosi kartu su "jaunais", aišku, jei sugebėsi nuo viso to gelbėtis kumščiais, kibdamas į visus.

Atėjo laikas suvedinėti sąskaitas su civiliais. Patys aršiausieji, kurie tyčiojosi, gauna į kailį nuo buvusių skriaudžiamųjų.

Mūsų kuopoje ramu. Muštynių su civiliais nėra, nes mano šaukimo partija jau senokai dominavo kuopoje ir kiti buvo priversti su mumis skaitytis - dembelius gerbėm, bet laikėm juos savo vietose.

*k rk -k

"Jauni" lekioja toliau, naujieji veteranai juos gainioja, nors kartkartėmis ir jie įkinkomi į kuopai skirtą "šudiną" darbą. Ir toliau skelbiami konkursai, pvz., pačiai geriausiai cigaretei: dembeliui užaina noras rūkyti. Šūkteli kuopos budėtojui:

- "Plaktukas" pas mane!

Budėtojas, stovintis po kuopos sargybinio grybuku, klykia:

- 1990 metų gegužio šaukimas rikiuojasi prie (to ir to) lovos.

Per keliasdešimt sekundžių suguža visas laisvas, kitų dembelių ar karininkų niekur neišsiūstas "jaunimas".

Dembelis guli lovoje, išklauso, kur pasiūsti likusieji, ir skelbia konkursą geriausiai cigaretei. Nustato konkurso laiką. Gerai, jei neseniai buvom gavę cigarečių, tada vienas per kitą puola prie lovos, siūlydamas kiekvienas savo. Dembelis pirštais patikrina tabako sausumą ir išsirenka vieną. Vėl paskelbia konkursą "pačiam ryškiausiam degtukui". Sučirškia vienu metu keli degtukai ir droviai kišami pridėti. Dembelis užtraukia gilų dūmą:

- Gerbiat?...- tingiai paklausia.

- Tikrai taip!- vienbalsiai surinka "jauni".

Prasčiau, jei cigarečių seniai nematėm ar konkurso sąlyga - cigaretė su filtru. Su filtru rūko tik karininkai ir kai kurie "pasidarrantys" dembeliai. Prašyti jų cigaretės su filtru - tai tas pats, kas kišti

galvą tarp priekalo ir kūjo.

Konkurso laikui pasibaigus visi stovi išsirikiavę prie dembelio lovos. Šis įvertina kiekvieno pastangas. Vargas tam, kuris nieko neparnešė - vadinasi, negerbia dembelio kaip asmens ir tyčiojasi iš jo. Aišku, gauna į snukį arba skiriama fizinė bausmė. Bet gali būti ir taip, kad "jaunas" vykdo "čadavoto" dembelio ar veterano užduotį, paskelbiamas konkursas, jis puola jo vykdyti, iš kažkur atsiranda uždavęs ankstesnę užduotį ir nustemba:

- Kodėl tu, bybio išpjova, nevykдай mano įsakymo? - krauna malkų ir, nė girdėt nenorėdamas, kad paskelbtas dar kažkieno konkursas, varo prie ankstesnio darbo. Konkurso laikui pasibaigus, "jaunas" puola prie antros užduoties autoriaus ir gauna į kailį už negerbimą ir nuo to.

Arba guli dembelis, pasikviečia "jauną":

- Eik, pasakyk (tam ir tam), kad jis pratrūkęs hemorojus, kad jis kastruotas kuilys ir jo gimtinė (tarkim, Kazanė) - apipjaustytabybių asilų sostinė.

"Jaunas" nueina, ilgai trypia apie lovą, kol išdrįsta prabilti:

- Seržantas sakė, kad...

- Ką?! - surinka Kazanės šauktinis. - Ateik čia, kekše! - ir nuoširdžiai vanoja "jauną", o visi esantys palapinėje leipte leipsta juokais, erzindami:

- Apipjaustytabybiai... Bybio atraižos, pasmirdę hemorojininkai...

Kazanės šauktinis perduoda kuo ilgiausią palinkėjimą atsiuntusiam. "Jaunas" dar labiau nusiminęs eina prie pirmojo...

* * *

Iš "šiltųjų vietų" - pulko komendantinės kuopos, artilerijos diviziono, pulko pagalbinių kuopų, sandėlių - į bataliono kuopas perkeliama prasikaltę - papildymas. Kuopa tapo savotiška bausme, nes joje daugiausia šansų žūti.

Nors vėliau teko patirti, kad visi prasikaltę, vadinami "raspizdij", - tai geriausiai išiliejanti į kuopą kareivių kategorija. Dėl charakterio savybių karininkų akyse jie buvo nepataisomi, o operacijų metu galėjai jais pasitikėti, aišku, po tam tikros fizinės ir psichologinės atrankos - po pirmų išėjimų į kalnus.

* * *

XXVIII skyrius

Pulke tarnavo nemažai lietuvių. Eidavome vieni pas kitus į svečius, bendraudavom, bet ypatingos draugystės ir vienybės, kaip

tarp "čiurkų", nebuvo. Lietuviai geriau moka prisitaikyti prie svetimų negu bendrauti su savais.

Ryšius palaikėme, bet "nesibučiavom". Žinoma, ne visi buvo vienodi - vieni geresni, tretį savanaudiškesni ir kraštiečius prisimindavo tik kaip tolimus negeidžiamus giminaičius.

Kuopose tarnavom tik keli lietuviai, kiti buvo sulindę į virtuves, sandėlius. Dar keletas tarnavo pulko art. divizione. Divizionuose būdavo truputį "minkštesnės" sąlygos, ir draugystė jų buvo kažkokia šiltesnė, nuoširdesnė. Jie mokėjo kovoti už save ir garbingai gynė baterijos vardą.

* * *

Tarp mūsų kuopos palapinių ir sargybos būstinės esančiame laisvame plote pirmo bataliono 5 civiliai rausė duobę: 5 m x 5 m ir 5 m į gylį.

Visi buvo totoriai ir visi virėjai. Matyt, turėjo didelį "zaliotą", nes kasė dieną naktį velnišku tempu. Nė vienas iš penketo į kalbas su mumis nėjo, kasė su kažkokiu įniršiu, tarytum būsimos duobės dugne turėjo prasidėti civilis gyvenimas.

Pradžioj juokėmės iš jų - kaip šaiposi elgeta iš turtuolio nelaimės. Vėliau, pamatę kruvinais tvarsčiais aptvarstytas rankas, pradėjom gailėtis. Kraujuojantys delnai įtakos kasimo tempui neturėjo. Jie kažkaip paseno per tas kelias dienas, pajuodo. Bet su nemažėjančiu įniršiu kirto kastuvais kietą žemę, pylė ją į iš švarkų padarytus maišus ir virvėmis traukė lauk iš vis gilėjančios duobės.

Niekaip negalėjom suprasti, kuo juos galėjo taip įbauginti...

* * *

Iškasta duobė tapo pulko areštine, kadangi anksčiau nebuvo jokios.

Vėliau sužinojom, jog totoriai "persūdė", švęsdami "įsakymo dieną". Bataliono vadas prižadėjo artimiausioje operacijoje perkelti juos į kuopas ir "pasivaikščiojimą kalnais", jei per penkias paras nebus iškasta duobė. Dvejus metus išsėdėjus šiltoje virėjo vietelėje ir gerokai atšėrus snukį, aišku, ne ta "paraša", kuria mus maitino, kai valandas, likusias tarnauti galima suskaičiuoti ant pirštų, lipti į kalnus...

* * *

Vienas pirmųjų šią grynai rytietišką areštinę išmėgino Arūnas. Būdamas eilinis kuopos budėtojas, po kuopos sargybos grybuku pastatė vietoje savęs sargybos vyresnįjį seržantą Voroniną, nes seržantas buvo "jaunas".

Visa kuopa buvo technikos kieme ir netikėtai grįžęs kuopos

vadas vyr. leitenantas Prochorenka rado seržantą stovint po grybukui, o eilinių Arūną Račkį miegant kūdikio miegu.

Arūną nuvedė prie duobės ir spyriu į šikną palydėjo į duobės dugną. Maisto areštuotam nuleisdavo virvę. Išlipti neįmanoma, be to, prie duobės stovi sargybinis. Pajutęs gamtinį poreikį, kaip katinas rausdavo duobutę.

Praėjus paskirtoms arešto paroms, į duobę nuleisdavo virvę, kuria atsėdėjęs lipdavo lauk.

Duobė niekada nebūdavo tuščia, nes "parų" galima buvo užsidirbti net geriant nevirintą vandenį. Ištuštėdavo tik tada, kai pulkas važiuodavo į operacijas.

XXIX skyrius

Spalio viduryje ėmė lyti. Lietaus nebuvo gera pusmetį. Pirmas lietus buvo šiltas, smagus. Mudu su Arūnu sėdėjom lauke šlapi, bet labai laimingi...

Kiti kareiviai šaukė mums iš palapinių:

- Labusiai pakvaišo...

O mes siuntėme juos visus "ant trijų raidžių" ir velniškai ilgėjomės Lietuvos, kurioje ištisai lyja...

Bazėje greitai bėgo dienos, apie operacijas nesinorėjo net galvoti. Važiuodavom į karines pozicijas saugoti karinių tarėjų miestelio, degalų-tepalų bazės ar kitur. Visur turėjome draugų - ir tarp saviškių, taip ir tarp afganistaniečių.

Sajungininkų kareiviai beveik visi beraščiai, nemokantys nei skaityti, nei rašyti. Kiekvienas jų turėjo bronzinius žiedukus su išgravuotu vardu ir prireikus pasirašyti, suvilgę rašale žiedą, užspausdavo antspaudą.

Daugiau bendravom su jų karininkais. Daugelis jų rusų kalbos buvo pramokę Tarybų Sąjungos karininkų mokyklose. Rusų kalbą buvo primiršę, bet keikėsi dar atsakančiai.

Aplink mūsų slėnyje esantį karinį aerouostą buvo kelios afganistaniečių armijos priešlėktuvinės baterijos. Apginkluotos karo laikų zenitiniais pabūklais. Nors baterijose buvo po keletą dešimčių kareivių, bet mes turėjome saugoti ir juos.

Vienoje baterijoje tarnavo puskarininkis Muchamedas Lami-fas. Mokėjo jis 7 kalbas ir ėjo vertėjo pareigas. Laisvai kalbėjo rusų, anglų, persų kalbomis ir keliais Afganistano dialektais. Buvo baigęs Taškento hidrologinį institutą. Jo tėvas buvęs stambus

žemvaldis. Turėjęs 500 ha žemės, bet po Daudo žemės reformos likę tik 5 ha, kita žemė buvo atimta.

Muchamedas pasakojo apie rytiečių papročius, tikėjimą, tautos istoriją, jos lyderius, kurie beveik visi buvo nužudyti. O mes klausinėjome nesuprantamų mums dalykų: kaip gali taip būti, kad mūsų moterys, nors kiekviena turi vyrą, vis tiek eina per kitus. O čia vyrai turi net po penkias žmonas, ir, net jei vyras pajėgus kas vakarą, per mėnesį kiekviena žmona tesulaukia jo tik šešis kartus.

- Jūsų moterys - mėgėjos, - juokėsi Muchamedas. - Žinau tai iš savo patirties. Mūsiškės kitokios. Jas vyras perka panašiai už 20 tūkstančių afganių, ir jinais tampa jo nuosavybe. Be to, afganistanietėms iš mažens diegiama, kad vyras yra antras po Alacho. Jo žodis šventas. Be to, mergaitėms bręstant uždedama parandža, ir tik pasenusios ir suvytusios gali ją nusiimti.

- O vis dėlto, nejaugi taip jau ir iškenčia nenusižengusios? - netilpo mums galvose.

- Na, bent aš nesu girdėjęs, - tikino mus Muchamedas. - Juk vyras, nusipirkęs žmoną, gali daryti su ja ką tinkamas, jei reikia, gali ir užmušti.

- O jei vis dėlto... - vis neatlyžom.

- Tada svetimajam vyrui nupjautų nosį, o moterį užmuštų.

- O kaip dėl viešnamių? - stovėdami Kabulo apsupime matėme žalias šviesas, kurios, kaip aiškino karininkai, kabo ant viešnamių durų.

- Viešnamiai buvo valdant Aminui, dabar jie uždaryti, bet turguje galima susitarti: vienas kartas - 150 afganių, naktis brangiau. Galima išsinuomoti ir skaisčią mergaitę. Liaudis labai skursta, daug bedarbių, tai tėvai užsidirba netgi tokiu būdu. Žmonės pavargo nuo karo. Visi manė, jog, nuvertę Aminą, išeisite, o jūs elgiatės blogiau kaip Aminas.

- O kodėl jūsiškiai žudo mūsų vyrus? - karščiajomės mes.

- Jūs viską pradėjote ir anksčiau ar vėliau jums teks iš čia išeiti, - ramino įsikarščiavusius vyrus Muchamedas.

- Už ką galvas paguldė Liocha, Vašia, Paška ir kiti? - visai pakvaišo mano grandies vyrai. - Per tavo sušiktą Afganistaną! Jis mums šimtą metų nereikalingas!

Šiaip taip nuraminau visai padūkusius saviškius, o Muchamedas sėdėjo rytietiškai ramus.

Nejaukioj tyloj atsistojo ir atsisveikinęs išėjo.

Mes puolėm ginčytis, ieškodami kaltų dėl draugų mirties, galų gale įsiaudrinę ėmėm vienas kitą "čadinti". "Jauni", nujausdami

audrą, buvo spėję išbėgti iš kambariuko, kurį gavau pakalbėjęs su baterijos vadu, sulaužydami įsakymą ilsėtis tik mašinoje arba apkasuose.

* * *

Kitą dieną Muchamedas tarytum atsiprašydamas kalbėjo, jog visi mes čia niekuo dėti, mes, paprastieji, tik kenčiam nuo viso to, kai aukščiausieji pykstasi tarpusavy.

Po to papasakojo apie šeichą Aminą. Jo žmonės pakorė labai populiarių liaudyje Taraki ir išžudė visą šeimą.

Netgi čia, baterijoje, buvo laikomi kaliniai, kuriuos vežė ir žudė anų kalnų papėdėje, – jis mostelėjo ranka. Čia, baterijoje, kariai tarnauja tik todėl, kad gerai maitina ir užmoka, o namie badas. Poilsio dienomis dalis baterijos važiuoja namo. Važiuoja civilių drabužiais, nes kaimynai, sužinoję, kad tarnauji armijoje, užmuštų.

Po to jis pralinksėjo:

– Taškente besimokydamas vedžiau žydelkikę. Baigęs mokslus grįžau namo, o žmona ir maža dukrytė liko ten. Tėvams apie vedybas nieko nesakiau ir čia vedžiau dėdės dukrą, kuri gyvena Kabule.

Aš juokiausi ir aiškinau, jog Sąjungoje už daugpatystę būtų sėdės.

Tokios jo kalbos, visiškai prieštaringos mūsų zampolito kalboms, žeidė smegenis, ir stengiausi ginti jas iš galvos, nes lengviau buvo galvoti taip, kaip galvojom ir buvom verčiami galvoti: kalti tik anie, o mes vykdom tik išlaisvinimo misiją, norim padėti jiems...

* * *

Baterijoje puikiai stūmėme dienas. Pozicijos iškastos, košės atveža, karininkų nėra ir proto niekas nekrūša. Baterijos vadui truputį pigiau pardaviau kepurę, kurią buvau nudžiovęs pirtyje iš karininko. Baterijos vadas prisigėrė iš laimės, fr nors dar buvo šilta, sklaidėsi po bateriją su žiemine ant šono uždėta kepure.

Nuo tos dienos tapome bičiuliais, susitikę sveikindavomės liesdamiesi skruostais, spausdami vienas kitam abi rankas.

* * *

Vieną pavakarę stovėjome prie baterijos kareivinių ir, kaip visada, erzinome afganistaniečių kareivius. Rodėme, kad mūsų pimpalai iki kelių, o jų kaip pusė degtuko, jų moterų "skylės" kaip kepurės, o mūsų vos išžiūrimos. Jie šaukė, kad viskas antraip, ir kaip įmanydami rodė dideles skyles bei mažus pimpaliukus.

Staiga virš mūsų galvų kartu su nuaidėjusią automato serija prašvilpė kulkos, paleistos iš netoliese esančio aūlo. Mes užlindome už kareivinės sienos ir ramiausiai stovėjome. Iškišęs galvą pro kampą ir pamačiau kažin kokius siluetus aūlo tvorų tarpuvartėse.

– Griaznij, bėk į mašiną ir, pažiūrėjęs pro optinį taikiklį, veik pagal situaciją: jei vyrai – pilk iš kulkosvaidžio, jei bobos – nereikia... Be to, įjunk radijo stotį, nes bus paklausimas iš bazės, – liepiauf jefreitoriui Griaznovui ir, jam bėgant prie mašinos, trumpom serijom pašaudėm į kišlako pusę. Griaznas dingo mašinos liuke. O mes vėl užlindom už sienos ir ramiausiai stebėjome, kaip baterijoje po aliarmo paskelbimo laksto afganistaniečių kariūnai. Jie zujo pirmyn ir atgal, tarytum ieškodami savo vietų. Mes traukėme pečiais, nesuprasdami jų bėgiojimo prasmės, nes nė vienas jų neturėjo automato. O mums jie būdavo tarytum priaugę prie juosmens, netgi sėdėdami draugų rate rankose laikėm ginklus, netgi lengvindamiesi jų nepaleidom, nes prarasdamas sekundės dalį, skirtą ginklui paimti, galėjai spėti prarasti gyvybę.

Galų gale visa šaunioji baterija sustojo prie vieno ilgavamzdžio pabūklo. Vienas karys išėdo į kėdę, įstatė į pabūklą juostą iš keleto "Arlekino" tipo sviedinių, ilgai taikėsi į aulą, spragtelėjo spyna ir... tuštokas spragtelėjimas – šūvio nėra. Vėl užtaiso, bet tik sausas spragtelėjimas, keičia sviedinių juostą – viskas tuščiai.

Tuo metu į bateriją įvažiavo juoda "Volga" ir sustojo netoli mūsų. Išjos, sprendžiantis antpečių, išlipo pora aukštų afganistaniečių armijos karininkų.

Mostelėjau jiems ranka, kad lištų už sienos, ir ženklais parodžiau, iš kur šovė. Karininkai paspaudė mums rankas ir visi ėmėm stebėti baterijos "darbą".

Neiššovė nei antras, nei trečias, nei ketvirtas pabūklai. Tada visi sugužėjo prie suketverinto stambaus kalibro kulkosvaidžių DŠK. Griaznovas, išlindęs iš mašinos, sėdėjo ant jos bokšto ir stebėjo "manevrus".

Sukaleno retašaudžiai DŠK. Kulkosvaidžių serijai nutilus, šuskambo stebėjusių baterijos kariūnų aplodismentai, – prie DŠK dirbo tik dviese, apie 20 juos stebėjo.

Vienas iš aukštųjų pareigūnų visai suprantamai nusikeikė:

– Ja ich bledėj vyjebu! – ir abu nuėjo pas baterijos vadą, kuris visą aliarmo laiką energingai mojavo automatu ir visur buvo pilna jo naujos šviesiai mėlynos kepurės...

Mes alpom iš juoko. Įsivaizduokite, ką per tą laiką padarytų amerikietiškas bombonešis iš aerouosto ir baterijų.

* * *

Mašina, vežiojanti po pozicijas košę, buvo neoficialus pašto transportas. Siuntinėjome vieni kitiems laiškėlius, dovanas, hašišą.

Apie 80 procentų kuopos hašišą rūkė 3-5 kartus per dieną, likusieji tik per šventes: ar neturėjo tam pinigų, arba ištarnauto laiko. Mudu su Arūnu bijojome tapti narkomanais ir rūkėm tik retsykiais.

Taip stūmėme dienas, o naktys praeidavo ramiai, tik keletą kartų sudrumzdavo ramybę mulos malda, kuri nakties tyloje skambėjo klaikiai, tarytum šauktų jį visai šalia.

Rytą, tekant saulei, visa afganistaniečių liaudis, įskaitant ir kareivius bei karininkus, meldavosi. O mes juokdavomės: jei taip juos besimeldžiančius pradėtumėm pjauti, jie nustotų melstis ar tęstų malda? Nors buvo sakoma, kad besimeldžiančio musulmono maldos negali nutraukti net pasaulio pabaiga.

XXX skyrius

Geras gyvenimas staiga nutrūksta. Mus pakeitė kitos kuopos mašina. Trumpas pasiruošimas operacijai, ir nakties metu išvykstame.

Mašinomis blokuojame tarpekį. Juose lieka operatoriai-taikytojai ir mechanikai-vairuotojai, o likusieji kopiname į kalnus. Iš kalnų mus apšaudo. Artilerijos koreguotojas "užsako" gaubicų ugnį. Mes gulime tarp akmenų ir rūkome. Kalnai dreba nuo sprogsančių artilerijos sviedinių. Jie krinta keliais šimtais metrų aukščiau mūsų į kalnus ir apačioje esantį aulą.

Visai išaušo. Artilerijos pabūklai nutyla, nustoja kaukti sviedinių skeveldros. Gauname įsakymą leisti žemyn į aulą.

Aūlas atrodo liūdnai - sviedinių apgriauti namai. Randame keletą žuvusių nuo sviedinių skeveldrų. Matyt, nespėjo išbėgti į kalnus.

"Šukuojame" mirtinoje tyloje skendintį aulą. Iš mūsų paskos eina komunistai ir agitatoriai. Nežinau, ką jie ruošiasi agituoti, nes aule nė gyvos dvasios.

* * *

Vėl lipam į kalnus. Saugome šminėjančius po aulą komunistus.

Vakare leidžiamės nuo kalnų ir išvažiuojame, palikę komunistus ir juos saugoti mūsiškių batalioną.

Jie palydi mus liūdnomis šypsenomis. Mes jiems nepavydime,

ir ne be reikalo, nes jau kitą dieną lekiam jų "traukti" lauk.

Keikiam idiotišką vyriausybę, duodančią pačius juokingiausius įsakymus.

* * *

Lėktuvai iš Sąjungos atskrenda ne kasdien ir į lėktuvo hermo-kamerą ima tik dešimtį kareivių.

Mūsiškiai, jau seniai atitarnavę dvejus metus po vieną, po du skrenda namo. Kiekvieną išskrendantį lėktuvą paliktieji palydi baisiausiai nuskriausto žmogaus žvilgsniu, o nusileidžiantį sutinka su šokinėjančiais akyse velniukais, vadinamais Viltimi.

Vos išgirdę, kad važiuojame į operaciją, pasiunta kaip velniai, nes kiti jų šaukimo jau namie, o jiems eilinis liūto tampymas už usų.

Laiminguosius, gavusius įsakymą ir dokumentus į rankas, nešame antrankų iki KPP (pulko teritorijos ribos), nuleidžiam ant žemės. Labiausiai jo skriaustas "jaunas" pašokęs spiria abiem kojom atitarnavusiam į šikną. Oficialioji dalis baigta. Atsisveikinam. Linkim jam viso, kas geriausia, jis linki mums. Bučiuojamės, pažadam rašyti, atvažiuoti į svečius ir niekada nepamiršti vieni kitų. Pritūpiam "na dorožku" ir - lik sveikas. Širdyje lieka tuštuma ir apmaudas, tarytum tas nueinantis žmogus turi tai, ko tu neturi ir vargu ar turėsi. Kartu džiaugiesi, mintyse matydamas jį spalvingoj namų aplinkoj, prie vaišėmis apkrauto stalo. Gerai, kad bent jam pasisekė, o mums dar...

* * *

Dažniausiai grįžusieji namo po vieno antro laiško mus pamiršdavo. Tiksliau, ne pamiršdavo, o nebenorėdavo prisiminti ir stengdavosi greičiau pamiršti prakeiktą tarnybą, nusiplauti nenuplaunamą dvasios ir kūno purvą. Prisigerti iki sąmonės netekimo, tarytum degtinė galėtų praskiesti visą suskretusį dvasios purvą, o ryte pakilus jausti skaudančią nuo pagirių galvą, tuštumą viduj ir pradėti tikėti, kad visa tai buvo tik slogus, košmariškas sapnas. Ir taip pilti diena iš dienos, kol alkoholio žeidžiamos smegenys, greta skausmo dėl praeities, įkiš dvejone: gal viso to tikrai nebuvo. O rašyti laiškus - tai vėl ir vėl prieš savo valią grįžti -atgal į baisią tikrovę, vėl dirginti karščiuojančias, kompromiso ieškančias smegenis.

XXXI skyrius

Skubotas pasiruošimas, ir mūsų kolona kiek galėdama greičiau juda į priekį. Viena tarpeklyje užpultas motorizuotų pėstininkų

junginys. Jie apsupti, negali prasiveržti. Sudeginti penki tankai ir, septyni BMP. 27 žmonės žuvo, daug sužeistų.

Mūsų kolona suformuota vien iš šarvuotų mašinų, tad dideliu greičiu lekiamo "čmošnikams" į pagalbą.

Šimtą kilometrų įveikėme per nepilnas dvi valandas. Keliose vietose mus apšaudė, bet nesustodami, atsakę bokštinių kulkosvaidžių ugnimi, lėkėme tolyn.

Pakely radom anksčiau sudegintas šešias mašinų kolonas.

"Čmo" stovėjo prie gyvenamojo punkto. Jų kolona pabūklų ugnimi skynėsi kelią ir po truputį judėjo į priekį. Mūsų kolona prisijungė prie jų, ir jų baimė, sumaištis bei noras viską griauti persidavė mums. Iš aūlo per keletą minučių liko griuvėsiai, radijo eteris kimšte prikimštas komandų bei paklausimų. Susijungusios kolonos, spaudydamos ugnimi, judėjo į priekį. Mes mintyse kažkam dėkojam, kad galim sėdėti "po šarvais" ir nereikia eiti "šukuoti".

Neduok Dieve sugesti mašinai tokioj vietoje. Abiejose kelio pusėse kalnai, arba vienoje pusėje aukštos statmenos uolos, kitoje - žemai tekanti upė. Sudarytum "kamštį" siaurame kelyje, kur tik vietomis nutolusi nuo kelio kuri nors kalno pusė davė galimybę prasilenkti dviem mašinom.

Visas dėmesys į kalnus, nuo kurių gali atskristi butelis su padegamuoju skysčiu.

Mano mašiną vairavo eilinis Semionovas - užsigimęs vairuotojas, mokąs pataisyti bet kokią mašiną.

Neseniai buvau paskirtas skyriaus vado pavaduotoju. Skyriaus vado neturėjome, tai teko važinėti jo mašinoje.

Temstant visa kolona išlindo iš pavoingo tarpeklio. Didokoje aikštėje įkūrėme laikiną stovyklą.

Žiedu sustatę mašinas į nurodytas vietas, tarp "čmo", ieškojom krašiečių. Sėdėjom "ant uodegos" čars rūkantiems pėstininkams, nes jie buvo mūsų skolininkai ir privalėjo vaišinti. Ir kaip nustebo-me, apžiūrėję jų koloną: visa ji iš galingos technikos - tankai, savaeigės "Akacijos", "Šilkos", BMP ir vos kelios ratinės mašinos. Su tokia technika ne mes juos, o jie mus galėjo "vilkėti lauk", bet "čmo" ir yra "čmo".

* * *

Švintant sukiojomės aplink nematytas keturvamzdes "Šilkas" ir stambaus kalibro "Akaciją". Šios mašinos grūstė prigrūstos aparatūros.

Mūsų karininkų prašymu buvo pademonstruota "Akacija". Jos sviedinys pataikė į sniego kepurę, esančią už 15 - 18 km nuo mūsų. O "Šilką" taip pylė iš visų keturių vamzdžių, kad net žengtelėjom atgal.

Su raudonantpetininkais išsiskyrėme. Jie nuvažiavo pagrindiniu keliu tolyn, o mes sukome į šalutinius keliukus "šukuoti" tarpekluose esančių aūlų.

Vieni aūlai buvo tušti, kituose dar likę žmonių, ir be didelių nuostolių ar vargų grįžome į bazę. Tiesa, viename aūle kulka vos nekliudė mano galvos - įsmigo į tvorą.

XXXII skyrius

Pulkas vėl išvyko į operaciją. Mane paliko bazėje sutikti kuopos papildymo: atitarnavusių Sąjungoj pusę metų, po pusmetinės "učėbkės" ar "zaliotčikų" - už įvairius prasižengimus pervestus tarnauti į Afganistaną. Turėjau paruošti juos operacijoms, nes kuopoje iš 78 buvo likęs tik 21 būtinosios tarnybos kareivis ir seržantas.

Dažniausiai gendančios BMD buvo paliktos bazėje, o jų ekipažų likučiai papildė kitus.

Po dviejų dienų grįžo kuopa. Išlieję savo įniršį ant naujokų, vėl išvykome visi kartu.

Kelinta diena laipiojome po kalnus. Apsupome dušmanų gaują. Jie tarpeklyje - apačioje, mes kalnuose. Apsupti iš visų pusių, po keleto nesėkmingų bandymų prasiveržti - apimsta. Komandos "imti juos į kumštį" nėra, gulime nukasę sniegą iki plikos žemės ir nuobodžiai šalame. Keikiam susiriesdami vadovybę, kad neleidžia kurti laužo, nors iš ko jį kūrėmsi.

Visur išstatyti postai po du kareivius. Tuščiai gulime. Su nauju papildymu į mano skyrių paskirti keli "čados". Vienas ištisai miega. Duodu miegoti jam visą naktį, nestatau į postus, o dieną pasisodinęs šalia liepiu skaičiuoti iki begalybės arba atsispaudinėti. Bet jis išigudrina užmigti net sportuodamas. Nepadėjo nei "individualūs pokalbiai", rtei sportas iki pamėlynavimo. Ačiū Dievui, mums sėdint kalnuose, jis jau pirmoj operacijoje peršalo inkstus, ėmėšlapintis kas kelias minutes, ir išvežėjiūmed. sanbatą.

Tokio tipo "čada" blogiau už viską, nes nėra garantijos, kad, jam užmigus, visi likusieji nebus išpjauti.

Apsupime išbuvom jau dvi paras, peršalom kaip šunys, atrodė,

jog rankose ir kojose teka šaltas kraujas, ir tik alsuojant iš burnos ėjo šilti garai. Pirštai tiek žvarbo, jog net automato saugiklio nepajėgdavai nuspausti, jie lankstėsi tarytum būtų be kaulo ir visai nebeskaudėjo, tik gelė panages.

Trečią parą dušmanai nebeatlaikė - ėmė šaudytis tarp savęs dėl drabužių. Labai jau silpnai jie rengėsi - marškiniai, švarkas ir kepurė, skystokos kelnės ir basos kojos šlepetėse.

Viena kuopa, nusileidusi nuo kalno, apmėtė granatomis ir iššaudė likusius.

* * *

Grįžę prie mašinos, ryjame karštą košę. Tai pirmas karštimas per tris paras. Dar nenutilo kalbos, liaupsinančios košę, nepraėjo riaugėjimas, kaip komanda "rikiuotis" pastatė mus ant kojų. Pulkas lieka čia, o keturios kuopos BMD lydi į bazę ir atgal benzinyčius, kurie turi atgabenti kuro mūsų mašinoms. Į mašinų igulas atrinkom "senius". Susiskaldėme grupėmis. Ekipažai buvo sudaryti. Vienas kitu daugiau negu pasitikėjom - buvo tiesiog džiaugsmas važiuoti kartu.

- Kad taip visą laiką galėtume važinėti! Labus, tu juk laikinai eini skyriaus vado pareigas, padaryk...-juokėsi vyrai.

- Tada likusieji visi "žali, nešaudyti" sudarytų visai neblogą komandą, bet geriau aš nusipjaunu kiaušius ir guluosi į med. sanbata, nei važiuoju su jais į operaciją,-juokiasi aš.

- O jų vadu paskirti Prochorą. Tai būtų "čadiška" kuopa, kitos tokios nerasi!

* * *

Į bazę nulėkėm su vėjeliu. Buvo organizuotas benzinvežių cisternų pripildymas dyzeliniu kuru. O mes, pamirkę nušalusias kojas vandenyje, nuvirtom miegoti.

Auštant sušokome į mašinas. Į mūsų koloną įsimaišė brezentu dengtas KAMAZas.

Nuvažiavus 15-20 km nuo bazės, Machmud-Raki vietovėje kolonos priekyje važiuojanti BMD buvo pamušta granatsvaizdžio. Likusios apsaugos mašinos pasisukome į savo stebėjimo sektorius. Viena BMD į dešinę, kitą į kairę, paskutinė dengia užnugarį. Priešais mano mašiną buvo KAMAZas, o už mūsų - benzinvežis.

Sėdėjau operatoriaus-taikytojo vietoje. Įjungiau elektrinį įvadą. Kulkosvaizdžiai užtaisyti dar prieš išvykstant.

Ėmiau pliekti iš bokštinio kulkosvaizdžio į įtartinas vieteles. Įstūmęs į pabūklo vamzdį skeveldrinį sviedinį, prisitaikęs šoviau į netoliese esančio namo langą. Vos išlėkus sviedinio gilzei, stūmiau

naują sviedinį ir vėl šaudžiau. Dirbau kaip pasiutęs. Komuliaty viniais daugiau namų, tvorų sienas, skeveldriniais į langus - padeginėjau namus. Prieš kiekvieną sviedinį paleisdavau koreguojančią kulkosvaizdžio seriją.

Velniškai smirdėjo sudegusiu paraku kaip sudegusiais kiaušiniiais. Pykino, bet nebuvo kada kilstelėti rankos ventiliatoriui įjungti.

Abu kursiniai kulkosvaizdžiai nutildavo tik tada, kai keisdavo šovinių juostas.

Švinu "čiupinėjome" visas galimas priešininko buvimo vietas, nežinodami, kas dedasi mūsų dešinėje. Bet buvom ramūs, nes dešinę "čiupinėjo" kita mašina, kurios kairę dengėme mes, ir tikėjom vieni kitais, kadangi buvom "rinktiniai".

Aplink nesimatė nė gyvos dvasios, tik kulų ir sviedinių šūviai gyvino apmirusią aplinką.

Išgirdau beldimą į desantinį liuką. Persmelkė mintis: "Viskas, tuoj uždengs trimpleksus, ir mes "akli".

- Liukus ant fiksatorių!- perdaviau vidiniu ryšiu, nes vos atidarius mašinos liuką, įjos vidų galėjo švystelėti granata, ir - sudiev, gyvenimėli! Bet užfiksuoti liukai - tai galimybė nuo susidariusio slėgio akims išlėkti iš orbitų, jei į mašiną pils iš granatsvaizdžio.

Visos mintys pralėkė sekundės dalies greičiu, sukant bokštą į mašinos galą,- kad tik nespėtų uždengti bokšto optinio taikiklio. Jei uždengs, nuleisiu vamzdį iki apačios, sukinėsiu į šonus bokštą ir akiai plieksiu iš kulkosvaizdžio - mašinaliai dirbančios smegenys rado sprendimą. Šonuose spragsėjo išimami šaudymo angų dangčiai. Vyrai žinojo savo "darbą" ir be komandų orientavosi situacijoje.

Viskas truko tik kelias sekundes. Besukdamas bokštą, pastebėjau šalia stovintį ir degantį K AM AZą. Brezentas buvo nudegęs lopais ir matėsi kažkokios dėžės. "Sprogmenys,- šmėstelėjo galvoje,-" tuoj įkais..."

- Duok atgal, KAMAZas dega,- šūktelėjau per vidinį ryšį.

- Į šikną, dega už mūsų stovintis benzinvežis,- ramiai atsakė mechanikas.- Pirmyn nėra kur, dešinėj masyvi tvora, kurios nepramušim.

"Viskas. Tuoj ar iš dešinės, ar iš kairės bus sprogimas. Šokti lauk beprasmiška - nušaus, liksim mašinoj - iškepsim gyvi, jei nuo sprogimo sudetonuos mašinoje esantys sviediniai - išnešios mus į gabalus".

Tuo metu bokštas atsisuko į reikiamą padėtį - sukasi tik kelias

sekundes, bet tokiais atvejais smegenys dirba kaip skaičiavimo mašina.

Sprogimo nebuvo. O per taikinį pamačiau pulko vado pavaduotoją politiniams reikalams papulkininkį Mamykiną ir KAMAZo vairuotoją su nusmukusiu šalmu. Dar pusmetrį suktelėjau vamzdį ir taikinio "paukščiuką" sustabdžiau ant politruko krūtinės. Papulkininkis dar labiau susitraukė, mane apėmė apatij a. Jaučiau velnišką nuovargį, viskam abejingą ramumą ir be galo norėjosi nuspausti kulkosvaidžio mygtuką į tą visada savimi pasitikintį ir besipuikuojantį karininką, kuris tarytum taurė buvo perpildytas meilės sau, kai aš stovėdavau išsitempęs kaip styga, o jis baksnodavo savo baltu kumščeliu man į krūtinę ir gąsdindavo:

- Ką tu, šuns vaike, pats aršiausias Labus esi? Aš tave, fašiste, pasodinsiu!

Dabar stovėj o perbalęs, pamišusiomis akimis, dulkinu munduru. Ženklaais rodė, kad įleistumėm į vidų.

Nusukau į šoną bokštą ir pasilenkęs pamačiau, kaip, vos tik atsivėrus desantiniam liukui, papulkininkis nustūmė KAMAZo vairuotoją ir it lydeka įnėrė į mašinos vidų.

Vos "įskridęs" ėmė klykti siaubo iškreiptu veidu:

- Pirmyn, varyk pirmyn!

Darėsi šlykštu. Nuo parako dūmų, nervinės įtampos ir zampolito.

- Nei pirmyn, nei atgal neišeis,- atsakiau.- Kas KAMAZe?

- 9 tonos sauso davinio,- išrėkė jis.- Ką, taip ir stovėsi... aš tave...

Mane apėmė juokas.

- Mėgink prasilenkti su KAMAZu,- daviau komandą mechanikui, ir mašina, stumtelėjusi neseniai bauginusį, kiekvieną akimirką galėjusį sprogti degantį sunkvežimį, "juvelyriškai" pravažiavo.

Priekyje važiuojanti BMD buvo gavusi į viršutinę nosies dalį. Komuliatyvinis sviedinys nuslydo, pramušdamas virš mašinos vado vietos skylę. Ekipažas - dalis mašinoje, dalis sugulusi pakeleje - pliekė iš visų ginklų.

Kol tvarstėm sužeistą seržantą Liochą ir mašinos mechaniką, atskubėjo pagalba.

Tankai keletą kartų solidžiai iššovė. Po to, lynu kabinome buksyravimui sveikąjį benzinvežį peršautais ratais ir pamuštają BMD, kuriai buvo užstrigęs bokštą.

Vienas tankas nustūmė į kelio griovį baigiančius degti KAMAZą ir benzinvežį, palaisvindamas kelią.

Pajudėjom į priekį.

Stovykloje vieni keikė, kiti juokėsi, kad praradom vienintelį pulke KAMAZą ir tiek sausų davinių, o mes siuntėm visus velniop, džiaugdamiesi išnešę sveikus kailius.

Pamuštos mašinos vadas Liocha buvo skeveldrų sužeistas į kaklą, pečius, kojas. Akis apsaugojo trimpleksas, į kurį jis tuo metu žiūrėjo.

Mechanikui skeveldra sužeidė ranką, o operatorius Liolikas buvo trumpam praradęs sąmonę.

Žodžiu, slysdamas mašinos nosim, sviedinys padarė tik minimum žalos.

XXXIII skyrius

Po sužeidimo grįžęs iš ligoninės Učajevas buvo atleistas "nuo kalnų" ir ėjo kuopos viršilos pareigas. Nutaręs visiškai atsipalaiduoti, gulėjo pulko med. punkte, sirgo gripu, žodžiu, "šlangas". Bet dembeliui viskas galima.

Saulė dieną dar kaitri - galime vaikščioti pusnuogiai, o naktimis jau šala.

Po pirmųjų operacijų med. sanbate guli pusė neseniai atėjusio papildymo. Didelis fizinis krūvis kalnuose ir dvi paros gulėjimo ant sniego, padarė savo. Likusieji kuopoje vaikšto tarytum išspaustos citrinos. Matyt, kalnai ir "tikra tarnyba" padarė išpūdį.

Grįžę iš med. sanbato, jaunieji "šlangai" atsiims savo, nes sirgti jie dar neturi teisės.

Kol Učajus (Učajevas) "šlanguoja", laikinai einu kuopos viršilos pareigas. Darbų per akis. Jauni visi buki kaip plaktukai, pirmoje rimtesnėje operacijoje juos gali išguldyti visus. Tad gainiojam nuo ryto iki vakaro su akmenų prigrūstomis kuprinėmis. Pasikeisdami ruošiam juos "kalnams".

Jau pirmoje operacijoje pamatėm, kas ko vertas, ir automatiškai suskirstėm į kategorijas: "čados", "čadavoti" ir normalūs.

Pulke sujudimas - atskrido oro desantinėms pajėgoms vadovaujantis generolas pulkininkas Suchorukovas.

Iš tribūnos rėžė kalbą, kurios klausėmės išsižioję, nes generolas pulkininkas Suchorukovas - tai ne šiaip sau generolas.

Po iškilmingos kalbos, įteikinėjo medalius, skelbė padėkas, atostogas - į kurias nieko neišleisdavo. Skyrė ordinus - vieniems po sužeidimų, kitiems po mirties. Karininkams dalių naujus antpečius su didesnėmis arba daugiau žvaigždžių.

Baigdamas kelias valandas trukusią iškilmingą rikiuotę, pris-

kė iki pavasario "išvalyti" Bagramo slėnio gyvenvietes nuo dušmanų.

Tikėjomės žiemą prastumti be operacijų, bet kur tau, juk pulko vadovybė persiplėš šiknas, norėdama išsaugoti pulko garbę ir pateisinti išreikštą pasitikėjimą.

* * *

100 dienų iki įsakymo - tai dembelių šventė. Kerpame ir skutame galvas, kad iki namų nebektų "valdiškai" kirptis.

Pulko rikiuotė. Pulko vadas pasveikina dembelius su šimtadieniu. Po to kalba apie būtinus reikalus ir tarytum netyčia įsako visam pulkui skusti galvas plikai - dėl utėlių.

Mums tai kaip smūgis žemiau juosmens, nes jau blizgančios dembelių plikės ištirps tarp šimtų kitų.

Moralinę skriaudą kompensuojame nusiskusdami antakius, o aš - krūtinės plaukus. O apžėlusį pilvą apskutau moters gaktikaulio plaukų trikampio forma.

Kuopos vadas, prieš vesdamas nusirengusią iki pusės išrikiuotą kuopą į valgyklą, apžiūrėjo mūsų fantamasiškas fizianomijas - ir iš širdies nusistebėjo:

- Na, ir snukiai...

* * *

Vakare išgertuvės. "Jauni" sveikina dembelius su šimtadieniu, skaito eiles, dainuoja dainas, šoka.

Prisirūkom čars ir "tirpsta" iš Luzino pasakojimo, kaip "učebkėj" jis dantimis darydavo paklotų lovų antklodėms kraštus:

- Mūsų kuopoje tarnavo prieš armiją vedęs vyrukas. Žmona jam atsiuntė plokštelę su daina, kuriai skambant jiedu susipažino. Ta daina jiems buvo tarytum šeimyninis talismanas. Laiškas su plokštele pakliuvo į rankas seržantams. Ryte, paklojus ir pagal siūlę išlyginus lovas, reikia sumušti antklodėms kraštus. Seržantai uždėdavo tą plokštelę ir, skambant muzikai, mes turėdavome šokti ir dantimis daryti kraštus. Šokam ir čiak, čiak, čiak - darbuojamės.

Mes dusdami juokiamės, sunkiai gaudydami orą, o Kolia Luzinas, pats besijuokdamas užkrečiančiu vaikišku juoku, vis "ipila benzino":

- Šokam ir čiak, čiak... Šokam ir čiak, čiak...

Tylant juokams, jis mus vėl užveda:

- Dar tarnaujant pulko komendanto kuopoje, važiavom į taktiką, pašaudyti iš BMD į numuštą lėktuvą. Prisirinkom stepinių vėžlių, vienus iššivirė suėdėm, o du pasilikom. Pasirodo, vienas buvo patinas, kitas - patelė. Patelė dvigubai didesnė už patiną. Bet

patinas visaip stengėsi išstratinti patelę.

Mimika ir ženklais rodė, kaip mažasis vėžlys stengdavosi užsiropšti ant vėžlienės ir, iškišęs liežuvį, vargdavo...

* * *

Keikėmės visi atsakančiai. Rusų kalbos pramokau tik armijoje ir, raportuodamas karininkams, netgi trumpučio raporto metu, jei nesusikeikdavau, tai užsikirsdavau.

Keiktis buvo normalu ir nesistebėdavom girdėdami besikeikiantį bataliono ar pulko vadą.

O naujai paskirtas mūsų kuopos vadas kapitonas Čabanas nesikeikė ir mums atrodė labai keistas. Be to, liepdavo pakartoti raportą be keiksmažodžių. Man tai pavykdavo tik iš kelinto karto.

Negalėdami suprasti, ko jis prie mūsų dėl tokių niekų kimba, nusprendėm, jog mūsų naujasis "rotnas" - "čada inteligentas".

Ankstesnysis kuopos vadas Prochorenka, prisirinkęs karinių ordinų ir medalių ir gavęs ketvirtą antpečių žvaigždutę, įsitaisė šiltoje vietoje - pulko vado pavaduotoju ūkiniams reikalams. Bet ilgai nesišildė - kartą pulkas buvo operacijoje, o į pulko bazę atvykęs kažkoks generolas rado kapitoną Prochorenka gulintį kaponyro kambaryje girtą, apsvėmusį. Ant stalo nebaigtas gerti degtinės butelis.

Prochorą išmetė iš armijos ir atėmė laipsnį. Bet nebūtų Prochorenka "chocholas" - puolė į med. sanbatą ir ėmė vaidinti ligonį.

Naujasis kuopos vadas elgėsi keistai. Ankstesnieji jau pirmom valandom parodydavo savo kietą ranką - vaikydavo, kol pamėlynuodavom - atseit noriu pažiūrėti, ką sugebat!

O kapitonas Čabanas nekreipė į mus dėmesio, atrodo, pirmiausia tvarkė kanceliarinius reikalus.

Mes ėmėm išsidirbinėti, nutarę, kad šis netikėlis inteligentas - "čada". Džiaugėmės jo "čadiškumu", o kartu ir bijojom, kad jau pirmoje operacijoje per savo kvailą, gerų manierų prikištą galvą gali išguldyti visą kuopą.

Bet, pasirodo, jis mus bandė, ir vieną rytą išrikiavęs tarė:

- Kelias dienas darėt, ką norėjot. O dabar pradėsime tarnybą. Ir bybis jums visiems į šikną...

- Kad kelnės nesmuktų... - vienbalsiai pritarėm jam, ir džiaugdamiesi ėmėm juoktis - rasim bendrą kalbą!

* * *

Dar kelias dienas stumiame laiką bazėje. Rytais bėgiojame, po pusryčių - taktika, kovos pratimai su ginklais, bendras fizinis

parengimas, mašinų techninė priežiūra. Žodžiu, kasdienybė.

Laisvalaikiu kamuoj' am jaunus:

- Eilini Rafailianai, kaip manai ar didelė būtų skylė, sudėjus 100 moteriškų lytinių organų į krūvą?

Armėnas atvykęs su naujaisiu papildymu. Prastai kalba rusiškai, dideliu akcentu svarsto, pirštais stengdamasis parodyti jo įsivaizduojamą skylę, po to sulenkia rankas ir, delnais suėmęs alkūnes, visiems rodo skylę.

Mes žvengiame kaip kumeliai.

Vėl klausiu:

- O šimtas vyriškų lytimų organų vienoje krūvoje?

- Ar minkštų, ar kietų? - pasitikslinka ir rodo, kad minkštų maždaug tokia, o kietų kelis kartus didesnė krūva.

- O pagal kurio tu sprendi?

- Na, drauge seržante, aišku, pagal savo.

Mes alpstam iš juoko, net iš fanera atskirto karininkų kampo sklinda juokas.

- Na, o jei pagal mano? - vėl klausiu.

Jis, minutę pasvarstęs, sunkiai rinkdamas žodžius, vylingai taria:

- O man reikia jūsiškį pamatyti.

Armėnui neduodam ramybės nei dieną, nei naktį, ir šis raumeningas kaukazietis mielai juokina mus. Jam geriau taukšti apie pederastus, gyvenimą iki armijos, negu arti su visais "jaunais". Jis vienintelis "juodukas" kuopoje.

Kiekvieną rytą, išėję rikiuotis mankštai, kaponyro šlaite matom naują, kasdien mažėjantį skaičių, sudėtą iš baltų marmuro akmenų nuolaužų. Tai dembelių kalendorius, rodantis, kiek dienų liko iki įsakymo. Jį kuopos budėtojai naktimis tvarko.

Ir neduok Dieve jei paklaustas "jaunas" nežino arba padidina dienų skaičių - tas būna pasmerktas nemalonei, gauna į kailį.

XXXIV skyrius

Grįžome iš išvykos, trukusios 19 dienų.

Keldavom naktį, apsupdavom gyvenvietes, o afganistaniečių armija "šukuodavo". Operacijose dalyvavo grupė, kažkodėl vadinama - kaskadininkais. Palyginus su mumis, visi buvo vyresni, daugelis su pilvukais ir į kaskadininkus tikrai nepanašėjo. Sklido

kalbos, jog tai Leningrado ir Maskvos saugumiečiai, žemiausias laipsnis - majoras.

Mūsų karininkai su jais elgėsi pagarbiai, ir mes traukėm pečiais, nieko nesuprasdami.

Jie tarytum kažko ieškojo, per vertėją šnekėjosi su vietiniais, rodė kažkokias nuotraukas.

Viskas ėjo gana sklandžiai: "kaskadininkai" mumis buvo patenkinti, nes mes "išmanėm savo darbą". Bet viename aule, grįžęs iš ligoninės po sužeidimo, eilinis Pokarmiacha nusegė vienam "duchui" laikrodį. Tas pasiskundė "kaskadininkams". Buvome išrikiuoti, ir perbalęs afganistanietis vaikščiojo tarp eilių, ieškodamas jį nubuožinusio. Nors mes jam akimis rodėm į automatą - suprask - mirsi, laikrodis buvo surastas ir gražintas savininkui. "Kaskadininkai" tėviškai juokėsi, vadinami Pokarmiacha šmaikštuoliu, o mūsų karininkai vaikščiojo mėlynai, puse lūpų šnibždėdami baisius grasinimus.

* * *

Aule trečiojo bataliono kuopa apsupo 120 dušmanų gaują ir apšaudė iš AGS. Apie 50 likusių gyvų ir sužeistų pasidavė į nelaisvę. Renkant ginklus ir po kruvinus mėsgalius ieškant dokumentų, iš už akmenų išsoko dušmanas ir vietoje patiesė kuopos zampolitą, du seržantus ir kelis į nelaisvę pasidavusius saviškius. Žuvęs zampolitas ir mūsiškis Zdobinas buvo geri draugai, lankė vienas kitą, palyginti delikačiai bendravo, o mes pašnibždomis juokėmės iš jų inteligentiškų manierų vadindami juos pedikais.

Zdobinui draugo mirtis buvo stiprus smūgis, bet jis vyriškai kentėjo - nesisėliojo prisiminimais apie jūdviejų draugystę, tylėjo, kaip žemę pardavęs ar radęs mylimą žmoną su kitu.

Ėmėm savais kailiais justi, kad po tokių netekčių zampolitas "idėjiškai minkštėja", kurią laiką nekruša smegenų apie tautų draugystę, šventą internacionalisto pareigą ir t.t. Kuo toliau, tuo labiau jo kalbą paįvairindavo keiksmažodžiai. Prigesusiomis akimis vesdamas politinės pamokas, nebeįrodinėjo švento mūsų internacionalinės pareigos reikalingumo. Neslepiamas akių švytėjimas, koksai esti, kai žmogus kalba neabejotiną tiesą, susidrumstė. ..

XXXV skyrius

Nakties pradžią numigę bazėje, budėtojų komandos pakelti, niurzgėdami ir keikdami viską pasaulyje, atlikę eilinių ekipiruotės patikrinimą, sušokome į mašinas, ir šarvuota kolona pajudėjo

Kabulo link.

Keikėmės ir kabinėjomės vienas prie kito visą kelią. Jau trečia savaitė, kai miegam tik po kelias valandas. Mus "mėto" naktimis, dienomis turime stebėti nurodytus sektorius ir, rizikuodami savo kailiu, snaudžiame zuikio miegu pozicijose. Miegas stipresnis už mirties baime. O dabar lekiam į prakeiktą Kabulą. Neaišku, ar ten išsimiegosime.

Kabulo prieigose buvom išmėtyti grupėmis į atskirus taškus. Mano grandies mašina užsirioglinė ant kalvos, palei kurią vingiavo vienas iš kelių, vedančių į Kabulą. Ant kalvų antroje kelio pusėje jau "sėdėjo" kitos mašinos.

Apačioje palei kelią įsitaisė afganistaniečių armijos junginys, sustiprintas mūsiškių skyrmais.

Sajungininkai stabdė keliu važiuojančias lengvasias mašinas, autobusus. Tikrino dokumentus, bagažines. Visus šaukiamojo amžiaus vyrus "atsijodavo", sodindavo į mašinas ir išveždavo.

Pasirodo, per penkias paras buvo surinkti 5 tūkstančiai afganistaniečių "savanorių" - tarnauti liaudies labui... O mes, nesuprasdami savo paskirties, šalome kalnų viršūnėse. Kasėm apkasus mašinai ir sau. Keikėm karininkus už kvailus įsakymus, juk nebuvo iš kur į mus šauti. Nebent imtumėm pliektis su kitoje kelio pusėje ant kalvos esančiomis mašinomis.

Degindami dyzelinių kurą tuščiose konservų dėžutėse, šildėmės sužvarbusias rankas, sausų daiktų košes, virėm arbatą ir naktimis iki aštraus skausmo sąnariuose šalome mašinose. Kai skausmas darydavosi nebepakenčiamas, liūdavo lauk ir mankštinomės, stengdamiesi priversti normaliai cirkuliuoti kraują galūnėse.

Po penkių parų atvyko kuopos vado mašina, atsirinko mus, mažiau tepaluotais kombinezonais ir nuo laužų mažiau aprūkusiais veidais.

Susėdę į mašinas lydėjom pulko vadovybę į armijos štabo būstinę, esančią čia, Kabule.

Kol valdžia tarėsi, stovėjome, vienu mašinos vikšru užvažiavę ant pėsčiųjų šaligatvio. Išlindę iš mašinų liukų žvalgėmės aplinkui.

Namai balti arba jūros spalvos. Rytietiškas ir europinis namų stiliai sumišę tarpusavy. Žmonės margi savo apranga ir "europietiškesni" - daugelis moterų be parandžų, vyrai su kostiumais. Po gatvę zujo vaikai su kabančiais ant krūtinų dėklais, siūlydami cigarečių, degtukų, spaudos.

O moterys - kai kurios su kelnėmis, švarkeliais. Juodais palaidais plaukais ir didelėmis rudomis akimis.

Mes čiulbėjom kaip lakštingalos, čepsėjom, žagsėjom, kalbinom, kad tikjos atkreiptų dėmesį. Reaguodavo nevienodai: vienos šyptelėdavo, kaip šypsomasi trumpalaikė šypsena netikėtai pamatčius ką nors netikėto, kitos praeidavo nutaisiusios nepastebintį žvilgsnį, o trečios rodė mums neslepiamą neapykantą, netgi spjaudė mūsų pusėn.

Mums buvo labai skaudu. Jos, tokios trokštamos ir išsvajotos, rodė mums visišką panieką. Nors flirtų ir nesitikėjome, būtų užtekę į mūsų pliaukštelėjimą liežuviu atsakyti nuoširdžia šypsena ir mes būtume buvę laimingi. Juk moterų buvom nematę ilgus 12 mėnesių.

XXXVI skyrius

Savaitę saugojome afganistaniečių elektrikų brigadą, kuri taisė dušmanų sugadintą aukštos įtampos elektros liniją, tiekiančią srovę į nedidelę gamyklą.

Savaitė praėjo ramiai, nors linija buvo taisoma pavojingose vietovėse - šalia kalnai, iš kitos pusės žalumose skendintis aūlas. Ėmėmės visų atsargumo priemonių, blokavome kalnų ruožą, bet mūsų buvo per mažą, kad jaustumėmės visiškai saugūs.

Į aūlus nelindome, nors mašinų bokštai visą laiką buvo atsukti jų pusėn. Ir visą laiką savo kailiu jautėm, kad mus nuolat stebi. Kelis stebėtojus matėme netoli kalnuose. Bet ugnies nepaleidom, tarytum visą laiką būtume kažko laukę, galbūt ir jie koncentravo jėgas, stengėsi surasti visas mūsų buvimo vietas. Naktimis keitėme pozicijas, stebėjome priešą, o dienomis nejudėdami gulėjome pozicijoje.

Gruodžio 27 dieną mus atšaukė, nors elektrikai nebuvo baigę darbo. Išlėdėjo jie mus rūškanais veidais, nes palikom juos likimo valiai.

XXXVII skyrius

Dieną lijo, o naktį prasidėjusi šlapdriba privertė šlapio sniego. Rytė nubudę radom šlapius batus, nes palapinė buvo pilna vandens. Kuopos budėtojai gavo ausų, ir, kuopos vado vadovaujami ėmėmės melioracijos darbų - kasėm kanaliukus vandeniui nutekėti, duobes, į kurias jis subėgdavo.

Duobės greit prisipildydavo, nors "jauni" ir kuopos budėtojai kibirais sėmė ir toliau nunešę pylė. Galų gale kažkuriam karininkui

toptelėjo į galvą nuleisti vandenį į žiemą nenaudojamą daboklę.
Naktį ėmė šalti ir vanduo dingo.

XXXVIII skyrius

Vos tik grįžtam į bazę, čia jau galioja griežtesnis statusas. Tepaluotu kombinezonu, nešvariais batais ar nenublizginta sagtimi geriau nesirodyk.

O grįždavom kelias savaites nesiprausę, aptekę utėlėmis. Mašinose nuvažiuoja į technikos kiemą. Jas tuoj pat ima tvarkyti mechanikai-vairuotojai ir operatoriai. Likusieji iš mašinų neša visą mantą į kuopos palapines – tai antklodės, šovinių, granatų dėžės ir t.t. Prie kuopos palapinių mus sutinka "atleisti nuo kalnų" – lengvesnius sužeidimus ambulatoriškai besigyda ir iš ligoninės ar iš med. sanbato grįžę "šlangai". Jie pirmiausia gauna į kailį. Iš kuo sunkesnės operacijos grįžtam, kuo daugiau nuostolių patyrę, tuo smarkiau pasipila ant jų susikaupusi per tas dienas pagieža. "Šlangai" smūgius priima nuolankiai, nes kol mes po kalnus bastėmės, kankinami šalčio ar karščio, jie vartėsi švariose patalynėse.

Norėdami sušvelninti "susitikimą", buvusieji ligoniniai ruošia dovanėles: cigarečių, konservų, šviežiai keptos duonos, peiliukų barzdai skusti. Šokinėja, norėdami išsiteikti grįžusiems, visur stengdamiesi patarnauti.

Dar nespėjus susinešti ir sukomplektuoti daiktų, kuopos vadas skiria laiko skalbtis ir ruošti kitai dienai. Jei grįžtame vakare, skalbiame naktį, nes ryte – pulko rikiuotė. Niekam nerūpi, jog žiema, vanduo upelyje pasitūsusiai šaltas. "Jauni" nešasi krūvas drabužių ir skalbia lediniame vandenyje. Nuo upelio grįžta nesilankstančiais pirštais. Bet reikia HB ir išdžiovinti, tad "jauni" visą naktį lygina šnypščiančiais lygintuvais, viską daro už save ir už "tą vaikina". O "tie vaikinai" – dembeliai – miega kūdikio miegu, nes tvirtai žino, ryte jų mundurai gulės lovų kojūgaly ant taburečių. Gražiai sulankstyti, kvepiantys muilu, naujomis apykaklėmis. Blizgės diržo sagtis ir batai. Pasiteisinimo "nespėjau" negali būti.

Dažniausiai ryte, per bendrą pulko rikiuotę, jauni... stovi nemiegoję, šlapiomis, nelygintomis uniformomis, bet tai jų problema.

O pulkas stovi pasitempęs, švarus, nusiskutęs, tarytum niekur nebuvo išvažiuavęs.

Vėl į valgyklą ir iš jos, rikiuotėje su daina, vėl žygiavimo ir taktikos pratybos. Technika remontuojama, valom iki blizgesio.

Šiaip vos grįžęs pulkas po keleto valandų, pripildęs tuščias kulkosvaidžių juostas šovinių ir į iššautų sviedinių vietas idėjęs naujus, būdavo, kaip mes vadinom, "konservuojamas penkieminutei parengčiai" – gavęs įsakymą, po kelių minučių galėdavo vykti į operaciją.

O operacijose iššauti sviediniai ir kulkosvaidžių šoviniai būdavo iš karto pakeičiami, kad visą laiką būtų pilnas BK (komplektas). Esant laisvesnei minutei, užmigdavome tik žinodami, kad automatas išvalytas, granatos peržiūrėtos ir t.t. _____

XXXIX skyrius

Laisvalaikio skaitom spaudą, domimės, kas vyksta pasaulyje, rašome laiškus į gimtinę.

Laikas, skirtas laiškam rašyti, buvo šventas. Rašėme tiek "seniai", tiek "jauni" ir siųsti "jauną" kokios užduoties draudžiama.

O jei gaudavo tėvų laišką, kuriame jie teiraujasi, kodėl sūnus neberašo, nerašančiam būdavo papildomai skiriama laisva valanda kasdien, per kurią turėdavo rašyti laišką tėvams. Nuneša parašytą laišką grandies seržantui, tas patikrina, kad laiško tekstas nesikartotų, ir užklįjavęs siunčia pasiuntinį į laiškų surinkimo punktą.

Priverstinai mėnesį laiko rašęs vos ne su ašarom akyse įrodinėdavo, jog tikrai nebežino, ką rašyti, galva plyšta nuo galvojimo, ir prižadėdavo tikrai nepamiršti rašyti. _____

XL skyrius

Gruodžio 31 dieną pulko vadas išreiškė viltį, kad mes, kovingiausia pulko kuopa, užtikrinsime saugų Naujųjų metų sutikimą visam pulkui, taip pat karinių tarėjų miestelio šeimoms. Mums tenkanti didelė garbė saugoti jų ramų miegą ir šventinę ramybę. Ir įsakė – vykti į kovines pozicijas.

Labai norėjosi pasiūlyti pulko vadui tuos linkėjimus ir garbę susikšti į šikną. Jie "snapsą" ris, gaus šventinius pietus, o mes šalsim apkasuose ir mašinose. Be to, musulmonams Naujieji metai tik už trijų mėnesių ir jie gali suruošti mums "šventes su fejerverkais".

Mano ekipažas skiriamas į bateriją. Pyktis truputį atlėgsta. Važiuojame išimėję šį tą parduoti.

Pakeičiam ten esančią grandį. Jie perduoda stebėjimo sektorius ir laimingi išvažiuoja.

Truputį apsitvarkę, pakviečiam j svečius Muchamedą. Iš anksto susitariam šį vakarą politiką užmiršti.

Naujus metus sutikom blaiviai - su sultimis ir sausainiais. Vos išmušė dvylika, dangus nušvito nuo raketų. Į visas puses lekiojo traseriai - šviečiamosios kulkos. Jos suko danguje ratus, šokčiojo kaip elektrokardiogramos - aukštyn, žemyn. Pliekė iš pabūklų, minosvaidininkai "kabino lempas"- šviečiamąsias minas, švilpė kaukė signalinės minos. Aplink buvo toks triukšmas ir tratėjimas, jog tokio fejerverko būtų pavydėjusi ir Maskva.

Po pusantros valandos viskas pasikartoj o. Garnizonas saliuotavo vietos ir Maskvos laiku.

Prie girtos armijos orgijos prisidėjome ir mes - iššaudėme net signalines raketas. Iš automatų nešaudėm - tingėjome juos valyti, be to, prisišaudydavom operacijose.

Visą naktį nemiegojome, nors viskas praėjo ramiai. Muchamedas pasakojo apie Paryžių, Londoną, Belgiją, Lenkiją -jam teko ten būti , kol nebuvo nacionalizuota tėvo žemė ir šeima turėjo pakankamai lėšų. Rytą atėjo afganistaniečių baterijos vadas ir zampolitas. Rytietiškai pasveikino mus - prisiglausdami skruostu prie skruosto. Rėžė nuoširdžią kalbą, kurią išvertė Muchamedas, ir pakvietė valgyti plovo, gerti arbatos.

XLI skyrius

Iš mūsų pulko buvom atrinkti dvidešimt kareivių ir seržantų delegatais į garnizono karių suvažiavimą.

Po oficialios suvažiavimo dalies įvyko koncertas. Grojo ir dainavo garnizono pėstininkų pulko orkestro muzikantai.

Per pertrauką, išėję parūkyti, matėm, jog žvalgybos grupė ruošiasi į operaciją. Žodžiu, kam šventė, o kam juodas darbas.

Antrojoje šventinės programos dalyje eiles skaitė, neseniai atvykusios, bet jau spėjusios pagarsėti savo žygiais, medicinos seserys. Mesaikčiojom, dūsavom ir alpom iš malonumo. Kiekvieną jų mintyse nurengėme, su greta sėdinčiais guviai svarstėme ir vertinome visus jų kūnų iškilimus ir įlinkius, vėl ap rengėme - po kelių mintyse įvykusių lytinių aktų. Į poeziją mums buvo nusi-spjaut. Jei eilėraščių deklamuodavo koks kareivis, įsivyradavo tylą, klausėm, nes jis buvo drėbtas iš tokio pat molio, smirdėjo vyrišku prakaitu ir kerzos batais. Bet vos į sceną išeidavo moteris, pakildavo šurmuly, ir iš vietų stryktelėję karininkai, rinkdami žodžius, kad nesikeiktų, tramdė mus. Baigusios skaityti eilėraščių, žaviosios moterys sėsdavo į karininkų tarpą, o mums likdavo tik audringo-

mis ovacijomis išreikšti susižavėjimą ne tiek poezija, kiekjomis.

Nors šokių ir nebuvo, bet grįžom į bazę vaikiškai laimingi. Negaila buvo nemiegotos nakties, skirtos suvažiavimo pasiruoš-imui. Visi prašė papasakoti, ypač klausinėjo apie mergas, ir mes su Učajevu susiriesdami melavome, jog jų buvo velniškai daug, kad dvi "pakabinom" ir kurį vakarą lėksim į med. sanbatą - "pasibadyti".

Pulke sklido kalbos, kad visos med. sanbato medicinos seserys surinktos iš Leningrado. Visos išsiskyrusios ar netekėjusios. Kiekviena turi savo taksą: gražiausios - aukštesnio rango karininkams, ir žemesniam rangui, kaip majoras,- neduoda. Prastesnės - tik karininkams, o prasčiausios - praporščikams ir virštarnybiniam laikui pasilikusiems. Bet už pinigų duoda visos. Tūkstantis afganių (džinsų kaina) - ir naktis tavo.

Bet mūsų tarpe tokių laimingų nebuvo. Mes tikrai neturėjom laiko: nuolat karinė parengtis Nr. 1, patikrinimas po patikrinimo. Jei naktį prapultum, tai j au po keleto valandų ieškotų visas pulkas. Šį malonumą sau leido tik aukščiausia kasta - pulko vadovybė.

* * *

Kadangi mūsų kuopos palapinės stovėjo netoli pulko KPP, tekdavo matyti, kaip majoras Žukovas vedasi moteris iš med. sanbato į pulko teritoriją. Pasigirsdavo komandos: "Aplink ir ramiai". Ir mes primušto šuns žvilgsniais nulydėdavom gražuoles iš med. sanbato.

Įpratus prie chaki spalvos rūbų ir tarytum pamiršus, kad egzistuoja kitokios spalvos, nuo spalvingų moterų apdarų raibo akys, tarytum eitų nežemiškos būtybės. Beje, jos buvo ne tik elegantiškos, bet ir prašmatnios - nešiojo kaubojiškus diržus su šoviniais ir dėklą su pistoletu. Aišku, trofėjiniu, dovanotu kokio buvusio draugužio.

Na, o po moterų apsilankymo - tuoj kalbos apie orgijas, kurias keldavo pulko "galvos".

* * *

Mūsų pulką papildė dvi moterys. Viena - gydytoja stomatologė, kita būsimos parduotuvės pardavėja.

Stomatologė, vos įrengus kabinetą, ėmėsi darbo. Sutvarkė dantis karininkams, po to mums. Vos tik jinai sukišdavo pirštus man į burną, apimdavo vėmulys, nes ta graži boba" ėjo per rankas "ir man tuoj kildavo mintis, kad ji moka pirštais čiupinėti ne tik stomatologinius įrankius...

Pardavėja buvo maža, spuoguota ir gyvaplaukiais apaugusiu

veidu. Na, ir pagal išvaizdą - sukosi tarp žemesnio rango karininkų, praporščikų ir kitos "šušaros". Įrengus parduotuvę, už "vnešposil-torgo" čekius pirkom skutimosi peiliukų, medžiagos apykaklaitėms, saldumynų ir kitko. Karininkai turėjo pinigų džinsams, striukėms, batams ir cigaretėms "Stoličnyje".

Pagal grožį ir užimamą "padėtį" ir pagarba nevienoda. Pavyzdžiui, eina aikšte per mūsų kuopos teritoriją stomatologė - duodama komanda "Aplink ir ramiai". Mes visai rimtai, be komentarų, palydime ją žvilgsniu.

O einant pardavėjai, atsukę nugaras į ją, pagal komandą galime išreikšti bendrą panieką:

-U-ū-ū-uch, kale!

Jinai - "ne koziris", jos užnugaris - tik skysti praporščikai, kurie neturi sveikatos mūsų nubausti. Stomatologė - kas kita: pasiskųs kuriam iš pulko "grandų", ir mes trejetą dieną "lekiojame".

* * *

Kolektyvinis paniekinimas "uch, kale" - buvo mėgstamas dalykas. Pavyzdžiui, aikšte žygiuoja kita kuopa. Duodama komanda - "Kuopa, ramiai", ir jie pereina į tvirtesnę žingsnį, spausdami į kumščius sulenktas rankas prie kelių siūlių. Žodžiu, išreiškia pagarbą mūsų kuopos rikiuotei. Pagal statutą, mes turime atsakyti tuo pačiu - įvykdyti komandą "Ramiai", bet pasigirsta: "Išreikšti bendrą paniekinimą"...

Kuopa giliai įkvepia oro ir pasigirsta:

- Ū-ū-ū-uch, kalės !..

Palyginti galima tik su tuo: už padarytą gerą darbą su šypsena lauki padėkos, o gaunini... ~~šūdu per snukį...~~

Sausio viduryje prasideda daugiadienės operacijos. Bet jos - vienas malonumas. Iš bazės išvažiuojame 3-4 vai. nakties. Apsu-pam rajoną. Auštant atvažiuoja afganistaniečių armija -ji "šukuoja".

Operacijos ėjo sklandžiai, beveik be šūvių, ir žuvo tik keli iš mūsų pulko. Dviese buvo nušauti, kai "švarino" netoli esantį namą. Sėdėjo mašinose, stebėjo nurodytus sektorius. Nusprendė savavališkai apieškoti netoliese esantį namą. Ir, jau eidami iš namo lauk, į nugaras gavo po medžioklinio šautuvo užtaisą.

* * *

Stovime apsupe aulą. Per jo vidurį teka drėkinimo kanalas, skiriantis jį į dvi dalis. Palei kanalą vingiuoja kelias, ant kurio

sustatytos mūsų mašinos. Turim savus stebėjimo sektorius ir sekam. Pamatę mažiausią judėjimą ar mėginimą prasiveržti iš apsupties, paleidžiamugnį.

"Šukuoja" afganai. Aūle ramu. Sėdėdami prie kulkosvaidžių pasikeisdami snaudžiamė. Išgirstu girksėjimą. Apkvaitės stengiuosi suvokti garso reikšmę. "Antis", - staiga prasiblaivau. Miegas viesulu dingsta. Iškišu galvą pro mašinos liuką - kanale plauko kelios antys! Su mechaniku Perepiolkinu slenkam prie jų. Jos, nieko nenujausdamos, toliau purškiasi vandenyje. Ženkla susirodome, kuris į kurią šausime. Aš pilu iš automato, Perepiolkinas (vadinamas "ptica") - iš pistoleto PM.

Vargšėlės antys nespėja net pakilti, kai gauna po kulką. Bet velniškas jų gajumas! Suvarom po 4-5 kulkas, o jos vis dar juda, sukasi vietoj.

"Ptica" nusitveria pagali ir krapšto jas arčiau kranto. Prisitraukęs meta į krantą. Aš renku jas ir suku galvas, kol trakšteli.

Staiga - šūvis, kulka bumpteli šalia manęs į tvorą. Nepajutom, kaip atsidūrėm mašinoj. O antys liko ant kranto. Palikti gaila, nes tai Mėsa, kurios gerokai išsiilgę.

- Užvesk- įsakiau, o operatoriui liepiu pačiupinėti" aplinkinius objektus. Į kuopos vado paklausimą per raciją atsakiau, jog ugnis paleista iš aūlo pusės. Vadas, išgirdęs, kad pastiprinimo nereikia, liepė "pačiupinėti". Operatorius pyškino iš kulkosvaidžio, o iššokęs "jaunas" surinko antis, kurios gulėjo ant kelio. Dvi kitas nunešė kanalo srovė. Per radijo eterį pranešiau žemiau esančioms kuopos mašinoms, kad vandens keliu siunčiu dovanas.

Grižę į bazę, vieną antį iškilingai padovanojome karininkams, vieną trečiajam skyriui, o likusias dvi ef. Zamachinas virė iki pusiaunakčio, kol neiškentė nervus ir uoslę dirginančių kvapų puolėm jas ryti. Mėsa dar buvo labai kieta, bet su kiekvienu kąsniu jutom skrandžio sunkėjimą.

Nuo mėsos paleido vidurius ir suskaudo skrandžius. Susirietę keikėm mechaniką "Ptica", kad jis, hanibalas, ėda savo gentainius ir kad antys čia sušiktos...

* * *

Naktį atplėšiam pulko maisto sandėlio šono lentas - pavagiam dėžę konservuotos mėsos. Konservus paslepiam mano skyriaus trečiosios grandies mašinoje. Į duonos kepyklą nusiųstas pasiuntinys parneša porą kepalų šviežiai iškeptos forminės duonos. Visą tą gerą ruošiamės "patvarkyti" kitą dieną - operacijoje, kai stovėsime

apsuptyje. Likusį iki išvykimo laiką jaudinamės, kad neišgintų į kalnus – prapuls šventė.

Prieš išvykstant, mašinos vadą seržantą Ostrouchovą sodinu į savąją mašiną, o aš užimu jo vietą, nes jo mašinoje mėsa, duona ir svogūnai. Į ekipažą įsileija dar keturi dembeliai, "jaunus" pasodinę į savo mašinas. Vykstam į Machmud-Raki. Apsupam aulą be nutikimų. "Jauni" išverda arbatos ir mes žmoniškai pavalgome. Savo "parašą" suraukę nosis, raugėdami mėsa ir svogūnais, atiduodam kitiems, kurie trauko pečius, nieko nesuprasdami.

Vakarėjant suformuojama kolona. Kaip visada, ant šarvų afganai. Važiuojame atgal.

Į mūsų mašinos bokštą įsitaiso bataliono štabo viršininkas, kuris radijo eteriu reguliuoja kolonos judėjimą. Bet kažkur kolonos priekyje susidaro kamštis, ir kolona sustoja. Sustojimas be priežasties – nusižengimas instrukcijai ir štabo viršininkas nubėga plūsti "kamštininkų". Aš iširopščiu į bokštą. Liukas atidaras, ir į jį susikiša kojas "sajungininkas".

– Būru, būru (eik, eik), – šaukiu jam, kad ištrauktų kojas, o jis mušasi į krūtinę, sakydamas: "Komandor bataljon".

Ėmiau keiktis aiškindamas, kad man nuspėjau į tai, kad jis "komandor bataljon", ir ruošiausi visai numesti jį nuo bokšto, bet prie kulkosvaidžių sėdį vyrai per vidinį ryšį perdavė:

– Žiūrėk, kažkas neaišku, visi kantinai uždaryti...

Apsižvalgau aplink. Iš tiesų, visos parduotuvėlės buvo uždarytos, nors paprastai jos atdaros kiekvieną dieną. Nuo ryto iki vakaro. Per optinį taikiklį matau saujelę vietinių, kurie stovėjo prie pirmųjų aulo namų ir kažkodėl šypsojosi. Keista, paprastai jie zuja nuo kantino prie kantino ne kiek pirkdami, kiek kalbėdamiesi, o dabar stovi būreliu...

Tuo metu "komandor bataljon" atkišo man rūgščių pakistanietišku cigarečių. Cigaretės paėmiau, o jis ėmė prašytis į vidų... Parodžiau, kad kojas gali laikyti, o bokšte nėra vietos. Ji ėmiau sukinėti bokštą, įdėmiai žvalgydamas kiekvieną smulkmeną. Kolona pajudėjo. Įvažiuom į Machmud-Raki.

Staiga smarkus šaudymas. Maniškis "komandor bataljon" riktelė. Kilsteliu galvą į viršų. Liuke jo nebėra, tik tabaluoja kojos. Gatavas, – sumoju, – nuvirto aukštiekninkas, o kojos neduoda nukristi nuo mašinos. Jo skersai liuko padėtą automatą AKMS įsikeliau į vidų, o kojas išstūmiau lauk. Prie liuko pripuola išsprogusiomis iš siaubo akimis sajungininkai, prašosi į vidų, bet aš be kalbų užtrenkiu liuką – instrukcija. Kuopos eteris pilnas įsakymų, raportų,

prašymų ir leidimų paleisti ugnį. Ausimis klausausi eterio, akimis ieškau taikinių. Iš abiejų kelio pusių kantinai, ir aš pilu iš kulkosvaidžio į juos. Komuliaty vinių sviediniu šauti negaliu, nes parduotuvės vos keli metrai nuo mašinos. Sviedinio skeveldromis klius sajungininkams. Eteryje pranešimas, jog pamušta antrojo skyriaus mašina – du žuvo, keli sužeisti. Kuopos vadas nurodinėja, ką kuri mašina turi daryti: vieni ugnimi dengiam, kiti traukiam lauk sužeistuosius, žuvusiuosius, kabinam pamuštą mašiną. Panikos nėra, visi dirbam nurodytą darbą. Iš baimės paklaikę afganistaniečių armijos kariai. Kulkosvaidžių ir automatų ugnis juos skina kaip obuolius, jie neturi, kurslėptis: namai, parduotuvės užrakintos, po "šarvais" neišileidžiam – instrukcija, be to, kolona juda į priekį, atsilikti nuo jos taip pat negalima.

Jie zuja kaip žiurkės po degantį laivą, pasiduodami sąmonėje užkoduotų gyvuliškų instinktų – metasi į krūvas, tarytum jose lengviau apsisaugos nuo priešų. O dušmanams tik lengviau – jie ilgomis serijomis pila į būrelius. Daugelis jų krinta nuo mašinų. Vieni sužeisti, kiti mirę. Kai kurie guli tiesiog mašinų provėžose ir mes juos traiškom vikšrais, nes sustoti negalim – sustabdysim visą koloną, o gulintį apvažiuoti – vadinasi iškrypti iš provėžos ir galbūt užvažiuoti ant minos. O dėl jų rizikuoti nėra reikalo, be to, šiandien jie kariauja už mus, ryt – už dušmanus.

O priešų nesimato, matyt, jie sėdi iš anksto paruoštuose pozicijose ir pliekia į mus. Mūsų kolona spjaudo ugnį į visas įtartinas vietas. Eteryje skamba pranešimai: – pamuštas kitos kuopos BTR. Skelbiamos "pavoingos zonos", trumpai vardijama: granatsvaidis, kulkosvaidis, intensyvesnės apšaudymo vietos. Vėl pranešimas: pamušta mano statinė mašina, į kurią ryte nusiunčiau seržantą Ostrouchovą. Įsakymas: priekyje važiuojančiai mašinai kabinti ją buksyravimui ir suteikti pagalbą. Pro trimpleksus apsižvalgau į visas puses. Pasirodo, priekyje pamuštosios stovime mes. Tik tiek, kad, nepastebėję ją sustojus, nuvažiuom pirmyn. Vidiniu ryšiu persakau situaciją. Susižvalgom. Esame penkiese – visi dembeliai, visi draugai. Mašinoj turi likti mažiausiai dviese – vienas bokšte ir mechanikas-vairuotojas. Žinom, kas yra mirtis, visų šansai lygūs. Mechanikas Perepiolkinas tuo metu vairuoja mašiną atbula eiga, aš koreguoju, kad neiškryptume iš vėžių. Artėjam prie pamuštos mašinos. Tai papildomas šansas gauti iš granatsvaidžio, tai – pavojinga zona, kurią mūsų mašina jau buvo pravažiuavusi...

– Dieve, padėk! – tarė kažkuris. – Eisim, vyrai, juk nepaliksim saviškių!

"Eisiu ir aš, - pamaniau. Juk ten Siomka, Malcevas, Ostachinas ir kiti mano vyrai".

Bet mums dar nepriartėjus, nusizengęs instrukcijai, aplenkė pamušta mašiną kažkoks BTR. Jo vyrai tuoj užkabino buksyravimo lynus. Mes privažiavę sustojom, norėdami padėti perkelti sužeistuosius į BTR. Jie ėmė moti rankomis, atseit - pirmyn važiuokit. Vos pajudėjus, jie iš granatsvaidžio gavo į mašinos nosį. Mes iššokom lauk. Pribėgom prie BTR. Pro liuką išlindo mechanikas, kuris pasiutusiai mojo ranka pirmyn ir šaukė, kad nešdintumėmės. Bėgdami ir šokinėdami į važiuojančios mašinos liukus, supratom, kad tai laiko klausimas - antras sviedinys pataikys, nes pirmasis vos vos kliudė smailėjantį BTR priekį, ir mes turim skubėti...

Vos užėmiau bokšte vietą ir sujungiau ryšio šakutes, išgirdau kvietimą. Kelio posūkyje, esančiame netoli priekyje, pamuštos dvi mašinos. Paspaudėme pirmyn. Posūkyje stovėjo nuo vikšrų nušokusi kuopos vado mašina. Mechanikas Kafėjatulovas ir dar du kareiviai plūkėsi su vikšrais. Kuopos vadas kapitonas Čaban, nepaisydamas smarkaus šaudymo, kad geriau orientuotųsi situacijoje, buvo atsidaręs bokšto liuką ir, iki juosmens išlindęs iš mašinos, radijo ryšiu nurodinėjo kuopai. Privažiavom prie jų. Atsidaręs liuką paklausiau, ar; •a sužeistų.

- Ne,... nuo vikšrų nušokom. Važiuok prie anos mašinos.

Pajudėjom pirmyn. Sustojom. Pro šalį ėjo kuopos san. instruktorius Stračkovas. Ėjo ramiai, nesislėpdamas.

- Kontūzytas? - šuktelėjau persisvėręs per liuką, stengdamasis perrėkti variklių gausmą.

- Ne. Buvau prie anos, - mostelėjo ranka pamuštos mašinos link.

- Ko nesislepi? - vėl klausiu. Jis numojo ranka:

- Ką čia besislėpsi!

- Iš kur šaudė?

- Iš visur. Tarytum ano namo antrame aukšte - kulkosvaidis.

Nusukau bokštą ir į nurodyto namo antrą aukštą iššoviau du komuliatyvinius sviedinius. Antras aukštas sudrebėjo ir pradėjo rūkti. Buvo truputį gaila, nes reklama ant pastato skelbė, kad čia parduodami SONY ir PANASONIC magnetofonai. Po to kulkosvaidžiu ir keliais sviediniais apšaudžiau gatvės namus. Privažiavome prie pamuštos mašinos. Eilinis Sadakovas sėdėjo ant mašinos, ant rytietiskai sukryžiuotų kojų pasiguldęs savo draugo Gricenkos kruviną lavoną, ir ramiausiai, nesislėpdamas, šaudė. Lavonas buvo keistai išlaužtomis mentėmis, su abipuse skylių krūtinėje.

Sadakovas buvo kontūzytas ir nenorėjo atiduoti mums lavono. Gražiuoju išprašėm, sakydami, kad vežam jo draugą į med. sanbata. Sutiko ir pradėjo verkti. Mašinoje sėdėjo Ovsenkovas. Rankomis įsikibęs į kursinio kulkosvaidžio rankenas, tarp pirštų užgesusi cigaretė. Mirtis buvo staigi - sviedinys ties galva pramušė skylę ir toje vietoje kabanti dėžė su kulkosvaidžio šovinių juosta kartu su skeveldrom nunešė jam visą galvą, palikdama tik vieną ausį, tiksliau, galvą sudraskė į šimtus dalių. Mechanikui Gricenkai pervėrė krūtinę, o seržantui Voroninui lyg peiliu nupjovė skruostikaulį, nosį ir žandikaulius. Po prieštankinio šautuvo šūvio nevaldoma mašina įsiremė į medį, vikšrais kasdama žemę. Pribėgę sąjungininkai ištraukė sužeistą Voroniną iš mašinos liuko ir, leidžiant jį žemyn, buvo paguldyti kulkosvaidžio. Voronino kojos pakliuvo tarp besisukančių vikšrų, traiškydama kaulus, suko jas aplink. Atbėgęs san. instruktorius ištraukė iš šios mėsmaalės vis dar gyvą Voroniną ir niekaip nesiryžo, nežinodamas nuo kur pradėti, tvarstyti. Uždėjo tvarsčio tamponą ant smarkiai kraujuojančios skylės, kur anksčiau buvo burna, bet sutraikytomis ir sukapotomis galūnėmis mėsgalys ėmė dusti. Tada paguldė jį ant šono, galva žemyn, kad nepritrauktų į plaučius kraujo. Uždėjo timpas ant kojų, o veidą pridengė tvarsčiu.

- Geriau, vyruti, tu negyventum... - vėliau prisipažino palinkėjęs.

Sužeistus skeveldrom ir seržantą Voroniną įsikėlėm į mašiną. Kuopos vadas radijo eteriu įsakė gabenti sužeistuosius į laikiną pulko štabo būstinę. Gabenti tai gabenti, bet buvo vienas bet... Reikia kažkaip ištrūkti iš tos mėsmaalės...

Pavažiavom kelias dešimtis metrų į priekį, kur vienoje kelio pusėje baigėsi namai. Sustojom. Sąjungininkai vos tik išbėgdavo iš už namų priedangos, tuoj juos "nušienaudavo". Privažiavom prie kraštinio namo. Už namo kampo "Ptica" pastatė mašiną taip, kad galėčiau šaudyti iš pabūklo, o mašinos priekyje sėdėjusieji - iš kursinių kulkosvaidžių. Tuoj ėmėme "čiupinėti" visą plotą. Komuliatyvinių sviedinių sudaužiau netoliese stovėjusią būdelę, iš kurios išlėkė kruvini mėsgaliai - greičiausiai, pasislėpusio šaulio, kuris nebaudžiamas guldė mūsų "ginklo brolius".

Skeveldriniais sviediniais ir kulkosvaidžiais "apvalėme" visą laisvą plotą. Prie mūsų privažiavo BTR su sužeistaisiais, ir mes visu greičiu puolėm į priekį. BTR lėkė pirmas, o mūsų mašina paskui. Aš visą kelią šaudžiau iš kulkosvaidžio ir pabūklo. BTR, palyginus su mūsų BMD, yra nebylys ir aklas - neturi bokšto, o

apginkluotas tik dviem kursiniais kulkosvaidžiais. Tad mes pliekėm už du. Nors šaudyti, važiuoj ant aukščiausio pavara, draudžiama - nuo atotranks gali nulėkti bokštas, bet pyliu kaip pasiutęs. Kai atvažiuoju į laikiną pulko vadavietę, bokštas buvo tuščias. Iššaudžiau visus du tūkstančius kulkosvaidžio šovinių ir 40 svi edinių. Nuo degančio parako mašina smirdėjo kiaušiniiais, galva plyšo pusiau ir pyko širdis.

Kol vieni, sanitarų padedami, traukėm lauk sužeistuosius, kiti iš ant šarvų pririštų dėžių, šovininiais ir sprogmenimis pildė BK - amunicijos komplektą.

Daktarai leido vaistus ir iš naujo tvarstė sužeistuosius. Mes spėjom šnektelti su savaisiais. Jie pasakojo, kad granatsvaidžiui pamušus mano tarnybinių mašiną, sviedinio komuliatyvinę srovę kartu su skeveldromis, nutraukusi mechanikui Semionovui koją, pataikė į mano - mašinos vado - vietą. Mano atsiųstas "jaunas" Ostrouchovas nežuvo, nes, grįžtant atgal, dembelis eilinis Maričius išginė "jauną" į prastesnę vietą - desantinį liuką ir pats įsitaisė vado sėdynėje. Ir, matyt, taip panorėjo likimas - mudu su Ostrouchovu gyvi, o vargšas Maričius išverstais viduriais - komuliatyvinę srovę išėjo kiaurai per jį, pradegindama net sėdynės atlošą. Jaunas operatorius Ostachinas skeveldrų sužeistas į kojas. O mano globotinis Malcevas žuvo - vos iššokęs iš mašinos gavo kulka. Vėlniškai buvo gaila Malcevo. Šis jaunas vyras - senio kūnu, būdavo amžinas pajuokos objektas dėl reumato išsukintų pirštų sąnarių, dėl silpnos gunktelėjusios figūros. Visi stebėjosi, juokėsi iš jo, vesdavo net į kitas kuopas parodyti "VDV stebuklo", atseit, kaip galėjo toks papulti tarnauti tarp sveikų rinktinių VDV vyrų. Jis tylėdamas ir niekam nesiguosdamas kentė visas patyčias ir sąnarių skausmus, kol tapęs dembeliu, ėmiau jį globoti.

Mechanikas Semionovas gulėjo ant neštuvų ir rūkė. Matyt, veikė vaistai, nes jis ramiausiai parodė į nutrauktą koją ir tarė:

- Matei, dembelis gegužy - neliūdėk, dembelis atėjo, o gegužis ne - perfrazuodamas populiarių dembelių aforizmą. Aš palinkėjau kaip arklys galva, niekaip nerasdamas žodžių. Paguoda čia buvo ne vietoj.

- Voroniną matei?.. Va, jam tai ne kas, o tau...- kabinausi už minties.

- Labus, tu neskiesk... Juk matai, kad jis nebe gyventojas... O kaip man važiuoti namo? Su tokia... vos nepavadinau koją!

- Sioma, tu jau važiuoji, mudu vieno šaukimo, gal aš važiuosiu kaip anie,- parodžiau ranka suguldytus žuvusiuosius.- Juk iki

dembelio dar keli mėnesiai, tu turi džiaugtis...

"Kad nors toks grįžčiau namo",- norėjau pasakyti, bet spazmai užspaudė gerklę. Mostelėjęs ranka, nuėjau į tamsą, už mašinos, ir ėmiau pratisu balsu kaukti. Ne, kaukiau vidumi, kaukiau be garso, vis "užsipildamas alyvos"- niekaip negalėjau rasti atsako, kodėl tai įvyko su mano mašina, su gležnu Semionovu, Malcevu, Maričium, jaučiausi kažkuo baisiai kaltas... Tie prakeikti konservai...

Sužeistieji ir žuvusieji buvo sunėšti į BTR, ir mums buvo įsakyta saugti - palydėti juos į med. sanbata.

Vos nuvykę į med. sanbata, Voroniną nunešėm į operacinę. Padėjom sunėsioti kitus sužeistuosius. Žuvusiuosius nešėm prie vadinamojo morgo ir guldėm ant žemės.

Viena pagyvenusi sesutė ėmė ašaroti:

- Vaikučiai, vaikučiai, ką su jumis daro...

Sušokome į mašinas, taip ir nesupratę, kad tie žodžiai buvo skirti mums...

Grįždamas į laikiną pulko KP, kaukiau visu balsu, kaukiau iš skausmo, nevilties. Kaukiau nesislėpdamas, irėmęs galvą į optinį taikiklį, nes žinojau, kad, niekas nemato, kad mano kaukimą užgožia variklio gausmas ir mašinos tratėjimas ir man nebus vėliau gėda...

Grįžę į laikiną pulko stovyklą radome visas kuopos mašinas. Glebėsčiamomės, bučiavomės.

Mums buvo paskirta palapinė. Miegas neėmė. Visi vaikščiojom kaip apduję, sudirginti nervai niekaip negalėjo nurimti. Analizavom operacijos smulkmenas. Visi buvo kaip širšės, kiekvieną minutę galėjo kilti muštynės. Ir labai buvo sunku tvardyti, taikytis su ta mintimi, kad nebėra mūsų vyrų, kad nėra kaltų tarp saviškių, nėra kam išmalti snukį. Baimės nebuvo, visi degėm įniršiu keršyti, žudyti. Dušmanai, ir taip seniai mūsų prakeikti, liko nenubausti, jų nebuvo čia, po ranka. Griežėme dantimis iš bejėgiškumo, kad neišeina jie prieš mus vienas prieš vieną, kad vykstantis karas kažkoks nešvarus. Ir retkarčiais užeidavusį gailestį šiai tautai užgniauždavo akla neapykanta, nes kas kitas kaltas dėl mūsų vyrų žuvimo ir suluošinimo -jie, šimtą kartų jie!

"Jauni" vemdami rinko iš atvilktų pamušų mašinų mėsgalius, kaulų nuotrupas, vandeniui plovė krešantį kraują ir suskystėjusias smegenis. Jiems išlindus pro liuką vėmti, plekšnojom per petį, šypsodamiesi tarytum pykina beūsius jaunikačius pirmą kartą prigėrus degtinės...

Žmoguje daugiau žvėries nei žmogaus. Tik filmuose aktoriai

vemia, nužudę žmogų, o kare jauti kažkokį tai malonumą, tarytum gerai užvožtum kumščiu ir nuo pirmo tavo smūgio priešininkas virsta*... Tad turi išvemtį visa, kas tavyje liko žmogiško...

Pulko technikai, apžiūrėję apgadintų mašinų skyles, liepė ruošti jas rytojaus operacijai - suformuoti minimalias igulas, nes važiuoklės ir valdymo įranga buvo nepažeisti.

* * *

Praėjo bemiegė naktis. Auštant išrikiuotam pulkui pulko vadas pulkininkas Serdiukovas pareiškė:

- Machmud-Raki - maištininkų lizdas, šią kryžkelę jau keletą kartų aplaistė savo krauju. Užteks žaisti... įsakau... gyvenvietę apsupti, šaudyti visa, kas joje juda, o tankai su buldozeriniais peiliais iš gyvenvietės padarys platų kelią!

Pulko vado įsakymas buvo įvykdytas.

Surinkome kelias dešimtis sąjungininkų lavonų, kurie tebegulėjo nuo vakar, ir jau sustirusius kaip malkas sukrovėme į BTR. Daugeliui jų buvo perpjautos gerklės.

Grįžtant į bazę gavom leidimą užsukti į med. sanbatą.

Voroninui išoperavo akis, amputavo kojas, ir, ačiū Dievui, jis mirė. Geriau mirtis negu gyvenimas be pusės kūno. Semionovui nupjovė koją, sugipsavo sulaužytą raktikaulį ir išsiuntė į Kabulą.

* * *

Vakare klaikiai apsirūkėm. Plaukiojančias mintis lipdėm į krūvą, stengdamiesi atkurti buvusius vaizdus...

... Iš karto, sviediniui pataikius į mašiną, lūžusiu kaulu, bet dar ant mėsgalių besilaikančia koja, skeveldrų sulaužytu raktikauliu iš pažiūros gležnutis Semionovas išsoko iš mašinos ir nuvirto, bet ne todėl, kad prarado sąmonę.., o kad iki kelio nebebuvo vienos kojos! Pribėgusiam suteikti pagalbą Charitonovui Sioma liepė nupjauti audinius, laikančius abi kojos dalis. Tam iš pasibaisėjimo atšokus, Sioma paprašė peilio-durklo ir bukais ašmenimis nusizulino blauzdą... su visu batu... kaip nereikalingą daiktą...

... O dramblis Ostachovas, kelių skeveldrų sužeistas į blauzdų raumenis, sėdėjo mašinos bokšte ir kaukė iš baimės ir skausmo, kol jį ištraukė iš mašinos...

... Seržantas Voroninas atvyko su paskutiniu papildymu ir, nors buvo jaunas, oficialiai pareiškė:

- Atskraidžiau savo "učebkėj", esu seržantas ir daugiau nežadu "lekioti"!

Pora veteranų puolė išsišokėlių "gydyti", bet tuoj pat buvo paguldyti kelių Voronino karatė smūgių. Tada išikišom dembeliai,

bet, išispraudęs į kampa, Voroninas sėkmingai atmušinėjo smūgius, kol gavo taburete per galvą. Nuo tos dienos kad ir gerai įvaldžiusiam karatė techniką, Voroninui buvo skiriama daugybė sunkiausių užduočių, kurių jis nespėdavo vykdyti ir miegui nebelikdavo laiko. Niekas jo nebemušė, tik organizuotai buvo gniuždomas noras peršokti anksčiau laiko į aukštesnę pakopą. Viskas vyko pagal statutą ir po kurio laiko jis palūžo dvasia. Diržas jam buvo užsegtas palei galvą.

O dabar jo buvo velniškai gaila...

... Kapitonas Čebanas tą įsimintiną Machmud-Raki naktį išsėdėjo užsidaręs mašinos bokšte. Nors, išanalizavę visą operacijos eigą, neradom jam nė mažiausio priekaišto, atvirkščiai -jis žinojo savo darbą ir nebijojo, bet... kentėjo jis savaip... Vos ėmė vadovauti kuopai, iš karto penki lavonai ir keli invalidai. Nors mes, devyniolikmečiai, laikėm jį seniu, jam buvo tik 27 metai, ir po tos nakties pražilo smilkiniai. Davėm žodį padėti jam. Nuoširdi dembelių parama - tai visos kuopos besąlygiškas įsakymų vykdymas. Jis tikrai to vertas...

XLIII skyrius

Po poros dienų poilsio vykstame į Kabulą.

Užėmę nurodytas pozicijas, kasam čia dar nenutirpusį sniegą ir statom palapinę sargybos neinančiai pamainai. Naktimis visi budiame prie mašinų, dienomis pakaitomis miegam palapinėj.

Drausmė ir be karininkų nurodymų geležinė. Ypač lepinam kuopos vadą, kuris ištisai miega. Tik retkarčiais atsikėlęs pereina pozicijas ir, matydamas visur pavyzdinę tvarką, patenkintas kasosi utėlių sukandžiotus šonus. Klausinėja ko nors, nesigilindamas į atsakymus, ir vėl eina gulti, jausdamas mūsų visapusišką globą.

Išbuvom keturias paras. Gerokai sušalom. Palapinėj gulėjom ant brezentu užklotos žemės, iš kurios dar nebuvo išėjęs pašalas. Nespėję sušilti, vėl šalome postuose. Be to, prasidėjo šlapdriba, kurios drėgmė sunkėsi iki kaulų.

Iš neturėjimo kas veikti gainiojome "jaunus", rengėm koncertus, šokius, rikiuotės pratybas, atrinkinėjom labiausiai utėlėtus ir vertėm juos kibiruose virintis drabužius. Kol apdžiūdavo rūbai, jie pusplikiai lakstė, norėdami apšilti.

Keturias paras Kabulas buvo "šukuojamas" nuo įvairiausių balandžio revoliucijos priešų ir gaudomi vyrai į armiją. Jų surinko keturis tūkstančius.

* * *

Grįždami į bazę, gauname įsakymą "išvalyti" aulą. Pusdienį stovime jį apsupę, po to susisodinę "ant šarvų" aulą šukavusius afganistaniečius, aplinkiniais keliais važiuojame į pagrindinę magistralę.

Mano mašina važiuoja kuopos mašinų kolonos pabaigoje, tad stebėjimo sektorius - užnugaris. Sėdžiu bokšte, kadangi "jaunu" operatoriumi nelabai pasitikiu. Važiuojam aūlo keliuku. Aplink tvoros, vynuogynai, vietomis saulės išplikinta juoduoju žemė. Vynuogynai suguldyti ir apkasti žeme. Kuopos eteris švarus.

Staiga:

- Visi paskui mane! Ugnis!

Kol suku bokštą, kad susigaudyčiau, kas įvyko, pasigirsta šūviai, sprogimai. Visa kolona nuo kelio puola tiesiai į vynuogynus. Mūsų mašina lekia paskui kitas. Nematau nieko, tik dangus, ir žemė, nes mašina ropščiasi nuo aukštos vynuogių vagos žemyn ir lipa ant kitos. Susiorientuoti neįmanoma, tuo labiau - šaudyti.

- Ptica! - šaukiu per vidinį ryšį mechanikui Perepiolkinui.- Kvaili tu, stok!

Ir "Ptica" sustoja, tiksliau, mes "atsisėdam" dugnu ant vynuogyno vagos.

"Puikus nejudantis taikiny", - pagalvojau, sukinėdamas bokštą. Truputį tolėliau "sėdi" dar trys kuopos mašinos. Tarp jų bėgioja persigandę dušmanai. Kuopos vado mašina visų priekyje. Išlindęs per liuką iš automato pliekia mechanikas Kafetulovas. Kuopos vadas, negalėdamas tiek žemai nuleisti pabūklo, mēto rankines granatas, tai išlįsdamas, tai dingdamas bokšto liuke. Pro pat jų mašiną bēgo panikos pagautas dušmanas. Aš pagavau jį ant taikiklio paukščiuko ir nušoviau prie pat kuopos vado mašinos.

- Labus, tu asilas, tu... tu...žiūrėk, kur šaudai!- šaukė eteriu Kafetulovas.

- Totoriau susmirdęs, pažiūrėk į dešinę nuo mašinos!- šaukiu. Taikiklyje pamačiau, kaip Kafetulovas, nepaisydamas šaudymo, persivertė per kraštą. Tuo metu pastebėjau dar vieną, bėgantį tolėliau, už kelių dešimčių metrų. Vėl susigavau jį "paukščiuku" ir spustelėjau kulkosvaidžio mygtuką. Bėgantis nukrito, o Kafetulovas akimirksniu dingo liuke, nes mano paleista kulkosvaidžio serija pralėkė per metrą nuo vado mašinos. Eteryje tarp įvairiausių komandų aiškiai girdėjosi ir totoriaus balsas:

- Na Labus, na kvailys, na kekšė...

O tuo metu "ganiau" čalmą, kurios kraštelis vis pasirodydavo už vynuogyno lysvės. Vedžiojau jį taikiklio paukščiuku ir laukiau,

kada pasirodys daugiau galvos. Vos tik "čalma" sumanė žvilgtelėti, nuspaudžiau mygtuką.

Susišaudymas nutilo. Atsirado kažkur laikinai pradingę sąjungininkai ir mikliai nusegiojo žuvusiems dušmanams laikrodžius, surinko jų ginklus, pribaginėjo sužeistuosius.

O mes buksyravome vieni kitus į kelią.

Ši pasala kuopos vado sumanumo dėka baigėsi mūsų naudai.

XLIV skyrius

Tuštėja aūlai. Užrakinę namus, į miestus bēga žmonės. Bagramo slėnio aūlai liko tušti.

Pagal senus įpročius ant ginklų žymim - kiek kuris nušovėm. Kuopoje rekordas - 21, bet dušmanų nuo to nemažėja. Jų vis daugiau, puola su didesniu įniršiu ir drąsa. Anksčiau šimtus kilometrų galėdavom važiuoti ant mašinos šarvų - dabar net viduj nelinksma. Anksčiau šaudė į mus medžiokliniais (vienoj operacijoje paėmėm 20 naujutėlaičių IŽ), rusiškais karo ir pokario metų ginklais, dabar jie vis geriau ginkluoti, turi priešlėktuvines raketas, pačių gamintas minas pakeitė plastmasinės - distancinio valdymo. Anksčiau matydavom vietinių šypsenas - dabar vien neapykantą, ir kuo arčiau dembelis, tuo sunkiau.

* * *

Pulke ypatingas atvejis - pulko vadas suuostė kontrabanda (sausų davinių dėžėse) iš Sąjungos gabenamą degtinę. Buvo iškasta duobė. Į ją sudėti 74 buteliai degtinės. Išrikiavęs visus karininkus, susprogdino juos keliais šimtais gramų trotilo. Verkė visas pulkas. Keli atskubėjo net su kibirais, bet iš "snapso" neliko net šlapios vietos.

* * *

"Cerandoj" prašymu jau kuris laikas esame išikūrę Baglano gyvenvietės mokykloje. Paprašė mūsų pagalbos, nes storos mūro sienos, už kurių buvo išikūrę iš Kabulo atvykę 40 komunistų, jų neapsaugodavo.

Stovėjome "mišrus garnizoniukas" - trys tankai, trys haubicos ir mūsų kuopa.

Buvo labai keista, metus laiko miegojus palapinėse, mašinose ar tiesiog ant žemės, jausti aplink storas akmenines mūro sienas, virš galvų sveiką stogą. Tarytum iš klajokliško gyvenimo grįžom į ramų pastovumą. Be to, atsivežėm malkom kūrenamą krosnelę, ir negalėjom atsidžiaugti degančių malkų kvapu, jų spragsėjimu,

o pakūrenus kelias valandas, išildavo visa patalpa. Naktimis net ėmėm prakaituoti, o tai kone jau buvom pamiršę.

Iš bazės, be krosnelės, atsivežėm lovų, čiužinių ir dvi vogtas dėžes sviesto. Lovų užteko tik trečdaliui, bet ir jų pakako, nes dalis ištiesai budėjo apkasuose prie mašinų.

Vieną dėžę sviesto išmainėm į brendi butelį, o antrą rado kuopos vadas ir liepė juo sutepti kuopos mašinų ratų ašis. Vairuotojai-mechanikai nėrėsi iš kailių, įrodinėdami, kad sviestas – atseit gali sugadinti ratų guolius. Kuopos vadas, ilgai ir kantriai klausėsis, mostelėjo ranka – pasprinkit. Bet neprieštaraudavo, kai jam į košę įversdavom tikrai ne nustatyto svorio gabalą.

Dienos ėjo puikiai. Minuotojai aplink mokyklą prikaišiojo minų, palikdami neminuotą kelią ir vieną šoną iš gyvenvietės pusės. Apkasai buvo iškasti, tad stūmėm dienas ir naktis, lošdami kortomis, rūkydami čars ar nasvai. Naktimis "jauni" ir veteranai stovėjo postuose. Seržantai tikrinom, kad nemiegotų, ir užsidedę taukines per naktį lošėm iš pinigų.

Neseniai, už blogą elgesį, su papildymu atvykęs seržantas Sapko ir kai kurie kiti eidavo tiesiog į turgų pirkti "kaifo" ar vietoje parūkyti jo per kaljaną. Grįždavo pabalinę akis ir vos apsverčiančiais liežuviais.

Atėjo žinia, kad dvi mūsų bataliono sustiprintos kuopos stovi už Machmud-Raki. Laiko tuščiai neleidžia – "šukuoja" apylinkes. Išplėšė likusią sveiką po "kelio platinimo" vaistinę ir trise prisirijo kažkokio spiritu kvepiančio birzgalo. Praporščikas ir seržantas išvežti į ligoninę, o mano kraštietis bataliono vado palapinėje ilgai gaudė nesančias muses, kol buvo sprendžiama, ką su juo daryti: pats atsigaus ar vežti į ligoninę.

Be to, vienoje jų išvykoje žuvo "auksinis uzbekas". Kilęs jis iš Ferganos. Matyt, tėvai nepagailėjo pinigėlio, nes buvo įtaisę sūnelį tarnauti tame pačiame mieste desantininku (retas atvejis). Atskridus į Afganistaną, jis tapo daiktų sandėlio vedėju. Karininkai su juo skaitėsi, prieš mus jis vaidino geraširdį dėdulę. Ko nors prašomas, laužėsi, kartais duodavo, o kartais pradėdavo šaukti:

- Nusibodot jūs man su savo prašymais. Visiems visko duok, o kas man ko duoda?

Norėdavosi išmalti j am auksinius dantis, kurių buvo pilna burna ir dėl kurių jis buvo vadinamas "auksiniu uzbeku". Bet jį "saugojo" karininkai, su kuriais jis buvo perdėtai rytietiškai mandagus. Na, ir nusprendė jis dembeliui užsitarnauti medalį. Tokiems šiknaplėšiams kaip jis, orkestro dūduotojams, virėjams ir t.t., tereikėdavo

nueiti bent į vieną operaciją. Bet kalnai – tai ne sandėlis. Per pirmą susišaudymą gavo kulką tiesiai į kaktą ir ordiną dembeliui – tiesa, po mirties.

* * *

Vieną naktį ėmė švilpti signalinės minos. Tą naktį buvau garnizono budėtojo pavaduotoju. Vos ėmus švilpti minoms ir kilti raketoms, visi išlakstė po apkasus, sulipo į mašinas. Karininkai buvo gavę kontrabandinius siuntinius iš namiškių. Gerokai apspangę, netilpdami pro duris, puolė "plėšti marškinių". Aš stovėjau tvoros vartuose. Tuo metu išbėgę karininkai išskubėjo prie savo kuopų skyrių, tik vyriausias ir girčiausias iš jų bataliono štabo viršininkas pribėgo prie tvoros ir, iškėlęs ant ištiestų rankų automata, paleido traserinių kulų seriją, net nematydamas, kur šaudė. Iš nustebimo garsiai žagtelėjau, nes traserių serija kirtė į stovinčio tanko bokštą ir skeveldros sužeidė ant bokšto prie kulkosvaidžio sėdintį tankistą. Tas nuslydo bokštu ir liko gulėti. Pribėgom priėjo. Gyvas, tik smarkiai persigandęs. Gerai, kad ne tiesiai į jį, tada smegenis būtų tekę rinkti po visą apylinkę.

O persigandęs štabo viršininkas iš karto sėdo pildyti raporto – apdovanoti tankistą Raudonosios žvaigždės ordinu, kaip parodžiusiam ypatingą drąsą.

Mūsiškiai, truputį pašaudę suveikusių minų pusėn, po kurio laiko, palikę prie mašinų sargybą, grįžo ilsėtis. Tik minuotojai keikėsi į visas puses. Nes jie turi vėl statyti minas.

* * *

Keletą mėnesių, kol mūsų skyrius neturėjo skyriaus vado, aš pavaduotojas, ėjau jo pareigas. Teko matyti zampolitą, pildantį "nagradnyje listy" – apdovanojimų raportus. Jie būdavo smarkiai persūdomi. Už tokius nuopelnus, kokius jis surašydavo, mažiau turėtų visiems duoti Tarybų Sąjungos Didvyrių vardus, ir Rembo, palyginus su mumis, buvo šūdas...

Apdovanojimus dažniausiai gaudavo pavyzdingieji ir mažiau nuobaudų zampolito sąsiuvinėje turintys, o tie nedorėliai, (vadina mi "raspizdij"), kurie operacijose būdavo ir drąsūs, ir siunčiami į pavojingiausias vietas, dažniausiai grįždavo namo be medalio. Nors į spec. užduotis – mažomis grupėmis iš nukritusių lėktuvų ar malūnsparnių "traukti" lavonų, paimti "juodųjų dėžių" ar rutuliukų, nudurti peiliu sargybinių buvo siunčiami dažniausiai tik nenaudėliai. Jiems sėkmingai atlikus užduotį ir grįžus, būdavo užpildomi "nagradnyje listy" ir "pamiršti" išsiųsti į gynybos ministeriją arba už eilinių prasižengimą suplėšomi nedorėlio akivaizdoje. Taip dauge-

liui nuplaukė medaliai ir ordina, man trejos atostogos, fotografavimas prie pulko vėliavos ir kažkoks "auksinis komjaunimo ženklukas". Tiesa, prie pulko vėliavos mane fotografavo, bet niekas neatidavė nuotraukos.

* * *

Bataliono štabo viršininkas nutarė "plėstelėti šikną". Naktį, palikęs nedidelę garnizono apsaugą Baglane, Kabulo komunistų vedami, išėjome. Paėję keletą kilometrų kartu, išsiskirstėme grupėmis ir iki aušros turėjome užimti žemėlapyje nurodytą namą. Prasidėjo šlapdriba. Beklajodami visiškoje tamsoje po didžiulius vynuogynus, pasiklydome. Purvas lipo prie batų, eiti darėsi sunku. Keikėmės, nerasdami nurodytų pozicijų. Beslampinėdami galėjome pakliūti į pasalą ir jau niekas nebebūtų padėjęs. Brėkstant radome saviškius, apsupome didžiulį namą - tvirtovę. Pasak vietinių komunistų, tame name gyveno gaujos vadas ir 40 jo parankinių.

Auštant atvažiavę tankai keliose vietose išvertė namą supusią tvorą ir mes per padarytas spragas šturmovome namą. Ali Babos ir 40 plėšikų neradome, buvo tik du seniai, kuriuos cerandoj išsivedė į kiemą, apdaužė automatų buožėmis ir nušovė. O mes, apieškoję namą, išsinešėm viską, ką radom vertingiesnio ir valgomio. Susėdome į atvažiavusias mašinas ir keikdami cerandoj - vietinius komunistus, leidomės atgal į mokyklą.

Dar neišvažiavus iš aūlo už mašinos, kurioje važiavau, pasigirdo sprogimas. Vos sprogo aidas nutilo, šokinėjome iš mašinų - vieni sugulėm vynuogyne, antri pabėgėję mėtė į artimesnius namus granatas ir "šukavo" juos, treči traukė lauk sužeistuosius.

Antrojo skyriaus "jaunas" mechanikas, sukdamas padarė didesnę spindulį ir, iškrypęs iš provėžų, kairiu vikšru užvažiavo ant minos. Sprogimas perkirto vikšrą, numušė ratą ir prakirto mašinos dugną. Traukdami lauk seržantą Fiodorovą, ant jo užpakalio pamatėm delno dydžio skylę, per kurią lindo lauk kruvinos išmatos ir žarnos. Įkėlėm jį į tanką. Jis dar buvo gyvas, klaikiai išsproguosiom akimis, tarytum kažką norėjo pasakyti, bet neteko amo. "Tas iki med. sanbato neišgyvens", - nusprendėm.

Į tanką padėj om įlipti vyr. leitenantui Lupinoginui, kuriam lūžo koja. Sveikąja jis taip intensyviai šokinėjo, tarytum norėtų iš ausų iškratyti vandenį.

Kiti ekipažo nariai buvo sveiki, tik kaip po geros dozės čarsvartė akis, krapštė ausis.

Tankas su sužeistaisiais visu greičiu nulėkė į med. sanbatą. Kitas prisikabino buksyruoti apgadintą mašiną. O štabo viršininkas

kas priėmė "genialų" sprendimą: automatų grūstuvais ieškoti minu! Mėginom prieštarauti, bet kur tau! Armijoje kuo didesnis kvailys, tuo didesnę valdžią turi.

Menkas malonumas baksnoti grūstuvu kelią, kai aplink vynuogynai, tvorose žioji šaudymo skylės, ir nežinai, iš kurios ir kada gali iššauti. O mes ant plyno kelio. O ir ką čia baksnoti, juk nuvažiavęs su sužeistaisiais tankas būtų "surinkęs" minas.

Po truputį slenkam į priekį. Baimės prakaitas žliaugia nugara ir graužia akis. Iš kažkur atsiranda ir atvažiuoja į mus dviratininkas - "duchas". Važiuoja ir šypsosi. Nervai tiek pertempti, kad jo šypsenoj ižiūrim kląstą. Jis pavedamas į šalikelę ir sušaudomas, tiesa, konfiskuojant skėtį, gabalą biskvitinio pyrago ir dviratį.

Štabo viršininkas iš kažkokių požymių nusprendžia, jog pavojinga atkarpa įveikta, ir liepia šokti į mašinas. Vienu žodžiu - durnius!

Grižtam į mokyklą. Mokykloj aiškinamės. Kaip visada, dėl nesėkmių ieškome kaltų. Vienas "kaltasis" - mašinos vairuotojas jau kelinta valanda šliaužioja pilvu, priekyje savęs stumdamas taburete. Taburetės dugne esanti išpjova jam atstoja trimpleksą - mokosi neiškrypti iš provėžų. Kitas kaltininkas - persišovėlis Charitonovas, kurį trumpai vadina Charia. Prieš gerą pusmetį jis persišovė delną. Pasivartęs ligoninėje, buvo gražintas į pulką. Tarp jo daiktų radom nuotraukų, pasirodo, po ligoninės jis buvo namuose. Nuotraukose matyti "šiltas didvyrio iš Afganistano sutikimas" namie, mokykloje. Visi jam šypsosi iš susižavėjimo susiaurėjusiomis akutėmis, o jis, "čada", visur išdidus, papūtęs viršutinę lūpą, ant kurios juoduoja tarytum ūsiukai. Nors dar oi kaip toli iki termino, leidžiančio ūsiukus auginti! Be to jo tėvai rašė pasipiktinimo laiškus pulko vadovybei: kodėl jų "didvyris" sūnus negauna ordino už sužeidimą. Ordina! Kaip visi! Visi, kurie buvo sužeisti ar žuvo! Na, tada mūsų vyrai pasiuto, parašė jo tėvams, kad tokiems šūdžiams persišovėliams ordina nedalijami ir t.t. O jam grįžus į kuopą, ordinus įtaisėm: iškirpom iš laikraščių "Krasnaja zvezda", "Pravda" pirmųjų lapų šalia pavadinimų esančius ordinus, nuspalvinom ir priklijavom prie jo munduro. Ir ne vieną, o kelis, tarp jų net Lenino. Labai gailejomės, kad neturime fotografų. Nufotografuotume "didvyrį", o nuotrauką nusiųstume tėvams, lai džiaugiasi...

O dabar pagavau jį vagiant saldainius: tuo metu, kai mašina užvažiavo ant minos, jis, liūsdamas pro liuką iš mašinos lauk,

ramiausiai ikišo ranką į mano kuprinę ir išsitraukė pilną sauja saldinių. Tarytum jam jie labiau rūpėjo negu sudaužytoje mašinoje esantis Fiodorovas. Armijoje gali vogti viską, iš kur nori, tik ne iš saviškių... Trinktelėjau jam porą "ūkiškų". Kai atsigavo, liečiau iškasti apkasą "dlia strelby s lošadi stoja".

Po kurio laiko atėjęs kuopos san. instruktorius Stračkovas pasakė, kad Chariai lūžęs žandikaulis. Kuopos vadas liepė rikiuoti kuopą.

Kuopą išrikiavau, o vadas klausia:

- Labus, kas Charitonovui snukį sulaužė?

- Aš,- atsakau.

- Už ką?- lyg ir tikėjęsis tokio atsakymo, vėl klausia.

- Pagavau vagiant,- atsakau.

- Tavo dembelis kada?

- Pavasarij...

- Tai žinok, pavasarij - po poros metų dezbatu...

- Na, po poros metų tai po poros, ir dezbate žmonės tarnauja, ten nebus blogiau kaip čia...- taria truputį nusiminęs.

Kuopos vadas liepia eiti ir paskirti du lydinčius sužalotąjį į med. sanbatą. Prie manęs prieina skyriaus vadas vyresnysis leitenantas Lomachinas. Paplekšnoja man per petį, aš pasiruošiu išklausti moralės tema pamokslo, bet jis taria:

- Nepergyvenk, su kuopos vadu susitarsiu, zampolitą prišnekin-sim. Pulke taip pat turiu pažįstamų. O dabar važiuoju į med. sanbatą, ten paaiškinsiu, kad jis buvo ant minos užlėkusioj mašinoj ir dėjo snukį į kulkosvaidį.

Galvoje truputį nušvito. Mano skyriaus vadas buvo, kaip jis pats sakė, seniausias VD V leitenantas. Jis kažkam iš pulko vadų nepa-tiko, todėl, būdamas net 27 metų, vis tarnavo vyr. leitenantu. Na, ir vėliau, atvirumo pagautas, kalbėdavo, jog jam vienintelis šansas pakilti tarnyboj - pereiti į "čmo" dalinius, ten jį iš karto paskirs vadovauti kuopai ir į pensiją išeis papulkininkiu.

O šiaip buvo ramus: šiknos neplėšė, bet skyriuje turėjo būti tvarka ir į skyriaus vidaus reikalus nesikišo.

Po keleto dienų vėl išeiname nakčia. Sulipam į kalnus. Prašvitus komunistai "šukuoja". Tuščia.

Nusileidę nuo kalnų, laukiame jų mašinose. Jie lipa ant šarvų. Staiga vienišas šūvis. Mes akimodu pasiruošiam mūšiui, o "Ptica" sėdi ant mašinos ir raitosi iš juoko. Išlendu lauk: du "cerandoj"

kariai laiko pusiau nuvirtusį savo draugą, kuriam iš viršugalvio bėga stora kraujo srovė.

- Pamiršo automatas ant saugiklis pastatyti. Sėda ant mašinos, automato buože trinkt į mašinas ir pats gauna kulka,- per dvejus metus taip ir neišmokęs rusiškai, pasakoja čiuvašas Perepiolkinas.- O kepurė... o taip išlėkė, kartu ir stogas...

- Ach tu, prakeiktas čiuvaše, ach tu... neruse,- dūsauju,- aš taip išsigandau...

O Perepiolkinas laimingas visiems rodo, kaip sušiktas labus (tai aš) iš baimės neria į liuką.- O aš sėdžiu ir žiūriu, matau, kad jis pats sau galvą šauda! Ko čia slėptis!- ir vėl rodo, kaip persigandęs labus šmurkšteli į liuką.

Aš juokiuos, erzinau su "Ptica". Po to imam juoktis iš "cerandoj", kurie vargsta su savo persišovėliu - visi apstoję aikčioja, vienas daro dirbtinį kvėpavimą! Ir visai prapliumpam juoku, kai vienas iš jų mėgina atgaivinti mirusį, kvėpuodamas "iš burnos į burną", nors ant žemės pro skylę galvoje ištekęjo pusė smegenų.

* * *

Pavasaris ne už kalnų. Jis visai čia pat. 6.30 teka saulė, o apie 9 ryto jau galima degintis, nors šešėlyje dar šalta ir lopais guli sniegas. Priskrido tūkstančiai varnėnų. Bet jie tokie pat vargšai pakeleiviai, kaip ir mes, nori namo, į gimtas vietas, o afganai juos gauda visais įmanomais būdais, šauda. Nebesistebim matydami turguose parduodamas šaudykles ir tiek jaunus, tiek senius pliekiant iš jų į vargšus varnėnus. Gaila giesmininkų, kurie čia kažko-kie sutrikę, nušiurę. Varnėnus kiek galėdami ginam ir genam šalin visus, kurie tyko jų. Atimam jų šaudykles, o jie nueina išsižeidę, tarytum būtų teisūs.

* * *

Į mokyklos teritoriją užklysta jaunas asiliukas. Nuvedam į turgų. Niekas neperka. Vieni siūlo suvalgyti, bet visažiniai čiuvašai teigia ir įrodinėja, jog geriau valgyti šunis nei asilą.

Bet šuniena nevilioja. Kas naktį į užminuotas vietas ateina šunų. Ima veikti signalinės raketos. Mes keliami aliarmo. Minininkai keikiasi, kad kasnakt dėl šunų reikia rizikuoti savo kailiu. Karininkai įsako šaudyti dykinėjančius šunis. Jų devynios galybės. Dažniausiai dideli - pataikyti lengva. Iš neturėjimo ką veikti prišaudom jų. Po kelių dienų pasmirsta. Minuotojai, kurie turi keisti iššovusias minas, šėlsta. Jie turi slankioti tarp pasmirdusios šunienos. Vieną dieną neapsikentę karininkai liepia surinkti ir užkasti dvėselieną. Čiuvašai dejuoja, kvailina mus, aiškindami,

jog šuns mėsa gydo tuberkuliozę, o troškinta ji pasakiška. Jiems neryžtingai pritaria totoriai, bet kiti vaikštom išsiviepe vien nuo kalbų apie šunis.

Į operacijas nebeinam. Štabo viršininkui už parodytą iniciatyvą buvo "įstatyta klizma".

Mokykloj laiko yra, atsimiegojom. Ėmėm pramogauti. Pavyzdžiui, profesionalų boksas. Be pirštinių. Kaliokas boksuoja su penkiolika "jaunų" paeiliui. "Jauni" keičiasi kas trys minutės. Bet Kaliokas atlaiko tik 2-3 raundus ir jį reikia gaivinti. Po trečios "spartakiados" dienos jo nebeįmanoma atpažinti. Sunkiausiai Kaliokui sekdavosi su stambiu "jaunu" - buvusiu ledo ritulininku, kuris jį ilgai išjungdavo. Trečią spartakiados dieną Kalioką teko išnešti iš ringo ir jis ilgai gaivaliojosi gulėdamas lovoje. Buvę jo priešininkai turėjo keisti kompresus.

Kalioko tarnyba susiklostė gana keistai. Tarnavo iš pradžių Sajungoj kareivinių apsaugos batalione. Atitarnavęs metus, tapo "normaliu" veteranu. Bet kažkuris perskaitė jo laišką, rašomą merginai, tarytum jis Afganistane, sužeistas, krauju plūsta, žodžiu, Afganistano karo didvyris. Tame pačiame batalione buvo ir po sužeidimo iš ligoninės išrašytų vyrų, buvusių Afganistane, kuriems buvo leista "laižytis žaizdas". Na, ir užtaisė Kaliokui tokią Afganistaną, kad po kelių mėnesių jis pats pasiprašė pas mus. O armijoje kaip kalėjime - ateina etapas, o mes jau žinom, kokie žmonės jame. Na, ir Kaliokas užėmė savo "čados" vietą. Bet ne eilinio, o "čadų čados". Buvom vieno šaukimo, jis buvo net seržantas, bet skalbė svetimas uniformas, autkojus, trumpikes, traiškė svetimas utėles. Vakaraus vaikščiojo su vonele ir plovė kojas. Neturėjo nei savo lovos, nei čiužinio ir miegojo kažkur palapinės kampe. Pašauktas Liūtaširdžiu - riaumodavo. Tigru - miauksėdavo. Susiginčijus, kuris pagadino orą, uostinėdavo užpakalius. Per ausis gaudavo tiek, kad jos nuolat pūliavo ir buvo sutinusios bei skausmingos kaip hemorojus. Nuo tokio gyvenimo buvo gerokai kvanktelėjęs, bet mielai vaidino jam skirtas roles. Nei karininkai, nei daktarai nekreipė į jį dėmesio. Atrodė natūralu, juk šeimoj ir turi būti vienas kvailiukas. Dirbo pačius juodžiausius darbus, nuolankiai, visai nesipriešindamas. Rytai keldavosi giedodamas. Jei reikėdavo, šokdavo, jei reikėjo, dainavo. Žodžiu, buvo tikras kalėjimo "gaidys", - skyrėsi tik tuo, kad lytiškai su juo niekas nebendravo.

* * *

Pagavome apie mašinas besisukinėjantį vietinį. Prie mašinų jų

niekada artyn neprileisdavom. Bet tas ėjo iš vietos į vietą, kažko ieškodamas, tarytum stengdamasis įsidėmėti mūsų pozicijas. Patikrinę kišenes, radom 5,45 kalibro šovinių pakelį. Davėm jam į kailį ir karininkų paliepti nuvedėm pas "cerandoj". Netrukus "cerandoj" pranešė, tardydamis jį sužinojo, jog šovinius parduoda vienas rusų kareivis. Gavau įsakymą išrikiuoti mini garnizoną. Sulaikytasis, vedžiojamas tarp kareivių eilių, parodė į mano skyriaus antros grandies seržantą Korčiaginą. Prieš rikiuotę jam buvo nuplėšti antpečiai, apieškojus rasta afganių (pinigų). Kuopa šurmulioavo kaip avilys, visi reikalavo mirties. Juk tas išgama naudojosi tuo, kad pasitikėjom vienas kitu, jokios sargybos prie mokykloje suštabeliuotų dėžių su granatom ir šoviniais nebuvo, be to, mums netilpo galvoje, kaip galima pardavinėti šovinius, kuriais į mus pačius ir šaudys. Jei ne į mus, tai į kitus tokius kaip mes.

Kuopos vadas atidavė jį pusdieniui mums. "Seniai" nusprendėm nemušti, lai muša jo šaukimo.

Audė atsakančiai - surišę už nugaros rankas ir už jų pakabinę per lubų siją. Mes tik kontroliavom, kad visai neužmuštų - atėmėm ginklus, peilius. Bet jie tiek daužė jį kojom ir rankom, jog teko daryti pertrauką, kad nors trumpam atsigautų, grįžtų kvėpavimas. Ypač nuoširdžiai darbavosi eilinis Danilinas:

- Kekše tu, smūgis, - juk tu žinai, kad aš sūnų turiu, - smūgis, - aš augau be tėvų pas senelę, tai tu, niekše, nori, kad ir mano sūnus augtų be tėvo?

Visų keiksmazodžių ir įniršio neįmanoma aprašyti, bet vos tik skausmo spazmai atsileisdavo, duodami Korčiaginui įkvėpti, kaip vėl sekdamas kvėpavimą užgniaujantis smūgis į kepenų, dvylikapirštės, inkstų sritis.

Naktį, neturėdami kur paslėpti, pusgyvį Korčiaginą išvežė į pulką.

Po keleto dienų mus iš Baglano atšaukė atgal. Vos išvykus tą pačią naktį buvo išpjauti visi komunistai ir sudeginta dalis gyvenvietės.

* * *

Bazėje Korčiaginas pats skendo ir skandino mus visus: muštinės, boksas, batų, kepurų pardavinėjimas, vagystės iš sandėlių - viskas buvo žinoma bataliono vadui ir zampolitui. Jie kvietė mus po vieną, pateikdami vis naujus kaltinimus. Korčiaginas per kvotas sėdėjo bunkerio kamputyje ir klausėsi. Bet mes taip pat nesnaudėm. Operatyviai subūrėm konsultacinį būrelį ir prieš einant kuriam pas kombatą instruktavom, ką kalbėti, visom nuodėmėm

kaltinti Korčiaginą. Mūsų kuopos vadas reikalavo perduoti seržantą Korčiaginą kariniam tribunolui, bet bataliono vadas bei kiti aukštesni pareigūnai ruošėsi stoti į karo akademiją ir toks "ČP" jiems buvo neparankus tarnybinio lapo atžymose, tad jie pareiškė, kad konfliktas bus išsiaiškintas batalione!

Korčiaginas liko bataliono štabo "šeške"- siuvo karininkams apykaklaite, tvarkė bunkerį. Vos tik išėjęs per slenkstį, buvo mušamas visų pulko kareivių. Į operacijos jo neleido, nes atvirai grasinom kalnuose padaryti savo teisimą.

O mus kasdien tardė, grasino dezbatu ar dembeliu tik rugpjūčio mėnesį.

Demobilizavęs sutikau Korčiaginą Uzbekijoje - Ferganos mieste. Jis vyko su bataliono vado rekomendacija į praporščikų kursų. Pasiūliau gultis jam po troleibuso ratais. Pakišti jį pats nebeturėjau jėgų, buvau visiškai "perdegęs" ir viena mintis tebuvo galvoje - grįžti namo!

XLV skyrius

Tris paras išbuvome "opergrupėje". Sėdėjome mašinose, pasiūšę minutės laiku išvykti į užpultus garnizono postus.

Pasibaigus trečiai parai, budėjimą perdavėm kitai kuopai. Nešėme ginklus į palapines, kai "opergrupė" kažkur akimirksniu nurūko. Po keleto minučių pasklido žinia, jog Machmud-Raki užpulta mūsų bataliono ketvirtoji kuopa, sudegintos dvi GAZ-61 ir apgadintos dvi BMD. Keturi žuvo, devyni sužeisti.

Dar negavę nurodymų, instinktyviai ėmėm ruoštis: tikrinom ginklus, dėjomės šarvines liemenes, tikrinom granatų sprogiklius ir šovinių atsargas. Prakeikta Machmud-Raki!

Po keleto minučių atbėgo pulko vadovybės pasiuntinys ir netrukus visu greičiu lėkėm į traškantį ir gaudžiantį nuo šūvių rajoną.

Kolona, kaip visada, tapo "ežiu"- vienos mašinos bokštas su papūkle nusukti į dešinę, kitos į kairę, trečios vėl į dešinę ir t.t.

Mano mašina dengė užnugarį. Likus keliems šimtams metrų iki Machmud-Raki gyvenvietės, gavom įsakymą likti prie peršautu radiatorium "Uralo". Mašinos vairuotojas gulėjo po "Uralo" ratais ir šaudė. Nuslinkęs į desantinį liuką atidariau jį.

- Šok!- stengdamasis perrėkti susišaudymo triukšmą sušukau. - Šok į vidų, mes dengsim!

Jis ženklais rodė jog smarkiai šaudo- nespės. Ėmėm "apdirbinti" vietovę. Aš įsitaisiau prie šaudymo angos kairėje mašinos pusėje ir, į rėmelį įstatęs automata, ėmiau šaudyti. Bokšte sėdėjo

skyriaus vadas ir kažko ilgai čiupinėjosi su kulkosvaidžiu.

Tuo metu šuoliu įlėkė "Uralo" vairuotojas ir galva pylė į sviedinių transporterio apsauginę tvorelę. Paplekšnojau jam per petį, rodydamas, jog plieninis šalmas geras dalykas, jei ne jis, galva skiltų kaip arbūzas. Vairuotojas, apsvaigęs nuo smūgio, kvailai šypsojosi.

Uždaręs desantinį liuką, ėmiau trumpomis serijomis šaudyti. Sprendžiant iš garso, kažkur netoliese sėdėjo šaulys su PPŠ, o aš niekaip negalėjau jo rasti. Staiga pastebėjau atlekiantį į mus šviesulį. Nespėjau net persigąsti, ir granatsvaidžio sviedinys, vos nekludęs mašinos nosies, sprogo atsimušęs į tvorą.

- Iš granatsvaidžio lupa,- blioviau išsproginęs akis, stengdamasis perrėkti šaudančius. Karininkas ženklais rodė, jog nieko nesupranta.

Galvoje skausmingai sukosi ta pati mintis: antrą kartą pataikys tiksliau. Siauručiu praėjimu tarp mašinos sienos ir sviedinių transporterio spraudžiausi į priekį, kol nutvėriau vado vietoje sėdinčio šalną, nutraukiau nuo galvos, užsimaukšlinau sau ir per vidaus ryšį surikau:

- Ptica, pirmyn! Varyk pirmyn per du mašinos korpusus!

Mašina trūktelėjo iš vietos, ir antras šviesulys pralėkė mašinos užpakalyje.

- Varyk atgal, varyk už "Uralo",- vėl šaukiau, nes teturėjom tik kelias sekundes, kol granatsvaidis bus užtaisytas nauju sviediniu.

Mano persikreipęs veidas ir išsprogusios akys, matyt, Perepiolkinui darė didesnę įspūdį nei nieko nesupratusio karininko keikimai.

Mašiną "užkišom" už "Uralo". Aš tuo metu išdėsčiau padėti, daugmaž nurodydamas granatsvaidininko poziciją. Karininkas liepė iškisti mašinos nosį, kad galėtų šaudyti. Ir ėmė siųsti vieną po kito skeveldrinius sviedinius.

- Atgal!- suriko vyresnysis leitenantas. Ptica, įtemptai laukęs signalo su įjungta pavara, atleido sankabą, ir trečias sviedinys praskrido pro šalį.

Tai buvo žaidimas su mirtimi. Užtektų uždelsti sekundės dalį, ir mašinoje būtų mažiausiai trys lavonai.

Jau visiškai temo. Atidarėm liukus ir žvalgėme aplinką, iki skausmo įtempę regėjimą.

Tai buvo kelintas sykis, kai mačiau atlekiantį sviedinį - mirtį į savo mašiną, bet likimas vis gelbėjo.

Atskridę malūnsparniai mėtė bombas, reaktyviniais sviediniais "valė" abi kelio puses, žibintais "čiupinėjo" aplinką.

Link mūsų iš Machmud-Raki artėjo kolona, velkanti GAZ-66 ir apdaužytą BMD. Mes prisikabinom "Uralą" ir tempėm į bazę.

Grižus į bazę įvyko šoks toks konfliktas. Mūsų kuopos seržantas Sinicinas parvairavo apgadintą GAZ-66, kuri priklausė "cerandoj". Machmud-Raki komunistai kategoriškai atsisakė lipti į savo mašiną, tad Sinicinas už paslaugas pasiėmė mašinoje buvusį PANASONIC magnetofoną. Bazėje komunistai ėmė prieštarauti, bet mes apsupom juos glaudžiu žiedu ir po kelių niuksų išaiškinom, jog jei ne mūsų pagalba, jie ne tik magnetofono, bet ir mašinos neturėtų, o gal net galvų.

* * *

Sutvarkėm mašinas, papildėm kovinį komplektą jau visiškai tamsoj. Nuėj om į ketvirtosios kuopos palapines apgailėti žuvusiųjų. Šios kuopos vyrai pasakojo, kad iš Machmud-Raki pozicijos kelios ratinės ir kelios šarvuotos mašinos, važiavo į bazę šaudmenų ir maisto produktų. Nors Machmud-Raki - beveik vieni griuvėsiai, vėl buvo pasala. Dušmanų granatsvaiddžio sviedinys pataikė į vienos BMD sviedinių skyrių. Įvyko velniškas sprogimas. Plėtinis mašinos bokštas su jame esančiu operatorium Nurijevu nulėkė apie 30 metrų, o sunkus variklis - apie 10-15 m. Mašina suskilo į daugybę dalių. Vienas liko gyvas - sulaužytu stuburu jis išlėkė su visu desantiniu liuku. Nurijevas sprogimo bangos suplėšytais rūbais gulėjo negyvas netoli bokšto. O iš likusių trijų, tarp kurių buvo neseniai atvykęs stambus leitenantas, beliko trys kojos ir antklodė mėsgalių.

Kitoj pamuštoj mašinoj keli sunkiai sužeisti, keli sužaloti skeveldrų. Į pagalbą atskubėjom laiku. Atskridę malūnsparniai įvarė siaubo dušmanams, ir galėjom, jų dengiami, gelbėti užpultą koloną.

* * *

Kitą dieną atvykusieji iš Machmud-Raki išvyko atgal, ir mes ilgokai klausėmės, ar neprasidės vėl susišaudymas. Bet buvo tylu. Netrukus kartu su kitais gavau įsakymą vykti į med. sanbata.

Med. sanbate laukėme, kol atvyks medicinos majoras. Spėjome pasišlykštėti kareivių tarnyba lavoninėj. Visi buvo kažkokie nevisapročiai, išsimarginę riebiomis tatuiruotėmis, ir dirbo mėsininkų darbą: apšluostę kraujo krešulius, aprenginėjo lavonus. Kai kuriuos susiūdavo iš kelių dalių.

Pasirodžius raudonu išburkusi snukiu majorui, nusileidome į

žemėn įkastą, neseniai atvežtą ir jau veikiantį šaldytuvą. Elektra, kaip ir visur, gamino dyzeliai. Šaltis nenustelbė salstelėjusios lavonų smarvės. Kamera buvo didoka, 2x3 m. Pilna įvairiom pozom suguldytų lavonų. Viename šone ant paruošto "cinko" gulėjo išsižiojęs mėlynu veidu lakūnų kapitonas.

- Sudegė prisirijęs techninio spirito... kiaulė...- žiopčiodamas kaip karosas, aiškino raudonsnukis. - O po juo, cinke, kareivukas... nusišovė snarglys!

Jis visu kūnu pasisuko į kitą pusę:

- Va jūsų, visi vakarykščiai...- ir mostelėjo ranka į dvejus neštuvus. Nešant iš šaldytuvo lauk, vos nesusivėmiau, nes stovėjau neštuvų, ant kurių gulėjo trijų lavonų dalys, gale ir, priekyje einančiam palipus laiptukais, dorai nesustingę mėsgaliai kliunktelėjo į mane.

Nurijevą atpažinau iš karto. Anksčiau buvau susimušęs su juo valgykloje. Dabar jis buvo visas juodas, apsvilęs. Ant alkūnių, juosmens vos laikėsi drabužių skutai. Buvo matyti pliki lytiniai organai su apsvilusiais plaukais. Iš pramušto kiaušo tekėjo smegetys. Rankas, sulenktas per alkūnes, buvo iškėlęs aukšty.

Lauke, be mūsų išneštų, paruošti gulėjo dar treji neštuvai. Vienas kareivukas, užsimovęs gumines pirštines, kėlė atskirus mėsos gabalus, o majoras nustatinėjo, kuri tai kūno dalis ir į kuriuos neštuvus mesti.

Sunkiau buvo nustatyti, kuri kieno koja. Visos trys buvo dešinės. Ir viena iš jų - karininko. Su mumis atvykęs leitenantas atpažino savo draugo koją iš geresnio bato. Ilgiau spėliojom, kieno - dvi likusios, ir iš autkojų nusprendėm, kad koja su švaresniais autkojais - dembelio, o purvinais - "jauno". Užpildėme atpažinimo aktus. Pasirašėm: toks ir toks, atpažinau tokio ir tokio lavoną, atsakau pagal tokį ir tokį str. už savo parodymus, su straipsniu susipažinau.

Išvažiuodami paklausėm, ką darys su tais lavonais, kurių tik koja ir mėsgalys, juk svorisnetas. "O mes žvyro įpilsime, įdėsime koją, o ant viso šito uždėsime paradinę uniformą."

Kilo didelis noras visai tai "lavonų tarnybai" išmalti snukius, bet iškart apėmė ir pasišlykštėjimas, tarytum mušti reikėtų - išsigimėlius...

* * *

Kovo 17 prasideda musulmonų Ramadamas. Visą mėnesį pasninkauja ir valgo tik saulei nusileidus ir prieš saulėtekį. Šis pasninkas - tai sielų apsivalymas, atitinkas mūsų išpažintį. Visi

vaikšto kaip prisiriję musmirių ar persirūkę.

Mes stovim pozicijose karinių tarėjų miestelyje ir erzina afganistaniečius - siūlom jų mėgstamos ryžių košės. Jie nueina kaip gavę į paširdžius.

* * *

Kovo 21 d. Afganistane Naujieji metai. 1360-ieji. Visame pulke- penkių minučių pasiruošimas. Mūsų kuopa stovi pulko bazės sargyboje, ir, turėdami laiko, ginčijamės, kuo skiriasi karinė parengtis Nr. 1 nuo penkių minučių pasiruošimo. Tik žinom, kad ir vienu, ir kitu atveju mums beveik garantuota nenuplanuota išvyka.

Naktį iš gyvenvietės, esančios už poros kilometrų nuo bazės, keletą valandų sklinda kraupūs riksmi. Rytą į įvykio vietą nuvykusi kuopa randa išpjautą visą aulą - moteris, vyrus, vaikus. Dar gerai, kad vietiniai ir tarp savęs kariauja. Toks susiskaldymas parankus Sąjungai, nes dar jėzuitai teigė: "Skaldyk ir valdyk".

Skaldyti pavyksta, bet valdyti nebeįmanoma. Karininkai kalba, kad per pusantų metų Afganistane žuvo apie 17 000 tarybinių kareivių. Oficialios statistikos, žinoma, nėra, tai gandai. Vieni kalba, kad paleis mus kovo pabaigoje, kiti - birželio, tretį siūlo savąjį variantą, žodžiu, VDV (vozmožno dvesti varianto v).

Net mūsų pulko finansininkas pinigų pulkui anksčiau važiuodavęs mašina keliu į Kabulą, dabar VAŽą įvaro į lėktuvą ir 60 km skrenda lėktuvu, nors visose pakelėse kas keli kilometrai - mūsiškių gynybinės pozicijos.

Malūnsparniams atėjo juodos dienos, juos skina vieną po kito raketomis ir stambaus kalibro kulkosvaidžiais.

* * *

Vakare įvyko juokingas nutikimas. Į bazę ateidavo karininkai ir praporščikai iš greta esančio aerouosto. Dieną į parduotuvę, vakare - žiūrėti kino filmų. Filmų seanso metu, girtas lakūnų praporas per smarkiai įsijautė į filmą - karo tema. Išsitraukė pistoletą ir ėmė taikytis į ekrane bėgiojančius vokiečius. Šalia sėdintis kirtu jam per ranką. Šūvis kliuvo priekyje sėdinčiam mūsų pulko praporui į šikną. Girtas lakūnas buvo tuoj nuginkluotas, primuštas ir kaip maišas įvilktas į pulko štabą, kurio kampe stovė pulko vėliava...

* * *

Išrikiuotas kaip styga stovi pulkas. Tai atsisveikinimo su pulko vadu pulkininku Serdiukovu rikiuotė. Jis paaukštinamas ir perkeliamas į divizijos štabą.

Priklaupeš ant vieno kelio, bučiuoja pulko vėliavą. Po to,

rydamas ašaras, pasako mums daug gražių žodžių. Mums taip pat norisi verkti. Gaila, kad palieka jis mus, bet guodžiame vienas kitą, kad jam tik 37 metai, o jau tuoj bus generolas majoras, žodžiu, toli eis... Per paskutinius dvejus metus jo laipsnis keliamas trečią sykį. O čia, Afganistane, mūsų pulkas, vadovaujamas Serdiukovo, apdovanotas Raudonosios vėliavos ordinu - tai antras pulko ordinas. Pirmas - Suvarovo UI laipsnio - gautas karo metais.

* * *

Pulkui ima vadovauti buvęs "čmo" - artileristų mokyklą baigęs papulkininkis Kuznecovas. Kvailys kaip reta. Mažas, didelė kampuota galva, plačiu atsikišusiu žandikauliu ir buku ryklio žvilgsniu.

Vos tapęs pulko vadu, tarytum prarijo pusmetrį armatūros. Visur kaišiojo savo buką snukį, iš kurio pylėsi trumpi grėsmingi priekaištai. Viskas buvo negerai. Tai buvo papulkininkis praporščiko siela.

Jau pirmą dieną perspėjo, jog placu galima tik bėgte arba žygiuojant "ramiai" (aukštai keliant ir smarkiai kertant koją). Tad visi geriau eidavo aplink, kad nereikėtų be jokio reikalo lėkti kaip privariusiam kelnės aikšte.

O jis - praporščiko siela - nepatingėdavo išbėgti iš štabo ir išdėti į šuns dienas pamiršusį jo įsakymą ir "laisvai" einantį kareivuką.

Pirmas dienas ardėsi kaip pririštas šuo. Po to ėmė gerti. Prisisprogęs keldavo pulką naktimis po keletą kartų, tikrindamas, ar spėja per penkias minutes išsirikiuoti aikštėj 1500 vyrų, pasiruošusių mūšiui.

Net karininkų veidai persikreipdavo, paminėjus nuo pirmos dienos prikibusį jam Kūzios vardą...

Ir kaip kartą nustebau, jau būdamas namuose, pamatęs Kūzią per televiziją... su Tarybų Sąjungos Didvyrio žvaigžde. Sėdėjo jis atsukęs tą pusę, kurioje švietė žvaigždė. Ir, matyt, specialiai buvo pasisiūdinęs vatos prikištą mundurą, nes ekrane tas nupiepėlis atrodė gana stambokas.

Atminty liko vienos operacijos epizodas.

Geriausias mūsų kuopos mechanikas-vairuotojas moldavas Vasilakis buvo paskirtas valdyti Kūzios BMD (pulko vado tarnybinės mašinos). Na, ir per apsirikimą įvažiavo į "Grad"- reaktyvinių sviedinių apšaudomą zoną. Ėmus aplink sproginėti galingiems sviediniams, Kūzia vos ne pridėjo kelnų. Krito ant grindų išsprogusiomis iš baimės akimis, klykė nesąmoningas komandas, kol Vasilakis apgrėžė sprogimų mėtomą mašiną ir grįžo atgal.

XLVI skyrius

Gimimo dienos proga mane pasveikino kuopos dembeliai. Karininkai paspaudė ranką, zampolitas net šokoladą padovanojo. "Jauni" surengė saviveiklinį koncertą. Arūno išmokintas sibirietis Savičevas su baisiu akcentu padainavo kažką panašaus į "Suk, suk ratelį"...

* * *

Kovo 26 d. išleidžiamas Tarybų Sąjungos gynybos ministro maršalo Ustinovo įsakymas Nr. 79 dėl visuotinės demobilizacijos. Atėjo labai ilgai laukta diena. Rytą atsibudęs radau virš lovos kabantį Ustinovo portretą ir prie lovos galų pririštus pripūstus prezervatyvus. Laukę manęs nubundant, išsirikiavę skyriaus "jauni" chorą skandavo sveikinimus.

Po pusryčių įvyko pulko rikiuotė, kurioje pulko vadovybė pasveikino mus.

Po rikiuotės kuopos karininkai pasveikino nuo savęs, ir mūsų šaukimas buvo atleistas nuo pratybų ir darbų visai dienai.

Per pietus patys nusinešėm indus, vakare "jaunus" perkėlėm į veteranus. Atleidom skundikams Lobovui ir Migilatovui. Perkėlėm ir juos, nes jie, atitarnavę po pusantrų metų, vis dar "lekiojo". Be to, jie tapo verti veteranų vardo. Paruošėm šventinį stalą: sultys, sausainiai. "Jauniems" buvo leista sėsti šalia. Į mus buvo kreipiamasi vardu, tėvavardžiu, o kad būtų paprasčiau, mane ir Arūną vadino dėdule Zigmu ir dėdule Arūnu.

Kalbėjom apie prasidėjusius neramumus Lenkijoje ir svajojom, kad geriau mus perkeltų mėnesiukui ten. Ten civilizacija, gražios lenkės, arti namai, o čia viskas svetima ir neaišku.

Mums jau vis vien - tiek beliko... Bet kitiems... Apgailėjom, prisiminę tuos, kurie šios dienos nesulaukė... Svarstėm, jog būtų apmaudžiausia žūti ar būti sužeistam dabar, kai esame civiliai...

* * *

Nors ir labai nenorėdami, ėmėm ruošti operacijai. Joje dalyvaavo keli mūsų pulkai ir vienas ginklo brolių. Vienu metu turėjo būti "išvalyta" dalis viso slėnio. Visai kompanijai vadovavo iš armijos štabo atvykęs generolas.

Žemėlapyje viskas atrodė gražu ir protinga: du pulkai blokuoja rajoną išilgai plataus vandens kanalo, darydami tarytum rankovę - iš vienos pusės platus kanalas, iš kitos - armija, tarp jų - gyvenvietės. Afganistaniečių pulkas eina šia rankove "šukuodamas" gyven-

vietes ir gena visus "balandžio revoliucijos priešus" į mūsų pulko paspėstus spąstus - mes uždaram "rankovę".

Po daugelio patikrinimų, visa ekipiruote pašokinėję į viršų, ištikinę, jog niekas nebarška, naktį atskiromis grupėmis pėsčiomis išėjome į nurodytus rajonus.

Visiškoje tamsoje, vos išžiūrėdami kelią, slinkome į priekį. Visus sutiktus vietinius gyventojus "nuimdavo" priekyje kiekvienos grupės einantys žvalgai.

Nuėję dešimt kilometrų, lengviau atsidusome, radę saviškių jau užimtas pozicijas. Tylomis išsikasėm šiokių tokių apkasus, tvorose prisiardėm šaudymo angų.

Auštant pasigirdo artėjantis mūsų mašinų kolonos riaumojimas. Pasidarė linksniau. Juk naktis lieka naktimi, joje ir tamsa baugina...

Pirmyn ir atgal, vos nekliūdami už medžių, siuvo malūnsparniai - šitaip saugojosi "Red air" raketų.

Mes visiškoje tyloje gulėjome paruoštose pozicijose. Krėtė nekantrumo ir nežinomybės drebulys. Radistas, palaikantis ryšį su malūnsparniais, pranešė, kad į mūsų paspėstus spąstus slenka apie 1 000 dušmanų.

Pasigirdo kalbos:

- Vyrai, dembelis pavojuje!

- Dembelis kove - neliūdėk, kovas atėjo, o dembelis - ... laikykimės, namai tik už tų kalnų...

- Vyručiai, jei kas, neminėkit bloguoju...

- Ramiai, vyrai, dar syki įstatysim klizmą į jų juodas šiknas...

- Atkeršysim už Ševeliovą, Eranosianą, Jeriomenką, už visus keturiolika žuvusių bei 34 sužeistus ir suluošintus. Už vieną mūsų dešimt jų...

Švito, pamažu šviesėjo visos juodos dėmės. Mes dar syki patikrinome rankines granatas, atsargines šovinines, prie automatų tvirtinom peilius-durklus.

Jau buvo girdėti balsai. Visi nutilom. Sustingom taikydami į namų, tvorų tarpuvartes. Sekundės slinko ilgai... Pusbalsiu grandine perduodamas įsakymas - be komandos nešauti...

Antakių išlenkimai nebenukreipia prakaito lašų, šluostytis nėra kada...

Pasirodė pirmieji... Pirštas truputį virpa ant automato nuleistuko...

Dar kelios sekundės... Jų jau būreliai, eina į mus nieko nejausdami... Jau galima būtų šaudyti... Gal kuopos vadas laukia, kol

prisiartins tiek, kad būtų galima mesti granatą? Dar sekundė, kita... Jų vis daugėja... Bet keista... jie mūsų sąjungininkų uniformomis. Gal koks specialus dušmanų dalinys? Bet kodėl nepaleidžia ugnies malūnsparniai, juk jie juos mato?

Kažkam neišlaikė nervai. Trumpa serija... Iš karto riksmas:

- Nutraukt ugnį - tai sąjungininkai!

Mes akimirkai nuleidžiame šalmais apmautas galvas ant automatų... Sunkiai atsistame. Su atodūsiu išeina ir nervinis drebulys, atlėgsta įtempti raumenys. Pirštas sunkiai išsitiesia, atleisdamas "mirties tašką" esantį nuleistuką. Automatiškai užfiksuojami automatų saugikliai.

Afganistaniečiai kariai vieni gulėjo nieko nesuprasdami, kiti mojo mums šaukdami "dust" (draugai), tretį kėlė sužeistą ar žuvusį.

Galvose maišosi atlėgusi įtampa su klausimu "O kur dušmanai?"...

Mūsų kuopos pozicija prie pat kanalo. Tai jautėme dar tamsoje iš teliūškuojančio vandens garsų. Jau visiškai praėjus įtampai, pro aimanuojančius dėl žuvusio sąjungininko, nuėjome prie kanalo išipilti į gertuves vandens. Ir ėmėm juoktis: nors kanalas buvo platus ir vanduo jame sraunus, bet kas keli šimtai metrų iš kranto į krantą buvo sumontuoti siauri betoniniai tiltukai, kurie nepažymėti žemėlapyje! O kitoje kanalo pusėje mūsiškių tai nėra...

Į pozicijas grįžome dusdami iš juoko. Kuopos vadas su dirbtinu gailėsčiu palingavo galvą ir pasukiojo pirštą prie smilkinio. Mus pagavo dar didesnis juoko priepuolis ir negalėjom papasakoti apie matytus tiltelius. Atsigavę paaiškinom. Dabar juokėsi visi, o mes "pylėm žibala į ugnį", kad vadovaująs operacijai generolas - tai tik apsišaukėlis jefreitorius ir geriau turėti dukrą paleistuvę negu kvailą sūnų generolą-jefreitorių.

Grįžtant į bazę, dvi mašinos užvažiavo ant minų. Mūsų kuopa nenukentėjo.

XLVII skyrius

Keletas dienų, kai esame bazėje. Šiandieną skalbiamės. "Jauni" suplušę plauna aprangas, kabina ant medžio šakų džiūti. Mes maudomės, o sušalę gulime ant antklodės atstatę saulei plikas šiknas. Saulė jau labai karšta ir mes mėgaujamės, norėdami įdegti. Seržantas Jakimovičius pravarde Karandaš, išsitraukia kortas su nuogomis moterimis. Prieš porą mėnesių jis rado jas kažkokioje name ir būdamas laisvas tuoj žiūrinėja šias šešias retro stiliaus

kortas.

Dabar gulim trise ir paeiliui kuriame erotines scenas su kiekviena iš pavaizduotų moterų. Populiariausias - čirvų tūzas, kuriame graži blondinė su milžiniškomis krūtimis. Nuo erotinių fantazijų pereinam į seksualinius prisiminimus, jausdami pasunkėjimą ir malonų spaudimą tarp kojų.

Karandaš - fantazuotojas ir seksualinis maniakas. Ima pasakoti apie netikėtas pažintis su moterimis - visos turi dideles krūtis. Ir vos tik ima pasakoti apie lovą, aš jį "gaudau":

- Užtraukei? - staiga paklausiu.

Karandaš pasimeta ir nenorom sako:

- Ne. Kažkodėl išsigandau...

Mes, aišku, jį kvailiname, mušdamiesi į krūtinę:

- Jei man tai būtų atsitikę... - nors puikiai žinom, kad Karandaš skiedžia.

Netoli upelio "juodaantpetininkai" pasistatė pirtelę ir keli puspilčiai zuja apie ją.

- Ei, čmo, vandens! - surinka jiems Karandaš. Po kurio laiko susigriebiam, kad vandens mums nebuvo atnešta. Atsikeliam ir visiškai nuogi einam aiškintis.

Pirtyje keturi "čmo".

- Jūs ką, blogai girdit? - klausia Jakimovičius. Ir pagavęs vieną, apsvaigina jį, delnais kirsdamas per abiejų ausų plokštumas.

Arčiausiai stovinčiam darau "trigubą" - kairiu kumščiu smūgiuoju į kepenis, dešiniu į dvylikapirštės žarnos sritį ir, jam susilenkus, dešinės rankos alkūne į tarpumentį. Maniškis guli, Karandašo - vaitoja susiėmęs už ausų.

Lieka dar du, kurie puola aiškintis esą dembeliai, jiems nepriklausa... Juos mušam pasigardžiuodami, neleisdami susmukti. Nuo smūgių jie krenta, stojasi, vaitoja ir mums reikalaujant kartoja, kad jie visi "čmo", kad jų majoras yra žemiau nei VD V seržantas ir t.t.

Po to verčiam juos bėgte nešti mums vandenį, kurį pilame jiems į veidus, šaukti, kad jie - šunys, vaikščioti "žasele", atsispaukinti. Iš pirties išeinam tik tada, kai "čmo" prižada vos tik pamatę VD V gvardietį atiduoti jam pagarbą.

Bazėje dvi savaites laikėm sporto, taktikos, žygiavimo ir šaudymo įskaitas. Po to pirmosios medicininės pagalbos suteikimo egzaminai.

Traukom pečiais, negalėdami suprasti, kam visa ši velniava, ir

kartu džiaugiamės, kad diena po dienos artėja namai.

Bendras įskaitų balų skaičius labai geras, nes vis dar gerbiam kuopos vada. Nors kartais ir apsipykstam, bet visada randam kompromisą.

Ruošiamės dembeliui: perkamės džinsus, daiktus. Labiausiai nervina zampolito atliekamos kratos. Kuopą išgena į pratybas ar technikos kiemą, o pats kaip muitinės šuo prakaituoja, ieškodamas užsienietišku skudurų, hašišo ar šiaip visko, kas uždrausta, o uždrausta viskas, išskyrus kareivišką šūdą.

Radęs viską, kas uždrausta, sukrauna į krūvą ir apipylęs degalais uždega. Mes, stovėdami rikiuotėje, turim žiūrėti į degančius savo daiktus ir klausytis zampolito pamokslų. Dažnai po tokių "laužų" ant karininkų pertvaros atsiranda užrašas: "Zampolitas - bybis"

* * *

Kuopos karininkai gavo žuvusio Grigorjevo tėvo laišką, kuriame jis prašo paaiškinti, kaip yra iš tikrųjų. Į fabriką, kuriame jis dirba, buvo atvykęs politinis apžvalgininkas, kuris skaitęs paskaitą apie Afganistaną. Ir pareiškęs, kad Afganistane žūva tik kvailiai ir žiopliai, kurie nemoka elgtis su ginklais, nes Tarybinės armijos kariai į karinius veiksmus nesikiša, stovi bazėse. Žodžiu, žūva tik mulkiai. "Man,- rašo jis,- padarė gėdą prieš visą gamyklą, apjuodino neseniai parvežtą žuvusį sūnų. Aš esu Antrojo pasaulinio karo dalyvis, pats kariavau, parašykite, kaip viskas iš tiesų buvo. Jei sūnus buvo mulkis, už ką jis po mirties apdovanotas ordinu?!"

XLVIII skyrius

Daugelis "civilių" dirba akordinius darbus. Padirbi - namo. Tarytum dar nenusipelnėme išleistų paprastai. Iš mūsų sunkėsyvus iki galo.

Dvylika "civilių" iš aerouosto apsaugos trimis ratinėmis mašinomis išvažiavo "dembeliškam akordui" akmenų. Vos nutolo 3 km nuo paskutinio mūsų posto, papuolė į pasalą. Viena mašina trys lengviau sužeisti sugebėjo pasprukti. Žinias perdavė garnizono apsaugoje stovinčiam postui. Jame stovėjusi mūsų pulko BMD, perdavusi žinias pulkui, išskubėjo į pagalbą. Įkandin jos trys "opergrupės" mašinos. Mūsų kuopoje paskelbta- parengtis Nr. 1. Po truputį temsta, mes, girdėdami šūvių, keikiam "litūnus"-karines oro pajėgas, kurios iš dyko buvimo, pridarė mums vargo.

Apšaudžiusios teritoriją, grįžo mūsų mašinos. "Atėmė" iš dušmanų 5 lavonus ir tris sunkiai sužeistus. Žuvusieji paskubomis

sumesti kaip pliauskos ant mašinų šarvų. Mašinų ekipažai keikia "čmo", kad atšerė snukius ir lenda, kur nereikia, krauju išdirbo mašinas ir "opergrupėje" žuvo vienos BMD vairuotojas. Jam kulka pataikė tiesiai į smilkinį.

Kol nuo mašinų plaukamas kraujas. Sužeistieji ir žuvusieji pernešami į BTR - vežti į med. sanbata, paaiškėja, trūksta vieno "litūno" seržanto, kurį, sužeistą į šlaunį, per užpuolimą jo draugai pavilkė nuo kelio į vynuogyną. Turintys sąmonę sužeistieji pasakojo, kad pasaloje iš už tvoros išlindęs juodai apsirengęs dušmanas ir rusiškai pasiūlęs pasiduoti. Jie atsakę iš automatų - tada visi buvo iššaudyti.

"Juodmarškiniai" - specialus, paruoštas kariauti kalnuose Pakistano armijos dalinys. Su jais mums buvo tekę susidurti jau ne sykį. O dabar visiškai nesinorėjo susitikti dar kartą.

Auštant pulkas buvo vakarykščio įvykio vietoje. Apžiūrėjom kulku suvarpytas mašinas, "šukavom" visą teritoriją, nes gavom instrukciją rasti bet kokią kūno dalį, be kurios paimtas į nelaisvę seržantas negyventų. Geriausiai, žinoma, visą lavoną.

"Šukavome" visus aplink esančius aūlus, vynuogynus. Bet tuščiai. Seržantas liko jiems.

XLIX skyrius

Mūsų pulko keturių žmonių patrulis naktimis vaikščiodavo lėktuvų pakilimo taku, nes šalia jo, iškart už spygliuotos vielos tvoros, buvo vynuogynai - gera priedanga norinčiam slapčia patekti į aerouostą.

Brėkstant taku vaikštąs patrulis išgirdo įtartą šlamesį vynuogyne. Ir apšaudė įtartą vietą. Skubiai prisistačiusi "opergrupė" apšaudytoje zonoje rado du afganistaniečius ir tris mūsų žmonius - iš lėktuvų apsaugos bataliono. Du mūsų žmoniai ir afganistaniečiai buvo gatavi, vienas sužeistas. Išardę sužeistąjį sužinojo, kad jie susitarę parduoti afganistaniečiams 4 kg plastito (sprogmenų) paėmę pinigų juos nušauti, o atvykusiam pastiprinimui paaiškinti, jog išgirdę įtartinus garsus. Tie apieškos vynuogyną, ras afganistaniečius su sprogmenimis. Aišku, pamany, jog kėsinosi susprogdinti aerouostą, bet budrių kareivių dėka buvo pastebėti ir sunaikinti. Taigi, galima į apdovanojimą gauti. Bet pasimaišė nelemtas patrulis...

Važinėjam į vienadienes operacijas po "gimtą" Bagramo slėnį. Labai daug tuščių namų. Gyvenvietė kvepia salsvu sudegusiu kiziaku (džiovintas gyvulių mėšlas, naudojamas kurui), pelėsiais,

tuštuma ir kažin kuo nenusakomu, kažkokiu priešišku.

Kalbama, jog į užsienį išvyko apie trys milijonai Afganistano gyventojų.

Operacijos lengvos - sėdim apsupę vietoves, sąjungininkai šukuoja. Pavojus tik grįžtant, retkarčiais - nuvykstant. Keliuose minos ir pasalos. Nuo minų negelbėti niekas - nei šunys minininkai, nei specialios aparatūros prikištos mašinos, nei tankai, priekyje savęs stumia mininius tralus. Dušmanai irgi kelia kvalifikaciją, nebepuola mūsų kardais, o tapo tarsi šešėliai, juos sunku aptikti ir sunaikinti. Jie geriau ginkluojasi, tobulėja.

Tobulėja ir mūsų vadovybė. Saugo kiekvieną kareivį. Nebesiunčia mūsų vykdyti kvailų įsakymų, kai reikėdavo vos ne kakta stumti priešininkus. Mums tas labai patinka - norisi sulaukti dembelio.

* * *

Machmud-Raki. "Ginklo broliams" ėmus "šukuoti", prasidėjo susišaudymas. Nors dar negavome įsakymo ir vis dar esame apsupties pozicijose, labai nenoriai ruošiamės "imti į kumštį". Afganistaniečiai išneša du žuvusius ir septynis sužeistus. Visi karininkai ir puskarininkiai. Vadinasi, "duchai" visai šalia, jei sugeba atskirti karininkus nuo kareivių. Sąjungininkai baisiausiai persigandę, ir jaučiasi dar truputis - ir jie ims bėgti.

Gaunam trumpą instrukciją. Ir grupėmis, vieni kitus dengdami, granatomis skinamės kelią. Jas metam, išgirdę paskutiniosios sprogimą, puolame pirmyn dar neišsisklaidžius dūmams ir dulkelėms. Bėgdami šaudom iš automatų. Užimam poziciją. Tada meta granatas antroji grupė ir bėga pirmyn. Ir taip toliau. Darome "mirties koridorį". Svarbiausia neapsirikti, skaičiuojant sprogusių granatų skaičių, nes anksčiau iššokęs gali "prisirinkti" ką tik sprogusios granatos skeveldrų.

Šalia savo darbą dirba malūnsparniai. Jie atsakančiai lupa NURSais. Prieš jų sprogimą mūsų granatos atrodo kaip vaikiškos šaudyklės. Ausys užgultos, jose spengia iki skausmo. Dulklės graužia akis.

Pereinam visą gyvenvietę - tiksliau, išjos likusius griuvėsius. Daugelis namų guli horizontaliai visomis keturiomis sienomis, kiti suvirtę vieni ant kitų - puikios slėptuvės, užuolandos vis nerimstantiems Machmud-Raki vyrams.

Pirmojo bataliono viena kuopa apsupa apie 70 dušmanų grupę. Iškviešti malūnsparniai, kuriems kryptį nurodo raudonomis

raketomis, "apdoroja" rajoną - mūsų kaimams belieka surinkti ginklus ir pribaugti sužeistuosius.

* * *

Skystokos medžių lapijos paunksmėje pasislėpę nuo kaitrios saulės, sėdėjome apsupę vietovę.

Šioje operacijoje dalyvavo specialus afganistaniečių batalionas "Comandos". Su mumis jie nesikalbėjo, visi tamsaus gymio. Mūsų kariai karininkai sakė, jog tai visame Afganistane šio to vertas junginys, nes surinktas iš nukentėjusių nuo dušmanų šeimų vyrų, ir vadovauja jiems mūsų kaimo karys tadžikas.

Kad jie "šio to" verti, buvo matyti - apsuptas aūlas rūko ir drebėjo nuo sprogimų ir šūvių. O mes ramiausiai gulėjome.

Vos apsupę aūlą, pamatėme vištas, antis. Ir nekantriai laukėm, kol kiekvienai mašinai išskirstę pozicijas, kaip visada, dings karininkai. Bet, pasistačius patogioje vietoje mašiną. Ir su Ptica besiruošiant užsiimti mums jau ne naujiena - antimis, iš kažin kur velnias atnešė bataliono vadą su visa štabo karininkų palyda. Be įprastų automatų, jie dar turėjo medžioklinius šautuvus ir per kelias minutes išpyškino visas antis ir vištas. O man ir Pticai liepė rinkti iššaudytus paukščius į krūvą. Gaudom dar gyvus, sužeistus paukščius, sukiojam jiems sprandus ir vos neverkiam: "Rupūžės, iššaudė visas, mums nė pauostyti!" Susirinko paukščius ir pasikvietęs mane kombatas dar pamokė:

- Labus, ten kieme yra perekšlė su viščiukais... Tu man žiūrėk... - pagrasino storu kaip morka pirštu.

Po penkiolikos minučių perekšlė virė, o vargšai viščiukai sutrikę ir vieniši cypsėjo po kiemą. Virėm kelias valandas, bet valgėm vis vien puszlę. O viščiukai buvo mažesni už varnėnus, ir tai juos išgelbėjo nuo mūsų nepasotinamų skrandžių.

Prieš pavakarę sprogimai ir šūviai aūle ėmė tilti. Vieni kitus dengdami, grįžo "Comandos". Visi dar labiau pajuodę ir nekalbūs. Mums liko neaišku, ką jie ten visą dieną galėjo sprogdinti ir šaudyti. Bet patiko drausmė ir nepriekaištingas įsakymų vykdymas. Jie bent buvo panašūs į karius. Ne kaip kiti jų kraštiečiai, kurie vaikišiodavo kaip avių banda... O gal "kraštiečiai" buvom mes?..

* * *

Jau gegužės pradžia. Visi mūsų šaukimo, tarnavę Sąjungoj, arba jau namie, arba traukinyje vežančiame į namus, o mus dar ruošia į Bamianą. Kad dar kur kitur, o dabar į Bamianą. Paskutiniu metu jo nepasiekia jokia kolona. Tai mirties kelias. Tokį pavadinimą gavo dėl to, kad tik dalinių likučiai sugeba iš ten grįžti. O mums

prognozuojama, jog vyksime tuos kelis šimtus kilometrų pėsčiomis, pakeliui "šukuodami" aūlus. Tai kada, po velnių, tas dembelis!? Ar mus nori išsunkti, išspausti kaip citriną ir išmesti? Jei išliksim, tai išliksim, - jei ne, tai ne jų reikalas - karininkų dembelis dar toli, o mumis jie visiškai nesirūpina. Visi šiknaplėšiai - virėjai ir kt. jau seniai mums pamojo išeidami pro KPP, tik mes turim traukti vežimą iki pat daržinės... Papildymo nėra, naujausio šaukimo nėra, ir, pulko vado žodžiais tariant, kokia iš jų nauda, jie visi "žali", operacijos eiga priklausys nuo senių, tai mums, dembeliams, "akordas"... "Susikiškite į šikną visus medalius, visą garbę ir tą dembelišką "akordą" - mes namo norim!" - norėjosi šaukti apsikabinus stulpą ir, nors stengėmės apie šią išvyką negalvoti, guodėm save, kad jau ir ne tokiose situacijose esam buvę ir iš anksto nėra ko nerimastauti. Bet jautėm, kad ruošiamasi itin uoliai, nes kaip niekada kruopščiai buvom tikrinami.

Iš žvalgybos grįžo "specai" - spec. nazo grupė ir garantavo krūvą lavonų.

Nuotaika šuniška, nors pasigerk. Vaikštom lyg prisišikę: visi pasiutę - geriau nekalbink.

Naktį žemės drebėjimas. Palapinę pakraipė, elektros lemputė skraidė kaip už kojų pririštas žvirblis. Geležinės lovos barškėjo, tarytum jose gulėtų drugio krečiami ligoniai. Žemė begarsiais smūgiais mušė per padus, atrodė, tarytum netoliese šaudė begarsė artilerija, o mes labai arti pabūklų...

* * *

Kelios paros skauda akys. Su Tolstovu, kuris irgi šuniškai jaučiasi, einam į pulko med. punktą. Abiem į pažastis įkiša termometrus. Prašau, kad ne karštį matuotų, o įlašintų lašų į akis, bet pažįstamas san. instruktorius tikjuokiasi. Pasiūlau jam į snukį, bet jis paima iš mūsų termometrus: man 37,9 laipsniai, Tolstovui 38,6. Ir guldo mus į PMP. Truputį pasimaivę, guosdami save, kad per pusantrų metų pirmą kartą, sutinkame rengtis.

Pulko med. punktui priklausančiose palapinėse ligonių pilna. Beveik visi "jauni". Bet ir veteranų akyse matyti baimė, kai imam klausinėti apie tarnautą laiką. Sirgti netapus dembeliu - niekšinga.

Palapinėje radom ir Kalioką, kaip įprasta aptvarstytomis ausimis.

Šiandien gegužės 9 d.- Pergalės diena ir Tolstui "paprąšius" Kaliokas surengia koncertą: užsilipa ant lovos, linguojasi, viena ranka įsikibęs į lovos galą, kita suka įšivaizduojamą kardą ir nelabai dainingu balsu plėšia "Krasnij komandir na gorjačem

kone...", po to imituoja ir dainuoja kitas patriotines dainas. Viską atlieka nuoširdžiai, išjautęs tiek į "raudonojo" vado, tiek į liūdinčios kareivio merginos vaidmenį. Jau visiškai aiškiai matyti, kad jis gerokai "plauktelėjęs". Bet pagal ištarnautą laiką jis jau civilis, ir daktarai tikisi, progai pasitaikius įgrūsti į lėktuvą ir - namo, o ten tegul aiškinasi - kvanktelėjęs jis ar ne...

* * *

Kaliokas laksto pirmyn ir atgal:

- Sesute!

Kaliokas virsdamas ipuola į palapinę ir dar nesustojęs klausia:

- Ko jums, ligoni?

- Kiaušini!

- Keptą? Virtą? Troškintą? - išberia Kaliokas.

- Pakasyti!

Ir vėl Kaliokas neria pro angą lauk ir vėl vidun šaukdamas. Tolstovas užsineri šlapintis. Kaliokas tuoj pristato "antį" ir laiko ją, kol tas, gulėdamas lovoje, šlapinasi į ją. Tuo metu įeina daktaras:

- Kas čia dabar?

- Kovinė draugystė pati ištikimiausia, - stumdamas paskutinius šlapimo lašus, stena Tolstas. - Štai guliu, karščiuoju, keltis negaliu, o kovos draugas Kaliokas padeda bėdoje.

Ir nupurtęs paskutinius lašus, aptaškydamas Kalioką, plekšnoja jam per petį:

- Tu tikras draugas...

Medicinos leitenantas pastovėjo išsižiojęs, užsičiaupė ir išėjo.

Vakare san. instruktorius įteikė man dovanėlę - buteliuką anodijos. Ir sutemus dviese su Tolstu "išalsavom".

Rytą turėjau 38,4 laipsnio karščio, Tolstas 39,2. Supuolė daktarai, spaudė pilvus, klausinėjo visokių niekų: kokios spalvos išmatos, šlapimas ir t.t. Nieko nesuprasdami atsakinėjom, jog viskas tvarkoj, ir stengėmės sukti eteriu smirdinčius snukius į šoną. Mums liepė rengtis ir išvežė į garnizono med. sanbata. Pakeliui paaiškino, jog dieną prieš mudviem atsiguliant, mirė kareivukas. Jam pasireiškė panašūs simptomai. Jie manė, - jog tai paprastas viduriavimas, o pasirodė - vidurių šiltinė.

Med. sanbate jaunos medicinos seserys mums, iš gėdos pamėlynavusiems, atėmė "išeinamosios angos skaistybę" - kažką grūdo į užpakalius.

Na, ir nieko įtartino neradusios, paguldė į bendrą palatą-palapinę.

Seniai buvom pamiršę, ką reiškia švarios patalynės kvapas ir

stangrumas, ir buvo net nemalonu gultis - atrodė, jog visi žiūri į tave: moki tu elgtis su švaria patalyne ar ne! /

Nors čia utėlių nebuvo, bet naktimis kasėmės tik iš įpratimo.

Per daug riebus maistas ir didžiulė iš anksto suruošta "civilio norma" paleido vidurius. Bijojau prašyti vaistų, kad nepradėtų vėl ieškoti vidurių šiltinės.

* * *

Medicinos seserų būta šaunių. Laisvai kalbėjom su jom apie seksą: kokia yra vyro norma, kas kiek dienų ir t.t. Nuo tokių kalbų daugiau raudonavom mes.

Prieš pulkui išvykstant į Bamianą, atvyko zampolitas ir, įsitikinęs, kad mes tikrai sergam, atsisveikinęs išvažiavo. O mes jautėme išdavystės kartėlį, kad ne laiku "sušlangavom", bet guodėmės, kad turim teisę...

* * *

Med. sanbate išbuvęs savaitę, prisiprašiau daktarų išrašomas. Tiksliau, pasakiau, jog ką nors primušiu ir tada bus priversti išrašyti. Nors temperatūra man taip ir nekrito - laikėsi virš 37 laipsnių, bet mintimis aš buvau namie. Koks čia gulėjimas, baiminantis, kad mano laimės paukštis - lėktuvas gali iškristi be manęs.

Į pulką parėjau pėsčias, be automato. Tolstovas liko med. sanbate, nes tarnaut jam dar pusmetis.

Kuopos palapinėse voliojosi keli "šlangai" - po sužeidimų. Tarp jų - Učajevas. Ir mes smagiai stūmėm dienas - deginomės saulėj ir miegojom.

Gaudėm kiekvieną žinutę iš Bamiano. Pulkas sunkiai skynėsi kelią - daug sužeistų, žuvusių. Sielojomės dėl savo vyrų, ir buvo truputi gėda...

Kasdien su pavydu palydėdavom grįžtančius namo, o mūsų dokumentų niekas netvarkė...

* * *

Čia, kuopos palapinėse, vėl plovė utėlės, naktimis kankino košmarai. Sapnavosi vis tas pats sapnas...

... Operacijoj mus apsupo. Guliu už akmens. Akmuo labai mažas, ir man labai baisu. Ir kuo man baisiau, tuo mažėja akmuo. Tarytum matau baimės matmenų lentelę, kurioje kyla ir leidžiasi manoji baimės kreivė. Stengiuosi susikaupti, priversti save nebijoti ir tuoj kaip į laikrodį žiūriu į kreivę. Kreivė ima kristi, nuo baimės stingsta sąnariai ir visos kūnas. Krūtinę spaudžia spazmai - baimės spazmai. Norisi šaukti, kad aš dembelis, aš turiu skristi namo, jau prisikariavau, bet negaliu, tarytum laukiau švino gabaliuko smūgio.

Staiga suprantu, jog priešais už akmens guli dušmanas. Jis į mane šauko, bet kulkos lekia pro šalį, jos tarytum tik garsas, tarytum būtų ne man skirtos. Krūtinėje baimė silpsta, noriu iš garso atspėti, iš kokio ginklo jis šauko, kad žinočiau, kiek jo apkaboje šovinių, ir per tas sekundės dalis, kai jis keis apkabas, bėgti prie didesnio akmens. Bet reikia nustatyti, koks ginklas, skaičiuoti šūvius ir neapsirikti. Skaičiuoti nepajėgiu. kažkas trukdo. Bijau žvilgtelėti, bet žinau, jaučiu, kad kažkas stovi dešinėje ir netgi judina akmenukus. Nežiūriu, bet žinau, kad tai giltinė. Stovi apsigaubusi juodu sutrūnijusiu audeklu ir šypsosi man balta kaukole, rudais išbyrėjusiais dantimis. Ji tarytum žaidžia su manim...

Nubundu šlapias nuo prakaito... Kurį laiką drebančia širdim maštau, kad tai - perspėjimas. Bijau vėl užmigti. Raminu save, kad seniai ji man sapnuojasi, o aš vis dar gyvas...

Košmarai kankindavo ne tik mane.

* * *

Malūnsparniais iš Bamiano grįžo civiliai. Šokinėjom iš džiaugsmo, matydami gyvus visus mūsų šaukimo.

Padarėme puotą. Vyrų pasakojo, kad jiems gerokai krėtė į kailį. Nuolat buvo apšaudomi minosvaidžiais, raketomis, stambaus kalibro kulkosvaidžiais. Kuopos vadas kapitonas Čabanas labai gerai vadovavo žygiams, visą laiką vieni kitus dengė, darė netikėčiausius taktinius manevrus. Kuopoje tik keli sužeisti. Kuopos vadas gavo 3 dienas atostogų. O kitose kuopose nemaža sužeistų, žuvusių. Nukentėjo net mūsiškės artilerijos baterijos - pakliuvo į minosvaidžių ugnį.

Išskrendančių iš Bamiano civilių garbei buvo surengtas salutas iš zenitinių pabūklų. Ir visą kelią iki Bagramo drebėjo, kad raketa nenuskintų malūnsparnio.

* * *

Su civiliais į bazę grįžo ir bataliono vadas maj oras Maniuta. Tai įspūdingo ūgio stiprus vyras. Plaukus nešiojo labai trumpus ir, vos mane pamatęs, sveikinosi:

- Labus, kodėl tavo plaukai ilgesni už mano?

- Tai kad aš, drauge majore, jau civilis, o jums iki dembelio...- atsakau.

- Tu žiūrėk, kad aš tavo dembelį nenukelčiau keleriems metams, oi, kiek tavo nuodėmių manajame juodame sąsiuvinyje...

Ir liepia visus išrikiuoti prie jo palapinės. Mes strimgalviais puolam muilintis galvos plaukų. Išmuilinam, susišukuojam, kad atrodytų kuo trumpesni. Bet jis jei ne prie plaukų, tai prie aprangos,

na, o prie drausmės visada prikibs. Be to, atsiversdavo savo "juoda" sąsiuvinį, skaito mūsų nuodėmes ir gąsdina paleisias tik liepos mėnesį.

Griždami keikiamės iš pasiutimo.

Nors ir suskis, bet buvo autoritetas. Turėjo asmeninį ginklą – trofėjinį čekoslovakiską Brno sistemos kulkosvaidį. Gerokai sveriantį, bet retai su juo išsiskirdavo. Jam negalima buvo kokio aplaidumo paaiškinti nuovargiu, alkiu ar troškuliu – jis tuoj atsakydavo: "O kodėl aš ne..."

Vieną rytą mūsų rikiuotei pareiškė:

- Draugai kovotojai, visi batalionų vadai turi nuosavus tualetus. Šika kaip žmonės, tik aš vienas stenu kartu su jumis. Tai apsileidimas, bet leidžiu klaidą ištaisyti. Jūsų "akordinis" darbas – asmeninis mano tualetas.

Mėginom niurnėti, kad jau gegužis į pabaigą, kad medžiagu nėra, bet jis nutraukė mus:

- Jei norit, gimdykit, bet kad tualetas būtų!

Kasti sau apkasus buvom daugiau negu įpratę, bet kombatui tualetą?..

Antra diena ginčijomės ir svarstėm. Nusprendėm: reikia kasti, bet kasti niekas nenorėjom. Be mūsų, civilių, kuopoj buvo du "šlangai". Vienas buvo pasiūstas duobės kasti, antras ieškoti medžiagų. Bet vėl bėda, juos išsiuntus, nebebuvo kam tvarkyti kuopos palapinių, nešti mums valgyti. Nors valgykla tik už penkiasdešimt metrų, bet eiti mums ten ... to betrūko.

Nėra net iš kur pasiskolinti "jaunų", visas pulkas Bamiane. Bataliono vadas rado mūsų "šlangą" jau parą kasantį duobę tualetui. Išrikiavo mus ir pareiškė, jog visiems laikas apsikirpti pagal degtukų dėžutę (dėžutės plokštuma stumiama galva, ir jei plaukai ilgesni – reikia kirpti). Be to, važiuosim namo pagal statutą – su bateliais ir su kepurėmis. Tojaubuvoper daug. Sąjungoj tarnavę važiuoja namo su beretėmis, kaip gaidžiai – pasidabinę akselbantaais, o mes per didžiausius vargus pasiruošę, susisiaurinę, išliemenavę mundurus, visokiais velniais dažę išblukusias beretes, važiuosim namo kaip "čados". Juk netgi seniai užtarnautų ženkliukų komplektų neturėjom. Neturėjom net Gvardijos ženklo, nors jis duodamas vos papuolus tarnauti į Gvardijos pulkus. Mes labiausiai vargom, bet neturim nieko. Vienintelė viltis – Fergana, mūsų pulko kareivinės, ten gal gausim, kad nebūtų gėda namo važiuoti.

Bet kombatas mus staiga nutraukė:

- Gvardiečiai, juk jūs mane žinot!.. Jei nebus tualetų... Važiuo-

sit, – ir palingavo savo trumpai kirptą galvą.

Nebeliko nieko kito, kaip patrumpinti plaukus ir imtis darbo – tualetų.

Bendri tualetai būdavo ilgą tranšėja, ant kurios išklotas grindinys su skylėmis nusilengvinti. Prieš mankštą atbėgam, pusė kuopos sutūpiam vienas prieš kitą dviem eilėmis ir tupime nurodytą laiką. Pirmą partiją, aišku, dembeliai ir veteranai, antra – "jauni" ir "čados". Neduok Dieve išmaišo tarp senių neiškentęs "jaunas", jis spyriu į šikną išmetamas lauk. Po komandos "Stok" ir "Eik lauk" dėl solidumo dar pasėdim, baigiam skaityti laikraščio straipsnį, neskubėdami išeinam. Antra partija akimirksniu užima skylės ir ilgai neužsisėdėjusi neria lauk, nes dembeliai nelaukia. Purpteli kaip antys ir jau stovi su kelnėmis.

- Neprišiks iki dembelio! – grįsdami grindinį, samprotavom mes. Vienvietis liuksas su atsarginiu liuku.

- Būtų neblogai kibirą vandens pakabinti: jis virvutę trukt, o kibiras šliūkšt ant galvos... – žviegė savo keistai dvigubai suaugusių dantų eile Luzinas.

Virš grindinio sukėlėm karkasą. Aptraukėme maskuojančiu tinklu, palikdami angą įėjimui. Kaldamas tinklą, vos neprispaudžiau didžiulio skorpiono...

Ptica "išmėgino objektą". Išėjęs lauk, susižavėjęs tarė:

- Kokia graži tualetą...

Mes juokėmės susirietę: atitarnavo dvejus metus, puikus mechanikas, o rusiškai taip ir neišmoko!

Kombatas taip pat buvo patenkintas, kai prieš tualetą išrikiavęs civilius raportavau, jog įsakymas įvykdytas.

- Iš kur medžiagos? – dar paklausė Maniuta.

- Nušvilpėm, – atsakom.

- Gerai...

Ir taip žinom, kad gerai: nušvilpėm ir nepapuolėm.

* * *

Gavom nuo Semionovo laišką. Guli jis Taškento protezų gamykloje – taip keistai vadinosi ligoninė. Ir prašė atsiųsti jam du šimtus čekių.

"Už du šimtus čekių vienas senis parduoda savos gamybos kojų protezus, kurie nesiskiria nuo tikros kojos, o valdiški – grynas šūdas. Vyrai, padėkite, noriu važiuoti namo su žmonišku dembelišku protezu", – rašė jis.

Šiaip taip sukrapštėm du šimtus čekių. Ir keikėm vadovybę, kad ne tik žmoniškų karstų, bet ir protezų negali duoti. Juk jei geresnius

už valdiškus daro paprasčiausias žmogus, savo rankom, nejaugi negali bent jau tokių gaminti mūsų pramonė. Per tą "brangios Tėvynės" politiką, praradęs koją ar ranką, turi dar pats pirkintis protezą!

Pinigus įdavėm į Sąjungą žuvusių lydinčiam Sergejevui. Taškentas - lavonų išskirstymo įvairiomis kryptimis punktas. Laukdamas lėktuvo, turės laiko nunešti Semionovui pinigus.

* * *

Būdami Taškente ir iki lėktuvui išskrendant turėdami truputį laisvo laiko, nuvažiuojom į garsųjį protezų fabriką, iš kurio išeidavo "kvalifikuoti" ir įteisinti invalidai - Afganistane suluošinti vaikinai.

Mūsų uniformos ir medaliai atidarė aukštus vartus. Įėjom į izoliuotą nuo pašalinių akių kiemą. Ir nors smarkiai sugrubusios ir surambėjusios buvo mūsų jaunos širdys, bet mes verkėme, kai, mus pamatę, iš visų palatų į kiemą ėmė plūsti devyniolikmečiai invalidai. Baisiausiai atrodė jų apnuogintas luošumas: kas be kojų, kas be rankos - vietoj jų tik kažkokios neužbaigtos galūnės...

Karštis buvo išrengęs juos po kelnaičių ir jūrinikių. Jie jau buvo pripratę prie viso šito, apspito mus, klausinėjo, iš kokio dalinio, kur tarnavom, kur buvo bazė.

Šiaip taip nustūmę gerklėje atsiradusį guzą, atsakinėjom. Klausinėjom apie Semionovą. Bet jis jau buvo išrašytas namo. Paspau-dėme kam kairę, kam dešinę, o kitiems paplekšnoja per petį, nes spausti nebuvo ką. Išdalijom visas cigaretes ir, traukdamiesi atbuli, ieškojom išėjimo.

Radę vartus, išsmukom pro juos ir gatvėje jau nebesigėdijom savo ašarų. Mes jautėm kaltę, - kad ir mes iš ten, tik sveikom kojom ir rankom. Visas patirtas pažeminimas ir vargas suprastėjo, pasidarė juokingi, palyginus su tuo gyvenimu, kurį tik pradeda visi šitie vyrukai už tvoros...

* * *

Pagal aliarmo signalą esame skubiai surikiuoti pulko place. Mūsų nepilnos dvi kuopos: dembeliai ir po sužeidimų atleisti "nuo kalnų".

Kontržvalgybos duomenimis, į mūsų garnizono pusę eina kelios gerai ginkluotos dušmanų grupės. Jie ruošiasi pulti aerouostą ir apšaudyti garnizoną. Jų apie tūkstantis!

Apmirė širdis...

Suskirstė mus grupėmis ir išvežė sustiprinti pozicijų. Mūsų kuopos žmonės liko palapinėse - rezerve, beveik tuščioje bazėje. Išdalijo jau surinktus automatus, šovinių ir granatų dėžes.

Gavom įsakymą gult nenusirengus. Palapinėj nebuvo įprastų ginčų - visi įkyriai tylėjom. Tik pasvarstėm, gal geriau praleisti naktį apkasuose, nes mūsų palapinių nesaugojo žemės pylimai - kaponyrai, ir, prasidėjus susišaudymui, mums galėjo būti liūdna. Bet iš tingėjimo šalia palapinių esančius apkasus buvom priteršę, tad nusprendėm, jog nuo likimo nepabėgsi...

Naktis praėjo, galima sakyti, ramiai. Tik vienur kitur nuaidėjo vieniši šūviai.

Rytą atskrido transportinis lėktuvas. Kadangi kiti civiliai buvo pozicijose, gavom įsakymą per kelias minutes susiruošti ir skristi į Sąjungą...

Puolėm kaip išdegę akis, vis dar netikėdami, atrodė, jog tuoj atbėgs pasiuntinys ir pasakys- "Palikt!" Juk kombatas žadėjo mus paskutinius išleisti...

Tik lėktuvui pakilus, nusiraminom. Ir šaukėm kaukėm visais balsais iš laimės, vieni kitus tildydami, kad dar ne laikas džiaugtis...

Su baime žiūrėjome į snieguotas kalnų viršūnes, į kampuotus jų šlaitus ir visomis kalbomis meldėmės, kad neatskristų į lėktuvą zenitinė raketa ar stambaus kulkosvaidžio kulkos.

Išėjęs iš lakūnų kabinos karininkas su pelengvėjimu sušuko, kad perskridom Tarybų Socialistinių Respublikų sieną!

Pašokom iš vietų, susikabinom per pečius, ėmėm trypti, šaukti, bučiuotis. Pamiršę viską, net žeminantį patikrinimą prie lėktuvo.

... Mūsų pulko karininkai liepė nusivilkti medaliais apkabinėtus mundurų kitelius, atsisagstyti kelnes ir kruopščiai tikrino. Atseit ieškojo narkotikų, o radę džinsus, marškinius, akinius nuo saulės, kiniškus parkerius - viską atėmė. Keletą minučių svarstė, ar leisti man išvežti skarelę motinai... Niekšai, daugeliui iš jų tokie pat kareiviai, kaip mes, išgelbėjo gyvybes, patys žūdami, o jie mus žeminančiai apiplėšė, kad galėtų konfiskuotus iš mūsų daiktus išsiųsti namo -jiems buvo galima - arba pardavę pragerti...

Mes atitarnavome, iš mūsų išspaudė viską, ką galėjo, ir tapome nebereikalingi.

* * *

Kitą dieną, jau Ferganoje, sužinojom, kad naktį užpultos visos aerouostą saugančios pozicijos. Susprogdintas aviabombų sandėlis. Daug žuvusių, sužeistų, septyni dingę be žinios.

Laiku grįžome gyventi!